

לומדים להיות אנשים טובים

מפתח לפי סמני השולחן ערוך

אורח חיים

8	א - דין השכמת הבוקר
10	ב - מנהג נעילת רגל ימין לפני השמאל
10	ד - דיני נטילת ידיים
12	ח - ציצית ופתיל תכלת
15	כה - תפילין
16	מו - הלכות ברכות השחר ושאר ברכות
17	מז - ברכת התורה
32	נח - קריאת שמע
35	פט - תפילה
43	צא - שיאזור מתניו בשעת התפילה
45	קכח - נשיאת כפים
48	נפילת אפים
52	זכירת יציאת מצרים
53	זכירת מתן תורה
54	זכירת המן

55	זכירת ארץ ישראל
55	זכירת מעשה העגל
56	זכירת מרים ולשון הרע
57	רב - ברכות
57	רטז - ברכת הריח
59	ריט - ברכת ההודאה
62	רכב - ברכת ההודאת הטוב והרע
64	רכב - ברכה על ראית מלך
64	רכג - ברכה הטוב והמיטיב על לידת בן
65	רכה - ברכת "משנה הבריות"
66	רכה - ברכת "שככה לו בעולמו"
68	רכו - הרואה פרחי האילן מה מברך
68	רכז - ברכה על ראיית ברק ועל שמיעת רעם
70	רכט - ברכת הקשת
71	רלט - קריאת שמע על המיטה
71	רל - תפילת הנכנס לכרך
72	רלא - שכל כונותיו יהיו לשם שמים
74	רמב - שבת ועבודה זרה
75	זכור את יום השבת לקדשו
123	מצות השבתת החמץ
125	מצות סיפור יציאת מצרים
75	תקסב - תענית

76	תקפא – ראש השנה
81	תרד – תשובה ויום הכיפורים
84	תרפה – משלוח מנות בפורים
86	תרפה – תמחה את זכר עמלק
87	תרפה – זכירת עמלק
	יורה דעה
88	א – שחיטה, כסוי הדם, אכילת אסור
95	פז – בישול בשר בחלב
97	קפג – נידה
97	רא – מקווה
99	רג – נדרים ושבועות
101	רמ – כיבוד הורים
101	רמה – תלמוד תורה
102	רמו – תלמוד תורה
102	רס – ברית מילה
103	רפה – מזוזה
104	רצב – שילוח הקן
104	שה – פדיון הבן

אבן העזר

105	יא – אשת איש
106	כא – שמירת העיניים
106	כג- זרע לבטלה
107	משכב זכור
	חושן משפט
107	סנהדרין
108	מלווה ברבית
109	השבת אבידה
	הלכות הרמב"ם
109	שביעית ושמיטה
109	מצוות מינוי מלך

מפתח לפי פרשת השבוע

סדר המצוות לפי ספר החינוך

	פרשת בראשית
111	א - מצות פריה ורביה

פרשת וישלח

112 ג - שלא לאכול גיד הנשה

פרשת בא

123 ט - מצות השבתת החמץ

125 כא - מצות סיפור יציאת מצרים

פרשת יתרו

126 ל - שלא לישבע לשוא

126 לד - שלא להרוג נקי

126 לו - שלא לגנוב נפש מישראל

126 לז - שלא להעיד בשקר

126 לח - שלא לחמוד

127 מו - שלא לגרוע שאר כסות ועונה

פרשת משפטים

127 מח - שלא להכות אב ואם

127 מט - מצות דיני קנסות

128 נא - מצות בית דין לדון בנזקי בהמה

128 נב - שלא לאכול שור הנסקל

128 נג - מצות בית דין לדון בנזקי הבור

129 נד - מצות בית דין לדון גנב בתשלומין או במיתה

130	סב - שלא להחיות מכשף
130	סג - שלא להונות הגר בדברים
131	סד - שלא להונות הגר בממון
131	סה - שלא לענות יתום ואלמנה
131	סו - מצות הלואה לעני
132	סז - שלא נתבע חוב מעני שאין לו מה לפורעו
132	סט - שלא לקלל הדיין
133	ע - לאו דברכת השם
133	עא - שלא לקלל הנשיא
133	פירוט הקרבנות
176	צדקה
179	מצוות שביעית

אורח חיים

סימן א - דין השכמת הבוקר

הלכה א: יתגבר כארי לעמד בבקר לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר השחר.

עניין ההתגברות הוא תיקון הגבורות של האדם, והארי שדיבר עליו השולחן ערוך הוא למעשה תיקון הגבורות, כמו שאמרו ז"ל "הוה גיבור כארי". תיקון הגבורה הוא כאשר האדם מתגבר על הרע שבו – דהיינו על הרצון לקבל שיש בו ודוחה את התענוגים שמרחיקים אותו מה', כי כל מתרת התורה והמצוות הוא להדבק בה', והדבקות ברוחניות פירושה להיות 'דומה' לה', כמו שאמרו ז"ל "ובו תדבקון" וכי אפשר להדבק במאציל? והלא אש אוכלה הוא! אלא הדבק במידותיו. ר"ל תתבונן איך ה' מנהיג את עולמו, באיזו מידות, ותעשה כמוהו.

ומידת הגבורה הזו הוא למעשה תיקון המסך, כי כל עניין הגבורה הוא יראת ה', ומטרת 'המסך' הרוחני שיש בכל אחד מאיתנו הוא הכח של דחיית האורות של תענוגים שעל מנת לקבל, והוא כי המאציל הוא רק משפיע ולא מקבל, א"כ גם עלינו לדחות את כל קלבה על מנת לקבל, ולקבל רק מה שאפשר לקבל על מנת להשפיע. וזהו כללות תיקון המידות.

והיות ותורת היצירה כנגד הש"ס ופוסקים, ונקרא עץ דעת טוב ורע כי הוא מעורב מסברות אמיתיות וסברות שלא אמיתיות, ועלנו לברר את הרע – שאינו למעשה ולהלכה, ולקחת את הטוב – דהיינו ההלכה למעשה. ועיקר תיקון היצירה שהוא חצי טוב וחצי רע שמעורבים יחד¹, הוא על ידי הגבורות, כי כל כח הבירור בין טוב ורע הוא ע"י גבורות, ולכן התחיל כאן הש"ע את חיבורו בכך. כי הפרסה – שהזהר אמר עליה שנבנית בסוד הגבורה – יראה, כנגד זיכור היצירה (כי היצירה כנגד ז"א, וז"א נקרא פנים קטנות כי הם קבלת

¹ ע"ח שער מז

שפע מאת ה' באופן מועט בלבושים, כי כל תורת היצירה הם לבוש של אור הא"ק ואצילות ובריאה, שהם תירת הקבלה והחסידות – והם נקראים גילוי אריך אנפין – פנים גדולות – השפעה גדולה, כי מי שלומד תורת הקבלה הלבבית והחסידות, הכל גלוי לפניו, גם עולם היצירה ברור לו שכך ההלכה ולא אחרת, ואינו נשאר בצ"ע כלל, כי הצ"ע – זהו ספק עמלק, וקליפה שכנגד הדעת, ובירור הדעת בא מעולם הבריאה – תורת החסידות, שהוא שורש לעולם היצירה וז"א).

כתב הרמ"א: שויתי ה' לנגדי תמיד (תיקון הדעת עליון) הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלהים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כשיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדבורו במושב המלך (תיקון מידת הרח), כל שכן כשששים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו (אור הקו נכנס עד לעיגול דמלכות – כבוד) עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר: אם יסתיר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה', מיד יגיע אליו היראה וההכנעה ופחד ה' יתברך ובשתו ממנו תמיד (מורה נבוכים ח"ג פ' כ"ב) ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך גם בהצנע לכת. ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב, ומיד כשיעור משנתו יקום בזריזות לעבודת בוראו ותעלה ויתרומם (טור). עכ"ל.

פירוש דבריו לפי תורת הקבלה והחסידות. יש ב' בחי' בדעת – דעת עליון, ודעת תחתון. דעת עליון הוא כנגד אור האמונה שנכנס בתור ידיעה ברורה אצל האדם שיש מאציל. ודעת תחתון הוא הכח הפועל אצל האדם בתור כח ההפנמה הפנימית מהשכל הנקרא 'בכח', אל הלב הנקרא 'בפועל', ר"ל כאשר האדם לומד תורה במוחין של חכמה ובינה הוא אוגר ידיעות איך להדבק בה', דהיינו להיות טוב ומיטיב ובהשפעה לשם שמים. ומ"מ כל לימודו רק בכח אצלו, כי עדיין לא קיים מה שדורש. והדעת התחתון הוא הכח שמפנים האדם לליבו שכל מה שלמד אמת הדבר וטוב לעשותו, דהיינו לא שיש לו רצון להעשות עבירה ומתגבר עליו שלא לעשות ולקבל על מנת לקבל, אלא לא עולה דבר עבירה בליבו כלל, זהו מהות הדעת תחתון – הפנמה מהכח אל הפועל, מהמח ללב שלו, והלב הוא שורש למידות ז"ת שהם ז' רגשות חסד ואהבה, גבורה ויראה, תפארת והתפארות, נצח וניצוח, הוד והודיה, יסוד והתקשרות, מלכות וכבוד ושפלות. ולשון רח"ו הדעת עליון – אמונה ברורה בידיעת המאציל הוא משפיעה לדעת תחתון – ולכן גורם לו להפנים שכל מה שה' אמר טוב הדבר ואין יותר טוב מהתרי"ג עצות של ה' כדי לזכות להתענג תמיד, ואז מפנים אל ליבו – בסוד "וידעת היום והשבות אל לבבך", והלב הוא שורש הז' רגשות

הנ"ל, והז' רגשות הנ"ל הם שורש לכל התרי"ג מצות, והתרי"ג מצות הם שורש לכל ההלכות שבש"ע, והש"ע הוא שורש לכל ההלכות של האחרוני אחרונים שכהיום. נמצא שידיעת המאציל בצורה ברורה גורם לנו לקיים את כל התורה כולה ולהיות טובים ומטיבים. וזהו תוכן דברי הרמ"א הנ"ל.

ואמרו "ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך" ר"ל תיקון ספירת הגבורה, ר"ל כנ"ל הגבורה היא היראה שיש לאדם, וספירת הדעת הוא שורש ורוח המחיה כל הז"ת מחסד עד למלכות. וכאשר האדם יראה אלהים ודוחה את הרצונות לקבל שלו, אז לא מתפחד מאף נברא שבעולם. כי הגבורה נשברה כנודע בסוד שבירת הכלים, ר"ל היראה נשברה וגרמה ליראות נפולות, דהיינו לפחד משוטרים ומאנשים ששולטים עליו ו'מיטיבים' עימו. כל זה נקרא שספירת הגבורה - יראה נפלה לעולמות בי"ע, דהיינו היראה ופחד שהיה אמור להיות רק לה' - דהיינו יראת המאציל וגבורה דאצילות, נפלה מדרגה וגרמה שהאיש שאינו מתוקן בגבורותיו (דהיינו החוטא כמו שאמר ז"ל "פחדו חוטאים בציון") לפחד מבריאותיו של הקב"ה, דהיינו הלבושים של ה', כי גם האנשים וחיות הם חלק אלוה ממעל, רק בעול העשיה הם נראים כמופרדים מהמאציל, ובעולם האצילות ומעלה - אין עוד מלבדו, ואין לי לפחד מאיש, כי גם הוא חלק אלוה ממעלה, אלא עלי לחזור בתשובה שלמה וליראה את ה', ובזכות זה להעלות את היראה גבורה - לאצילות. וזה סוד דבריו של הרמ"א, שע"ח שהאדם יראה ה', אז ממילא "לא יתבייש מפני איש".

ב - מנהג נעילת רגל ימין לפני השמאל

ישנם כמה מצוות להקדים את יד הימין ליד שמאל, כגון הכוס של הקידוש צריך לאחוז בו בימינו ולא לתמוך ביד ימין על ידי יד שמאל, וכן כאשר האדם מברך עלינו לאחוז במאכל ביד ימין, וגם מנהג ישראל להקדים את נעילת רגל ימין לפני הרגל השמאל.

טעם הדבר פשוט לכל יודעי תורת הסוד, כי היד ימין כנגד ספירת חסד שהוא התגלות של אהבה והשפעת טובה לכלל האנושות, וצריך האדם להקדים את האהבה לפני שאר הספירות - הנהגות. וכן נצטוינו שהתפילין של היד יהיה על היד הכהה - שהיא היד שמאל - כדי שנכניע את הגבורה לספירת החסד.

כתב הבן איש חי², וז"ל: כשנטל יקח הכלי ביד ימין וימסרנו ליד שמאל כדי להכניע השמאל כעבד הנכנס לשרת את אדונו, ואז תשפוך יד שמאל על הימין תקחנו מאליה מעל הארץ ותשפוך ממנו על ידי שמאל ג' פעמים בזה אחר זה, עכ"ל.

טעם ההלכה כנ"ל בהלכה בסימן ב'. ועוד על האדם לעבוד את ה' בדרך האהבה שכנגד החסד ויד ימין, ועבודת ה' בדרך יראה היא אינה מטרה אלא אמצעי כדי להגיע לאהבת ה'. לכן עלינו "להכניע השמאל", ר"ל לעבוד את ה' באהבה ותענוג בעיקר, וטפל לעבוד אותו ביראה ופחד. והוא כי ספירת החסד היא ראש לכל הספירות, והיא זו שמשפיעה לכלל הספירות ומחיה את כל הז"ת – ספירות שמהגבורה ועד למלכות, דהיינו באדם המתקן החסד הוא פנימיות וחיות של שאר הספירות, וזה דלא כמו בעת השבירה.

ונסביר את הדברים בקיצור, בעת השבירת כלים כל ספירה אמרה "אנא אמלוך" שרצונו לומר כל ספירה רצתה להנהיג את עצמה ולשלוט על שאר הספירות ולכפות אותם להיות כמוה, שכולם יהיה תחתיה נכנעים, ב"כפיה דתית". למשל ספירת הגבורה שהיא "יראת ה'" אמרה שהיא העיקר, וכל שאר הספירות הם טפילות לה, ולכן מסיבה זו נשברה – ר"ל האדם התרחק מה' – מההשפעה ומהדרך הטוב, ורק חשב על עצמו ואומר "אני יותר טוב מפלוני וגם מאלמוני וכו'". וכן שאר הספירות למשל התפארת – התפארות אמרה "אנא אמלוך, כי אני יותר טובה מכולם שכולם יכנעו אלי ויהיו טפלים לי" וכן בנצח – ניצוח, הוד – הודיה, יסוד – התקשרות, מלכות – כבוד. כל אחד חשב את עצמו יותר מהשני, ולכן נשבר. שבירה זו היא למעשה מתרחשת בעם ישראל ובעולם כל עוד "העולמות" – שזה אנחנו לא יתוקנו. כל עוד העולם אינו מתוקן הספירות חיות כל אחד לעצמם, ומחשיבות את עצמם יותר משאר העולם, וזה בסוד "רשות הרבים" של שבת, שהיא שורש לעולם הקליפות, שאין אחדות בין הספירות אלא פירוד, "עלמא דפירודא".

וזה לעומת עולם התיקון, שכל מהותו זה קבלת הזולת כמו שהוא, ולא לרצות להופכו למה שאינו, אלא לפי שורש נשמתו לעשותו טוב יותר בתחום שלו דיקא, ור"ל שהחסד שהוא שורש האהבה וההשפעה, היא זו שמנהלת את כולם לטובתם שכל כל אחד ואחד. למשל הגבורה לעצמה היא גאוה וכעס, דבר שהוא אסור גמור, וזה מטעם שהגאוה וכעס הזה לא על מנת להשפיע – ר"ל לא על מנת לעשות חסד. וכאשר האדם הגיע לאצילות עד שאין לו רצון לקבל גאוה ואינו כעסן כלל, מותר לאותו צדיק להתלבש בספירת גבורה, והיינו

² שנה א' פרשת שמיני הלכה ד'

"גאות לבש", וזה אך ורק כדי להשפיע טוב לזה שמראים לו כעס, דהיינו להפחיד אותו כדי שהוא לא יזיק לעולם יותר, ולא יזיק לעצמו על מעשיו המקולקלים.

נמצא שספירת גבורה לשם גבורה – זהו קילקול העולמות ושבירה, ריחוק מדרכי ה', וזה גורם לצער וקילקול בין העולמות – האנשים. וזה לעומת שימוש בספירת הגבורה כאשר היא רק לבוש לפירת חסד, והיינו להתגאות שמינית שבשמינית, ולגעור במרעים למען הטוב והצדק בעולם – דבר טוב הוא לעולם.

וכן עוד משל, רצח שהיא תכלית הגבורה בסוד עשו, הוא דבר רע אם הריגת הזולת היא כדי "להרגיע את כעסו". אבל הצדיקים שהגיעו לדרגת ההשתוות – שלוה פנימית שאין לו כעס בכלל, והפנמה שהכל לטובתו, אז ה' ציוה את אותם הצדיקים בדרך הבית דין היהודי להרוג את הרשעים שמזיקים לעולם, וזה לטובת המזיק ולטובת העולם ר"ל בהשפעה של חסד ואהבה.

וכן הוא בשאר הספירות, אם האדם מתפאר על מנת לקבל תענוג עצמי – זה דבר רע ושבירת כלי התפארת. ואם האדם שהגיע להשתוות, שמצידו לא איכפת לו מלהתפאר כלל וכלל, אז ה' ציוהו להתלבש בספירת התפארת, וזה על מנת שתלמידיו יקבלו ממנו תוכחות חיים והדרכה להפוך אותם להיות טובים ומטיבים, כי בטבע הדברים האדם אוהב את הנוי הכח והעושר, וזה כי אצלו התברך אין חוסר כלל, שם שורש הנוי הכח החכמה וכו', ולכן כאשר האדם רואה שפע זה עלי אדמות, מטבע הדברים הוא נדבק אליו ורוצה לקבל ממנו. נמצא שהתפארת כאשר היא על מנת להשפיע טוב לעולם היא בעצמה קדושה.

וכן בכח הניצוח, אם היא על מנת לקבל זהו רע ושבירת כלי הנצח, ואם זהו לבוש של חסד, זהו תיקונה והעלתה לאצילות.

וכן ביסוד והתקשרות ומלכות וכבוד. וזהו סוד פסוק "ועולם חסד יבנה", ר"ל בניית הכלים שנשברו הם כאשר החסד מתלבש בשאר הספירות – הנהגות, וזהו גופא תיקון העולם הנפלא שלנו, וכאשר כולנו נעשה אך ורק פעולות של השפעה וחסד לזולת – זהו סוד העולם הבא שהתכוין הקדוש ברוך הוא שנצפא לו.

ה' יזכנו!

ח - ציצית

איך מצוות ציצית הופכת אותנו להיות אנשים טובים?

ידוע הדבר ומפורסם העניין שיש לנו ד' עולמות, שפירושם ד' מדרגות רוחניות (עולם פירושו מדרגה רוחנית כידוע) אדם שכולו טוב ואין בו נקודה של רע בכלל נקרא שהוא נמצא בעולם האצילות סוד "אצלו" יתברך, והוא נמצא עם המאציל בסוד השוואת הצורה. ועל זה נאמר שבאצילות האורות - סוד המאציל, והכלים - סוד הצדיק שווים. אדם שרובו טוב אבל יש בו מיעוט רע, מידות רעות ותאוות רעות נקרא שירד לעולם הבריאה, ולכן הבריאה הוא מלשון ברא - שפירושו חוצה, חוצה מאצלו יתברך. אדם שקול - חצי טוב וחצי רע נקרא שהוא נמצא בעולם היצירה ואצלו הבחירה שקולה ועליו לייצור את עצמו אם להיות טוב אם להיות רע. אדם שרובו רע ומיעוטו טוב, נקרא שנמצא בעולם העשיה, יש לו הרבה עבודה בעולם העשיה עד שיהפך להיות אדם טוב. אדם שכולו רע ומזיק, נקרא קליפה ורשע גמור.

הנה לימדנו רבי נחמן שבהתאם לעולם ולמדרגה שנמצא האדם, כך סברותיו עצותיו ותורותיו. אם האדם נמצא בעולם האצילות, כל תורתו ועצותיו הם מאה אחוז אמת צרופה, ואם הוא מתחת לאצילות סברותיו עצותיו ותורותיו כבר לא מאה אחוז אלא נגועות בנגע השקר, כל א' לפי מדרגתו. ועל זה דרשו חז"ל אם הרב דומה למלאך ה' צבאות קבלו תורה מפיהו, ואם לאו אל תקבלו תורה מפיהו. מלאך ה' צבאות הכוונה למדרגת אצילות, שהתורה שלו אמת. אם האדם מקבל עצות מאנשים שבעולמות בי"ע, בוודאי הוא לא נמלט מלקבל עצות שיקריות שיהפכו אותו לאדם רע. על כן העצה היעוצה להנצל מלשמוע ולקבל עצות רעות מאותם אנשים שנמצאים בעולמות בי"ע (אנשים רעים בערכין) היא מצוות הציצית כי הציצית מהווה שכפ"ץ רוחני לשמירה מעצות רעות. עיין והתבונן בפרשת המרגלים, שבסוף הפרשה התורה מדברת על מצוות ציצית. ועל פי דברנו מובן איך פרשת מצוות ציצית קשורה למרגלים, כי הציצית מהווה שמירה מעצות רעות, והבן.

ח - פתיל תכלת

מה הענין של הפתיל תכלת, ומדוע היא מזומנת דווקא בזמן הגאולה?

הנה ידוע שטוב עניינו חיבור, כמו חיבור בין בעל ואשה, ורע ענינו פירוד. הנה בזמן הגלות מבואר שיש פירוד בין האור לבין הכלים, ודבר זה היה מתבטא בכל הרבדים, אם זה פירוד בין ישראל לה' שבשמים, אם זה פירוד מעם ישראל לארצם, אם זה פירוד בין רוחניות וגשמיות. והסיבה היא בגלל שהכלי טמא, ולכן חוץ לארץ נקראת ארץ טמאה, ולכן אי אפשר

לחבר בין האורות לכלים כי הכלים טמאים. לעומת כן בארץ ישראל שהיא ארץ הקודש ניתן חיבור בין כל הרובדים בבחינת "שבת שלום" שזה חיבור בין האורות לכלים ברוחניות ובגשמיות, כי הכלים טהורים ונכללים בקדושה.

הנה בטלית (חולצה, בגד) מצינו שאסור לארוג אותו מצמר ופשתן, צמר מסמל את החסדים והאורות, והפשתן את הדין והגבורות. צמר שוה אור, פשתן שוה כלי. אבל אם שמים פתיל תכלת בטלית, אפשר לחבר בין האורות לכלים ולארוג את הטלית מצמר ופשתן יחדיו. אותו דבר מצינו לגבי הכהן הגדול שהמלבושים עשויים מצמר ופשתן יחדיו, כיון שהכהן מייצג את החיבור בין השמים (חסדים ואור) והארץ (גבורות וכלי). ולכן תכלת מלשון "התכללות", וגם מלשון "תכלית" כי התכלית להגיע לשלום ולאחדות בין האורות לכלים בכל הרבדים, בין ישראל לבוראם, בין השכל ללב, בין בעל לאשתו, בין גוף לנשמה, ולהביא את העולם למציאות של חיבור ושלום כלל עולמי בסוד "וגר זאב עם כבש", וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות חנוכה, שלא ניתנה תורה אלא לעשות שלום בעולם.

עוד טעם איך התכלת הופכת אותנו להיות אנשים טובים, רבי מאיר כותב שהתכלת דומה לכסא הכבוד, כסא הכבוד מבטא את מלכות ה', פירוש הדבר שהפתיל תכלת מזכיר לבני ישראל, אתם באתם מארמון המלכות ולכן אתם בני מלכים, ולכן תתנהגו כמו משפחת המלוכה.

עוד טעם לפי רבנו האריז"ל שמסביר ששיטת צביעת הפתיל תכלת היא כמו שיטת הרמב"ם שהיינו חצי לבן וחצי תכלת, ואז ניכר שיש פתיל א' תכלת בתוך כלל הח' חוטים. והנה התורה אומרת "וראיתם אותו" היינו את הפתיל תכלת, "וזכרתם את כל מצוותי".

ידוע הדבר שכל א' מהעולמות אבי"ע מתחלק לי' ספירות. וידוע שספירת הכתר של עולם התחתון, הוא המלכות של העולם שמעליו. המשיח מייצג מבחינת העולמות את ספירת כתר. ומבחינת המאציל הוא בחינת מלכות, ולכן התכלת היא גם בחינת ספירת מלכות, וגם בחי' כתר, הכל ביחס ל... .

תפקיד המשיח בעם ישראל הוא ללמד את כל העם להיות טובים ומטיבים כמו שמבואר בספרים. ולכן אומרת התורה "וראיתם אותו" דהיינו הפתיל תכלת, היינו הכתר, היינו המשיח, "וזכרתם את כל מצוותי" כי הוא ילמד אתכם להיות אנשים טובים. ועוד שהז' חוטים הנותרים מתוך הח', הם כנגד הז' ספירות תחתונות (מחסד עד מל') סוד עולם תחתון שכנגד המשיח שמבטא סוד עולם עליון (הפתיל תכלת).

איך מצוות תפילין הופכת אותנו להיות אנשים טובים?

ידוע הדבר שכל דבר שנצרך ביותר לאדם הוא מצוי תדירי, לעומת הפחות נצרך שפחות מצוי. אם כן התפילין הוא דבר שמאוד נצרך, להלן נראה את הצורך:

נפש האדם מורכבת מעשר ספירות עשר כוחות. חכמה בינה דעת הנמצאים בראש האדם, חכמה באונה הימנית, בינה באונה השמאלית, דעת בגזע המוח. ואילו בלב האדם סוד הגוף, נמצאים ז' כוחות, ז' ספירות. חסד יד ימין, גבורה יד שמאל, תפארת גוף, נצח רגל ימין, הוד רגל שמאל, יסוד ברית קודש, המלכות עטרת היסוד. שז' כוחות האלה מהווים את המידות בנפש האדם.

הנה מצינו אנשים שלומדים להיות טובים, אבל התורה שלומדים נשאת בעולם השכל והמחשבה, ואינה יורדת ומחלחלת בלב ובנפש. כדוגמה לדבר אנו יכולים לראות אדם ששמע שיעור על אהבת ישראל, ולאחר שחזר לביתו הוא עדיין שונא יהודים. או אדם שמדבר רבות ונפלאות על לא לכעוס ועל גנות הכעס, ועדיין נראה אותו כועס על ימין ועל שמאל על כל דבר. מה כאן הבעיה? הנה התורה אומרת "וידעת היום והשבות אל לבבך". השלב הראשוני של התורה הוא "וידעת היום" סוד השכל והמוחין, והשלב השני הוא להוריד ללב את הידיעה הזו, כי אם לא האדם יכול להיות בעל הרבה ידיעות שיכליות שלמד על מידות טובות וערכים, אך ליבו ומידותיו הנפשיות עדיין מטונפות בליכולך רוע הלב. על כן התורה מצווה אותנו להפנים ולהשיב ללב את ה"וידעת היום" סוד ידיעת השכל. כאן נכנסת סוד מצוות תפילין, בהתחלה האדם שם את התפילין של יד שכנגד הז' מידות תחתונות, ולכן כורכין ז' כירות כנגד הז' מידות, אבל עדיין לא קושרים וחותמים, ושמים תפילין של ראש. באמצעות הב' רצועות מכוונים להמשיך את ידיעת השכל ללב ולמידות. ולכן התפילין נקראים אות וחיבור בין השכל ללב (חיבור ז"א ומלכות). ואז אומרים "וארשתך לי לעולם", ר"ל השכל אומר ללב, סוד נישואים וחיבור.

ידוע שהתורה מתחלקת בין שכל תחתון לבחינת שכל עליון. שכל תחתון פירושו פשט התורה, שפירושו שלומדים להיות טובים בצורה פשוטה וזה כנגד מוחין דז"א. ואילו שכל עליון כנגד מוחין דגדלות סוד ספירת חכמה – אבא, שלומדים להיות טובים בצורה יותר

פנימית וכוללנית, כמו אב שמרמז לאדם כללי (ודלא כמו רווק – אדם פרטי), ולכן צריך ב' סוגי תפילין, א' של רש"י שכנגד המוחין דז"א, וא' של ר"ת כנגד המוחין דחכמה, ואלו ואלו דברי אלהים חיים. והרי לנו איך להפוך להיות אנשים טובים ע"י מצוות התפילין.

מו – הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

כתב השולחן ערוך: כשנועל מנעליו, יברך שעשה לי כל צרכי.

טעם ברכה זו הוא כדי שהאדם יתקן את המלכות שלו. ר"ל המלכות כנגד מידת האדמה ועשייה. והמלכות כאשר האדם לא מתוקן – היא זו שגורמת לאדם להרגיש ריק מכל האורות, וחסר מכל תענוגי עולם, וחסר בכל מכל כל. וכאשר האדם מתוקן הוא שמח בחלקו.

וידוע שמקום המלכות כנגד הנה"י של ז"א, ור"ל מקום הרגלים של האדם, והיינו במקום המנעלים. ולכן אמרו ז"ל שימכור האדם את הכל העיקר שיקנה לו מנעלים. כי בהשתלשלות הנעלים מהווים חציצה בין האדם לבין הקרקע, והקרקע – ארץ כנגד המלכות – שיא הרצון לקבל (ומטעם זה יש מצוות חליצת מנעל לאדם שמרוב הרצון לקבל שלו אינו רוצה לייבם את אשת אחיו, כדי להראות לו את חיתות ערכו, ולכן יורקת לו היבמה בפניו גם מטעם זה, לעוררו בתשובה שיפסיק לרצות לקבל).

וכל זה מרומז בברכה, "שעשה" – הוא רמז להשפעת הש"ע נהורין לש"ה כמו שעלנו לכיין בכוונת חנוכה ע"ש, דהיינו לקבל השפעת השעשועים של הקב"ה מהש"ע נהורין שבאים מהזקן של א"א, ר"ל התענוגים של הקב"ה. דהיינו על האדם לחוות שהוא מקבל את כל צרכו ממש, ולכן הוא מרגיש את כל תענוגי עולם שיש לו.

"שעשה" מרמז שמתקבלים אלו התענוגים עד לשיא הרצון לקבל, דהיינו כלי דעשייה, ולכן עליו להגיע למדרגת "יש לי כל", דהיינו אני מקבל את כל מה שאני צריך ואפ' בעולם העשייה הגשמי.

"שעשה לי כל צרכי" – "כל" מרמז על היסוד, שמהותו התקשרות והשפעה מאת המאציל עד אלינו. וטעם לרגש ש"יש לי כל" – הוא היות והאדם תיקן את היסוד שלו, דהיינו כל מעשיו

לשם שמים, ר"ל לשם השפעה, ולכן הוא מרגיש מלא, כי "מרעיבו שבעה", ר"ל היות ואינו משפיע על מנת לקבל לכן הוא משפיע על מנת להשפיע ומרגיש מלא בכל טוב.

"צרכי" – מרומז בכך שה' מילא לי את כל מה שאני רוצה, והיינו הרצון בא מאריך אנפין, וכאשר מתמלא הרצון ר"ל השפעה שבא לו באריך אנפין, וגם זה מה שאומרים בברכת המזון "ומשביע לכל חי רצון" – דהיינו מי שזכה לתקן את ה"כל" – יסוד ומידות, וכל מעשיו לשם השפעה, לכן הוא זוכה לכל תענוגי עולם עד שמרגיש מלא בכל טובות ה', "כי חסדיך (אהבתך) גדול עלי".

ה' יזכנו להרגיש מלאים ושמחים בחלקנו תמיד!

מז – ברכת התורה

כתב הטור: ברכת התורה מאד צריך ליזהר בה כדאיתא בנדריים מפני מה תלמידי חכמים אין מצויין לצאת מבניהם תלמידי חכמים רבינא אמר מפני שאין מברכין בתורה תחלה דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ". דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו שנאמר "ויאמר ה' על עזבם את תורת אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה". היינו ולא שמעו בקולי היינו ולא הלכו בה אמר רב יהודה אמר רב לומר שאין מברכים בתורה תחילה.

ועל זה הוסיף הב"ח: ואיכא לתמוה טובא למה יצא כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול ורם על שלא ברכו בתורה תחלה שהוא לכאורה עבירה קלה. ונראה לכונתו יתברך מעולם הימה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתינו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאתנו כדי שתתדבק נשמתינו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה שבתורה ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מכבודו ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד. אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם לידע הדינים לצורך משא ומתן גם להתגאות להראות חכמתם ולא נתכונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה

למטה בארץ כדי שתעלה נשמתם למדרגה גדולה אחרי מיתתם הנה בזה עשו פירוד שנסתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה, והארץ נשארה בגשמיותה בלי קדושה וזה היה גורם חורבנה ואבידתה. והוא אמרו "מי האיש החכם וגומר על מה אבדה הארץ וגומר ויאמר ה' על עזבם את תורתך אשר נתחיי לפניהם וגומר" ואמר תורתך תורת אמת אשר נתתי במתנה שלא יהיו למדין ושוכחין וגם פירשתי להם טעם כל הדברים ופירושיהם וזהו אשר נתתי לפניהם כשלחן ערוך וכו' וכמו שכתבו רבותינו ז"ל על פסוק ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וכוונתי שיתקשרו בעצם קדושת תורתך תורת אמת והשכינה תהא שורה בקרבם והמה עזבו את תורתך ולא הלכו בה, פירוש תחלת ההליכה ברוחניות התורה ממדרגה למדרגה כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה לא הלכו בה דהיינו לא הלכו בה לשמה בשעה שבאו לפתוח בעסק התורה ולברך לפניו יתברך ולהודות לו על נתינת התורה לעמו ישראל כדי שיהיו דבקים בקדושתה ובשכינתו יתברך והוא המכוון בברכת אשר בחר בנו על אשר קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הקדושה כדי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום כדי שתתדבק נשמתנו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה ולהוריד השכינה בקרבנו לא הלכו בה לעסוק בדברי תורה לשמה, כי בזה נענשו שנסתלקה השכינה מן התחתונים ואז אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עובר כלומר נחרבה ונשארה חומרית מבלי עובר שם קדושת השכינה כי נסתלקה השכינה לגמרי מן הארץ ועלתה לה למעלה, וכך היא גירסת רב אלפס "ולומדי תורתך לשמה" וכזה ראוי להגיה בסדורים. עכ"ל.

כל עוד לא נבנה המקדש – עדיין אנו אחוזים ביצר הרע שלהם, והיינו לימוד תורה שלא על מנת להשפיע אלא על מנת לקבל. ונתן הרב דוגמא של מידת האש – קו שמאל (בינה גבורה הוד) – גאוה, והיינו "להקרא רבי", ומ"מ הוא הדין לשאר המידות, דהיינו במידת המים – קו ימין (חכמה חסד נצח) – הוא הלימוד תורה כדי לקבל תאוותיו, כגון כהיום יש לומדים תורה כדי לקבל מסכורת גבוה ובכך יוכלו לקבל תאוות נפשם. או כגון הבחורים ש"מסיימים" את הש"ס כדי 'להימכר' לפני החתונה ביוקר, וכל הלימוד הזה הוא על מנת להשיג תאוות. וכן מידת הרוח – קו האמצע (תפארת יסוד) – הוא הרצון לקבל של דיבורים אסורים, כגון מי שלומד כדי ללגלג על החברותה שלו, ולזלזל בו, או לדבר על רבנים בזלזול וכו'. וכן לימוד התורה שאינו לשמה שכנגד מידת האדמה הוא לימוד שהאדם לומד 'כדי להרגיש טוב עם עצמו', כי המלכות מרגישה רע, חסרה תמיד, ולכן מחפסת ראיות לעצמה שהיא בסדר, ולכן אדם זה גם כן מחפש 'להרגיע את מצפונו', ולא להיטיב לעולם.

ונמצא שכל מטרת הלימוד תורה אינו כדי להשיג רצון לקבל יותר גדול, כי א"כ עדיף שלא יברך ברכת התורה, כי ברכתו לבטלה ח"ו. אלא עלינו לכוון בעת אמירת ברכת התורה, שנזכה ללימוד תורה כדי לדעת מה טוב ומה רע, וליזכות לקיים את הטוב ולהתרחק מהרע,

והיינו להשפיע טוב לעולם ולא להזיק לו. כמו שה' אמר לאדם הראשון "תן דעתך שלא תחריב את עולמי", וזהו דעת תורה, ועץ הדעת טוב ורע – הוא בירור מה טוב לעשות. ומ"מ לאחר שלומד לא נגמר בכאן, אלא עלינו לייסם, ולכן אמרו ז"ל³: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב "למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין" אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים, ור"ל לומדים להיות טובים ועדיין לב אין, מידותיהם הז"ת שמושרשות בלב מקולקלות, והוא כי לומדים פילפול ובילבול, ולא לומדים תורה להיות טובים ומטיבים, ולכן איך יזכו להקביל פני שכינה? ותורה 'לשם שמים' – ר"ל כשם שהשמים בסוד ז"א ומשפיע (והארץ בסוד המלכות המקבלת), כך עליו ללמוד תורה על מנת לתקן את מידותיו (ז"א), ובכללות הוא לימוד על מנת להיות טוב ומטיב, ולימוד על מנת להשפיע טוב לעולם ותו לא. וכל מי שלא לומד על מנת לזכך את מידותיו – פיספס את מטרת הלימוד, כי כל מה שה' נתן לנו את התורה הוא על מנת שנדבק בו, והיינו להדבק במידותיו – אהבה יראה התפארות ניצוח הודיה התקשרות וכבוד – עם כל המידות האלו להרבות בהשפעה ולא לקבל לעצמנו כלום, ובכך הוא נדבק בה', וזה כל מטרת נתינת התורה ותו לא. וע"י לימוד זה יזכה למוחין דגדלות ולהתענג על ה'.

ואמרו ז"ל⁴: רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה. ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדי הוא לו (כמו שאמרו ז"ל 'צדיק יסוד עולם' – כי בזכותו נברא העולם). נקרא רע, אהוב, אהב את המקום, אהב את הבריות, (ר"ל תיקון מידת החסד, שאין לו אהבות נפולות, ורצון לקבל אהבה, אלא הפוך – רוצה להשפיע אהבה לכולם) משמח את המקום, משמח את הבריות (והוא מכח אהבתו אותם). ומלבשתו ענוה (תיקון המלכות – שפלות) ויראה (תיקון ספירת הגבורה, בסוד 'ובפחד אביו יצחק' כי יצחק בסוד הגבורה), ומקשרתו להיות צדיק (צדק הוא תיקון התפארת, שידע מתי לעשות חסד ומתי להגביל החסד לצורך הטבה לעולם) וחסיד (דהיינו תולדת דספירת החסד, כי החסיד מרוב שאוהב את ה', מוכן לקבל על עצמו עוד יותר דיוקים בהלכה וחומרות וזה מרוב אהבתו את ה', ומכח גילוי חיבתו כמו האיש שאוהב את אשתו שמוכן לעשות הכל בשמחה כדי לשמח את אשתו האהובה) וישר (סוד התפארת והיסוד, והוא השפעה נכונה) ונאמן (והוא תיקון הפה), ומרתקתו מן החטא (סוד הגבורה שמגביל את עצמו כדי לא להכשל ברצון לקבל שירחיק אותו מה'), ומקרבתו לידי זכות (ר"ל בזכות הלימוד תורה לשמה התורה מזככת את הכלים של קבלה שלו להיות אך ורק קבלה על מנת להשפיע. ועוד זכות מלשון "כף זכות" שדן את כל הסובבים אותו בעין טובה), ונהנין ממנו (תלמידיו של אותו צדיק) עצה ותושיה (כי יש לו 'דעת תורה', ר"ל דעת תחתון והוא מכניס את כל מה שלומד במח שלו להיות בפועל אצלו

³ יומא עב:

⁴ פרקי אבות פ"ו משנה א'

במידותיו הז"ת, ולכן הוא יכול ליעץ לעולם איך נעשים יותר טובים, כי הוא נאה דורש ונאה מקיים) בִּינָה (ר"ל כאשר התלמיד מתייעץ איתו אז ע"י כח ההתבוננות בנתונים שלפניו הרב יכול להבין מה יגרם ממעשה מסויים, ובכך יכול להדריך את תלמידו בעצה הנכונה, כי "איזהו חכם הרואה את הנולד", דהיינו מרגיש שאם יעשה פעולה זאת או אחרת יהיה לזה תוצאות כך או כך) וְגִבּוּרָה (דהיינו הרב צריך להגביל את התלמיד שלו כאשר הוא רואה שדבר מסויים עלול להפיל אותו ממדרגתו הרוחנית, והגבלה זו היא גבורה שמפיע הרב לתלמיד, והרב יכול לומר לו להגביל את עצמו משום שהוא בעצמו תיקן את הגבורות שלו), שְׁנֵי אֲמָר " לִי עֵצָה וְתוֹשִׁיָה, אֲנִי בִּינָה, לִי גִבּוּרָה". וְנוֹתַנְתָּ לוֹ (בזכות שלומד תורה על מנת להיות אדם טוב, דהיינו תורה על מנת להשפיע) מְלָכּוֹת (ר"ל כבוד מלכים, והוא כי תיקן את מידת המלכות וקיבל את שיפלותו באמת, ולכן כל הבורח מין הכבוד הכבוד רודף אותו) וּמְמַשְׁלָה (ר"ל היות וצדיק זה כולו טוב, כל העולם רוצים שיהיה מלך עליהם לטובתם) וְחֻקּוֹר דִּין (ר"ל תיקון הגבורה), וּמְגַלִּין לוֹ רִזְיֵי תוֹרָה (דהיינו היות וזיכך את הכלים שלו, ר"ל המידות שמהחסד ועד למלכות, לכן הוא זוכה לאורות של חכמה בינה ודעת, ור"ל רואה את פנימיות התורה בכל מה שילמד, כי כל התורה כולה, וכל המצוות כולן הם למעשה השתלשלות מהספירות, ולכן יכול לחבר את כל התורה כולה ממשבכך שתופס את שורש ההלכה, וזהו 'סודות התורה' – דהיינו להבין מאיזו ספירה מושרשת המצווה הזו שאני לומד, או מה הם שורש מחלוקת של התנאים ואמוראים לפי הספירות, ובכך מתיישבים לו כל הקושיאות, כי "אלו ואלו דברי אלהים חיים", רק שנחלקו בתפיסת האור לפי הכלי שלהם, דהיינו שורשם הרוחני שורש נשמתם. והיות ויודע הצדיק הזה איך כל שורש נשמה פועל וחושב, לכן הוא מבין את כל הצדדים ומצדיק את כולם. וזהו תורת היחידה – עולם אחדותי שאין בו פסולת כלל, אלא כולם צודקים לפי שורשם), וְנִעְשָׂה כְּמַעַן הַמְתַּגַּבֵּר וְכִנְהַר שְׁאִינוֹ פּוֹסֵק (והוא כנ"ל מכח המוחין דגדלות שבו, שיכול להשתשע האדם עם כל התורה כולה, כי בכל תיבה של לימוד ממה נפשך כלול בו כל התורה כולה (כי כל עולם כלול מ"ס) ולכן רואה את כל התורה באחדות ומחברה מקצה לקצה), וְהָיוּ צְנוּעֵ (ר"ל ענווה – תיקון המלכות וקבלת שיפלותו, והמלכות כנגד הכבוד, ו'כבוד מלכים הסתר דבר' – דהיינו אין העולם תופס את מדרגתו, וזה נקרא צדיק נסתר בסוד רדל"א – רישא דלא איתידע, והוא החלק העליון של הכתר, והוא החלק העליון של כל עולם ועולם ופירושו של הרדל"א הוא כאשר אין לנו תפיסה בדבר, אלא זה הדבר 'מעל הדעת' – בלי תפיסה והבנה. ולכן 'הסתר דבר', כי אין לנו הסגה בצדיקים כלל ובהשגותיהם) וְאֶרְךְ רוּחַ (והוא מחיצוניות של הכתר הנקרא 'אריך אנפין', ארך אפיים, וכל פעולותיו בנחת, ואין רץ לאחר הספקים, אלא העיקר להיות טוב ומטיב ולהפוך את העולם לטוב. ולכן אם הוא רואה שהכעס לא יועיל לאדם שציערו אלא אדרבה יזיק לו ויכניס אותו ליתר גאוה וכו', א"כ אינו מתלבש בכועס, אלא מאריך אפיים. ואם הוא רואה שיש תועלת להתלבש בגבורה וכעס כדי להחזיר את הרשע במוטב

יכנס לתוך הלבוש של כעס, ומ"מ בתוכיותו אינו מתכעס כלל, וכל כוונתו הוא להשפיע לשני טוב והחזירו למוטב. וזהו מדרגת אריך אנפין שזוכה הצדיק לאחר שזיכך את מידותיו שמהחסד ועל למלכות), ומוחל על עֶלְבוֹנו (והוא כנ"ל כי הגיע למדרגת כתר, והוא כנגד העיגול העליון, פירוש, הגיע להשתוות, שאצלו אין הבדל בין אם מכבדים אותו או מבזים אותו כשם שבציור העיגול, אין הפרשי מרחק בין הנקודה המרכזית של העיגול לבין כל הנקודות שעל העיגול עצמו), וּמְגַדְלָתוֹ (הגדולה הוא אור של ספירת החסד, כמו שאומרים 'לך ה' הגדולה והגבורה וכו', והיינו היות ועמד בנסיונות גדולים באהבות נפולות – תאוות עריות אכילה וממון – והתגבר עליהם, לכן סוכה לאור של החסד מאת ה', 'חוט של חסד', ר"ל שכולם אוהבים אותו ורוצים לגדלו לעיני כל, כדי שיכירוהו וילמדו ממנו להיות טובים גם כמותו) וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים (ר"ל ה' יתן לכל מי שבעולם העשיה – דהיינו מי שיש להם יצר הרע גדול של עשיה (שרובו של עולם העשיה רע – רצון לקבל) יראה ופחד מול הרב הצדיק הזה, ויראו אותו בתור דמות עילאית ומרוממת, וה' יכניס בליבם של אנשי עולם העשיה יראה ופחד. וה' עשה זאת לטובת העולם דהיינו כדי להחזירם למוטב ולהפוך את כל העולם כולו לטוב):

ה' יזכנו!

וכאן המקום להרחיב על העניין 'תורה לשמה', ומה יעשה האדם כדי לזכות לתורה?

בתחילה נזכיר את הגמרא⁵ שאמרה וז"ל: מה יעשה אדם ויחכם אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה. אמרו: הרבה עשו כן ולא הועיל להם! אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה". תני ר' חייא משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו. מאי קמ"ל? (מה זה בא ללמדנו) דהא בלא הא לא סגיא, עכ"ל.

ר"ל כדי לזכות לכתר התורה, מלמדנו חז"ל שעלינו להכין כלי, פירוש לעשות השתדלות כדי שכאשר האדם ידע את התורה זה לא יראה כנס בעיני השואלים "מתי הספקתה ללמוד כל זה?", והיינו עלנו להרבות בישיבה, דהיינו "תתמיד". ומ"מ אין ההתמדה זו שבזכותה נזכה לה, אלא רק גדר ההשתדלות, כשם שאדם הולך לעבוד למחייתו – אין העבודה זו שמזכה אותו בפרנסה, ומ"מ חייב הוא להתלבש בהשתדלות זו כדי להסתיר את הנס.

ועוד אמרו ז"ל שעל האדם לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, רחמים – זהו תפארת כנודע, (חסד, גבורה, ורחמים זה שילוב של שניהם). "מי" מרמז על הבינה, והחכמה – כשמה כן

---

⁵ בנדה ע:

היא. דהיינו על האדם לבקש – להתפלל למאציל שיתן לו חכמה, וידוע שהתפילה בא מהמלכות, ור"ל ע"י תיקון המלכות – ר"ל בכך שמבין את שפלותו, ושואין לו מעצמו כלום, אז זוכה להתפלל מעומק הלב, וע"י זה זוכה לאור של חכמה, בינה שמתלבשים בתפארת, והתורה כנגד התפארת.

ועוד בעניין קנייני התורה אמרו ז"ל⁶: גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלשים מעלות, והכהונה בעשרים וארבע, והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים. ואלו הן, בתלמוד, בשמיעת האזן, בעריכת שפתיים, בבינת הלב, בשכלות הלב, באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, בטרהרה, בשמוש חכמים, בדקדוק חברים, ובפולחן התלמידים, בישוב, במקרא, במשנה, במעוט סחורה, במעוט דרך ארץ, במעוט תענוג, במעוט שינה, במעוט שיוחה, במעוט שחוק, בארץ אפים, בלב טוב, באמונת חכמים, ובקבלת היסורין, המפכיר את מקומו, והשם בחלקו, והעושה סיג לדבריו, ואינו מחזיק טובה לעצמו, אהוב, אהוב את המקום, אהוב את הבריות, אהוב את הצדקות, אהוב את המישרים, אהוב את התוכחות, מתרחק מן הכבוד, ולא מגיס לבו בתלמודו, ואינו שמח בהוראה, נושא בעל עם חירו, מכריעו לכף זכות, מעמידו על האמת, ומעמידו על השלום, מתישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות, המחפשים את רבו, והמכין את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו, הא למדת שכל האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם, שנאמר (אסתר ב) ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי, עכ"ל.

ועתה נבאר דבריהם. גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות, התורה מושרשת בז"א (או תפארת), הכהונה כנגד ספירת החסד, והמלכות כנגד ספירת המלכות. ולכן היות והתורה כנגד ז"א, וכוללת בה גם ספירת החסד – היא נקראת עליונה מהכהונה. ועוד, היות וז"א הוא זה שמשפיע למלכות, לכן המשפיע תמיד עליון יותר, ולכן מי שלומד תורה על מנת להשפיע נחשב יותר מהמלך.

ועתה נבאר איך כל אחד ואחד מהקניינים קשורים לספירות ולעבודת המידות בע"ה.

בתלמוד: לימוד התורה ז"א, ר"ל לימוד על מנת להשפיע טוב לעולם ולהפוך אותנו לטובים וכן ללמד את כל האנושות להיות טובים.

בשמיעת האזן: האזנים כנגד הבינה, והפב כנגד המלכות, וכאשר האדם מדבר בקול ושומע באוזניו – זה נקרא שהמלכות שבעשר ספירות הפנים משפיעה אור חוזר לאוזניו, וידוע שע"י אור חוזר בונים כלי. והכלי הזה הוא זה שיגרום לו בהשתלשלות לזכור את התורה שלמד. ועוד ידוע שמהבל הפה האדם בורא מלאכים ומגידים, והוא מהכלי הנ"ל.

⁶ פרקי אבות פ"ו משנה ה'

ועוד ע"י שמיעת האוזנים האדם יכול להיות מרוכז יותר ולא יתפשט במוחו לנושאים אחרים. וטעם הדבר הוא כנ"ל, היות והאוזניים בסוד הבינה, והבינה היא שורש הגבורות, ותכונת הגבורה היא הגבלה ולא התפשטות, לכן ע"י שמיעת האוזן יכול האדם להיות ממוקד ולא להתפשט. וזה לאומת מח החכמה שבטיבעה יש הרבה יותר כח ההתפשטות, והוא להיותה שורש החסדים, ולכן מתפשט מח זה מדבר לדבר, והוא מכח ההקש, כי יש קשר כל שהוא בין הנושא הראשון לשני. ונמצא שאם האדם רוצה להתמקד וללמוד רק הדף שלפני – עליו להשמיע לאוזנו את דברי חז"ל, ואם הוא רוצה התפשטות ודמיון מילתא למילתא אדרברה ישתוק ויתרכז במח חכמה, ויתבונן "איזה מקור בחז"ל דומה לנושא שלי ומשלים אותו", וע"י זה יוכל להגיע לקישורים בין כל התורה כולה, והוא כדמיון המים שגם כנגד החסד, שכל המים נמשכים לשורשם בים, וזה מכח החסד והאהבה שיש במים, וכאשר ידע לקשור את הפשט רמז דרש וסוד, או תורת העשיה, יצירה והלכות, בריאה וחסידות, אצילות וקבלה זה לזה בטעם אחד שמחשבר ביניהם, זה סימן לדבר שהמאציל משפיע לו תורת היחידה – כח האחדות, והם מים שמחברים כל התורה כולה, אלא שזה רובד פנימי וזה רובד חיצוני.

בְּעֵרִיכָת שְׁפָתַיִם: שפתיים כנגד המלכות, ולכן אמרו ז"ל שעל האדם להסביר לעצמו את הסוגיה כשם שהיה מסביר אותה לילד קטן שנמצא לידו, והוא כי המלכות כנגד המוחין דקטנות, ולכן עלינו לרדת עד למטה, לפשר ולצמצם האורות במשלים ודוגמאות והסברים ארוכים וערוכים, וזה כדי להוריד שפע האין סוף ובילתי מוגבל של התורה בכלים הנמוכים ביותר – במלכות פה, כנגד העשיה של העשר ספירות של הפנים.

בְּבִינַת הַלֵּב: בינה הוא הבנת דבר מתוך דבר, והלב הוא שורש הרגש, והרגש – לב - הוא שורש לז' ספירות שמהחסד עד למלכות. והיינו על האדם ללמוד את התורה עם רגש הלב, דבר מתוך דבר איך מהלימוד אני לומ להיות בעל מידות טובות. איך אני לומד מהסוגיה לאהוב את ה' ואת עם ישראל (וזה ע"י שאתבונן בגדלותו), וליראה את ה', ולפאר את ה', ולנצח את יצרי הרע, ולהודות לה', ולהתקשר ולהשפיעה טוב לעולם, ולהכנע למאציל בהבנה שאין לי מעצמי כלום. וכל זה ברגשי לבבו, ולא בשכלו. ובינת הלב, היות והבינה שורש לקו שמאל העבודה כאן יותר קשורה לגבורה – יראת המאציל.

בְּשִׁכְלוֹת הַלֵּב: שכלות כנגד הבינה כמו שתירגם אונקלוס את הפסוק ⁷ "וְאֶמְלֵא אֶתְּן רִוּחַ אֱלֹהִים בְּחִכְמָה וּבְתַבִּינָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה" וְאֶשְׁלֵמִית עִמָּה רִוּחַ מִן קִדְם !! בְּחִכְמָתָא

⁷ שמות לא, ג

וּבְסוּכְלָתָנוּ וּבְמִדַּע וּבְכָל עֲבִידָא. והלב קשור לבינה כמו שאמר הפסוק 'הלב מבין', והלב הוא שורש הרגש ששם שורש המידות ז"ת. נמצא שעלנו ללמוד את התורה על מנת לגלות את הרגש של אהבה שיש בנו כלפי המאציל, ורגש של יראה וכו' בשאר המידות.

בְּאִימָה, בְּיִרְאָה: ספירת גבורה – יראת המאציל.

בְּעֲנָה: תיקון המלכות, להפנים שכל מה שיש לנו זה מאיתו יתברך, ולנו יש רק רצונות לזכך את המידות, ותו לא. וגם התורה שלמדתה אלא תתגאה כי לכך נוצרתה.

בְּשִׂמְחָה: תיקון המלכות, להיות שמחה בחלקה.

בְּטִהָרָה: טהרת המקוה כנגד הבינה, דהיינו החזרה של המידות ז"ת לשורשן – למעי אימא (בינה), למעשה זהו חזרה בתשובה על המידות הרעות שיש לנו.

בְּשִׁמוּשׁ חֻכָּמִים: לא אמרו בלימוד מהת"ח אלא בשימוש, כי גדולה שימושה יותר מלימודה. וטעם הדבר הוא מפני שידוע שכל עולם תחתון - עשר ספירותיו מלבישות את הז' ספירות התחתונות של העליון. התחתון במשל שלנו הוא התלמיד, והעליון הוא הרב. ולבוש פירושו השגה. והיינו התלמיד לא יכול לתפוס ולהשיג את המוחין של רבו (ג"ר), אלא רק המעשים שלו (ז"ת). ופנימיות הדבר הוא שהעליון משפיע לתחתון רק בדרך חיצוניתו (נה"י) והלבשת האורות, ר"ל הנה"י של הרב נכנס במוחין של התלמיד, והלבוש של נה"י כנגד העשיה ר"ל המעשים, וזה מה שיכול התחתון לתפוס.

ולפי זה מובן למה אי אפשר ללמוד מרב שמעורב מטוב ורע, כי אמרו ז"ל שצריך הרב להיות דומה למלאך ה' צבאות, (הדמיון כנגד המלכות, תפיסה חיצונית), והוא פני שממה נפשך אם הרב שלו מדבר יפה ומ"מ אין תוכו כבדו, א"כ מעשיו מקולקלים, והרי כנ"ל עיקר התפיסה של אורות של העליון ע"י מעשיו של רבו, וכאן אין מה ללמוד ממעשיו, ולכן אמרו ז"ל להתרחק ממנו.

ולפי זה מובן איך ר"מ יכל ללמוד מרבו אלישע אחר, והוא כי היה במדרגה של תלמיד חבר, ולמד מהמוחין של רבו ולא ממעשיו וחיצוניותו, והוא כי הגיע לדעת תורה, והדעת היא מקום בירור בין הטוב והרע, בסוד "עץ דעת טוב ורע", ולכן יכול לזרוק את הקליפה של רבו – מעשיו המקולקלים, וללמוד ממנו. וה"מ כנ"ל רק כי הגיע והלביש דעת רבו, ולא הלביש ר"מ אחר רק בז"ת אלא גם בג"ר שלו.

בְּדִקְדוּק חֲבָרִים: ידוע שהדיקדוש הוא סוד הדינים, ועולם הא"ק עשוי מדינים (לפני שברא הקב"ה את העולם שלנו בראו בדין – א"ק, ראה שלא עמד – שבירת הכלים מאצילות לבי"ע, ולכן שיטף מידת הרחמים), אלא שהדינים לא ניכרים בו (לית שמאלא בהאי

עתיקא). ולכן דקדוק חברים דייקא, כי אם אין קשר טוב בינים אינם במדרגת א"ק – אהבת עולם, שאוהבים זה את זה כגוף אחד ממש. ולכן אמרו ז"ל שמי שהם חברים, עליהם לעשות תוכחות זה לזה בלימוד כדי לזכות לאור האמת.

וּבְפִלְפּוּל הַתְּלִמִּידִים: הפילפול מקורו בבינה, דהיינו להבין דבר מתוך דבר, וזה ע"י קושיאות ושאלות, כאשר הקושיא זהו תפיסת הקליפה הרע, והוא רע כי בגלל הקושיא אין שלום בין שני דברים שאמרו ז"ל, הם נראים כסותרים זה את זה בחיצוניותם. וכאשר הרב משיב ומתרץ אז הוא מיישב את שניהם, זה בעולם כך וכך וזה בעולם כך וכך ושניהם אמת, אלא שהם שני מדרגות באור, והוא "עושה שלום במרומיו", כי כח האחדות הוא כנגד אור היחידה, העולם לפני השבירה, א"ק. וכח הקושיאה הוא העולם לאחר השבירה – פירוד ורשות הרבים, ומיעוט רבים שנים, לכן כל עוד האדם רואה סתירה בדברי חז"ל זה סימן שתורתו חיצונית, ועלינו לתרץ הקושיא עד כדי כך שלא יהיה מקום לקושיא. ר"ל לא שיהיה קושיא ותירוץ, אלא לפי ההסבר של הרב נפלה אפילו השאלה. ודייקו בפילפול תלמידים, תלמידים דייקא, כי מי שיש לו מוחין דגדלות אין שום קושיא אצלו, והתלמידים שיש להם עדיים מוחין דקטנות רואים בכל מקום סתירות, ונשארים בצ"ע, וחושבים שעדיף להשאר בצ"ע. והוא מטעם המוחין דקטנות שאין להם סדר במוחין שלהם, אלא מוחין של תהו, ולכן לא תופסים את אחדות התורה של עולם האדם קדמון, אלא רק תורת דקלי' ח"ו. והוא מטעם שלומדים תורה בלי זיכור המידות, לכן האור של התורה לא מצליחה להכנס בכליהם כראוי.

בְּיָשׁוּב: ישוב הוא ישוב הדעת, ודעת ר"ל הכרה ברורה במאציל שאין עוד מלבדו – זהו דעת עליון, ומי שיש לו דעת עליון לא יכול לחטוא כי מרגיש מורא שמים כמורא בשר ודם – מרגיש שמלא כל הארץ כבודו. ודעת תחתון הוא הכח שיש לאדם להעביר את מה שלמד בכח להיות בפועל במעשיו, כי לא המדרש עיקר אלא המעשה, ותלמוד תורה כנגד כולם כי מביאה לידי מעשה, והעליון (תורה) כולל את התחתון (מעשה). ולכן התורה נקנת ע"י כח הדעת, להפנים לליבו להיות טוב ומטיב כמו המאציל – וידעת היום והשבות אל לבבך.

בְּמִקְרָא: פירוש הדבר, הוא שילמד מכח החכמה קריאה חיצונית של הדברים בתחילה. וכן הוא כאשר האדם קורא את הדברים בתחילה, כי השפע של אור התורה נקנה מלמעלה למטה, דהיינו בתחילה על האדם ליקרות את דברי חז"ל בלי להפעיל את כח הבינה – קושיאות ותירוצים – אלא רק יאמר את דבריהם כפשוטם של דברים, זהו לימוד בכח החכמה. וזה כנגד המקרא של התורה – שפשטי המקראות בלי עומק כל כך לעומת המשנה שמגלה עומק יותר מהמקראות.

בְּמִשְׁנֵה: "והדר ליסבר", דהיינו לאחר שהאדם למד את הסוגיא בפעם ראשונה בכח המח חכמה שלו, דהיינו לימוד **שתחי**, אז עליו להתבונן בדקויות של דבריהם ז"ל, למה השתמשו בתיבה זו ולא בזו, ואיך כאן אורמים דבר זה ובמקום אחר דבר אחר וכו', וע"י קושיאות אלו מתעורר המוח בינה של האדם, שורש הדינים, ואז זוכה להבין דבר מתוך דבר. ומ"מ אם אין חכמה אין בינה, והיינו אם האדם לא למד הרבה בכמות, אינו יכול לזכות להקשות ממקומות אחרים כי אינו מכירם בעל פה, ולכן אינו יכול להגיע לתירוצים.

בְּמַעוֹט סְחוּרָה, בְּמַעוֹט דְּרָךְ אָרְץ: פשטם של דברים הם למעט בצרכים הגשמיים, ואם יצטרך לעבוד יעבוד רק לצורך מחייתו, לדירה ולאכול וללבוש, לו ולמשפחתו, וע"י זה יוכל להרבות בישיבה – בהשתדלות של לימוד התורה.

בְּמַעוֹט תַּעֲנוּג, בְּמַעוֹט שִׁינָה: כל דבריהם של חז"ל אמת לאמיתה, ומ"מ כתב הזהר שכל דבריהם של הש"ס ופוסקים הם כנגד עולמות בי"ע, דהיינו כאשר יש לאדם יצר הרע עליו ללמוד תורת הש"ס ולקיים עצותיהם, כי זה מדרגתו. וכאן לימדונו חז"ל שעל האדם להתנתק מדברים המשמחים את גופו, והוא כי גופו מעורב מטוב ורע כ"ל, ולכן עליו להיות פרוש מתענוגי עולם, ולסבול ייסורים, עד שימעיט את הרצון לקבל על מנת לקבל שלו ויבטלנה, ויגיעה למדרגה של השתוות – שלא משנה לו מה הוא אוכל, ומה שותה, וגופו זך ונקי מרצונות שמתנגדים לרצון ה'.

וכאשר האדם במדרגת אצילות ומעלה, אשר ביטל את היצר הרע שלו כליל, אדרבה ה' מצווהו להינות גם בגוף החמרי, כי אכילותיו אכילת קודשים, ושתייתו כניסוך היין על המזבח, ר"ל בזכות זה שיאכול וישתה כראוי, ותענג על ה' – אז ירבה באהבה וחיבה ורצון להשפיע טוב למאציל ולעולם, א"כ לאדם זה אסור להתנזר, אלא אדרבה חייב להתענג על ה' בכל העולמות כי בכך שאוכל ושותה ושן כראוי אז הוא מרבה בשמחה בעבודת ה' וזוכה למדרגות יותר עליונות ולהשפעה יותר גדולה.

בְּמַעוֹט שִׁיחָה, בְּמַעוֹט שְׁחוּק: שניהם קשורים למידת הרוח מתוך מידות הארמ"ע, והוא האסור לדבר דברי הבאי, ר"ל שאין בהם צורך לעבודת ה', והיינו שיחות על מנת לקבל, ולא שיחות על מנת להשפיע.

בְּאָרְךְ אֶפְיִם: כנגד אריך אנפין, דהיינו על האדם להדבק במידת קונו, להיות מאריך אפיים גם לאנשים שמזיקים לו, ואע"פ שיכול לטבעם בבית דין על מה שהזיקו לו, אם רואה שזה לא יחזירם למוטב – יפרוש מהמחלוקת, יאריך אפיים וירבה באהבה בעם ישראל.

בְּלֵב טוֹב: ר"ל זיכור המידות ז"ת בכללות. כי כל המידות מושרשות ברגשי הלב, אהבתו יתברך, יראתו, תפארתו, נצחו, הודו, יסודו, ומלכותו.

בְּאֲמוֹנַת חֲכָמִים: אור האמונה כנגד פנימיות אור הכתר – הרישא דלא איתידע, והיינו כאשר האדם לא מבין מה ה' עושה לו ורוצה ממנו אז עליו להאמין באמונה תמימה. ואור דכתר נכנס בכלי דמלכות, פירוש כאשר האדם מפנים את אפסיותו ואת שפלותו אז הוא יכול לזכות לזרוק את שכלו למאציל. והוא הדין כאן, גם עלינו לזרוק את השכל (חכמה בינה ודעת) ולהאמין (כתר – מח השכל ובילתי נדפס) באמונה שלמה בכל דבריהם ז"ל.

ודייקו לומר "באמונת חכמים", מטעם שהאמונה (כתר) שלי אע"פ שבייחס אלי היא אור מקיף, מ"מ הוא אור פנימי שהתקבל במי שבמדרגה יותר עליונה ממני, דהיינו מי שזכה למוח חכמה. והיינו הרב היות והתגבר על יצרו אז זכה לכלי יותר גדול ויכול לקבל אור יותר עליון, כי כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. והיינו הרב התגבר ודחה רצון לקבל על מנת לקבל מכח היראה שיש לו, ולכן זכה למח חכמה, כי אם אין יראה אין חכמה וכן זיכך את הקו ימין שלו והתגבר על תאוותיו.

וע"י התגברויות אלו שיש לרב יתר מהתלמיד, לכן זוכה הרב להבין מה שאנו לא מבינים, והוא קנה במח חכמה שלו את אור הכתר, זה נקרא שאצלו הכתר מאיר במח חכמה. מה שאין כן אצלי, כי עדיין לא התנסתי בנסיונות קשים כמו של הרב, ולכן אין לי אפשרות לתפוס אורות הכתר הנ"ל, ולכן כל מה שנותר לי לעשות זה להתבטל לרב – פירוש להיות מלכות – מקבל את שפלותי ביחס אליו, ואז היות ואני מעלה מ"ן לרב ע"י שאלות, אז הרב להיותו יותר זך ממני, הוא יקבל תשובה יותר ברורה וטובה ממני, וזה בכל תחימי החיים בין בעשיה ובין בא"ק.

בְּקִבְלַת הַיְסוּדִין: ר"ל אור דכתר, שלית שמאלא בהאי עתיקא כולא ימינא, ר"ל אפ' הייסורים שנראים בחיצוניותם כרעים ודינים, מ"מ הם לטובתי, והם חסד ואהבת ה' עלי בוודאי, כי ה' אוהב אותי, וזה לא משנה מהם מעשי. וזהו מדרגת ההשתוות כנ"ל, שלא משנה לו אם מזלזלים בו או מכבדים אותו, הכל אצלו שווה, וזה כנדג עיגול עליון וכתר.

הַמְפִיר אֶת מְקוֹמוֹ: מקום פירוש המלכות, והיינו מפנים את שפלותו, ומבין שאין לו כלום מעצמו.

וְהִשְׁמַח בְּחִלְקוֹ: תיקון המלכות, והוא כאשר הוא מבין שממילא לא מגיע לו כלום מכל השפעים שיש לו, וכל מה שיש לו זה מתנות ממש מאת ה'.

וְהַעֲשֶׂה סִיג לְדַבְּרָיו: סיג מלשון סג, נסוגו אחור, פירוש שם ס"ג כנגד ספירת הבינה, והבינה עשתה חשבון מה לקבל ומה לא לקבל מאורותיו של תענוגים של המאציל. קיבלה רק מה שראתה שיש לה תועלת ואפשרות להשפיע טוב לעולם איתם, ודחתה את כל מה שלא יכולה לקבל על מנת להשפיע. ובמקום שדחתה כי פחדה להתרחק מכח הנתונה, שם

עשתה סייג וגדר חזק כדי שלא ליפול. ולכן על האדם לעשות סייג לתורה, ולהתבונן איפה הוא יכול ליפול לעבירות ואיפה לא. ודייקו לומר "לדבריו", ר"ל כדי שלא יהיה נאה דורש ולא נאה מקיים ח"ו.

וְאִינוּ מְחַזְקִים טוֹבָה לְעֶצְמוֹ: מַלְכוּת, מַפְנִים אַפְסוּתוֹ.

אָהוּב: סְפִירַת חֶסֶד וְאֵהָבָה. וְכַדִּי לֵהוּיֹת אֵהוּב עֲלֵנוּ לְצִלְאוֹת רְצוֹנוֹת חֲבֵרֵינוּ לְטוֹבוֹתָ, לְהִתְבּוֹנֵן אִיזָה אֲוֵרוֹת וְתַעֲנוּגִים הֵם רְצִימִים וְאִפְשֵׁר לְתַתּוֹת לָהֶם בְּלִי שִׁיתְרַחֲקוּ מֵה', וּמִכַּח הַחֶסֶד שֶׁאֵנּוּ נוֹתְנִים, גַּם הֵם יַחֲזִירוּ לָנוּ חֶסֶד, וְאִזּוֹ שְׁנֵי הַצַּדִּים נַעֲשִׂים אֲוֵהִיבִים זֶה אֶת זֶה.

אֲוֵהִיב אֶת הַמְּקוֹם: תִּיקוֹן הַחֶסֶד – אֵהָבָה ה'. וְזֶה נִקְנָה כֹּאֲשֶׁר הָאָדָם דּוֹחָה אֶת תְּאוּוֹתָיו שֶׁל עֲרִיּוֹת אֲכִילָה וּמִמּוֹן, וּמַפְנִים בְּלִיבוֹ שְׁכַל מָה שֶׁהוּא אֲוֵהִיב זֶה רֶק הַמַּאֲצִיל, וְזֶה מִתְלַבֵּשׁ בְּאֲבוֹת נְפֻלוֹת הַנ"ל.

אֲוֵהִיב אֶת הַבְּרִיּוֹת: תִּיקוֹן הַחֶסֶד וְאֵהָבָה. וְזֶה בֵּא לְאָדָם כֹּאֲשֶׁר הוּא אֲוֵהִיב אֶת ה', וּמִבֵּין שֶׁה' אֲוֵהִיב אֶת כָּל בְּרִיּוֹתָיו, וְגַם עֲלֵינוּ לְאֵהוּב אֶת כָּל הָאֲנוּשׁוֹת כּוֹלָה, וְלִהְיֵת בּוֹנוֹן בְּטוֹב שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְזֶהוּ מְדַרְגֵת הָאֵהָבָה שֶׁל הַכֹּתֵר – אֵהָבָה עוֹלָם, ר"ל אֲבָה שֶׁאֵינָה תְלוּיָה בַדְּבַר.

אֲוֵהִיב אֶת הַצְּדָקוֹת, אֲוֵהִיב אֶת הַמְּיֻשְׁרִים: אֵהָבָה הַחֶסֶד, וְצַדִּיק כִּנְגַד ז"א, וְצַדִּיקָה כִּנְגַד ז"א שֶׁמִּשְׁפִּיעַ לְמַלְכוּת. ר"ל עֲלֵינוּ לְהַשׁוּוֹת צוּרָה עִם הַמַּאֲצִיל, לֵהוּיֹת רֶק מִשְׁפִּיעִים וְלֹא מִקְבָּלִים כָּלֵל. וְאֵהָבָה הַצַּדִּיק ר"ל הַסֵּדֵר הַחֲבֵרְתִי וְהָעוֹלָמִי הַבְּנוּי עַל סְפִירַת הַחֶסֶד, כִּי הַתְּפֹאֶרֶת – ז"א הוּא הַצַּדִּיק. וְהַתְּפֹאֶרֶת נוֹטָה יְמִינָה לְחֶסֶד, בְּסוּד "עוֹלָם (ז"א) חֶסֶד יִבְנֶה", כִּי הַחֶסֶד נִקְרָא יוֹמָא דְאִזִּיל עִם כּוֹלָהוּ יוֹמִין, ר"ל כָּל הַסְּפִירוֹת מֵהַחֶסֶד וְעַד הַמַּלְכוּת מוֹשְׁפִיעִים בְּטוֹבוֹתָיו וְאֵהָבָה הַמַּאֲצִיל עֲלֵינוּ, וְכֵן עֲלֵינוּ לַעֲשׂוֹת סֵדֵר בְּעוֹלָם לְטוֹבוֹת הַחֲבֵרָה וְלֹא לַעֲנֹג אֶת עֲצָמָנוּ (לִשְׁם גְּאוּהָ אוֹ תְאוּהָ וְכַדּוּמָה).

אֲוֵהִיב אֶת הַתּוֹכְחוֹת: כִּנ"ל עוֹלָם עֲלִיּוֹן יוֹתֵר נִבְנָה בְּדִינִים, וְעַל הָאָדָם לְדוֹן אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל רִגְעָא אִם הוּא אָדָם טוֹב אוֹ רַע, וְאִם מִחֲשָׁבוֹת לִיבּוֹ וְשִׁכְלוֹ גַּם כֵּן טוֹבִים – שֶׁל אֵהָבָה וְחִמְלָה, אוֹ רַעִים ח"ו. וְאִם אֵין הָאָדָם עוֹשֶׂה זֹאת בְּעֲצָמוֹ, ה' מִרְמַז לּוֹ דֶּרֶךְ הָאֲנוּשִׁים הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ, וְאִפ' שֶׁהָאָדָם שֶׁעֲשֶׂה לוֹ אֶת הַתּוֹכְחָה עוֹשֶׂה בְּכַעַס וְאֵינָה לְשֵׁמָה, הָאָדָם הַזֶּה בְּסֶךְ הַכָּל שְׁלִיחַ וּמִלֶּאךְ מֵאֵת ה' שֶׁנִּשְׁלַח כְּדִי לֹא לִדְבַר הַתּוֹכְחָה בְּצִירָה שֶׁל גְּבוּרָה וְכַעַס, כִּי ה' רוֹצֵה שֶׁנִּכְנַע אֵלָיו, וְזֶה עַל מִנַּת לַעֲלוֹת בְּעוֹלָם עֲלִיּוֹן יוֹתֵר בְּדַבְּקוֹת בְּמַאֲצִיל, דְּהֵינּוּ שְׁנֵהִיב יוֹתֵר טוֹבִים וּמְטִיבִים, א"כ לְמָה לִי לְסַנּוֹא תּוֹכְחוֹת, הֲלֹא אֲדַרְבֶּה הֵם לְטוֹבוֹתֵי וְלְטוֹבוֹת הָעוֹלָם!

מְתַרְחֵק מִן הַכְּבוֹד: תִּיקוֹן הַמַּלְכוּת, ר"ל לֹא מִתְקַרֵּב לְמַקּוֹמוֹת שִׁיכּוֹל הָאָדָם לְקַבֵּל כְּבוֹד עַל מִנַּת לְקַבֵּל. וְזֶה עַד שֶׁמִּתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי וּמַפְנִים שֶׁלֹּא נֹאֵה כְבוֹד אֵלֹא לְמַאֲצִיל, וְהוּא מֶלֶךְ

הכבוד ולא אני. ואז הצדיק יכול לקבל כבוד כי זה לטובת התלמידים שיראו את כל הכבוד הנעשה לתלמיד חכם.

וְלֹא מְגִיס לְבָבוֹ בְּתַלְמוּדוֹ: ספירת המלכות- שפלות. וספירת הגבורה – גאווה.

וְאֵינּוּ שְׂמֵחַ בְּהוֹרָאָה: כי מפוחד להתיהר ולהגאות, והוא עד שיתקן את מידת הגבורה – גאווה, ויפנים שאין לו ממה להגאות כי ממה נפשך הכל שלו, גם התורה שלו. ואז אדרבה כדיף שילמד את העולם תורה, כי במקום שאין איש השתדל להיות איש, איש – ר"ל צדיק בעל מידות טובות עם השגות באלהות, עם מוחין דגדלות ורוח הקודש, שהם סימן לזיכוך המידות בשלמות. אז עדיף שאתה – הצדיק – תדבר, כי אם לא אז אדם שאינו מתוקן יתפוס את מקום זה ויתגאה בליבו ח"ו ויתרחק מה' ע"י זה, וכן התלמידים שלו לא ילמדו להיות טובים ומטיבים אלא רק להיות "למדנים", והלמדן הוא לא מטרה אלא רק דרך לזיכוך המידות.

נוֹשָׂא בְּעַל עֵם חֲבֵרוֹ: מכח האבה והחסד, הוא מפנים שכל העולם כולו זה הוא בעצמו ממש, ולכן הוא נושא עמו בעול – כי הוא מבין שהעול הזה הוא שלו ושל חבריו באותה מידה ממש. וזהו מדרגת הכתר – עיגול עליון, כולם שווים, כולם אחד, יחידה, א"ק (לפני השבירה שכולם חיים לעצם ח"ו, בסוד "אנא אמלוך", ובסוד רשות הרבים).

מְכַרְעוֹ לְכַף זְכוּת: גם זה בא בכח הכתר שבו, אהבת עולם, אהבה שאינה תלויה בדבר, ולכן מתבונן בטוב של המעשים ולא ברע, כי כל מעשה אפי' שיהיה רע ביותר מוכח הוא שיהיה מעורב מטוב, כי אין רע וקלי' גמור. כי גם בקלי' בעצמו יש י"א סממני הקטורת – כח הקדושה והטוב. וצדיק שנמצא בעיגול עליון ומדרגת יחידה פנימית – אוהב את כולם, כי לכל העם בשגה.

מְעִמְדוֹ עַל הָאָמֶת: מכח אהבתו אליו, היות והוא דן את עצמו כחוט השערה ועודה בית דין לעצמו, והיות והוא מבין שחבירו זהו הוא בעצמו, מכח זה הוא בא להיטיב לחבירו כמו שהוא מיטיב לעצמו. ותוכחה זו לא בא מכח הרצון לקבל ח"ו, כי אם כן זה לא יתקבל על לב חבירו, אלא זה בא בכח הרצון להשפיע לחבירו ולעולם טוב.

"אמת" מרמז על התפארת, שנאמר "אמת ליעקב", ויעקב כנגד התפארת כנודע. והתפארת פירושה לפאר את המאציל בכח שהאדם משפיע למי שמקבל ממנו מה שצטרך כדי להדבק בנתינה ובטוב. והיינו החסד רוצה להשפיע במידה גדולה יותר מין הראוי, והגבורה להגביל מאוד את כל האורות, ובא התפארת וממצעת ביניהם. וזה אמרם ז"ל "תפארת לו מין האדם" – פירוש אדם (צדיק) נקרא בדמות אדם כאשר משפיע בצורה נכונה לעולם, כל אחד השפע המתאים לו. ועל הצדיק ללמד את חבירו איך להשפיע

בצורה נכונה לעולם בדרך התפארת, ולא רק חסד או רק גבורה. והחג"ת כנגד הלב והרוח והיצירה. ור"ל להשפיע רגשות לזולת.

ומַעֲמִידוֹ עַל הַנְּשִׁלוֹם: להשקנות מידת שלום לחבירו. והשלום מרמז לספירת יסוד. והיסוד מהותו השפעה והתקשרות בין שני אנשים, והנה"י כנגד חיצוניות האדם, הנפש ועולם העשייה. פירושו של דבר, עלינו ללמד את העולם הצורה הנכונה איך להשפיע לעולם בצורה גשמית.

מְתַנְּשֵׁב לְבוֹ בְּתַלְמוּדוֹ: לב האדם הוא שורש הרגש והמידות ז"ת, כנ"ל, וכן כנגד החג"ת והרוח. ואין ישיבה אלא בעולם הבריאה הנקרא עולם הכיסא – והבריאה כנגד השכל ונשמה והחב"ד. ו"מתיישב ליבו בתלמודות" פירוש הדבר שאורות של החב"ד באים ומכוננים בתוך החג"ת, דהיינו החכמה בתוך הלב ורגש בעבודת ה', והוא "כל חכם לב ידבנו ליבו", החכמת לב הוא כאשר האדם לומד תורה לא רק בצורה שכלית (ומשאיר את אורות התורה רק בשכלו), אלא גם מפנים אותם לתוך ליבו איך בדברי תורה אלו אני יכול לאהוב את ה', וליראה אותו וכו'.

שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב: שאלה הוא גילוי של קליפה ויצר הרע שסובב לקדושה, ותשובה מיישבת את הסתירות היא כנגד אור הכתר ואהבת עולם.

שׂוֹמֵעַ וּמוֹסִיף: כנ"ל השמיע והאוזניים בסוד הבינה, וע"י הבינה האדם יכול להבין דבר מתוך דבר, והיינו "ומוסיף".

הַלּוֹמֵד עַל מְנַת לְלַמֵּד וְהַלּוֹמֵד עַל מְנַת לְעֲשׂוֹת: כל מהות הלימוד זה להפוך את העולם לכולו טוב. ולכן אנו לומדים תורה דהיינו לומדים להיות יותר טובים ולהתענג על ה'. וכאשר האדם זכה ללמוד ונעשה יותר טוב זכה להתענג על ה' – אז עליו להשפיע אור זה לעולם, עד שנהפוך את כל העולם לטוב, ושכולם יעשו פעולות טובות (ופשוט שגם לא יזיקו זה לזה). וכל מטרת הלימוד הוא על מנת להשפיע – דהיינו או ללמד ולהשפיע לתוך המוחין של התלמיד, או להשפיע דרך מעשים בדרך הז"ת – הגוף שלנו החמרי, לעשות חסד וטוב בפועל.

הַמְחַכֵּים אֶת רַבּוֹ: אע"פ שהרב זכה לאורות יותר עליונים בהכרה במאציל, מ"מ היות וכל אחד ואחד מעם ישראל רק חלק בגוף אדם הראשון, לכן על כל אחד מישראל לגלות את חלקו בתורה שתלוי אך ורק בורשו, ואין אף אחד שיכול לגלות אורות אלו כי אם הוא בלבד. וכאשר הקב"ה מקרב תלמיד לרב, זה מראה על פנימיות ושורש נשמה אחד (אם אוהבים זה את זה ומסתדרים ביחד, כי אם לאו – אינם מאותו שורש). והמאציל רצה שהרב והתלמיד יגלו את חלקם המשותף בתורה, וע"י זה תתרבה עוד יותר התורה של שניהם

מכח האהבה והאחדות שיש בניהם. והוא כדברי הספר יצירה – מאבן (אות) אחת אפשר לבנות תיבה אחת, משניים אפשר לבנות שנים (אב, בא). משלוש אבנים ו' תיבות (אבג, אגב, בגג, באג, גאב, גבא), וכו'. נמצא שכמה שיהיה לרב תלמידים שיעלו אותו כמה שכל אותו שורש יתוקן ויתגלו עוד יותר אורות ביחד, והוא מכח האחדות, ולא מכח הגאווה ופירוד, כי לא הקפדן מלמד.

וְהַמְכִּינֵן אֶת נְשֹׁמֵעָתוֹ, וְהַאֲמִיר דְּבַר בְּשֵׁם אֲמִירוֹ: והוא כשם שאמרו ז"ל על האות בי"ת למה יש לה שנים קוץ מצד ימין? והוא מפני שאם נשאל אותה: מי ברא אותך? והיא משיבה: המאציל שמעלי.

והוא מטעם שיש מדרגות בגלוי האור. ישנם תלמידים שבמדרגת ספוג – לומדים מה שמלמדים אותם, בלי להוסיף מאומה מעצמם, וזה כיהם אך ורק במדרגת נפש ונה"י, והוא כמו ילד קטן שאינו נותן פירות אלא רק יכול לקבל מאחרים ותו לא, והוא מפני שתלמיד זה גם כך מתנהג – הוא מרוכז סביב עצמו, ולא איכפת לא כלל מהעולם אלא רק להבות את ידועותיו כדי שיאמרו עליו שהוא "רב", או כדי לקנטר וכו', ותורה לא יכולה להתרבות בכלי קבלה כזה, לכן גם תורתו שילמד ישכח לבסוף, כי תורתו תופסת מקום – כנגד המלכות.

ומעל מדרגה זו נמצא הבור: הבור הוא מקור למים וחיידושים אבל חיידושים האלו מוגבלים ובודדים, והוא מטעם שהבאר הוא המדרגה שהאדם קונה כאשר מתחיל להיות אצלו כח ההשפעה, כנגד חג"ת ורוח, והיות והוא עדיין מעורב בטוב ורע, והיינו מרוצונות של קבלה, לכן גם השגותיו מוגבלים ורק לעיתים. והוא כנגד החג"ת ורוח, שהגבורה מגבילה את החסד וההתפשטות והדמיון והדימוי מילתא למיתא.

ולאחר מכן בא מדרגת הבאר מים חיים: והוא כאשר האדם זכה להיות חי נושא את עצמו, ולמד כללי התורה של הפרד"ס, ויודע להשתשע איתה ולהגיע להשגות באלהות בכל תחומי התורה. והוא כנגד המוחין חב"ד, ואור החכמה אינו מוגבל כמו החסד, ולכן הוא נעשה מקור למים שאין להם סוף ממש, ובכל דבר שתשאל אותו הוא יוכל להגיע למסקנות נכונות (לפי שורש נשמתו של אותו צדיק). ומדרגה זו היא אור הנשמה וגילוי החב"ד, והנשמה מתגלית לאדם כאשר רוב פעולותיו הם טובים ועל מנת להשפיעה טוב לעולם. וגלוי החב"ד במדרגת "באר מים חיים" מרומז כך: באר: בינה, מים חיים: חכמה. חיים גמ' חכם כנגד החכמה.

וכאן אמרו ז"ל שאם האדם רק במדרגת ספוג – ואמר דברי תורה מת"ח אחר שזכה למוחין דחב"ד או אפ' לחג"ת, עליך לומר זאת – אין דברי אלו שאני אומר משלי אלא משל אחרים, ובכך התלמיד שבמדרגת ספוג מתבטל כלפי העליון וזוכה לתיקון המלכות, מקבל את

שפלותו, ואז גם הוא בעצמו יעלה מדרגה, ואז מביא גאולה לעצמו – כי ע"י ביטול זה זכה לעלות מהעשייה ונפש לעולם היצירה ורוח, והיינו השיג את מדרגת העולם הבא שלו. ועליו להמשיך לזכך עוד עד שיזכה לעלות לעוד עולם יותר עליו – לבריה ולזכות בגלוי הנשמה – ולהיות הוא בעצמו באר מים חיים.

אשרי האיש שזוכה לכל המדרגות הנ"ל.

נח – קריאת שמע

אמרו ז"ל⁸ אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

כתב רח"ו⁹ וז"ל: בתפלת שחרית הזווג הוא אז בבחינת פנים בפנים, ולכן יש בו נפילת אפים וגם ק"ש. וכונת אותה הק"ש היא לייחד את אבא ואימא ייחוד מעולה מאד כדי שמשם ימשך שיתייחדו זעיר אפין ונוקביה בבחינת פנים בפנים. עכ"ל.

פירוש הדברים הם שמטרת הק"ש הוא להגיע לזיווג וייחוד, וכמו שבזיווג עלי אדמות העליון משפיע לתחתון, כן ברוחניות המאציל משפיע לנאצל. וכדי שנזכה להשפעות הללו מאת המאציל עלינו לתקן את ה"כלי" שלנו כדי לקבל את אורותיו.

ראשית דבר יש לומר שכל מהות המאציל הוא השפעת אורות, ואורות פירושו תענוגים, אם זה אורות בעשייה – זה מתבטא בתענוגים גשמיים כמו מאכלים בתים וכו', ואם המאציל משפיע עלינו אורות ביצירה ר"ל נותן המאציל לאדם (כלי) תענוגים בלימוד ש"ס ופוסקים,

⁸ במסכת ברכות ו.

⁹ בשער הכוונות ק"ש

ואם בבריאה – תענוגים בלימוד החסידות, ואם באצילות בהשגות האלהים בתורת הקבלה ואם תענוגים דא"ק – תענוגים בנבואה ודביקות גמורה בה'.

ועוד, כדי שנוכל להתענג – לקבל האור הנ"ל, מוכרח שיהיה האדם נברא חסר מהם, והיינו שירצה לקבל אותם – ורצון לקבל תענוגים נקרא בקבלה "כלי". נמצא שהכלי דעשיה (או מלכות דעשיה, כי המלכות היא כלי ביחס לט' ספירות שמעליה) פירושו רצון לקבל אור של תענוגים גשמיים. וכו' ודי למבין.

וצריך לדעת שכל מטרת הבריאה היא להגיע למדרגת "אהבה בתענוגים" פירוש להתענג על ה' ¹⁰ (ואין זה רק לאחר מיתה, אלא כל אחד לפי מדרגתו גם בחיים חיותו). והיינו לקבל את כל האורות של המאציל. ומ"מ כדי שנזכה לקבלם עלינו "לזכך את הכלי" – הרצון לקבל שלנו.

ר"ל בתחילת חייו כאשר האדם רק במדרגת נפש ובעולם העשיה, כל כוונותיו הוא לקבל על מנת לקבל, ונקראת מדרגה זו שרובו רע ¹¹. ועלינו להתעלות ולהפוך את הרצון לקבל על מנת לקבל הזה לרצון לקבל על מנת להשפיע טוב (אורות – תענוגים) לכלל האנושות. וכמה שהאדם יותר טוב ככה הוא עולה בעולמות. כי עולם העשיה רובו רע – רוב המעשים ומחשבות האדם הם רצון לקבל. ואם חציו לכם וחציו לה' – חצי טוב ורצון להשפיע, וחצי רע ורצון לקבל אז זכה למדרגת רוח ועליה למדרגת יצירה. ואם רוב מעשיו טובים – זכה לנשמה ולעלות לעולם הבריאה. ואם כל מעשיו כוונות ליבו ומוחו טובים ורצון להשפיע טוב ותענוגים לכלל העולמות (אנשים), נמצא שזכה לאור החיה ולעלות לעולם האצילות.

ואור יותר עליון – פירושו תענוגים יותר עליונים. וכדי לזכות לשיא התענוגים אור של יחידה – תכלית הדבקות, עלינו לזכך את הכלי – רצון לקבל ולהפוך אותו כולו בכוונה להשפעה כנ"ל.

וזהו כוונת הק"ש, שבזכות זה שאנו הופכים את כוונתנו וכל מעשינו לרצון להשפיע – אז מתככים את הכלי הקבלה שלנו, ויכולים לקבל שוב את כל התענוגים שקיבלנו לפני חטא אדם הראשון. וזה פירוש תיבת "זיווג" ו"ייחוד" – שאנו המלכות או הבינה (תלוי במדרגתנו הרוחנית) נהיה מוכנים לקבל השפע מאת המשפיע (ז"א או החכמה) בפועל.

והיות והעליון כולל את התחתון נמצא שמקבלים אורות של תענוגים בכל העולמות – תענוגים ואורות דעשיה (עושר וכבוד חכמה גם בעשיה וכו') ועד לתענוגים דא"ק (כמו שאדם הראשון זכה להכרה ברורה במאציל לפני החטא, והיה יודע כל דבר מקצה של

¹⁰ כנודע מדברי הרמח"ל בתחילת המסילת ישרים – להתענג על ה'

¹¹ עץ חיים – שער מז שער הקלי'

העולם ועד הקצה השני, ויודע השתשלות הדברים ואיך כל דבר הוא לטובתו ולטובת העולם, וידע את העתידות כי עניין הזמן הוא השתשלות העולמות, ואם יודע ריש כל העולמות יודע מה "אמור" להשתלשל מכך אם לא ישנו התחתונים מעשיהם)

והפרש המדרגות בין הזיווג של אבא ואימא (שנקראים חכמה ובינה) לבין מדרגת זיווג של ז"א ונוקביה המלכות הוא כך: אם האדם מקבל שפע של תענוגים ועדיין מעורב בו רע ורצון לקבל הוא נקרא במדרגת נוקבה ומלכות, ולכן הוא מקבל שפעים אלו מז"א שפירושו פנים קטנות והשפעה קטנה שמשפיעה לו המאציל דרך ז"א בכמות קטנה ומדודה שפעים של תענוגים של כל העולמות אבי"ע, כי איננו יכול לקבל יותר אורות מזה כי א"כ "ישבר הכלי שלו" – שר"ל יתרחק מדרכי ה' ויתקלקלו מידותיו ויגדל הרצון לקבל שלו. למשל אם יקבל הרבה כספים אז יתגאה ויחשוב בליבו "כוחי ואוצם ידי עשה לי את העושר הזה ח"ו, לכן עדיף שלא יקבל הרבה אלא רק מה שצריך כדי שלא יתגאה ח"ו על ה'.

אבל כאשר האדם מגיע למדרגת השתוות שאינו מרגיש הבדל בין להיות עשיר או עני, ובין להיות מכובד ומבוזה, ומפנים שכל השפעים של תענוגים באים אך ורק מה' ולא בידי בשר ודם, וכל שכן לא בזכותו, אז האורות ושפעים לא מזיקים לו, ויכול לקבל הכל בכל מכל כל בכל ההעולמות כולם בלי להגדיל את הרצון לקבל שלו, אלא אדרבה בזכות זה שמקבל האורות הללו יכול להשפיע יותר לכלל האנושות, אז אין טעם שהמאציל ישפיע לו בצורה מדודה דרך ז"א, לכן מגיעה לו שפעים שלא תענוגים משורשם מעתיק יומין דרך אריך אנפין שפירושו פנים ארוכות ושפעים עד בלי די ממש, וזה נקרא שהחכמה משפיע לבינה או שאבא משפיע לאימא, כאשר הוא כנגד האימא, והיינו הוא מרגיש ממש כמו אימא ביחס לכלל העולם שדואגת על צרכי העולם יותר מאשר צרכי עצמו – והיינו בשיא הרצון להשפיע.

וזה מה שעלינו להגיעה בעת ק"ש – להשיג מדרגת האם כדי שנזכי לקבל את כל התענוגים מחדש.

ועוד ידועים הדברים שעלינו לכוין באמירת תיבת "אחד" – שהמאציל "ממלא כל עלמין", והיינו מדרגת אור התענוגים של היחידה (כנגד הכת) שאין עוד מלבדו. וכדי להשיג אור הכתר על האדם לזכך כלי המלכות (כי יש יחס הפוך בין האורות לכלי, כך שכלי המלכות מקבל האור ההכי גבוה – אור דכתר. וכלי דז"א מקבל אור החכמה. כלי דבינה מקבל אור הבינה. כלי דחכמה מקבל אור דז"א וכלי דכתר (שהוא ההכי קל לתקן כי לא היתה שבירה בכתר כי אם רק פגם באחוריים דנה"י דכתר) מקבל רק אור המלכות (תענוגים מועטים)).

וזיכור כלי המלכות הוא להפנים את שפלותינו, את אפסיותנו ביחס למאציל ולעולמות (כל הסובבים אותנו), ואז יזכה שהשכינה תשכון עליו – והיינו כנ"ל להגיע להשתוות שאין הבדל בין טוב ורע בליבו ומוחו, כי "לית שמאלא בהאי עתיקא" – אין דינים ורע וגזירות רעות, "כולא ימינא" – כל מה שרואה מסביבו הוא חסדים וגלוי חיבה ואהבת ה'. וע"י זה יזכה לתיקון המלכות – יהיה שמח בחלקו¹², ויתענג על ה' תמיד – כל רגע בחייו יהיה מאושר, כי ידוע שזיווג אבא ואימא הוא זיווג תדיר.

ה' יזכנו!

פט - תפילה

ידועים הם דברי חז"ל איזוהי עבודה שבלב זו תפילה. והיינו ידוע שישנם ד' בחי' טנת"א – טעמים נקודות תגים אותיות, האותיות כנגד הנפש, תגים רוח, נקודות נשמה, טעמים חיה. וכן ידוע שהנשמה כנגד הבינה, נמצא שהניקודים מכוונים כנגד הנשמה של האותיות, ואותם נקודים יוצאים מהבינה, וידוע שה"לב מבין" והיינו משכון הבינה בלב, נמצא שהניקודים הם כנגד הלב, והלב משכן הרגש. וידוע שישנו עשרה מיני דפקים שיוצאים מהלב כנגד העשרה סוגי ספירות מהכתר ועד המלכות. ובכל ברכה צריך לכוין לתקן ספירה מסוימת, כך שעולים ויורדים בין ה' ספירות, ולפי הספירה כן האדם צריך להדבק ברגש של אותה הספירה, כתר כנגד קמץ זהו רגש שהאדם מרגיש קמוץ כאשר אין לו תפיסה ברצונותיו יתברך, מתקבץ ליבו וזה כי אינו מבין מה ה' רוצה מעימו, חכמה פתח, והוא כאשר האדם זורק את עצמו בידי ה' ולא מנסה להבין אלא רק מאמין באמונה פשוטה שהכל לטובה, אז נכנס הכתר הנ"ל לחכמה, ולכן עובר מניקוד רגש הכתר – קמץ – לניקוד רגש החכמה שהוא פתח, ולכן נפתח ומתרחב ליבו וכו'.

נמצא שכל עבודת התפילה הוא התרגשות ולבביות וסיפור אהבה ממש עם המאציל. וזהו הסוד של הכוונות שצריך האדם לכוין בי"ג מידות של התיקוני דקנא, שהם שורש האהבה והחסד כידוע, והם חסד עליון ובחי' "גדולת ימינך", שבאים מהחכמה, והחכמה מאין (כתר) תמצא. והיינו כאשר האדם מכוין לאהוב ולרחם על חבירו על המצב שהוא חי ועל צרותיו, אז משפיע דרך נשמתו – רגש – בינה, לאותו האדם מהי"ג מידות ממש, וזה מאהבת הזולת

¹² כמו שכתב רח"ו בשערי קדושה ח"א בעניין תיקון מידת האדמה שהוא כנגד ספירת המלכות כנודע.

גרידה, ולא רק התלבשות בשמות שיש לכון בייחוד הנ"ל, שהאותיות הם רק בחי' נפש בלבד, ואם אין רגש נמצא שהאדם בורא גוף בלי נשמה ח"ו.

נמצא שעבודת התפילה באה להרבות באהבת הבורא ואהבת הזולת, והופכת אותנו להיות טובים ומיטיבים כמו המאציל "אל מלא רחמים ומתנהג בחסידות", "תוכו רצוף אהבה" – שנאמר על קודש הקודשים ששם צריכם לכון להכנס בתפילת העמידה. וכן צריך לכון שהמאציל מדבר מבין ב' הכרובים, וידוע שהיו מעורים זה בזה, והיינו כנ"ל שצריך לאהוב, להשפיע ולתת.

וכאשר האדם לא מצליח לכון זה נקרא שמגרשים אותו מאותו ההיכל שנמצא בו, ההיכלות שיש לכון אינם בכח הדמיני ח"ו, אלא כשם שעלי אדמות ההיכל הוא מקום מסויים שמוגדר, כך יש אותה בחי' בעליונים, וכל ברכה הוא היכל לשעצמו, והיינו מדבר על ענין א' מסויים מוגד. וכאשר לא נותנים המקטרגים לכון ולתת נשמה לגוף האותיות בכך שאינו יכול לכון בתיבות של אותה ברכה, נמצא שמגרשים אותו האדם מאותו ההיכל – מאותה הברכה. עד שיעלה שוב כיסופין ורצונות למאציל להדבק בו, ולהדביק מחשבתו באותו היכל, ואז זה נקרא שמכניסים אותו שוב פעם.¹³

בענין התפילה כתב הבעל שם טוב הקדוש¹⁴ ז"ל:

הדבקות הוא כשאומר תבה הוא מאריך באותה תבה הרבה, שמחמת דבקות אינו רוצה לפרוד עצמו מהתבה, ולכך מאריך באותה תבה. אם אדם מתפלל ויש לו מחשבה אחרת, אזי חס ושלום הקליפה רוכבת על הדבור, כי המחשבה רוכבת על הדבור. וזהו "לססתי ברכבי פרעה" (שה"ש א, ט), סוסים נקראים הדיבורים, וכשפרעה, הינו המחשבה זרה רוכב עליו, אזי דמיתי רעיתי, יותר טוב אילו שותק. אבל דבר הוצא מהלב נכנס בלב, פרוש בלב העליון, על ידי ההבל כידוע. עכ"ל.

והיינו החייות של התיבה הוא הלב, הכוונה העיקרית היא לכון פשט המילים ולכוון את הרגש שעומד עם אמירה הזו. כי כאשר האדם אומר התיבה שבתפילה בלי כוונה כלל, נמצא שבורא מלאך כגוף בלי נשמה ח"ו. והיינו כנ"ל, האותיות הם כנגד אור הנפש וספירת המלכות, התגים הם כנגד אור הרוח וספירת הז"א, הניקוד כנגד אור הנשמה וספירת

¹³ צוואת הריב"ש פז ז"ל: נכתב בשם הוי"ה ונקרא רק בשם אדנ"י, דלא כשם שאני נכתב אני נקרא, ושם אדנ"י גימ' ס"ה כמספר היכ"ל, וזהו הוי"ה בהיכל קדשו, שהשם אדנ"י שגימ' היכ"ל הוא היכל עבור השם הוי"ה, שכאשר מוציאים מן הפה את השם אדנ"י מכוונים בלב לשם הוי"ה הרי שם הוי"ה שוכן בתוך שם אדנ"י ואכהמ"ל.

¹⁴ בצוואת הריב"ש אות ע' וע"א

הבינה, והטעמים כנגד אור החיה וספירת החכמה. ועיקר הכוונה היא בלב, ו"הלב מבין" והיינו הרגש וההתלהבות באמירת התיבות של התפילה משפיע אור של נשמה לתוך גוף האותיות שהם נפש. והטעמים – היינו אמירת התפילה בזימרה ובניגון – מכניס את אור החיה לתוך התיבות. (והאמונה הפשוטה במאציל גורם להשפעת היחידה, שהוא כנגד הגוויל – בבחי' מוקף גוויל, והיינו אור מקיף ולא אור פנימי. כי ידוע שאור פנימי פירושו אור שמתקבל בפנימיות האדם ומתיישב על ליבו, ואור מקיף הוא האור שמרוב גדולתו אינו יכול להתקבל ולהתיישב בפנימיות האדם, וזהו אור היחידה – אמונה, כי האמונה נצרכת לאדם דווקא בדברים שאין לו בהם השגה והבנה).

ועוד הוסיף הבעל שם טוב שכדי שהתפילה תתקבל, צריכה היא להכנס ללב העליון – פירוש לבינה. וזה נעשה על ידי שכאן עלי אדמות הוא משווה צורה עם אותה ספירה, והיינו כנ"ל כאשר התיבות יוצאות מעומק ליבו. וזה ניכר כאשר הוא מוציא הרבה הבל מפיו כאשר אומר כל אחד מהתיבות, וכן הוא בסיפור אהבה בין איש לאשה, כאשר האדם יאמר לאשתו "אני אוהב אותך", ניכרים הם הרגשת ליבו לפי כמות ההבל שיוצא מפיו כאשר אומר תיבות אלו, אם כמות ההבל מרובה סימן לדבר שיוצאים תיבות אלו מעומק ליבו, והיינו נותן נשמה – לב לנפש – תיבות ואותיות. אבל ההבל קצר, הוא מוציא תיבות אלו רק בבחי' נפש, גוף ונפש בלי נשמה. וכן הוא בתפילה עצמה, אם הוא אומר התיבות מעומק הלב לוקח את זמנו להוציא את הרגש שלו בכל אחת מהתיבות שבתפילה, ומרבה בהבל, ולא מעניין אותו הכמות של תיבות לבד, כי הוא יודע שכל המטרה של התפילה היא "לעורר את האהבה" שבינו לבין קונו שכמוסה בעומק ליבו, ולא רק לצאת ידי חובה ולומר התיבות גרידה. לכן חייב להוציא כמה שיותר הבל בכל אחת מהתיבות, והיינו התלבבות ורגש.

מתחילים אנו את התפילה בפסוק "אדנ"י שפתי תפתח, ופי יגיד תהלתך" וידוע ששאלו בגמרא למה אין זה הפסק בין גאולה לתפילה, הלא אין זה מכלל הברכות, והתירוץ הפשוט הוא שפסוק זה מהווה הכנה לתפילה, והיינו ידוע שכאשר מתחילים להתפלל תפילה העמידה עולים מעולם הבריאה לעולם האצילות, וידוע שכדי לעלות לעולם העליון עובר תחילה בתחתית העולם העליון, והיינו עולם האצילות יש לו י' ספירות, והספירה הראשונה שנכנסים דרכה לאצילות היא ספירת המלכות. וידוע שהמלכות היא דלה ועניה כי אין לה מעצמה כלום, ורק מקבלת מהעליונים, ונמצא שתיקון המלכות היא קבלת עצמה איך שהיא – דלה ועניה, והיינו להיות שפל בעני עצמו. ולכן מתחילים בפסוק זה, כי ידוע שהמלכות נקראת אדנ"י, והיינו כנ"ל – להיות בשפלות, ומרוב שמרגיש את שפלותו, צריך שירגיש שלא יהיה כח לפתוח את פיו כדי להוציא את תיבות התפילה ולכן "ופי יגיד

תהלתך", ומלכות – פה, היינו בכך שמקבל את שפלותו מתקן את המלכות, ולכן עתה הפה שלו יכולה לומר תהילות ה'. וזהו סוד הפסוק "תפילה לדוד" כי דוד המלך וכן כל מלכות בית יהודה מושרשים במלכות כנודע. וכן זה סוד הפסוק "תפילה לעני" והיינו התפילה צריכה לבוא דווקא מהעני – המלכות כנ"ל.

ומטעם זה אמרו ז"ל שירד הש"צ לפני התיבה ולא עולה לתיבה, וועוד מטעם הנ"ל אסור להתפלל כאשר הוא עומד על דבר גבוה. ולכן הש"צ צריך להרגיש ממש שהוא פחות מכל אחד מהציבור, והוא המשרת שלהם, כמו אימא שדואגת על צרכי בניה לפני צרכי עצמו, ולכן על הש"צ למצוא את הנקודות טובות של כל אחד ואחד מהציבור ששם חבירו יותר טוב הימנו.

נמצא שע"י עבודת התפילה האדם נעשה יותר טוב, וגורם לעולם להיות יותר טוב מכמה טעמים:

- מתפלל על כלל האנושות ועל כלל ישראל שיהיה להם טוב, וזה גורם למתפלל להיטיב לזולת – ובכך מתקן את הספירות חסד גבורה ת"ת נצח הוד יסוד שהם כלי השפעה.

- וועוד בכך שמתפלל הוא מבין את פחיתות ערכו, ומקבל את שיפלותו – מתקן את כלי המלכות - ומבין שכל ההשגות הגשמיים והרוחניים תלויים רק במאציל ולא בו.

- וועוד בכך שמתפלל מעומק הלב ובהתלהבות הוא מעורר את יראת ואהבת המאציל - זהו קבלת אורות של חכמה ובינה.

התפילה בכללותה היא להתפלל שהעולם יהיה יותר טוב ומתוקן מכל בחינה שתיהיה. ישנם כמה חלקים בתפילה שגורמים לעולם טוב יותר: (א) הכרה בגדלות המאציל, (ב) בקשות, (ג) הודאה למאציל.

(א) החלק הראשון של התפילה בשלשת הברכות הראשונות בא על מנת שנפנים בשכלנו ובלבינו גדלות המאציל, וידוע שספירת החסד נקראת "גדולה" כמו שאומרים בתפילה "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת וכו'", וחסד – פירושו אהבה, כי מי שעושה חסד – אוהב, וכמה שמרבה לעשות חסד ככה שאוהב יותר, וידוע שמידת החסד קשורה באברהם אבינו, שהמאציל העיד עליו "אברהם אוהבי". נמצא שבתחילת התפילה שמנה עשרה עלינו

לעורר את האהבה המוסתרת בליבנו מהכח אל הפועל, ולעורר את הרגש, וזה נעשה על ידי ההתבוננות בגדלותו ית', ובהתבוננות על כל החסדים שעושה איתנו בכל רגע ממש. ואם זוכה להפנמה זו בתמידיות בליבו זה נקרא שהוא פנים בפנים תמיד – והוא הזיווג התמידי של אבא ואימא – החכמה והבינה, כי זכה למוחין דגדלות, שאין בהם שנוי ובכל דבר הוא רואה את אהבתו יתברך, כי גם עצם הרע הוא גם טוב. אבל אם לא זכה למוחין דגדלות וזיווג – קבלת אור ותענוגים באופן תמידי, אז לפחות יהיה פנים בפנים בתפילה, והוא כנ"ל כאשר יתבונן בגדלות המאציל, ולזה תיקנו ז"ל לפני להגיע לק"ש (שמטרתו להתייחד עם המאציל ולהיות בעצמנו טובים ומטיבים כמותו), לומר פסוקים דזימרה – שרוב רובו הוא על מנת לתקן את ספירת החסד – גילוי חיבה ואהבת המאציל ע"י התבוננות בגדלותו, וזה נעשה רק אם האדם שם ליבו ומוחו על המילים שמוציא מפיו, כי בלי לב לא יכול להגיע להתרגשות של אהבה כלל, ופשוט. ואדם שזוכה לכווין שליבו ומוחו יהיו מכוונים אך ורק במילים שמוציא מפיו נקרא "מקבל פני שכינה", ואם לאו לא. כי פני – פירוש פנים בפנים, ושכינה היינו תיקון התפילה, כי השכינה היא המלכות, ותיקון למלכות נעשה ע"י התפילה, ורמז לדבר הוא מה שאמר דוד המלך "ואני תפילה" – אני כנגד המלכות (אתה כנגד ז"א, והוא כנגד הכתר – פירוש דבר רחוק וקשה להשגה). וכן "תפילה לעני" – כי המלכות היא דלה ועניה מכל אור, ולכן לפני שניגשים לעבודת התפילה עלינו להפנים החסרון שלנו, שרחוקים מהשלמות – להיות טובים ומטיבים (כל אחד לפי מדרגתו), וזה מרומז גם בפשט הפסוק שאומרים לפני העמידה "אדני שפתי תפתח, ופי יגיד תהילתך", וגם בסוד הדברים, כי ידוע ששם אדנ"י הוא כנגד ספירת המלכות, ופירוש הדברים כנ"ל עלינו להפנים את מיעוט ערכנו ביחס למאציל שהוא כולו טוב והשפעה, ואנו עדיין מעורבים מרע ורצון לקבל על מנת לקבל, ובבחי' זו אנו חייבים להרגיש אפסיותנו כלפיו, וזהו תיקון המלכות – אדנ"י – להפנים את שפלותינו בליבנו, וע"י הפנמה זו יכולים לעלות לעולם יותר עליון, כי ידוע שכל עולם עשוי מעשר ספירות, והספירה העליונה של העולם התחתון היא הכתר, למשל בעולם הבריאה שעומדים שם לפני תפילת העמידה, הספירה העליונה שלו היא הכתר, והכתר הזה הוא למעשה המלכות של העולם שמעליו – עולם האצילות, ששם עולים עתה בעת התפילה, ומעבר מעולם לעולם מוכרח להיות על ידי ספירת המלכות, כי המלכות של האצילות היא גופא ספירת הכתר של עולם הבריאה שמתחתיו, ומוכרח האדם להכנס לעולם העליון יותר דרך ספירת הכתר שהוא המל' דאצילות, ותיקון המלכות היינו כנ"ל - לקבל את שפלותינו – המציאות האמיתית, ושאין לנו מעצמנו כלום.

נמצא שלפני העמידה תיקנו לתקן את המלכות הפרטית שלנו וסמכו את זה על הפסוק "אדני" שפתי תפתח, וידוע שהמלכות של העשר ספירות של פני האדם הוא הפה, ולכן מרומז "שפתי תפתח". ואחרי שעלה והשווה צורה עם המלכות דאצ' דהיינו הגיע למדרגת

ענווה מוחלטת, והתבטל מרוב אפסיותו כלפי המאציל, אז עליו להתחיל לתקן את הז"א של אצילות, ותחילת זיכוך הז"א נעשה ע"י זיכוך החסד – והיינו כנ"ל אהבת המאציל עלינו ורוב טובו שגורם לנו לאהוב אותו. והיות ובעולם המתוקן ספירת החסד משפיעה לכלל הספירות, לכן קראה הזהר לחסד "יומא דאזיל עם כולהו יומין", ר"ל כל יום (ספירה) מושרש בחסד, כי "עולם חסד יבנה", והעולם כנגד הז"ת, וכולם בכללות הם באים מהשתלשלות החסד, לכן בזכות שמגדיל את אהבת המאציל ע"י התבוננות בחסדיו יתברך, ובגדלותו, אז מגיע ע"י זה ליראת הרוממות והערצה של האל הגיבור והנורא – ולא כי מפחדים מהעונש (שזוהי יראה תתאה), אלא יראת הרוממות – שהוא למעשה תיקון הגבורה, והיינו שמעריצים את המאציל מרוב שהוא "האל הגדול הגיבור והנורא". וכן זוכים ע"י זה לפאר את המאציל – תיקון התפארת, ולנצח את ה' – כי המאציל אוהב שמנצחים אותו בתפילה, והיינו כשם שראינו במשה שכאשר התפלל לה' לא רק ביקש "ה' תעשה כך וכך", אלא התווכח ממש, אמר למאציל "אם תהרוג את עם ישראל במדבר יאמרו הגוים שהרגת את עם ישראל כי לא הצלחת להוציא אותו ממצרים – א"כ אין זה מכבודך, ועוד, כל מה שאתה ה' מבטיח להטיב, אתה חייב לקיימו, וכאן הבטחת לאבות הקדושים שתעשה את בניו לעם גדול ורם ונישא, א"כ איך תשמיד את עם ישראל? – וזהו ניצוח ממש בדרך מליצה בתפילה – וזהו תיקון הנצח (ניצוח) דמלכות (דתפילה). וכן מצינו עוד הרבה, כמו בתפילות של חנה שהתפללה לבן זכר לא אמרה "תן לי בן זכר" ותו לא, אלא התפללה בדרך ניצוח – "כל מה שבראתה הוא לצורך, דדים הללו למה עשית?", וכן "אם אינך מביא לי בנים, אני הסתתר עם איש זר, ובעלי יחשוד בי וישקו אותי ממי הסוטה, והבטחת שמי ששותה ממים אלו ולא זינתה – נולד לה בן זכר", וכן עוד הרבה ודי למבין. וכן לאחר מכן משפיעה להוד – הודיה והוא לאחר הבקשות.

וכנגד גילוי החסד ואהבת ה' – באה הברכה ראשונה, וכנגד הגבורה יראת ה' – הברכה השניה, וכנגד התפארת הברכה השלישית. ולאחר שלושת הברכות הללו עלנו לומר "קדוש קדוש קדוש".

(ב) ועתה נבאר איך כל בקשותנו בעמידה עצמה מכוונים על מנת להפוך את העולם לטוב יותר.

ב"אתה חונן לאדם דעת" הכוונה היא להתפלל שיהיה לכלל האנושות דעת והבנה בהכרת המאציל, ושכולם ילמדו להיות אנשים טובים ומטיבים, ושהמאציל יתן שכל ודעת למין האנושי איך להשביח את העולם ולפתח אותו, כגון מה שאנו רואים כהיום בהמצאות של

רפואה מתקדמת וטכנולוגיה מתקדמת לפיתוח ונוחות העולם שהיא לטובת עם ישראל כמבואר בזהר פרשת נח, וכו'.

ברכת "השיבנו ה' אליך ונשובה". קודם כל צריך להבין מה הכוונה של "תשובה"? והתשובה היא ששורש נשמות ישראל נמצא כבר בעולם האצילות ומעלה, וידוע שאצילות בסוד "אצלו" יתברך, בסוד השוואת צורה עם המאציל, לכן ברכת השיבנו פירושה תשיב אותנו להיות דומים לך, ולהיות טובים כמוך, ועוד ברכת השיבנו מנוסחת בלשון רבים על מנת שנתפלל שכל האנושות כולה יהיו בהשוואת הצורה למאציל ויהיו טובים ומטיבים.

ברכת "סלח לנו כי חטאנו" – על מעשים רעים שעשינו בטעות, "מחול לנו כי פשענו" – על מעשים רעים שעשינו בכוונה. כי אדם טוב ומטיב מבקש סליחה על מעשיו הרעים, עיין יום כיפור.

ברכת "ראה נא בעינינו" – מתפללים שלא יהיה יותר צרות לעם היהודי ושלא יהיה יותר צרות בעולם כלל, וזהו הגאולה השלמה שכולם מצפים לה.

ברכת "רפאנו" – מתפללים שיהיה לכל האנושות כולה בריאות הנפש והגוף שיהיו מאושרים – שזהו תכלית עבודת ה'.

ברכת "ברך עלינו" – מתפללים שירדו גשמים טובים (או טל) הן לשתיה או להשקיית תבואה ושדות ופירות ושיהיה מקלחות לבני אדם כדי שיהיה העולם מתוקן ונקי וטוב, וכן מתפללים שלא יבואו כל מיני משחיתים ומזיקים בטבע.

ברכת "קבוץ גלויות" – שכל יהודי יזכה לשוב לשורשו שהיא ארץ ישראל שהיא העולם הבא ביחס לחו"ל, כי שם יש התגלות של כל התענוגים הגשמיים ורוחניים (המותרים).

ברכת "השיבה שופטינו" – מתפללים שה' יביא עלינו שופטים אך ורק טובים ומטיבים שיחשבו רק על טובת הכלל, ושישפטו בצדק והגינות וישרות.

ברכת "למינים ולמשלינים" – מתפללים שהמאציל העליון ימגר ויסלק את כל כוחות הרשע וההיזק מין האנושות.

ברכת "על הצדיקים" – מתפללים שהמאציל ישפיע טוב לצדיקים כדי שיזכו להרבות טוב בעולם.

ברכת "בונה ירושלים" – מתפללים שהמאציל יבנה את בית המקדש שהוא מקום שדרכו יורד השפע לעולמנו והתגלותו עלי אדמות.

ברכת "את צמח דוד" – מתפללים שהמאציל העליון ימליך אדם על האנושות שיקח יוזמה ואחריות לתקן את כל העולם ולהפוך את העולם לעולם שכולו טוב עם שלום כלל עולמי, ועל זה אנו אומרים "לישועתך קיונו וציפינו", שהכוונה כאן על עולם של אהבת חינום שכל האנושות חיה באהבת חינום אמיתי, ורוצים רק להשלים ולענג אחד את השני.

ברכת "שמע קולנו" – שכל אחד יבקש מעצמו באופן פרטי צרכים שהוא צריך לעצמו ולשלמותו או השלמה לזולת (כגון פרנסה, זיווג, בית וכיוצא בזה)

ג) לאחר מכן אומרים ברכת מודים, והיא תיקון ההודיה כנגד תיקון ההוד, והיינו כאשר האדם מגיע לדבקות הנ"ל, מוכרח הוא להודות למאציל על כל מה שנותן לו כל רגע, וע"י ההודיה וכן כל שאר הספירות הנ"ל הוא משפיע דרך היסוד למלכות – והוא האדם בעצמו כאשר יורד מהתפילה, מהאצילות, והיינו המלכות כנ"ל בטיבעה מרגישה ריקה מכל, ועתה בזכות העבודות הנ"ל שמזככת את כל הספירות ממש כנ"ל, אז המלכות מרגישה מלאה מכל טוב ממש, וזהו עולם הבא עלי אדמות, הרגש של "יש לי כל", השמחה בחלקו שהוא סוף תיקון המלכות. וזהו עבודת התפילה.

צא – שיאזור מתניו בשעת התפילה

ידוע שלכהנים בבית המקדש היה לבוש הנקרה אבנט, וכן צריך לאזור אזור בשעת התפילה אפי' שיש לו חגורה וליבו אינו רואה את הערוה.

טעם ההלכה לפי פנימיות התורה הוא שידוע שכל מעשיו של האדם בעשיה משפיעים בעולמות העליונים שרוחניים יותר (לכן משה לקח מקל כדי לעשות ניסים לישראל, ועל הכהנים להרים את ידיהם עד לגובה ראשם, וכן הרבה).

ועוד האזור מקומו על טבור האדם, דהיינו אמצע גופו, דהיינו בשליש האמצעי של ספירת התפארת שלו, והוא כי ידוע שמקום זה הוא מקום "הפרסה", ובגופו של האדם הפרסה הוא הקרום שמבדיל בין האיברים הרוחניים שהם העליונים יותר – הראות הלב וכו'. ומתחת לקרום הזה הם האיברים היותר גסים והם כל מערכת העיכול. והפרסה הזו מבדילה בין הגשמיות לרוחניות, פירוש בין הרצון לקבל לבין הרצון להשפיע.

אמר הזהר ש"הפרסה נתקנה בסוד היראה", ר"ל עבודה הצדיק היא לדחות את כל האורות – תענוגים שאינו יכל לקבל על מנת להשפיע, ולקבל רק את התענוגים שיכול לקבל על מנת להשפיע, וזה עבודת הפרסה שדוחה את האורות – תענוגים שלא יכול הצדיק לקבל על מנת להשפיע ומוציאם חוצה לו, ר"ל לא רוצה לקבל תענוגים אלו כי "זיקו לי וירחיקו אותי מה". וכל האורות שיכולות להתקבל בכלי – באדם נקראים אורות פנימיים, וכל מה שהוא דוחה החוצה (ע"י הפרסה – יראה) נקרא אור מקיף, ועבודת הדחייה הזו הוא ע"י הפרסה והיראה של האדם.

דהיינו אם האדם מרגיש שאם יקבל רכב יפה אז דבר זה יגדיל לו את תאוותיו ויגדל גאוותו – עליו לא לקבל רכב יפה כרגע עד שיכשיר את עצמו שיהיה ראוי לקבל את השפע שלא יזיק לו. וכן אם ממון רב יגרום לו להגדיל את תאוות ממון כי אם יש לו מאה רוצה מאתיים, ואם יש לו מאתיים רוצה ארבעה מאות, ויגדל הרצון לקבל שלו עם הכסף – אז עליו לדחות את הרצון לעושר הזה כי זה ירחיק אותו מדרכי ה', וכן בשאר כל תענוגי עולם – עליו לא לכעוס כי הוא לא יודע להשפיע טוב לעולם ע"י כעסו (עיין פירוש הדבר במצוות ברכת כהנים – שהגבורה מושרש בחסד), וכן לא להתפאר כי אין זה על מנת להשפיע, למשל לקבל בגד מפואר אסור לו, ורק אם ע"י הבגד הזה הוא יתקבל יותר בעיני הרחוקים שכל מהותם זה רדיפת החומר, א"כ אדרבא עליו לקבל את הבגד כי זה על מנת להשפיע לכולם טוב. וכן בנצח הוד יסוד ומלכות – כבוד, אסור לנו לקבלם א"כ זה על מנת להשפיע.

ולזה יש מצווה לשם אבנט דווקא על השליש האמצעי של התפארת ששם מקום הפרסה הרוחנית שמתחילה בסוף השליש העליון של התפארת (אמצע הגוף) בצד הקדמי של האדם איפה שטבור הלב (או מפתח הלב כהיום), ומסתיימת בסוף השליש האמצעי של התפארת (איפה שטבור הגוף) מצד אחוריו.

לפי זה גם אלו שסומכים על החגורה של המכנסיים כדי לצאת ידי חובה, עליו לשם את גובה החגורה במקום הזה. והיום בדורנו סומכים על לבנים אבל עליו לכוון את הכוונה של תשמישה.

ולפי זה מובן מחלוקתם של רש"י והרמב"ם ועוד על צבע האבנט, כי י"א שהיתה אדומה (תולעת שני) וי"א כחולה ותכלת, וי"א לבנה, וכהיום עושים אותה החסידים בצבע שחור. והוא כנגד הספירות – אם תאמר שהיא אדומה הוא כנ"ל כדברי הזהר – שהאבנט כנגד הפרסה, והפרסה נתקנה בסוד היראה, והיראה כנגד ספירת הגבורה (ופחד יצחק), וצבע הגבורה הוא אדום (בסוד עשו שאמר "אדום האדום הזה"). וא"ת לבן – הוא מובן גם כן כי סוף סוף ע"י דחיית האור של תענוגים שלא יכולים לקבלם על מנת להשפיע, אנו נעשים כלי ראוי להשפעה, דהיינו כאשר האדם דוחה את האור – תענוג, אז מגיע לסוד ההשתוות

שר"ל כאשר לא מפריע לו אם הוא מקבל או לא את אותו האור – תענוג, למשל לא משנה לו אם אוכל פיצה או סתם לחם, ולכן אז היות וזיכך את הכלי שהוא הרצון לקבל שלו – רק אז ה' משפיע לו את האור הזה, ולכן ראינו בגדולים שהיו פרושים – דחו את האורות, שלבסוף הגיע להם את כל התענוגים והם לקחו והשתמשו בהם רק על מנת להשפיע כי כל המקיימה מעוני סופה לקיימה מעושר. ואור הכתר כאשר הוא משיג את התענוגים הוא בצבע לבן (והוא שורש של כל התענוגים, לכן המן היה לבן כי יש בו כל סוגי תענוגים בלי הגבלה של איזה תענוג יטעם האדם, אלא שורש התענוגים כולם, והמן בא מספירת כתר – מעל הטבע ממש, ולכן ציבעו לבן. וכן בטבע אור לבן הוא אור שכולל בו את כל הצבעים (הז"ת) והוא כנ"ל). וצבע שחור מראה על ספירת מלכות – שהוא הכלי, והיינו הרצון לקבל, והפרסה בא לדחות את הרצון לקבל של המלכות לכן כהיום החסידים עושים אותה בצבע שחור.

ועל עניין הפרסה והאזור, תיקנו ז"ל לברך בכל בוקר "אוזר ישראל בגבורה", ועל האדם לכיון להנ"ל בעת ברכה זו – שה' יזכה אותך להתגבר כארי ולדחות את כל הרצונות לקבל דבר שהוא על מנת לקבל.

ה' יזכנו לדחות את כל מה שלא יכולים לקבל על מנת להשפיע, ולבנות את הפרסה הרוחנית שלנו, וליראה אותו, ולהיות טובים ומטיבים.

קכח - נשיאת כפים

ה' ציווה את הכהנים לברך את עם ישראל.

וטעם המצוה פשוטה, כי ידוע שהכהנים כנגד ספירת החסד ואהבה (והלויים בסוד הגבורות לכן נצטוו לשיר בבית המקדש כי השירה בסוד הגבורות – לעלות ולרדת בז' מדרגות השירה כנגד הז"ת – זה מצטריך גבורה. וישראל כנגד התפארת), ולכן נצטוו להשלים תפקיד החסד – דהיינו להשפיע טוב וחסד ואהבה ואחדות לעם ישראל – דהיינו לכל הספירות שמתחת לחסד, והיינו לכלל שבטי ישראל.

ועל כן עליהם לברך בעת הברכות "אשר קידשנו בקדושתו של אהרן (דהיינו אוהב שלום ורודף שלום) וציונו לברך את עמו ישראל באהבה", והיינו כדי להשלים ההשפעה ע"י היסוד שמרומז בתיבת "שלום" (כי היסוד נקרא שלום בסוד הפסוק "את בריתי שלום"), וידוע

כנ"ל שאהרון היה אוהב שלום – פירוש שהספירה של החסד שהיא למעשה האהבה שיש בליבו על עם ישראל והעולם בכלל, היה רוצה כל רגע להשפיע לזולת – והשפעה כנודע הוא ע"י ספירת היסוד, וזה נקרא בלשון המקובלים שהחסד משפיע למלכות (כלל ישראל שהם הכלי שמקבל אהבתו של אהרן או של הכהנים) דרך היסוד, וזה נקרא "אוהב שלום". וזה גם עבודת הכהנים בכל בוקר, להשפיע למלכות שהם למעשה ישראל, אהבה ואחוה שלום ורעות.

ולפי פנימיות הדברים תפקיד זה הוא תפקיד ספירת החסד דווקא, לכן נצטוו דווקא הכהנים לברך את עם ישראל, כי נקראית ספירת החסד בזהר "יומא דאזיל עם כולהו יומין", ר"ל בעולם מתוקן החסד הוא הספירה הפנימית לכל שאר הספירות והנהגות והוא זה שמשפיע לכל שאר הספירות. פירוש כאשר היתה שבירת הכלים כל אחד מהז' ספירות אמרה "אנא אמלוך" כדאיתא בזהר – פירוש "אני אקבל את השפע בלי להישבר" – ופירוש השבירה ריחוק מה' (ריחוק מהאור אין סוף שבתחילת הקו של הא"ק), ור"ל הגדלת הרצון לקבל של אותה ספירה. דהיינו בתחילה כאשר האדם לא מתוקן אז הוא חושב שהוא יכול לקבל תענוגים של אהבה (חסד) בלי להתרחק מה', ולמעשה הוא נשבר כי אין הוא מקבל אהבה מרצון להשפיע, אלא ע"י קבלת התענוגים דחסד הגדיל את תאוותיו (של ניאוף אכילה וממון), וזהו שבירת כלי החסד.

ואח"כ ספירת הגבורה גם אמרה דבר זה "אני יכולה לקבל את התענוגים של גבורה ושליטה על הזולת ואני לא אפול בגאווה וכעס", ולמעשה גם הוא נפל בכעס וגאווה – זהו שבירת כלי הגבורה.

אח"כ ספירת התפארת אמרה שהיא יכולה לקבל התפארות ולא לקבל אורות של תענוגים אלו על מנת לקבל, ומ"מ נשבר וקיבל את תענוגים אלו על מנת לקבל. וכן בספירת נצח – ניצוח על מנת לקבל, הוד – הודיה למי שמקבל מאתנו, יסוד והתקשרות, ומלכות – כבוד ושיפלות שכולם לא הצליחו לקבל את אורות אלו על מנת להשפיע טוב לעולם אלא קיבלום על מנת לקבל תענוגים ולמלאות רצונות ליבם הרע – רצון לקבל.

וכאשר המאציל התחיל לתקן הכלים הנשברים העלם לבינה – לב, והאדם מתחיל להתעורר בתשובה בהרהורי ליבו, וע"י הרגש והלב הוא מעורר את האהבה שיש בליבו בכח שמסותרת בליבו – והיינו החסד, וכאשר האהבה הזו פורצת החוצה – מהכח אל הפועל, זה נקרא שספירת החסד נולד ויצא מהבינה – אימא – לב של האדם.

ומאותו חסד ואהבה משתלשל כל שאר הספירות – גבורה שהיא יראת ה' ולהפנים שרק למאציל מגיע להיות גיבור (ולכן אין לנו רשות לכעוס ולהתגאות כי אם הוא, שהוא בעל

הכוחות כולם), וכן עלינו להתגבר על הרצון לקבל ולהיות גיבורים כמותו – וזה נקרא תיקון ספירת הגבורה. ותיקון זה הוא על ידי גילוי האהבה שיצאה מליבו מהכח אל הפועל לפני כן כנ"ל, דהיינו כאשר הוא אוהב את ה' ומשפיע טוב לעולם כמו המאציל – הוא לא יכול לכעוס ולהתגאות עליהם, והוא מטעם שההשפעה לזולת גורמת לו לאהוב את כולם ממה נפשך (ובתחילה הוא לא סובל את הרשעים גמורים ולבסוף כאשר מתגלה אור דכתר ואהבת עולם שהוא האבה בלי גבול וסיבה – אהבת חינוך, אז גם הרשעים גמורים דן אותם לכף זכות ואוהב אותם), ואם הוא אוהב בוודאי לא יכעס עליו, אלא ידון אותו לכף זכות (כמו אדם שאוהב את עצמו דן את עצמו לכף זכות אע"פ שעבר עבירה, וכאשר הוא מבין שהעולם זה הוא בעצמו אז הוא גם מוותר לכולם – וזה סוד הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" – כפשוטו, והוא גילוי אור היחידה שבאדם שכולו חסד ואהבה). ואם האדם הזה שאוהב את חבירו יכעס עליו אין זה כעס מפנימיותו ח"ו, אלא כעס הפנים, בבחי' "את אשר יאהב ה' יוכיח". והיינו כשם שהאב שאוהב את בנו, אם הוא רואה שבנו עשה דבר חמור מאוד, יש לו אפשרות להתעלם (ומדי פעם זה צורך להתפתחותו של הילד), ויש לו אפשרות להפחידו על ידי עונשים, וטעם העונש בא כדי להרתיע אותו שאע"פ שיבוא לו בעתיד רצון להזיק לזולת, הוא יחשוב פעמיים אם כדאי להתענג בנזק לחבירו כי לבסוף הוא יכול להנזק מזה גם הוא ע"י הענישה של אביו. ואם האב (המתוקן במידת הגבורה ואינו כועס על בנו בפנימיות אלא מרחם עליו כנ"ל) נותן לו עונש זה בוודאי שהוא לטובתו של בנו, ולהשפיע לו טוב, כדי שבנו לא יזיק לעולם ח"ו ויסבול הבן מזה ע"י העונשים של החברה ושל המדינה ובשורשם – של המאציל בעצמו שהוא גורם לכל העונשים הללו ע"י שופטים ושוטרים. נמצא שהאב עושה כפשוטו חסד עם בנו, אע"פ שזה נראה בעיני הבן כגבורה, בסוד הפסוק "נאמנים פיצעי אוהב", אין זה גבורה לבדה כמו שהייתה ספירת הגבורה לפני עולם התיקון שהגבורה אמרה "אנא אמלוך", דהיינו כעס וגאווה לבדו לעצמו בלי חסד לפני כן, אלא החסד משפיע לגבורה, ואז משפיע לבנו, דהיינו מרוב אהבה לבנו הוא מייסרו.

וזה ההבדל בין העולם – האדם, לפני תיקונו שכל הספירות שלו עומדות ב"חד סמכא" – דהיינו מספירת הדעת עד למלכות כל הספירות עומדות אחד על השניה ורוצה לשלוט לעצמו דהיינו עם רצון לקבל תענוג מסויים (ובמשל שלנו תענוג של גבורה וכעס וגאווה על מנת לקבל), לבין העולם – האדם לאחר התיקון, שכל הספירות משפיעות זו לזו לצורך השפעה מושלמת לעולם, והיינו כנ"ל שמשל שלנו, הגבורה משפיעה חסד.

והיות וכלל העולם המתוקן שהם הז"ת – מהחסד ועד המלכות, מושפע בתחילתו מספירת החסד, והיינו כל ההשפעות של ההנהגות והרגשות של האדם הוא על מנת להשפיע אהבה וחסד לזולת, לכן נאמר "עולם חסד יבנה", דהיינו כנ"ל כאשר העולם (האדם) מתוקן – כל מעשיו של האדם מתנהל בחסד ואהבת חינוך.

ולפי זה מובן למה דווקא הכהנים נצטוו לברך את עם ישראל – שמטרת הברכה להרבות באהבה (חסד) בין הבריות, ולהרבות שלום (תיקון היסוד) בעולמות (ר"ל בין בני האדם) ע"י השפע והאהבה, כי כשיש שפע אין ריב, כי רוב הריבים נובעים ממחסור.

וכנודע כל אחד יכול להיות באותה בחי' של הכהנים ולהרבות באהבה, והוא כי כל אחד בנוי מעשר ספירות בעצמו, ולכן גם לו יש חסד – אהבה.

ה' יזכנו להרבות באהבה ואחוזה בינינו, ושנזכה לשלום כלל עולמי בחיינו.

נפילת אפים

לאחר תפילת שמונה עשרה, מזכירים את חטותינו בכללות, ומתוודים עליהם, ולאחר מכן מזכירים את ה"ג מידות.

בעניין הזכרת החטאים, כל המתבונן בסידרם יראה שהם כנגד הכ"ב אותיות, ומתוכם כל אות שהיא כפולה – אותיות מנצפ"ך שיש אות באמצע המילה ואות סופית – נזכרת פעמיים.

טעם הדבר שהחזרה בתשובה תלויה בכ"ב אותיות הוא כי ידוע שהרצון לקבל שלנו הוא נקרא כלי, וכל הרע של העבירות נקראים "רצון לקבל".

הכלים האלו כנגד ספירת המלכות, שהיא הספירה התחתונה ביותר ושכל מהותה הוא לקבל מהעליונים, כי אין לה כלום מעצמה.

וידוע שבעת בריאת העולם שנשברו הכלים ועלינו לתקנם, ור"ל עלינו לתקן את הרצון לקבל – שהוא הכלי למעשה, ולהפכו לרצון להשפיע.

ועוד ישנם ארבעה מדרגות בעולמות – אצילות בריאה יצירה ועשיה, כאש עולם האצילות כולו טוב, הבריאה רובו טוב ורצון לענג לזולת, היצירה חצי ממעשיו של האדם הם על מנת להשפיע וחצי מהם על מנת לקבל, ומי שנמצא בעשיה, רוב מעשיו על מנת לקבל.

וארבעה העולמות הנ"ל גם כנגד ארבעה רובדים בכתיבת ספר תורה שהם אור של טעמים כנגד עולם האצילות, נקודות כנגד הבריאה, תגים כנגד היצירה, והאותיות כנגד העשיה.

והיות ועיקר היצר הרע של האדם נמצא בעשיה – שרוב רע ורצון לקבל, לכן עיקר השבירת כלי כנגד האותיות.

ולכן מובן למה רמזו את עניין הווידוי כנגד הכ"ב אותיות של התורה.

ועניין האותיות כפולות הם האותיות שאחוזים יותר ברע, ברצון לקבל, לכן מוזכרים פעמיים בווידוי.

איך עניין הודוי הופך אותנו לאנשים טובים – עניין פשוט הוא, כי כל מצוות התשובה היא לסור מהרע – רצון לקבל, ולחזור להיות טובים ומטיבים.

ולאחר אמירת הווידוי תיקנו ז"ל לומר י"ג מידות של רחמים "ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת".

טעם תיקון אמירה זו לאחר הווידוי הוא היות וכאשר האדם מתוודה ומזכיר הרע שלו, אע"פ שרוצה להיות יותר טוב, היצר הרע רוצה להשליך עליו למאציל ולהענישו על כל הרע שעשה, וטעם התעוררות השט"ן רק בעת זה הוא כי ה' גילה שעל פי שתי עדים יקום דבר למשפט, והיינו אם רק השט"ן מלשים אין זה מתקבל בבית משפט של מעלה, אבל אם האדם מודה על הרע שעשה הוא נעשה כמו עד נוסף לשט"ן, לכן בא דווקא עכשיו לקטרג עליו. והיות וחז"ל ידעו שהזכרת חטותיו אמורים לקטרג עליו לכן תיקנו מיד להזכיר את הי"ג מידות של רחמים, שבזכות הזכרתם אע"פ שהאדם מין הדין חייב בכל מיני עונשים, מ"מ המאציל מתנהג כמו אבא לבן ומרחם עליו.

הסבר הדבר לפי דברי הרמח"ל הם כך: ישנו שני מיני הנהגות, הנהגת המשפט, והנהגת אריך אנפין.

הנהגת המשפט הוא ההנהגה שנידון העולם בדרך כלל, דהיינו אם אדם עשה דע רע – חייב לעונשו, ואם לאו לא. והנהגת המשפט בספירות כנגד ספירות של זעיר אנפין (פנים קטנות – פרוש השפעה של שפע בכמות קטנה), כי ז"א מובנה משלושה קוים, קו ימין שהוא בסוד החסד הוא הגורם לפטור האדם מין הדין ורק להזהירו על מעשיו שלא ישוב לעשות רע, קו השמאלי הוא הגבורה שדנים האדם בלי רחמים כלל וכלל, אלא כמו שכתוב בחוק – אם ראוי להיענש מענישים אותו ללמדו להפסיק להזיק. ובא קו האמצע בתור שילוב של שני הספירות הקודמות, כשם שמשקל עם משקולות מובנה, דהיינו מידי פעם לפטור אותו ומידי פעם לחייבו הכל לפי העניין – דבר זה נקרא הנהגת המשפט (ואנו רואים כהיום שבית המשפט גם כן מידי פעם מרחם על המזיק בתנאי שהוא מראה להם שהוא לא ישוב לסורו עוד). הנהגה זו טובה למי שבמדרגת "עבד", שאינו רוצה לעשות הטוב ממש, אלא רצונו

לעשות "מה שבא לו" ואפ' להזיק כאשר הדבר נראה טוב בעיניו, לכן על בית המשפט (העליון בשמים, והתחתון בארץ) להתיל עליון יראה ופחד, כי אין לו יראת הרוממות של כבוד כלפי העליון ואהבת ה' לעשות טוב, כל מה שהוא מבין זה רק מערכת של רצון לקבל, דהיינו לרוץ אחרי התענוגים ופרסים, ולברוח ממה שכואב לו, לכן על הבית משפט להשתמש בדיע זו בתור כלי להחזירו למוטב בעל כורחו.

למעלה מהנהגת המשפט היא הנהגת אריך אנפין (א"א בר"ת), א"א היא הנהגה של אהבת עולם, אהבת חינוך, דהיינו כשם שיש אהבת הסבא וסבתא לבניהם ובני בניהם שאע"פ שיעשו רע – הסבא (המתוקן) יאהב אותו וירצה שיהיה לו רק טוב.

א"א הוא חיצוניות הכתר, ואור הכתר הוא אור שרוצה להשפיע לעולם בלי קשר למעשיהם, בין אם הם טובים ובין אם רעים. הזהר כותב על הכתר ש"לית שמאלא בהאי עתיקא כולא ימינא", דהיינו אין עניין של שמאל וגבורות והגבלות בספירת הכתר, כל כולו הוא חסד ואהבה, ולא ניכר הדין כלל.

ולכן עלינו להזכיר כאן את ה"ג מידות הנ"ל כאן, כי הם מושרשים בהנהגת א"א, ונקראים י"ג תיקונים של הזקן של אריך אנפין.

יודוע שכל מציאות העולמות הם משלים, ובענייננו נאמר שהזקן של א"א מכסה את מי שמתחתיו במדרגה, דהיינו מגן ומציל לכל מי שמתכסה בהנהגת הזקן, ופטר אותו מכל הגזירות ודינים כנ"ל.

ועתה יש להבין איך מעוררים הנהגת א"א.

יודוע שעליה בעולמות אין פירוש הדבר עליה כפשוטו כמו שהילדים תופסים שיש "סולם", והאדם מדמיין שיש לו כנפיים, אלא כל זה משלים. אלא עניין העליה הוא כך, כשם שעלי אדמות האדם נדבק בבן אדם אם הוא דומה לו ומתרחק ממנו כאשר לא דומה לו, כך הוא במובן של הנמשל, דהיינו אם האדם מתנהג באותה הנהגה של ספירה מסוימת הוא נדבק באותה ספירה. פירוש דבר כאשר האדם עושה חסד ונותן ומשפיע תענוגים לזולת זה נקרא שהוא נידבק במידת החסד של המאציל והחסד מאיר בו. וכן בענייננו, אם האדם מתנהג כמדרגת א"א אז הוא נידבק במאציל על ידה והמאציל משפיע לו גם מאותה ספירה. כי כלל בידנו "ה' צילך על ידי ימיניך", כשם שהאדם מזיז את גופו למטה, כך הצל (סוד הצללים שהם החיה ויחידה) שלו גם כן.

ולכן אם האדם רוצה לעורר הנהגה זו של א"א שהיא האהבה והשפעה בלי גבול ומידה ובלי קשר למעשיו של האדם שמקבל אותו שפע, כך עליו להתנהג ג"כ.

וזה מה שאמרו ז"ל שלפני ראש השנה ויום הכיפורים שהם ימי הדין כנודע, שנידון בו העולם, עלינו למחול בלב שלם לכלל האנושות כולה, ולא להקפיד על שורת הדין, דהיינו אע"פ שאדם הזיק לנו ומגיע לנו מין הדין לקבל טובה מסויימת שהוא החסיר מאיתנו (לפי הנהגת המשפט), עלינו לוותר לו בלב שלם ולא להקפיד אפי' בליבנו ורגשותינו כלל וכלל, ולהרבות באהבת חינם. ובזכות זה הקדוש ברוך בכבודו ובעצמו דן אותנו בהנהגת אריך אנפין בלי גבורה ודין בכלל, ומוותר לנו על הכל ממש.

ודבר זה מוטל עלינו גם בכל עת שאנו מזכירים את הנהגה זו של הי"ג תיקוני הזקן של א"א, למחול בלב שלם לכל מי שהזיק לנו, ולהרבות באהבה וחסד בלי גבול, בין בליבנו ובין במעשינו, וע"י זה ה' גם יתנהג כך מידה במידה ויוותר לנו על כל מה שעשינו רע.

שנזכה להרבות באהבת חינם ולהקריב את הגאולה, אמן.

עוד דבר כדי לעורר את הנהגת א"א, והוא המסירות נפש. והוא מטעם שבטבע הדברים לכל אדם יש מידות מסויימות רעות ורצון לקבל, זה בתאוות וזה בכעס וזה בדיבור רע שמזיק וזה בעצלות ועצבות. וכאשר האדם מיתגבר על נסיון גדול שעליו לתקן לפי שורשו, הוא מוסר את נפשו ומתנהג מעל טיבעו ממש, ולכן גם ה' מתנהג איתו מעל הטבע. וזה כשם שראינו שקריעת ים סוף, שהוא נס מעל הטבע ממש, נעשה בזכות התגברותו של יוסף על ניסיון של אשתו של פוטיפר, שידוע שיוסף הוא מושרש ביסוד – ולכן נסיונו של יוסף היה דווקא ביסוד, כי זה עיקר תיקונו והקושי שלו, והיות והתגבר 13 שנה על ניסיון הזה (שנה בבית פוטיפר, ושתיים עשרה שנים בבית האסורים) לכן ה' התנהג איתנו גם מעבר לטבע, ולפי זה גם מובן למה נסיונו היה 13 שנים והוא כנ"ל לעורר הנהגת א"א והי"ג תיקונים של זקן א"א.

ולפי זה עוד מובן למה מזכירים את עניין עקידת יצחק בר"ה, והוא כי הנסיון של אברהם גם היה מעל הטבע ובמסירות נפש ממש, ומעל השכל וההבנה, ועם כל זה עשה את רצון ה' בתמימות ופשיטות בלי הרבה שאלות, והיינו תיקון המלכות – שמקבל את אפסיותו ושפלותו, שבזכות זה זוכים לאור של הכתר – אהבת עולם לכלל העולם, עד כדי כך שמוכן האדם לקבל על עצמו את הייסורים של חבירו על עצמו מרוב אהבתו, וזה המדרגה של הגדולים גם בדורנו כשם שראינו אצל הרב בן ציון אבא שאול זצוק"ל שקיבל על עצמו את הייסורים של הרבה אנשים שבאו לפיתחו, ובזכות זה זכה לכל השגותיו מרוב אהבתו את עם ישראל, וכן במשפחת אבוחצירא וכן עוד הרבה צדיקים כשם שעיינו רואות.

ה' יזכנו!

ועוד אנו רואים שכל הווידויים שתיקנו ז"ל בלשון רבים, וזה מטעם שעלינו לגלות את אור היחידה שמאחדת את כל העולמות ואת נשמות ישראל, שאע"פ שבחיצוניות הדברים זה נראה שיש פירוד – וכל אחד עובד את ה' לבדו – מ"מ לפי פנימיות הדברים אין זה כך, אלא כל עם ישראל ערבים זה לזה ממש, וכן כלל העולם והבריאות, ולכן האדם נברא ביום שישי לאחר שהמאציל האציל את כל הדומם צומח וחי, והוא מטעם שאנו כלולים מכולם ממש. ועלנו להעלות את כל הבריאה כולה לדבקות במאציל ולחפוף בטוב העולם והשלמתו, וזה נעשה ע"י כח האהבה והאחדות שמרגיש האדם שכל מה שרואה זה הוא בעצמו, ואין פירוד בין כל מה שרואה, אלא הכל אחדות אחת גמורה ממש.

ועל עניין האחדות הזו אנו אומרים בכל מצווה ומצווה - "לשם ייחוד" וכו' "בשם כל ישראל". וכך כותב האריז"ל (טעמי המצוות פרשת קדושים):

"מצוות 'ואהבת לרעך כמוך' - דע כי כל ישראל סוד גוף אחד של נשמת אדם הראשון כנודע אצלנו בסוד 'עת אשר שלט' וכו' (קהלת ח ט) וכל אחד מישראל הוא אבר פרטי כי זה הערבות שאדם ערב בשביל חברו אם יחטא. ולכן נוהג מורי זללה"ה לומר פרטי הווידויים כולם אפילו שלא היה בו, והיה אומר כי אף על פי שלא מצאו בו צריך להתוודות עליהם ולכן תיקנו בלשון רבים 'חטאנו' וכו', ולא 'חטאתי', כי כל ישראל גוף אחד, ולכן אף על פי שאין בו אותו עוון ראוי להתוודות, כי כשעשהו חברו כאילו עשהו עצמו ולכן נאמר בלשון רבים, ואפילו אם היחיד מתפלל ומתוודה בביתו צריך לומר לשון רבים, כי מה שחטא אחד נחשב כאלו חטאו ביחד מצד ערבות נשמות". עכ"ל.

ולפי זה עלנו לכיון לחזור למוטב בכל העולמות כולם – פירוש לתקן את כל האנשים שסובבים אותנו, ולהתוודות גם עבור הנשמות של ישראל שנראים לנו בחיצוניות כנפרדים, כי הדבר אינו כן – אלא כולנו נקראים אדם, ואין אדם בלשון רבים "אדמים", כי אין זה נכון לפי פנימיות הדברים.

ה' יזכנו לעורר את אור היחידה ולהרגיש את צער ושמחת עם ישראל כמו הצער והשמחה הפרטית שלנו.

זכירת יציאת מצרים

"למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך" ראה טז, ג

כתב על פסוק זה הרב לוי יצחק מברדיטשוב¹⁵ ז"ל: זכירת יציאת מצרים תועלת הנמשך מזכרון זה היא כי יציאת מצרים הוא לעינים לנו להורות חסדי הבורא יתברך שמו ונודעה יד ה' את עבדיו בכל נפלאותיו אשר סבובו גם סבובו ואשר בחר בנו מכל העמים ורוממונו מכל לשון ובאהבתו אותנו הוציאנו מחמשים שערי טומאה והכניסנו בחמשים שערי קדושה ומגודל החיבוב יתירה נודעת לנו שאנחנו נקראים בשם בניו כאמור בני בכורי ישראל וכל מי אשר חלק לו אלקים בבינה ידע וישכיל מה שאנו נקראים בשם בניו בזה יוכלל כל הטובות כי אב משתוקק תמיד להשפיע כל הטובות לבנו, עכ"ל.

נמצא שאנו מצווים להזכיר לעצמנו כל חסדי המאציל שעושה עימנו בכל רגע, וע"י זה מתעורר בקירבנו הכרת הטוב, ועוד זה מזכיר לנו שמידת המאציל הוא היות טוב ומיטיב, וכן אנו מצווים להיות כמותו ולהדבק בדרכיו, והיינו להיות טובים ומטיבים.

זכירת מתן תורה

"רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון" ואתחנן ד, ט

כתב על פסוק זה הרב לוי יצחק מברדיטשוב¹⁶ ז"ל: ענין זכירת מתן תורה לזכור גודל אהבת דש"ת אותנו אהבה עזה כשנתן לנו תורתו הקדושה אשר בה נאמר ואהיה אצלו אמון וגו', ותרי"ג מצות הנקראים עטין (עצות) ליתן עצה היעוצה לאדם עצת ה' היא תקום האיך להפשיט א"ע מגשמיותו לדבק א"ע בבורא יתב"ש. וחכמז"ל אמרו (יומא כח:): קיים אברהם אבינו כל התורה עד שלא ניתנה מחמת שהיה מתחזק ומתגבר א"ע נגד היצה"ר והיה מזדכך החומר שלו עד שבא להתפשטות הגשמיות, והיה דבוק בהש"ת דבקות עצמיות עד שהשיג כל המצוות. עכ"ל.

נמצא שעלינו לזכור שכל המצוות הם עצות איך להדבק במאציל ולהגיע לאושר האמיתי, ולכן נתנה לנו תורה לגלות את אהבתו של המאציל. והיינו מתגלה לאדם שלומד ומקיים

¹⁵ קדושת לוי ח"ג, פי' נחמד על הזכירות

¹⁶ קדושת לוי ח"ג, פי' נחמד על הזכירות

את עצותיו ומצוותיו של המאציל אהבתו אלינו, כי כל המצוות באים ללמדנו איך להגיע לעונג ולאשר האמיתי, והיינו לגלות אור הכתר שהוא אור התענוגים, ועצותיו הם למעשה ההדרכה להגיע לשורש התענוג האמיתי, ואין מתנה גדולה מזו, ואין גלוי חיבה ואהבה גדולה מזו.

וכן בכך שאדם מלמד את חבירו להיות טוב ומיטיב גם חבירו יגיע לעולם שכולו טוב ולאוושר האמיתי. וברגע שכל העולם ילמדו פנימיות עצותיו של הבורא, שר"ל איך כל המצוות הם דרך להגיע לעולם מאושר וטוב, שכולם רוצים להיטיב לזולת, ולא חושבים רק על עצמם אלא הפוך רק על השני, זהו מדרגת העולם הבא – עולם שכולו טוב, עולם של קבלת השכר, עולם של אהבת חיים שגם כנגד ספירת הכתר.

זכירת המן

"וזכרת את כל הדרך אשר הוליך ה' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענותיך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצותיו אם לא. וענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה. וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך" עקב ח, ב

ופירש הרב לוי יצחק מברדיטשוב¹⁷ וז"ל: פעולה הנמשכת מזכירה זו בשום האדם אל לבו מאמר חכמז"ל (שבת קלג:): "והלכת בדרכיו" מה הוא רחום וכו', וכמו שהשי"ת פרנס אבותינו במדבר וכן בכל דור ודור כן מהראוי לנו לרחם על עניים ואביונים ולפרנס אותם כיד ה' הטובה עלינו. עכ"ל.

והיינו ידוע שבמן טעמו בני ישראל את הטעם שרצו לטעום, וזה מטעם שהמאציל רצה למלאות כל משאלות ליבנו ורצונותינו, וזה ממידת טובות יתברך. כי ידוע שמידת השמחה שיש לאדם כאשר הוא מקבל תענוג גשמי או רוחני תלוי בכמות הרצון והציפיה שהיתה לו לפני לקבלו. וזהו סוד "ומשביע לכל חי רצון", כי השובע שמחות תלוי בכמות הרצון והכיסופין שיש לאדם. ולכן שני בני אדם יקבלו אותו תענוג ובאותה המידה ושניהם ישמחו ברמה שונה. ולכן עלנו ללמוד מהמאציל, כשם שהוא השפיע ונתן לנו מן במידבר, כך עלינו

¹⁷ קדושת לוי ח"ג, פי' נחמד על הזכירות

להפייע לעניינים, ויש לעשות זאת כמו המאציל והיינו לבדוק מה בדיוק החוסר שיש לחבירו, ולמלאותו, ובכך מענג את חבירו בצורה הטובה ביותר.

זכירת ארץ ישראל

"וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה" עקב ח, יח

כתב הסמ"ג¹⁸ וז"ל: הפסוקים האלו הם אזהרה לאדם לזכור אותם בכל יום שלא יתגאה האדם כשהשם ית' משפיע לו טובה, עכ"ל.

והיינו ה' מלמדנו מידת הענווה, כי ידוע שהגאווותן מזיק וכועס ומביא חורבן לעולם, וזה בגלל שהוא חושב שהוא עשה את עצמו כמו שפרע אמר "אני עשיתיני", וכן נזהרנו שלא נתגאה בפסוק "פן תאמר בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", כי ברגע שהאדם חושב שהוא זה שגרם את כל הצלחותיו הוא מתנשא על הבריות ורוצה לשלוט על העולם לטובת הנאת עצמו, ובכך מזיק ודורך על כל מי שנמצא לפני ח"ו. ולכן ה' מגלה לו שאין הדבר כך והוא מכה את הרשע הזה מכות על גבי מכות, ונותן לו לסבול עד שמבין שאינו שולט לא על פרנסתו ולא על המצב הבריאותי שלו ולא שולט על נכסיו ולא על בריאות הסובבים אותו ולא על כלום. ולפני להכניע את האדם במכות וייסורים, ה' מראה לנו את הפסוק הנ"ל כדי שלא יגיע לגאווה ובכך אין צורך לייסורים. ואם הוא מקבל את המסר הזה לליבו, הוא אינו מתרגש כאשר ה' מסיר ממנו אחד מהשגותיו הגשמיים או רוחניים, כי הוא הפנים שכל זה מתנה גמורה מאיתו יתברך, וכל זה היה רק בפקדון אצלו כדי להשלים את תיקונו (או לקבל שכר ותענוג בעולם הזה אם הוא צדיק), א"כ אין לו על מה להצטער ולכעוס על המאציל. ועוד יותר מזה אין לו על מה להתגאות על הסובבים אותו, כי אין זה שלו אלא רק פיקדון.

נמצא שהגאווותן מחריב את העולם ומזיק לבריות, והענווה גורמת לאדם להשפיע טובות לבריות, כי הם כמוהו ממש.

---

¹⁸ סי' ס"ד

זכירת מעשה העגל

"זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם ה'" עקב ט, ז

כתב המרפא לנפש,¹⁹ וז"ל: כתה הרמב"ן בסה"מ מצוה זאת ראוי למנות למ"ע לדורות לזכור בכל יום מה שהקציפו אנשי דור המדבר בעשיית העגל כי כן דרשו בספרי זכור את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר יכול בלבבך תלמוד לומר אל תשכח הא מה אני מקיים זכור? שתהא שונה בפיו. ואולם הוא מצוה לדורות לדעת חסד אלהים עלינו ושמרו ברית אבותינו, ולתת הודאה לשמו, ולברך אותו על הכל למען דעת צדקת ה'. עכ"ל.

ועלינו ללמוד מהנהגת ה' עלינו, ולהתנהג גם בחסד עם הזולת, ולמחול למזיקים בלב שלם.

זכירת מרים, לשון הרע

"זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים" (כי תצא כד, ט)

ופירש הרב לוי יצחק מברדיטשוב²⁰ וז"ל:

מוטל על כל איש חי רב פעלים לומר זכירת מרים בכל יום להיות לזכרון בין עיניו שלא נברא הפה והלשון רק להגות בתורה ותפלה ולא לדבר דברי הבאי וכ"ש לשון הרע ורכילות וכזבים ח"ו. עכ"ל.

והיינו אומר לנו המאציל לזכור בכל יום שאנו צריכים להשתמש בכל החושים שלנו, ראייה שמיעה דיבור וכו', על מנת להשפיע טוב לעולם, והיינו להשתמש בגוף ובחושים כדי ללמוד ולקיים עצותיו של המאציל על איך לענג את הבריות ולהפוך את העולם לטוב יותר, וכן כדי להתפלל ולבקש מהבורא שיהיה לכולם טוב. וכן עלינו לזכור שלא להזיק לזולת בפינו על

¹⁹ בראש הפרק

²⁰ קדושת לוי ח"ג, פי' נחמד על הזכירות

ידי לשון הרע - שאע"פ שמדבר האדם אמת על חבירו, מ"מ אם אמירה האמיתית הזו גורמת לו נזק זהו לשון הרע, כי גורם סבל לזולת. וכל שכן שלא יאמר שקר עליו. כי עולם מושלם זהו עולם שכולם מדברים בשבח חבירו ולא בגנותו.

רב - ברכות

איך הברכות הופכים אותנו לאנשים טובים?

כל הברכות למיניהם באות להשריש באדם את מידת הכרת הטוב הנפלאה כלפי יוצרו ומאצילו.

מדוע קבעו חז"ל מספר סוגי ברכות לפי סוגי המאכלים?

ידוע שאור של התענוגים משתלשל מספירת הכתר ובפרט – מעתיק יומין. ורצון האדם בא מחלק נמוך יותר בספירת הכתר, מאריך אנפין, נאמר שאריך אנפין מלביש (מסיג) את עתיק. בברכת המזון מברכים "ומשביע לכל חי רצון" פירושו, שהמאציל ממלא את רצונותיו של האדם – אריך אנפין, ומלוי החוסר מהווה תענוג לאדם.

אור עתיק - תענוג בבחי' מן, כשם שטעם המן היה משתנה לפי רצונות האדם, כאמרם ז"ל ביומא "לשד המן" מה שד של האימא משנה את טעם החלב לפי אכילתה, כן מן זה טעמו משתנה (ולכן לא היו ד' סוגי טעמים במן שהיו מזיקים לעובר (כלשון רש"י שם ביומא עה:)) – האבטיחין, קישואים, בצלים, וכו', כי היו מזיקים לתינוק שיונק מאימו.

כאשר אור של התענוגים – עתיק, מתפשט בספירות התחתונות - ז"ת, הספירות מהחסד ועד המלכות, אז לפי תכונת הספירה מתבטא הטעם והתענוג באופן אחר. ולכן קבעו חז"ל ברכה כללית "שהכל", וברכות פרטיות "העץ", "אדמה" וכו' לפי שורש של קבלת האור בספירות.

למשל טעם המתוק, אוכל חלבי וכו' מספירת החסד, המים מהתפארת, טעם חריף חמוץ סוד הגבורות.

שורש המאכל ניכר גם לפי הצבע שלו, למשל אוכל אדום – מספירת הגבורה, לבן מרמז על ספירת הכתר או בהתפשטות גם חסד וכו' (עיין בשער הגוונים לרמ"ק בפרדס רימונים).

וכל סוגי הטעמים שהמאציל יצר ויכולים להתערב זה בזה כדי ליצר טעם חדש, וכל מציאות ריבוי הטעמים הוא על מנת לענג את אותנו וכל זה על מנת שנכיר לו טובה כנ"ל. כי סוד התענוג בא מכח החידוש כידוע.

רטז - ברכת הריח

בכללות עינין הברכות הם כך²¹:

הברכה בסוד ספירת מלכות, וכאשר מברכים, מעלים את הגשמיות של המאכל אל תוך שורשם בספירות מלכות של העולמות שמעל אותו מאכל. כי ענין התפילה הוא תיקון המלכות כנודע בבחי' "ואני תפילה", ו"אני" מרמז על המלכות, וכן "תפילה לעני" – ועניה ודלה מכל אור מרמז על המלכות. ולכן היות וקבלת תענוג של אוכל הוא קבלת שפע מעתיק, לכן לפני לקבל שפע זה חייבים לעלות עולם, וזה נעשה ע"י הברכה שכנגד ספירת מלכות, ורק לאחר מכן אפשר לאכול, וזה סוד "והארץ – מל" – נתן לבני אדם" דהיינו כנ"ל ענין הברכה כדי להעלות המאכל לשורש. וזהו ברור ראשון, ומ"מ לאחר שאכל מ"מ נכנס המאכל לכבד – סוד הנפש, ועדיין צריך לברר אותו מאכל שיגיע לשאר האיברים ולרוח (לב) ונשמה (מח), ולכן עלינו לברך ברכה אחרונה שהיא גורמת לכל ניצוץ שבאותו מאכל להגיע לאיבר שנצרך בסוד "ומשביע לכל חי רצון" – כל חי ר"ל כל איבר ואיבר רוחני וגשמי, נותן המאציל שפע שנצטרך לו. ומ"מ יש לנו ע"ב דקות כדי לברר מזון זה ע"י הברכה, ולאחר מכן האוכל הולך למקומות לבד בלי ברורינו, לכן ניתן לנו רק ע"ב דקות לברך ברכה אחרונה. ועוד כל זה רק במאכל ומשקה שנצרך שני ברורים כנ"ל, אבל בהרחת בשמים אין צריך כי אם ברור ראשון והניצוץ עולה ישר למדרגת נשמה בלי לעבור בכבד – נפש, ולכן תעון ברכה לפני להריח ולא לאחר מכן, ולזה דרשו ז"ל שלומדים ברכת הריח מ"כל הנשמה תהלל יה" – איזהו דבר שיש לנשמה הנאה – קבלת תענוג ואור דעתיק, שעובר ישר לנשמה – מח, ולא לכבד, הוה אומר זהו ריח.

ועוד עיקר התענוג מתקבל בתנה"י (כנגד נפש, ואכילה גם כוללת תענוג הריח כנודע לכל מי שאכל בשר על האש שמעלה "ריח ניחוח" – תענוג של הנשמה. וכן יש תענוגים של הלב – רגש שכנגד הרוח, לכן יש עינין לאכול באור ולא בחושך, ולכן ה' עשה שיהיה לכל מאכל צבע משלו שנתענג על מראה האוכל ונתרגש מהראיה, ריח וטעם) ולכן מובן למה מברכים, אבל בחב"ד (נשמה) התענוג יותר דק ולכן לא פשוט שעלינו לברך, ולכן היו חז"ל צריכים לדרוש מפסוק "מניין שצריך לברך על הריח, שנא' "כל הנשמה תהלל יה" איזהו דבר

²¹ על י ליקוטי הלכות כאן

שהנשמה (דייקא) נהנית ולא הגוף, הוה אומר זה הריח, והיינו כי סוף סוף הנאת הריח יותר רוחני, ומ"מ היות והריח מתלבש בבושם גשמי לכן יש עדיין ברור לעשות לכן עלינו לברך. ולפי זה מובן למה יש פוסקים שאומרים שלא לברך על בושם שאין לו עיקר (רמב"ם), כי אין לו התלבשות והויה ממשית בעולם העשייה.

נמצא שכל מה שתיקנו חז"ל לברך על מאכלים ברכה ראשונה ואחרונה הוא על מנת שהאוכל יתקבל כראוי בגופו ובנפשו ויתענג על ה', וגם להשלים את בריאות גופו ונפשו וע"י זה יוכל לעבוד את המאציל כראוי ולהדבק במידותיו.

ריט - ברכת ההודאה

ספירת ההוד נקראת כך על שם הודיה למאציל, כך שתיקון ההוד ר"ל להודות לה' על מה שהוא נותן לך, ובמדרגה יותר עליונה גם על מה שהוא לא נותן, בבחינת גבורה וצימצום האור, כי יודעים שפנימיות הגבורה הוא ספירת החסד, והגבורות וצמצומים שה' לא נותן לנו מה שמתאווים, זה גם חסד. וכן כל הספירות מהגבורה עד למל', הם לבושים של החסד, כי הכל בשורש רק חסד, רק מתלבש לפני להגיע אלינו בספירה מסויימת לפי רצון הנהגתו של הבורא, ונמצא שכל הספירות מושרשות ומושפעות מהחסד והאהבה של ה', גם ההגבלה ודינים שמקבלים, בבחינת "עולם (ז"א) חסד יבנה". וברגע שהאדם מתחיל להאמין (בלי הבנה שכלית) שעצם הגבלת האורות הם לטובתו, רק כרגע הוא לא מבין, אז הוא מודה לה' על הטובה המוסתרת, וזה באמונה תמימה. וכל שכן אם הוא מבין בחכמה ובינה שלו למה שפע מסויים יזיק לו, שיש לו להודות מעומק הלב. (למשל הוא מבין שזה לא לטובתו לזכות במפעל הפייס, כי ראה מחקרים שכ 70% מהזוכים עזבו את נשותיהם וילדיהם כל זה כדי "להנות מהחיים" בלקחנות גמורה בבלויים ומלונות וטיולים וכדומה, א"כ כל עוד הוא עדיין בבחינת עבד - שר"ל שנשאר עם אשתו כי זה סבל לעזוב אותה - בלקחנות וכפיה, כי זה עולה לו מלא כספים לעזוב אותה (לשלם לה מזונות והמוציא), א"כ בטל טעם בטל גזירה, כי כל אהבה שתלויה בדבר (בלקחנות) בטל דבר בטלה אהבה, לכן ברגע שיש לו אפשרות כספית הוא בורח כי זה שוה לו יותר. מה שאין כן אם הוא בבחינת בן שעושה רצון ה' כי הוא מפנים שזה לטובתו, ואם ה' אמר לישא אשה, זה בודאי שזה לטובתו, אם מפנים למה זה לטובתו אין לו טעם לעזוב את אשתו אפ' אם ירוויח בפייס, א"כ לא יזיק לו הכסף וה' יתן לו (אא"כ יש טעם אחר שיזיק לו).

וכן מצאנו בכתבי רבי נתן²² בעניין תיקון ספירת ההוד על ידי ההודאה לה' שהיא הגורמת לאדם לצאת מהמידות הרעות ממטה למעלה, ועל זה אמרו ז"ל: ארבע צריכים להודות – יורדי מדבר, החבוש בבית האסורים, מי שהיה חולה ונתרפא, ויורדי הים²³. ארבעת אלו כנגד ארבעה סוגים של יצרים וצרות הנפש שעוברים על האדם, כי כל הצרות בבחינת גלות השכינה כי "בכל צרתם לו צר"²⁴. באלו הארבעה כלולים ומרומזים כל הצרות.

יורדי מדבר הוא תיקון מידת המלכות, שידוע שהמלכות נקראת "קרקע עולם" ושהיא כנגד מידת האדמה וכו', וכל זה מרומז ביורדי המדבר, והמדבר שממה – ר"ל המלכות כלי', ששם מקום הליסטים – מזיקי עלמא הרוחניים והגשמיים, כי ידוע שרגלי המלכות יורדות מוות, לכן בהשתלשלות שייכים במדבר ליסטים.

ונמצא שכאשר המאציל מוציא אותו ממדרגת המדבר הרוחני – העצבות והעצלות שכידוע הוא תיקון המלכות, והיא עיקר גלות השכינה שמשם כל התאוות בפרט תאוות המשגל וממון שבאים לאדם רק מהעצבות, ומשם כל הצרות ח"ו, אז צריך להודות, וזה נקרא בלשון המקובלים שמעלים המלכות ע"י ההוד – ר"ל מעלים את העצבות ע"י ההודיה לה' בכל מה שנותן לו, ואז המל' עולה – פירוש משווה צורה עם המאציל, והיינו בכך שמשפיע, כי אי אפשר לאדם בעצבות להשפיע. ותיקון מידת האדמה היא כאשר שמח בחלקו²⁵, ורק כאשר שמח בחלקו אז אפשר לתקן את שאר מידותיו העליונות (תאוות כעס ולשון הרע וכו'). לכן כשהמאציל מוציא מהעצבות צריך להביא קורבן תודה, ועכשיו שאין לנו קורבנות, צריכין להודות בפה בכל ליבו – שזה בחי' שמחה (תיקון המל'), כי עיקר השמחה היא ההודאה לה' (הוד), וכן מעלים את המלכות – השכינה מהגלות (היצרים הרעים) כאשר עושה מצוה בשמחה. וזה עיקר תיקון ההודיה שחייבים להודות כשיוצאים מהצרה כדי לשמוח ולא לחזור לעצבות שוב, כי ע"י ההודיה משפיע אור למלכות, והיא מרגישה מלאה ומסופקת.

וכן ע"י שעושה האדם מצווה בשמחה עולה המלכות והולכת לעורר את כל הספירות העליונות לעבודת ה' – ר"ל לעורר כח ההשפעה, וזה מתחיל ממטה למעלה, והיינו בתחילה המלכות מלבישה את הנה"י – שהם כלי ההליכה ונקראים רגליו, וידוע שהנה"י כנגד הכבד – מקום הנפש, והיינו ההוד (הודיה) גורמת לעליית המלכות (ר"ל כאשר היא עצובה בבחי' רחל – המלכות מבכה, או בבחי' "מתה אנכי" – היא למטה, וכאשר היא שמחה זה נקרא שעולה), והיא מלבישה – מסיגה את מדרגת הנה"י, שהם גם בחי' השפעה

²² ליקוטי הלכות בירכת ההודאה ו'

²³ ש"ע סי' ריט

²⁴ ישעיה סג, ט

²⁵ רח"ו – שערי קדושה ח"א

– יסוד שהוא סוד ההתקשרות, כי אם האדם אינו שמח הוא ישפיע רע לעולם, ואם הוא שמח הוא ישפיע טוב, לכן לפני להתחיל להשפיע טוב מוכרח הוא להוציא המל' מהגלות. וכן מלבישה המלכות ומסיגה את הנצח והוד – פירוש כח הניצוח ע"מ להשפיע, וגורם לו להודות לה' בשמחה שוב ושוב.

העיקר כדי להתגבר בשמחה (תיקון ועליית המלכות) הוא שיסתכל על חסדי ה' ונפלאותיו שעושה עימו בכל יום ואפ' בתוך הצרה עצמה ולבטוח בחסדו ולשמוח בישועתו, וזה בח' הולכי מדבריות – כשיוצא מהמל' דקלי' שהיא המדבר וזה בזכות שזעק לה', צריך להודות בשמחה וע"י זה מעלה המל' מבין הקלי' והוא התיקון הראשון. וכן היות והנמצא במדבר שמם הוא בלי מוחין דגדלות לכן חייב הוא להתבטל לרב שהוא צדיק אמיתי, ואז יצא מהמדבר ויכנס לישוב, וזה בבחי' "וידריכם בדרך ישרה ללכת אל עיר מושב".

ולאחר שהעלה המל' ע"י ההוד, צריך תיקון שני - להעלות הנה"י וזה בבחי' "יוצא מבית האסורים" והוא תיקון הרגלין, שע"י שמחת המצוה הולכת לעורר הכל לה' ית'. הרגלין נקראים כך על שם ההרגלים של האדם, וכידוע עבודה קשה היא לשנות את ההרגלים הרעים שלנו, ולכן נקרא אדם שיש לו קושי זה "חבוש בבית האסורים", שלא נותנים לו לצאת ולהכנס להיכלי הקדושה בבחי' "גדר בעדי ולא אצא"²⁶. ומי שמתקן את הנה"י – רגלין, היצר הרע לא נותן לו לילך לבית הכניסת ולבית המדרש להתפלל וללמוד, ומכ"ש לילך לעורר את עם ישראל לעבודתו ית'. וכאשר ניצול משם צריך שוב פעם להודות בשמחה, וע"י זה מתקן הנה"י.

לאחר מכן הנה"י מלביש - מסיג את החג"ת, שהוא תיקון הידים. וזהו בחי' "חולה שנתרפא", כי בחג"ת נמצא הלב שבו תלויים הרפואה והחולי, וכן מצאנו ברמב"ם שעיקר הבריאות תלוי במה שאוכל, וידוע שהאוכל מתברר בחלק התחתון של התפארת. ולפי זה מובן למה בברכת "רופא חולי עמו ישראל" יש לכיין ששם הוי"ה בניקוד חולם שכנת ספירת התפארת. וע"י הידים נמשך ברכת השכל (ובשכל כל החיות בבחי' "החכמה תחיה"), וכשפוגם בברכת הידים אז נעשה האדם חולה. וכשנתרפא צריך להודות לה' וע"י זה מגיע לתיקון החג"ת.

וכאשר תיקן את המל', נה"י, וחג"ת ע"י עשיית המצוות בשמחה וע"י ההודיה וע"י התבטלות לרבו שידריך אותו איך לרדוף אחרי המאציל, אז זוכה להכנס לתיקון החב"ד וזה "יורדי הים באניות" שהוא תיקון המוחין חב"ד. ותיקון המוחין תלוי בהסשת אור הכתר, פירוש הכתר הוא כנגד כח המסדר והמיישב – והיינו כאשר האדם מבין מה טוב ומה רע, ולמה ה'

²⁶ איכה ג, ז

עשה מה שעשה, וכו'; זה מורא שהסיג אור הכתר, ונכנס אור הכתר למוחיו של חכמה בינה ודעת, ולכן יש לו הבנה ברורה. וכל עוד לא השיג אור הכתר אי אפשר להשיג שום השגה מחמת רבוי אור, וזה נקרא יורדי הים שהרוח סערה מתגבר עליהם. וזה נקרא שרודף ע"י המוחין שלו להשיג את אור האין סוף – כתר. וידוע שספירת החכמה נקראת "ים החכמה" ולכן נרמז תיקון החב"ד ביורדי הים. וכאשר משיג את אור הכתר זוכה לראות ולדעת כמה גדולים מעשה ה'. (עד כאן קיצור דבריו של רבי נתן ז"ל).

נמצאנו למדים שכל מה שתיקנו חז"ל לברך את ברכות ההודאה הוא כדי שהאדם יודה ויתקן את ספירת ההוד – ואז ההוד ישפיע למלכות וימלא את המלכות שהיא הכלי והרצון לקבל שלו, ואז ירגיש מלא בכל טוב ממש, וישמח בחלקו. ורק כאשר ירגיש מלא בובות ה' אז יוכל להשפיע גם הוא בעצמו לזולת טוב כשם שהוא קיבל תענוגים מאת ה'.

רכב – ברכת הודאת הטוב והרע

אם שמע שמוע (מאדם נאמן שראה בעצמו הבסורה) טובה לו לבדו, (ויש לו שמחה מכך): יברך שהחינו, ואם זה בסורה טובה לו ולאחרים מברך "הטוב והמטיב". ועל שמועות רעות (בין לו לבדו ובין לאחרים) שיש לו צער מהשמוע מברך "דין האמת", ומברך כך להצדיק את הדין שבא לו דבר זה כעונש.

ידוע ש"לית שמאלא בהאי עתיקא כולא ימינא", והיינו מי שחי במדרגת יחידה וכתר מרגיש שאין דינים לעצמם, וכל מטרת הדינים והגבלות שהמאציל עושה עימנו זהו חסד – על מנת שנדבק בו ונהיה טובים ומטיבים. וזהו מטרת הברכות "ברוך דין האמת" ו"הטוב והמטיב". ולזה התכוונו חז"ל שלעתיד לבוא נברך על הרע "הטוב והמטיב", כי העולם הבא ר"ל מדרגה הבא של הכרה במאציל יותר ברורה, והוא סוד הבינה ביחס למל', שהמל' כנגד העולם הזה, והבינה סוד העולם הבא (רח"ו), ור"ל כאשר נתבונן בליבנו ונפנים בהרכת ברורה שאין עוד מלבדו, ושאין רע בעולם כלל – כולו חסד, זהו עולם עליון יותר. כי עולם מלשון העלם, ומי שחי בעשיה הוא מי שחש בחמישה העלמות על האור אין סוף – המאציל, ויוכל אדם זה "להקשות" איפה היה ה' בשואה וכדומה, ואדם זה במדרגת הסתרה שבהסתרה כי לא חש את המאציל (שמכונה בקבלה קו אור האין סוף) בכל רגע אלא רק במקרים מסויימים כגון אם ה' עשה לו נס גלוי (ולכן ביציאת מצרים היינו צריכים ניסים מעל

הטבע ממש כי היינו במוחין דקטנות – כמו שתענו המלאכים עלינו "הללו עובדי ע"ז", אבל מי שעלה עוד קצת יודע בברור בליבו (רוח) ומוחו (נשמה) שה' שלח לנו בשואה כל הקללות שנאמרו בפרשת כי תבוא כדי להחזירנו למוטב, א"כ הוא שואל לפי מדרגת עולמו הפנימי "אדרבא איפה לא היה ה' בשואה?". ומ"מ אדם זה אע"פ שהוא עליון מהראשון, עדיין אם אדם אחר מזיק לו אז הוא יכעס, וגם אם לא יכעס בפיו הוא יכעס בליבו – סימן לדבר שאין לו אמונה כל כך גדולה "באין עוד מלבדו", ועדיין לא הגיע לאור של מדרגת א"ק, ועליו להתפלל לה' שיזכהו לגלוי היחידה שלו, וכן להזכיר לעצמו (בנסיון או לאחר מכן) "אין עוד מלבדו" – האדם שאני כועס עליו זהו מלאך שהמאציל שולח לי כדי להשלים את תיקוני, ואינו קיים בכלל, כי בשבילי נברא העולם ולכן ה' הזמין לי אותו כדי להדריך אותי, וה' עונה לי לשאלה "מה עלי לתקן כדי להדבק בו". וכן כדי לקנות אור הכתר עליו ללמוד על אור הכתר – עולם היחידה וא"ק, ר"ל על עניין האמונה התמימה שכל מאן דעביד רחמנא לטב, וגם זו לטובה, ולכן תיקנו ז"ל ברכות הנ"ל, ומ"מ כל עוד לא הגיע לאור היחידה אסור לו לשקר ולברך על הרע כשם שמברך על הטובה, אלא יברך "דיין האמת" – ויצדיק את ה' שבוודאי יודע מה הוא עושה, ואני איני יודע כלום – והיינו קבלת עצמו בשפלות ביחס למאציל ותיקון כלי המלכות. וידוע שכלי המלכות מושך אור דיחידה שבא מעולם הא"ק, ובעזרת ה' כאשר יגיע למדרגת יחידה (ר"ל העולם הבא כנ"ל, והוא לאו דווקא כאשר נקום בתחיית המתים אלא כל אחד לפי מדרגתו) אז לא רק שיאמין שזה לטובה אלא יזכה להבין ולדעת שזהו לטובה א"כ יברך "הטוב והמטיב", כי הדעת התחתון פירושו חיבור בין המוחין שלו למעשים ומידות בפועל – האם כועס או לא וכו'.

נמצא שע"י ברכות אלו זוכים להכנע לפני המאציל – זיכוכ כלי המלכות שהוא השפלות, וע"י כלי המלכות זך זוכים לאור היחידה שמתקבל בו והיינו לאמונה שלמה. נע"י זה האור האדם חי בגן עדן ורואה רק טוב כל היום ממש, ומתענג כבר כאן על ה' בכל רגע בזיווג תדיר. וזה נקרא מוחין של אבא ואימא שהם בזיווג תדיר, ר"ל המאציל כנגד אבא ומשפיע, וכשהאדם במדרגת אימא אז האבא משפיע עליו אין סוף תענוגים, וגם היסורים הם תענוגים בעיניו, וזה כל היום כולו וכל יום ויום. ומדרגת אימא אצל האדם הוא כאשר האדם משפיע לבני ישראל כל צרכיהם (זה נקרא השפעה לז"ת, שהז"ת הם בני ישראל ביחס לאימא), וכשם שהאימא דואגת לבניה יותר ממה שדואגת לעצמה, כך האדם שנמצא במדרגה זו דואג לבני ישראל יותר מצרכיו, וכל מה שהוא לוקח מהעולם הזה הוא על מנת להשפיע יותר למי שתחתיו. נמצא שכמה שתהיה טוב כמה שתקבל שפע של תענוגים מאת ה' כדי שתוכל גם אתה לענג את העולם כולו.

רכב –ברכה על ראית מלך

מצווה להשתדל לראות מלכים אפי' מהגוים, שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם. ופירש רש"י²⁷: שאם יזכה לעולם הבא ויראה בכבוד מלך המשיח יבחין כמה יתר כבוד נוטלי שכר מצוות יותר משהיה כבוד האומות בעולם הזה.

נראה בפשטות שכל עניין של מצווה זו להתבונן במטרת הבריאה, ר"ל מטרתנו להיות טובים ומטיבים כמו המאציל, וכן המשיח הוא זה שהגיע לפיסגת הטוב ומטיב ולכן זכה להושיע את ישראל וכל העולם, ולכן כל אומות העולם יבחרו בו, לאומת מלכות דטומאה שרודפים כבוד על מנת לקבל כבוד לעצמם, ועל זה אמרו ז"ל תתבונן כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו.

רכג – ברכת הטוב והמיטיב על לידת בן

אם ילדה לו אשתו בן זכר יש לברך "הטוב והמטיב", וכהיום נהגו לברך "שהחינו".

ידוע שבברכה מלבד הפשט שהיא שבח לבורא עולם, בכרה גם מלשון "המשכה" כמו שאמרו ז"ל "המברך את הגפן" שפרושו ממשיך את הענף למטה.

הנה חז"ל בסוף קידושין אמרו "אשרי מי שבניו זכרים ואין בניו נקבות", מה הפשט "בניו נקבות"? אלא זכר פרושו משפיע ונותן בבחי' ז"א, ונקבה פירושו – נוקבא נקב וכלי קיבול, לכן אשרי מי שבניו משפיעים ונותנים ומתנהגים כמו זכרים, כמו המאציל שמשפיע תענוגים לעולם.

ועוד ידוע שנתניה נקראת טוב בבחי' "טוב הייה לכל", וקבלה נקרא רע שפירושו רצון עצמי, לכן בברכה הטוב והמטיב על בן זכר דווקא אנו מתכוונים להמשיך את כח הנתניה וההשפעה מהמאציל על הבן, לכן על נקבה לא מברכים הטוב והמטיב, כי אין תפקידה להיות משפיעה, והבן.

---

²⁷ ברכות נח.

רכה – ברכת "משנה הבריות"

הרואה כושי, או אדם שאדום הרבה, אדם לבן הרבה, אדם שביטנו גדול ומתוך עביו נראית קומתו מקופחת, ננס, מי שהוא מלא יבלות, או מי שכל שערותיו דבוקות זה בזה, את הפיל ואת הקוף מברך "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם משנה הבריות".

טעם הברכה הזו היא כדי שנתרחק מהרע, כי ה' מעניש לבריות ולא תמיד מאריך אפים, אלא מתנהג גם במידת הדין, ודין זהו גבורה, ותיקון הגבורה הוא יראת ה' שנ' "ופחד יצחק" – יצחק בסוד הגבורות. ועלינו לתקן שני בחי' ביראה – יראת שתלויה בדבר שהיא יראת העונש, ויראת הרוממות, וע"י ראיות אלו וברכה זו נזכרים ליראה את ה' ולא להזיק לעולם.

ובפרטות הכושי כנגד ספירת חסד, כי ארץ כוש באפריקה שהיא היבשה שכנגד החסד (כי יש ז' יבשות כנגד הז"ת), וכן בבני נח – שם חם ויפת, שם כנגד הת"ת (בהשתלשלות ת"ת ישראל), חם חסד (ולכן באפריקה יותר חם כי החום גורם להתפשטות סוד החסד, והחסד בדרום כנודע בששה גבולי אלכסונין שיש בדעת, והקור גורם קיבוץ – גבורות, לכן קר יותר באירופה סוד הצפון וגבורות), יפת כנגד גבורה (ולכן עשירים יותר משאר העולם, כי העושר תלוי בגבורה בזוד "מצפון זהב יאתה"). וידוע שמבני חם בא בני כוש, לכן ע"י שרואה כושי ה' מרמז לו "זה העונש של מי שרוצה חסדים נפולים" שהוא אהבה נפולה ותאוות, שלכן נח קילל את בני כוש כי פגע בחסד נפול וסירס את אביו.

אדם שהיא אדום – סוד הגבורות גאווה וכעס, וזה עונשו של זה, הזהר לך מין הכעס וגאווה. לבן – סוד הלובן העליון כנגד א"ק דקלי', בסוד לבן הארמי שהיה כנגד א"ק דקלי' – הויינו עמלק ושנאת עולם שאינה תלויה בדבר – ה' מרמז לאדם להזהר משנאת חינם.

ננס – מרמז על אדם שאין לו מוחין דגדלות (לא שבהכרח אין להם), בבחי' נה"י בלבד שהננסים אין להם קומה גבוה מטעם זה, וה' מרמז לנו לקבל המוחין דגדלות.

יבלות – ידוע שהעשיה ומדרגת נפש ניכר על עור האדם (והאיברים הפנימים כנגד העולמות העליונים יותר), נמצא שאם יוצא לאדם פצעים על עורו זה מגלה על פגם שהשתלשל מנפשו, כמו שידוע מסוד הצרעת שבא מכח הלשון הרע – והיינו המאציל מרמז לאדם הרואה – הזהר מלשון הרע.

שערותיו דבוקות – שער הוא בבחי' הגבלת האור שיוצא מהמוחין כנודע. ואם רואה שער דבוק זה מראה שיש קילקול בהגבלת האורות שיוצאים מהמוחין שלו, וקשה לו למעט את האורות של מוחיו, ועליו להגביל את השגותיו יותר ולא לגלותם לכל אחד שיבוא.

פיל וקוף – התהפכו בני מגדל בבל לפיל וקוף כנודע, ובמגדל בבל הוא השתלשלות של פגם אדם הראשון – שפגם באמונתו במאציל וכפר בו כנודע, א"כ הרואה אותם מגלה שהמאציל מרמז לו על דבר זה – פגם הכפירה ח"ו שיש בפנימיותו ג"כ במקצת לפחות (כי אם לאו, לא היה רואה אותם כלל). ובפרטי פרטות הפיל מסמל החכמה, שידוע שיש לו שכל גדול וזיכרון טוב, והוא מטעם שהפילים היו במגדל בבל הג"ר דטומאה שחשבו איך לכפור בה' לפי חכמת המזלות, ואיך לעקור הנהגת זעיר אנפין (עיין בדברי רח"ו על זה). והקופים כשם שהיום יודעים לקוף אין כל כך שכל והבנה עצמית וזיכרון, אבל הוא יודע לעשות פעולות דומות לאדם, בלי הבנה והפנמה פנימית של הדברים. והם היו כנגד הז"ת של עת מגדל בבל – הם עשו מה שאמרו להם לעשות, וכל זה בלי הבנה גדולה אלא "כמעשה קוף" – ועלינו להזהר גם אנו שלא נהיה קופים – אנשים מלומדה, שעובדים את ה' מהרגל כי אמרו "הגדולים" לעשות כך, ובעניין זה עיין בדברי הרמח"ל במסילת ישרים על עניין הזהירות.

נמצא שכל העונשים הנ"ל באו על האדם הזה בתור עונש על אחד ממידותיו הרעים, או חסד – אהבות נפולות ותאות, גבורה – גאבה וכעס, לבן – בסוד ערמי וערמומי כמו לבן וכמו שורשו הנחש הקדמוני, וכו'. ולכן עלינו לזכור לתקן את עצמנו כי אם לאו גם עונשים הללו יכולים לבוא עלינו ח"ו בגופנו בגילגול הבא, או באחד מהלבושים שלנו בגילגול הזה – כמו בניו וכו' ח"ו – וזה להגדיל בליבנו את יראת העונש. וכן להתבונן על רוממותו יתברך איך דן כל אחד ואחד מבריותיו בדיוק לפי צורכם – וזה מגדיל את יראת הרוממות שלנו. וכן עלינו להתבונן בכל שמץ מהעבירות הנ"ל שיש בקירבנו ולזככם וע"י זה להיות טובים ומטיבים בעזרת השם.

רכה – ברכת "שככה לו בעולמו"

הרואה אילנות טובות, בריות נאות בין זכר בין נקבה, אפ' אם הוא גוי או בהמה, מברך "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שככה לו בעולמו". מה שאמרנו שאם רואה גוי או אשה נאה הוא שיראם ראיה בעלמא בלי להתבונן. ואסור לומר "כמה נאה כותי זה" משום לא תחנם.

ספירת החסד כנגד האהבה – היכל האהבה, אברהם עמודא דחסד שנאמר עליו "אברהם אוהבי". וספירת חסד של אדם הבליעל – של היצר הרע הוא חסד נפול שנפל כלי (רצון לקבל) של החסד לעולמות ב"ע, וזה מתבטא בכך שיש לו אהבה עצמית (רצון לקבל אהבה) שגורם לו "לאוהב" (באמת אין זה אהבה אלא "הבה" ותאוה) נשים (חסד שנפל לבריאה כי הנשים שנגד המדבר ועליונות ביחס דחי צומר ודומם, לכן הם יחסית אליהם בעולם הבריאה) או בריות נאות (והוא חסד שנפל ליצירה שכנגד החי וצומח) או וחפצים של העולם הגשמי (שהוא כלי החסד שנפל לעשיה. כי יש אהבה - תאוה בכל הדצח"ם, והוא כנגד החסד שנפל לבי"ע), וכל ה"אהבות" הללו הם על מנת לקבל תענוג של אהבה עצמית לעצמו, בלי רצון להשפיע.

ועלינו להעלות את כלי החסד הנ"ל לאצילות – פירוש, להפנים שכל האהבות הנפולות שהוא אוהב הם למעשה התלבשות של אור המאציל שנפלו לבי"ע, למשל אדם שיש לו תאות נשים, ר"ל שהוא רוצה לקבל אור מספירת החסד – אהבה עצמית, שבגלל שהוא אוהב כל כך את עצמו הוא מסקים לקבל את האורות ההלו לתענוג עצמי, אע"פ שזה מזיק לעולם (כי זה גורם צער לאשתו, ואם מתגרש גם לבניו, ויכול להגיע להוצאת זרע לבטלה). ואהבה זו היא בהתלבשות בעולם הבריאה (כי המדבר הוא המדרגה הגבוה ביות בדצח"ם, ובריאה הוא הקרוב ביותר למאציל). ופגם זה הוא בעיניו – באחוריים של החכמה והבינה (כי בפנים של חו"ב לא היתה שבירה כדאיתא באוצרות חיים, ופנימיות החו"ב – פירוש מה שהאדם חושב בפנימיותו ומוציא אור החוצה ע"י דיבור או כתיבה או אף רק מחשבה, וזהו בבחי' ממעלה למטה. וחיצוניות הוא הפך הדברים – הם המחשבות בכמות (חכמה) או באיכות (בינה) שהאדם יכול להפנים למוחין שלו ע"י הסתכלות בעיניו ממטה למעלה. וידוע שהשבירה היה רק בחצוניות ואחוריים של החו"ב). ועוד הוא מתחיל לפגום מליבו כמו שנ' "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". ועל אדם זה להתבונן שסוף כל סוף מאיכן היופי של אותה אשה? מאת המאציל, א"כ למה לי להינות מאור של החסד בלבוש דבריאה, עדיף לי לקבל תענוג זה ישירות מהאצילות, ולכן הוא דוחה את האור שתאוות התבוננות ביופי שעל מנת לקבל תענוג עצמי שבא מהבריאה, ואז זוכה לקבל אור דחסדים מהאצילות – שר"ל מקבל אהבת ה' והכרה ברורה בגדלותו, וכמה ה' אוהב אותו, והראיה לכך – כמה חסדים המאציל עושה איתי בכל רגע ממש, וגם גורם לו לאהוב את התורה והמצוות ואת עם ישראל ואת כלל האנושות, וכל זה בזכות שדחה את האור דחסד שנפל לבי"ע והעלה החסד לאצ' - למאציל, וזה העבודה שאמרו ז"ל לברך על בריות נאות – אפ' אשה יפה,

לברך "ברוך שככה לו בעולמו" – פי' גם עצם היופי שמתלבש בדצח"ם זהו מהמאציל – אצילות, וכנ"ל.

רכו – הרואה פרחי האילן מה מברך

הרואה אילן שמוציא פרח יברך "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להנות בהם בני אדם", ויברך ברכה זו פעם אחת בשנה. ולא יברך לאחר שגדלו הפירות.

ברכה הזו תיקנו חז"ל על מנת להתבונן בגדלות הבורא – אור של הבינה הוא ההתבוננות, וישתמש בבינה להפנים לליבו (כי הלב מבין, לכן ע"י התבוננות בדברים יכול להגיע להתרגשות הלב) את גדלות המאציל וזהו תיקון החסד, כמו שנאמר "האל הגדול (חסד) הגיבור והנורא", ו"לך ה' הגדולה (חסד) והגבורה וכו'", נמצא שהכרה בגדלות הבורא פירושו של דבר כמה ה' עושה לי חסדים בכל יום וכמה הוא אוהב אותי, וזה על מנת שגם אני אעשה חסדים לכלל העולם, וזה יגרום לי לאהוב את כולם ולהשפיע להם שוב ושוב, והיינו תיקון ספירת החסד. וכן ע"י התבוננות זו משפיע למל' – ר"ל כאשר מתבונן כמה ה' אוהב אותו ועושה עימו חסד אז מפנים שהוא כלי מלא בטובות ה', והיינו שמח בחלקו – תיקון המל'. וכן מפנים את אפסיותו – ושהוא דל ועני ביחס למאציל והוא גם תיקון למל'.

רכז – ברכה על ראיית ברק ועל שמיעת רעם

נהגו לברך על ראיית הברק "עושה מעשה בראשית", ועל שמיעת הרעם "שכוחו וגבורתו מלא עולם", נ"ל בעזרת השם לומר שידוע ששורש החסדים בחכמה, ושורש הגבורות בבינה כנודע. ועוד ידוע שבי"ס של הפנים, הראיה בסוד ספירת חכמה ושם ע"ב, השמיע בסוד בינה וס"ג, האף ז"א ומ"ה, ומל' פה וב"ן, והוא יסוד לכל חכמת הפרצוף, שאם יש לאדם אובר מסויים מאיברי פניו יותר גדולים זה מורה לנו על תכונה מסויימת של אותו אדם, ובענייננו, כאשר מקבל אור לאוזניו ושומע רעם, היות וכל מהות הרעם הוא ליראה את ה', וסוד היראה בגבורה כנודע בסוד "ופחד יצחק", (ולכן הזהר אמר שהמסך נתקן

בסוד היראה, כי המסך הוא זה שמצמצם ומתגבר על האורות ודוחה אותם כאשר האדם מזהה שהם לרעתו – והיינו כאשר הוא יקבל האורות ותענוגים של המאציל על מנת לקבל), לכן נהגו לברך על השמיע שהם ס"ג – נסוגו אחור, וסוד הגבורה שהיא יראת ה' ולתקן עקמימות הלב "שכוחו וגבורתו מלא עולם", שפירושו להעלות ספירת הגבורה לאצילות. כי הגבורה שנפלה לבי"ע היא כל היראות נפולות שלנו שמפוחדים מאנשים חיות וחפצים (בכל הדצמ"ח), ועלינו להפנים שכל היראה ופחד הזה הוא דמיון אחד גדול, ופנימיות היראה היא רק יראת ה', רק היא מתלבשת באנשים וכו', ולזה בא ברכה זו "שכוחו וגבורתו מלא עולם" פירוש כל היראות נפולות שלי לא קיימות אלא הנני מפוחד בפנימיות הדברים רק מהמאציל, וזה כי ה' הוא זה שהתלבש ע"י ספירת הגבורה שהיא יראתו בדצמ"ח. ומ"מ האדם לא יכול להעלות הגבורה לאצילות כנ"ל אלא א"כ הוא יראה חטא בפועל, כי "פחדו חוטאים בציון", א"כ כל היראות נפולות של האדם מדבר מסויים הוא התגלות המציאות שהאדם לא יראה ה' וחוטא לו ח"ו, לכן בא הרעם "לתקן העקמומיות שבלב" – פירוש הגבורה ויראה שנפלה לבי"ע. וזהו דווקא למי שיש לו יראות נפולות (כמו ילד קטן שמפחד מרעש הרעמים בלילה, והוא כי יש לו רק מוחין דקטנות) אבל ברגע שתיקן אותו אינו מפחד מכלום חוץ מהמאציל – כי לית אתר פנוי מיניה.

נמצא שסוד השמיעה בבינה שהיא שורש הגבורות, שהיא יראת ה', לכן השומע דייקא הוא זה שיברך "שכוחו וגבורתו מלא עולם" ויעלה הגבורה שנפלה לבי"ע (וכאן התלבשה ברעם וברעש גדול – כמו בהר סיני), ויעלה אותה למאציל (אצילות) ע"י הכוונה הפשוטה בתיבות של הברכה הזו, בכוונת השכל וכוונת הלב ורגש, ויפנים יראתו יתברך, ויתקן חטותיו. ולזה כיון המ"ב שהביא לשון האבודרהם וז"ל: "ברוך שכוחו וגבורתו מלא עולם", רוצה לומר ברוך הנותן כח להטבע להראות כח יוצר בראשית כדי שייראו מלפניו.

ומנ שנהגו לברך "עושה מעשה בראשית" על ראית האור, נראה לומר בעזרת ה' שהוא מטעם שידוע שהחכמה היא בסוד הראיה כנ"ל, שם ע"ב. ו"עושה מעשה בראשית" – בראשית דרשו ז"ל בראש, והאור הראשי הוא החכמה בסוד "ראשית חכמה", נמצא שיש קשר בין הראיה לחכמה, לכן דווקא אם רואה אור הברק שסוד הראיה בחכמה, הוא זה שצריך לברך "עושה מעשה בראשית", ופשט הברכה היא להפנים שהמאציל מהוה יש מאין את העולם כולו כל רגע, והוא סוד "החכמה מאין תמצא" – פירוש אור העינים אמור להכניס ללב האדם אהבתו ית' בכך שרואה גדלות המאציל, כי אהבה הוא סוד החסדים, וכאשר מתקן החסדים הוא זוכה לאור דחכמה – שהוא סוד "אהבה רבה", כי שורש החסדים בחכמה. ואהבת ה' קונים ע"י זה שמתבוננים בגדלות המאציל, ולכן "עושה מעשה בראשית" נתקן דווקא בסוד ראית הברק – אור, כדי להזכירנו להתבונן בגדלותו.

אור יותר גבוה מהי"ס של הפנים מגיע יותר רחוק ויותר מהר (לכן מהירות האור גבוהה ממהירות הקול), ר"ל הפה טועם רק מה שבתוכו, והחוטם מריח רק מה שבסביבתו הקרובה ממש, והשמיע מגיע למרחק יותר גדול מחוש הריח, והראיה עוד יותר רחוק מכן, ולמעלה מהעינים ישנו "עינא פקיאח" – שהוא סוד המוחין דגדלות שמי שזוכה בהם זוכה לראות כאדם הראשון לפני החטא מתחילת העולם ועד סופו בלי גבול ומידה ומעבר לזמן. וכולי האי מטעם שהחסדים מתפשטים יותר רחוק מהגבורות, לכן אור העינים יותר כללי וכולל את אלו שמתחתיו, כי כלל בידינו "העליון כולל את התחתון", ולפי זה מובנים דברי המ"ב שאם ראה ברק ושמע רעם יברך רק "עושה מעשה בראשית", והוא כי סוד החכמה כוללת בתוכה גם כח הבינה וההגבלה כנודע, ולכן עדיף לברך על שניהם ברכה שורשית, כי החכמה מעביר הטיפה זרעית לתוך מעי הבינה, ובאותה טיפה כלול כל תכונות הוולד – ז"א ונוק, נמצא ששורש הכל נמצא בחכמה, לכן יכול לברך ברכה זו יותר מ"שכוחו וגבורתו", כי ממה נפשך הכל בא מהחכמה, כדברי הזהר "כולא בחכמה התברירו". מה שאין כן ברכת "שכוחו הגבורתו" שאין לברך א"כ יש רק התגלות הגבורות של המאציל ממש (כגון טורנדו וכו').

ועוד אמר המ"ב ששיכות כל אחת משני הברכות "עושה מעשה בראשית" ו"שכוחו וגבורתו" על ברק ורעם, ואם בירך ברכה אחת שירצה משניהם יצא. טעם הדבר משום שידוע ש"הבן בחכה וחכם בבינה", ר"ל היות וזווג אבא ואימא תדיר, מי שאוחז את זה אוחז את זה ממה נפשך, ודי למבין.

רכט – ברכת הקשת

הרואה את הקשת בין ביום ובין בלילה, ואפ' דרך חלון, יברך בשם ומלכות "זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו".

ידוע שה' מיצר קשת בעולם על מנת שנזכור את בריתו, והיינו שאם ה' לא היה נשבע שלא יחריב את העולם שוב במבול, היה צריך להיות מבול, ומזכיר לנו זאת ע"י הקשת. נמצא שהקשת בא להזכיר לנו שחטאנו בחסדים נפולים, והיינו בתאוות כגון ניאוף וגזל (שהוא קצהו של תאוות ממון) כמו שנאמר על דור המבול על כך שהיו עושים "חמס".

רלט - ק"ש על המיטה

ידוע הדבר שכאשר האדם הולך לישון נשמתו עולה לבית דין של מעלה לתת דין וחשבון על כל מפעלה. לכן תיקנו רבותינו הטובים והמיטיבים שהאדם יקבל על עצמו קבלת עול מלכות שמים – פירושו מלכות הטוב והשפעה, ור"ל שאני מקבל על עצמי להיות אזרח במלכות הטוב והמיטיב, וכך אהיה גם טוב ומיטיב כאשר אגיע לבית המשפט של מעלה.

וכן ידוע משער הכוונות²⁸, שנשמת האדם עולה לשורשו שהוא הבינה, שהוא הבית דין העליון ועולם הבא, ועלינו להעלות את כל המידות מהחסד ועד למלכות לשם, וידוע ש"הלב מבין", כי יש קשר ישיר בין הרגשת הלב ובין הבינה. וכוונת רח"ו על סדר עבודת ה' הוא להתבונן בליבנו, היכן מכוון הרגש שלנו – האם להשפעה או לקבלה? ויש להתבונן בזה גם בחסד – אהבה, האם אני אוהב את המאציל ואת הבריות או רק אוהב את עצמי, וכן ביראה וגבורה, וכן בהתפארות, נצח הוד התקשרות וכבוד (מל"), שעלינו לקבל על עצמנו להיות טובים ומיטיבים בכל הנ"ל, וזהו חזרה בתשובה גמורה שנדרשת לפני לעלות עולם הבא בעת השינה.

וזה הטעם שהזהר אמר שלפני השינה עלינו לעשות חשבון נפש על כל המעשים שעשינו.

רל – תפילת הנכנס לכרך

כתב בהלכה ברורה: הנכנס לכרך שמצויים שם מושלים אנשים רעים ויש לחוש שמא יחפשו עליו עלילות דברים אפילו אם הוא מקום שדנים והורגים במשפט אלא שיש לחוש שמא לא ימצא מי שמכירו וילמד עליו זכות, צריך להתפלל שתי תפלות בכניסתו ושתי תפלות ביציאתו, ובשעת כניסתו יאמר "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לכרך הזה לשלום". ואחר שנכנס לשלום יאמר "מודה אני לפניך ה' אלהי שהכנסתני לכרך הזה לשלום". וכשבא לצאת מן הכרך יאמר "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוציאני מכרך זה לשלום". ולאחר שיצא לשלום יאמר "מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מכרך זה לשלום",

---

²⁸ בכוונת ק"ש על המיטה

וכשם שהוצאתני לשלום כן תוליכני לשלום", וכו' ואומר כל נוסח תפלת הדרך, וחותרם "ברוך אתה ה' שומע תפלה".

טעם ההלכה: פשוט הדבר שכאשר האדם מתפלל על דבר שיבוא הוא קונה אמונה תמימה שאין לו שליטה בכלום, וזורק את עצמו בידי ה', ומתקן בכך כלי המלכות כי הוא מפנים את אפסיותו ביחס למאציל, וקונה בכך אור דכתר שהוא האמונה תמימה בלי הבנה כלל בבורא ית', וע"י זה גם אם יקרה דבר מסויים הוא יפשפש במעשיו, כי אין שום מקרה בעולם כלל, ואז יחזור בתשובה ויחזור להיות טוב ומיטיב.

וכן כאשר הוא מודה לאחר מעשה שה' שמר עליו, הוא מתקן את ההוד, ואז ירגיש שמח בחלקו תמיד ותענג על ה' בכל רגע.

רלא – שכל כונותיו יהיו לשם שמים

כתב השולחן ערוך: אם אי אפשר לו ללמוד בלא שינת הצהרים יישן. (הגה: וכשנעור משנתו אין צריך לברך אלקי נשמה, ויש אומרים שיקרא קודם שישן ויהי נועם) ובלבד שלא יאריך בה, שאסור לישן ביום יותר משינת הסוס שהוא שיתין נשמי, ואף בזה המעט לא תהא כוונתו להנאת גופו אלא להחזיק גופו לעבודת השם יתברך, וכן בכל מה שיהנה בעולם הזה לא יכוין להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך כדכתיב "בכל דרכיך דעהו" (תחבר את היסוד - ההשפעה וקשר שלך עם שאר הברואים לדעת שהוא הכרה במאציל, פי' כל מה שתעשה בז"ת שלך, יהיו רק על מנת להשפיע וזה נקרא "דעהו", כי הדעת הוא החיבור בין המוחין שהם לומדים להיות כמו המאציל, לבין הז"ת) ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לשם שמים (שמים כנגד ז"א, ר"ל השפעה) שאפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך, יהיו כלם לעבודת בוראך, או לדבר הגורם עבודתו, שאפילו היה צמא ורעב אם אכל ושתה להנאת גופו אינו משובח, אלא יתכוין שיאכל וישתה כדי חיותו כדי לעבוד את בוראו. וכן אפילו לישיב בסוד ישרים ולעמוד במקום צדיקים ולילך בעצת תמימים (ר"ל כל מי שלומד תורה מהת"ח) אם עשה להנאת עצמו להשלים חפצו ותאותו אינו משובח אלא אם כן עשה לשם שמים (וישנם ד' סוגים של לא לשמה בתלמוד תורה כנגד הארמ"ע, כנגד מידת האש שהוא גאוה וכעס הוא זה שלומד על מנת להקרות רבי, ולכעוס על החברותה שלו כדי להראות שהוא עליון עליו. וכנגד מידת המים – תאוות הוא זה שלומד תורה על מנת לקבל מסכורת גבוה במסרה תורנית (כגון

דיין) ועם כסף זה יוכל לקנות תאוותיו הגשמיים מאכלים ונופשים ודירות ואשה יפה וכו'. ומידת הרוח שהוא תלוי בדיבר וגבהות הרוח – הוא זה שלומד על מנת לקנטר. וכנגד מידת האדמה הוא זה שלומד על מנת להרגיש טוב עם עצמו, כי כאשר הוא לא לומד הוא מרגיש פחות מאפס) וכן בשכיבה אין צריך לומר שבזמן שיכול לעסוק בתורה ובמצות לא יתגרה בשינה לענג עצמו אלא אפילו בזמן שהוא יגע וצריך לישן כדי לנוח מיגיעתו אם עשה להנאת גופו (על מנת לקבל) אינו משובח, אלא יתכוין לתת שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות שלא תטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה (ויישן על מנת שיהיה לו כח לעבוד ה' שר"ל להשפיע טוב לעולם), וכן בתשמיש אפילו בעונה האמורה בתורה אם עשה להשלים תאוותיו או להנאת גופו הרי זה מגונה, ואפילו אם נתכוון כדי שיהיו לו בנים שישמשו אותו וימלאו מקומו אינו משובח, אלא יתכוין שיהיו לו בנים לעבודת בוראו או שנתכוון לקיים מצות עונה כאדם הפורע חובו, (דהיינו יכוין לשמש על מנת להשפיע טוב לעולם – או לענג את אשתו שהיא מצוות עונה, או כדי להביא ילדים לעולם ולחנכם בדרכי יושר של המאציל להיות טובים ומטיבים ולהפוך העולם ליותר טוב. וכן כאשר מרגיש שאם לא ישמש עם אשתו יצא לו בלילה קרי ח"ו, אז ישמש). וכן בשיחה אפילו לספר בדברי חכמה, צריך שתהיה כוונתו לעבודת הבורא או לדבר המביא לעבודתו.

כללו של דבר חייב אדם לשום עיניו (חכמה) ולבו (בינה) על דרכיו (יסוד – השפעה), ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו (האם ע"י קבלה זו אני אפשיע יותר לזולת א"כ מותר לקבל, ואם קבלת תענוג זה גורם לי רצון לקבל יותר גדול – זה מרחיק אותי מה' – ואסור), וכשרואה דבר שיביא לידי עבודת הבורא יתעלה יעשהו ואם לאו לא יעשהו, ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד (ונמצא במדרגת אצילות – ששם אין רע כלל), עכ"ל.

טעם ההלכה: בתחילת הבריאה הכל היה מותר לנו – וזה נקרא שהמאציל היה ממלא את כל המציאות, בלי צימצומים.

ואנו ראינו שאם מקבלים כל תענוגי המאציל בלי גבול – אנו מתרחקים ממנו, כי הוא משפיע ואנו מקבלים, וריחוק ברוחניות פירושו שנוי צורה, וכח הקבלה היא הפך מין כח ההפעה.

ולכן דחינו את כל התענוגים כולם – שלב זה נקרא צימצום.

ולאחר מכן האור שדחינו רצה שוב להכנס בנו שנקבל, ושורש נשמתנו עשתה חשבון שכל מטרת הבריאה היא לקבל תענוגות מאת ה', ואם לא מקבלים לא מגיעים לתכלית

הבריאה, לכן עשינו פשרה – קיבלנו רק מה שיכלנו לקבל על מנת להשפיע, וזה נקרה שקו דק נכנס בתוך עיגול הצימצום, שהקו הוא התענוגים שיכולים לקבל על מנת להשפיע.

ועל קו זה כל נסיונות האדם האם לקבל או לא, וכאשר מקבל על מנת לקבל הוא מתרחק מה' וזה כדברי הש"ע כאן, וכאשר מקבל על מנת להשפיע הוא נדבק בה' והוא כל מטרת הבריאה שנדבק בו ונתקן מידותינו וניהיה טובים ומטיבים, כך שנוכל לקבל האורות של תענוגים של המאציל.

רמב - שבת ועבודה זרה

איך השבת הופכת אותנו להיות אנשים טובים?

רבותנו ז"ל אומרים שכל המחלל שבת מעלה עליו הכתוב כאילו עובד עבודה זרה, ויש להבהיר את פשר הדבר.

יש להבין מדוע עבדו ישראל עבודה זרה, שהרי זה שקר גמור, וכי אדם ייצר פסל מעצמו ויעבוד אותו? ועל זה אמרו רבותינו, יודעים הם עם ישראל שעבודה זרה אין בה ממש, ולא עבדו ישראל ע"ז אלא להתיר להם את העריות בפרהסיא. פירוש הדבר שהתורה מגבילה את האדם מלחיות בהפקרות ולעשות מעשים רעים. והנה אדם שהיה רוצה לחיות חיי הפקרות וברבריות פשוט היה ממציא סוג של אליל שהיה מתיר לו את כל המעשים הנבזים.

הנה בשבת קודש, אומר רבנו האריז"ל, שבשעת קידוש ליל שבת צריך לעמוד, מדוע? כיון שבקידוש אנו מעידים שבורא עולם הוא האלהים האמיתי אשר ברא שמים וארץ בשישה ימים, ונח ביום השביעי, ולכן צריך לעמוד כיון שאין עדות אלא בעמידה. אדם שמחלל שבת בעצם אומר שאין שופט בעולם ואין אלהים, וממילא "אני יכול לעשות מה שאני רוצה ולחיות בהפקרות. ואפילו לגנוב, אני יגנוב בסתר כי אין מי יגיד לי מה תעשה ומה תפעל", אבל כשאנו שומרים שבת אנו מעידים ומכריזים שיש אלהים ושופט בארץ ועל כל חיי ההפקרות ועל מעשים נבזים האלהים יביא במשפט. ממילא שמירת שבת שלנו שמהווה את יום האמונה, נותנת בלימה והרתעה לכל החפצים לחיות בחיי הפקרות למיניהם. לפי זה מובן למה כל כך חמור לחלל שבת כמו לעבוד עבודה זרה, ששתייהן ממש עבירות שורשיות להתיר אורח חיים שלם של חיי שיפלות והפקרות.

זכור את יום השבת לקדשו

נאמר בפרשת יתרו (כ, ח) "זכור את יום השבת לקדשו, ששת ימים תעבוד תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בהם וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת"

ופי' על זה הרב לוי יצחק מברדיצב²⁹ וז"ל: פעולה הנמשכת מזכרון זה ברור לכל ישראל לכל משכיל ששבת הוא הערה להעיר לבות בני אדם לידע שהשם יתברך ברוך הוא, הוא המחדש העולם ובכל עת ורגע הוא מחדש עולמו להטיב לברואיו ולהשפיע טובו על כל העולמות כמאמרם ז"ל (ב"ר פ"ד ט) על כל נשימה ונשימה תהלל יה וכו', כי זה עלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי ולהראות חסדו וטובו לעמו בני ישראל ואם ח"ו שורה איזה צער על ברואיו אז "בכל צרתם לו צר", מגיע הצער למעלה, ולהיפך כשהם שרוים בטוב אז מתענג בשמחתנו, ועל פי זה פירשנו פירוש הכתוב בפ' נצבים "והותירך ה' אלהיך וגו' בכל מעשה ידיך וגו' לטובה כי ישוב ה' לשוש עליך לטוב כאשר שש על אבותיך", עכ"ל.

ובכך שנזכרים שכל מה שהמאציל עושה הוא חסד בבחי' "עולם חסד יבנה", ע"י זה נזכרים שמטרתנו להיות כמותו ולהדבק בדרכיו, ונזכרים גם אנו להיות טובים ומטיבים, וצריכים לכוין בכל מעשינו לענג את הזולת.

תקסב - תענית

איך תענית גורמת לנו להיות אנשים יותר טובים?

---

²⁹ קדושת לוי ח"ג, בפ' נחמד על הזכירות, זכירת שבת

לפי פשט הדברים, התענית נקראת בלשון חז"ל "עצרת" שרצונו לומר לעצור ממרוצת החיים ולעשות חשבון נפש ולהתבונן במה ואיפה אוכל להדבק בדרכי ה', להפסיק להריע, ולהטיב יותר לעולם.

ולפי סוד הדברים, עצם התענית היא עת רצון לחזור בתשובה, כי האדם בטבעו הראשוני הוא אדם עם רצון לקבל כל תענוגי העולם – שפירושו כלי (והאור הוא קבלת התענוגים), כל מטרתם של המצוות והתורה הוא להדבק במאציל, ודבקות ברוחניות פירושו להדמות במעשים וברצונות, וכמו שהמאציל רק נותן ואינו נוטל כלום, כך האדם הנקרא קדוש – כל מעשיו לשם נתינה והטבה לזולת ולא על מנת "לקבל פרס". נמצא שכוונת התענית לעצור אותנו מהרצון לקבל הטבעי, ולעשות חשבון נפש ולהדבק במידותיו של המאציל, להיות בנתינה גמורה, ולכן אמרו אגרא דתעניתא צידקתא – כי כל מטרת התענית זה לא "להתענות", אלא להשפיע יותר ויותר מפעם לפעם.³⁰

תקפא – ראש השנה

ראש השנה, ידוע להכל כיום הדין אשר בו דן הקדוש ברוך הוא את כל באי עולם, וחותרך גזר דינם לשנה הבאה. ויש להבין מה בדיוק הדין שבורא עולם דן. בשביל להבין את זה נקדים הקדמה:

כל הרצון של הקדוש ברוך הוא זה דבר אחד – אך ורק לענג את הנברא אשר ברא, לתת לאדם את כל התענוגים האפשריים שאך יכולים להמצא. אבל בשביל שזה יקרה צריך שהאדם יתקן את מידותיו ויהיה טוב ומטיב. אם האדם עושה את זה מעצמו, מוטב, ואם לאו המאציל דן אותו שהכוונה שהוא דן איך לשקם את אותו האדם להחזיר אותו למוטב.

וכל ההרפתקאות שהמאציל גוזר על האדם שיצרך לעבור במשך השנה נועדו אך ורק לשקם את האדם לתקן את מידותיו ולהפוך אותו לטוב ומטיב.

נמצא שהדין בראש השנה, זה חסד גדול של המאציל שאך ורק רוצה לענג אותנו.

---

³⁰ וכן מצאנו במ"ב ס"י רכ"ס ק"ו, וז"ל: תענית (שיש להתענות על חלום רע) - אבל דווקא כשעושה תשובה עמו כי התענות מועיל כמו קרבן לחטא, מה קורבן אינו מועיל בלי תשובה שנאמר "זבח רשעים תועבה" אף תענית חלום.

בראש השנה יש מצוה נפלאה שהיא מתנה נפלאה לעם ישראל, כמו כל המצוות מתוקות לתקן את נפשנו ולהתענג על המאציל העליון. הרבה רמזים נרמזים בשופר ובסדר התקיעות והכל לטובתנו וניגע במעט מין המעט.

פשט התקיע, 'שופר' בא לרמז לאדם 'שפר מעשיו'.

עוד טעם שמבואר בליקוטי מהר"ן³¹ שעצם תקיעת השופר גורמת למי שיש לב עקום, הכוונה שנמצא בתוך ליבו תככים ומזימות, עצם תקיעת השופר סגולתה ליישר את ליבו של השומע, ולהפוך אותו לאדם ישר ואמיתי בעל ישרות לב. והנה לשונו של רבי נחמן עם ביאור קל בתוך סוגריים:

וְעָקַר הַשְּׂמָחָה הוּא בְּלֵב, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים ד'): "נִתְתָּה שְׂמָחָה בְּלִבִּי" וְאִי אֶפְשָׁר לֵלֵב לְשָׂמַח, אֲלָא עַד שְׂיִסִּיר עֲקָמוּמֵיז שְׂבִלְבוּ, שְׂיִהָא לוֹ יִשְׂרוּת לֵב, וְאִז יִזְכֶּה לְשְׂמָחָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שָׁם צ"ז): "וּלְיִשְׂרָי לֵב שְׂמָחָה". וְעֲקָמוּמֵיז שְׂבִלְבוּ מִפְּשִׁיטִין עַל-יְדֵי רַעְמִים, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ הַכְּמִינוּ, זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה (בְּרָכוֹת נט: 'לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמימיות שְׂבִלְבוּ', (עצם הקול של הרעמים שמרתיע את הלב גורם לו להתיישרות, ובהמשך דבריו נראה שלא דווקא קול הרעמים, אלא כל מיני קולות שאפילו האדם יכול לייצר לעצמו) וְרַעְמִים הוּא בְּחִינַת קוֹל שֶׁאֲדָם מוֹצִיא בְּכַח (הרצון והנפש) בְּתַפְלָתוֹ, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה רַעְמִים (פִּינְחָס רלה:)' כִּד קָלָא נְפִיק (כאשר הקול יוצא) וְאֲעָרָא בְּעֵבֵי מְטָרָא (ופוגע בענני המטר) אֲשֶׁתַּמַּע קָלָא לְבָרִיתָא (נשמע קול לבני האדם) וְדָא אֵינּוּן רַעְמִים', וְעָקַר הַרַעְמִים הֵם מְגִבּוּרוֹת (הכוונה ספירת גבורה של המאציל), כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (איוב כ"ו): "וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו מִי יִתְבּוֹנֵן" וּבְשִׁבִיל זֶה אֲנִי מְבָרְכִין: שֶׁכַּחוּ וּגְבוּרָתוֹ וְכוּ' (עכשיו רבי נחמן הולך להסביר שהאדם יכול לייצר ספירת הגבורה לעצמו) וְהַגְּבוּרוֹת הֵם בְּחִינַת כַּח וּגְבוּרָה, שֶׁאֲדָם מוֹצִיא אֶת הַקּוֹל בְּכַח גְּדוֹל, וְהַקּוֹל הַזֶּה פּוֹגֵעַ בְּעֵבֵי מְטָרָא, הֵינּוּ בְּחִינַת מַחִין (במוח של האדם), שֶׁמִּשָּׁם יוֹרְדִין טַפִּין טַפִּין (המח משפיע על הלב), כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֹהַר (פִּינְחָס רלה:): "בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן" - 'מִן לְבָנוֹן דְּמַחָא' וְכִשְׁפּוֹגַע בְּעֵבֵי מְטָרָא (שזה המוחין), אִזִּי אֲשֶׁתַּמַּע קָלָא לְבָרִיתָא (הכוונה ללב), הֵינּוּ בְּחִינַת רַעְמִים, וְזֶהוּ (תְּהִלִּים ע"ז): "קוֹל רַעְמָךְ בְּגִלְגָל", הֵינּוּ בְּגִלְגָלְתָא דְּמַחָא, כִּד אֲעָרָא בְּגִלְגָלְתָא דְּמַחָא, נַעֲשֶׂה מִהַקּוֹל רַעְמִים, וְנִשְׁמַע לְבָרִיתָא, וְזֶה (שָׁם מ"ט): "פִּי יִדְבֵר חֲכָמוֹת", הֵינּוּ הַדְּבֹר הַיּוֹצֵא מִפִּי פּוֹגֵעַ בְּחֲכָמָה, הֵינּוּ בְּגִלְגָלְתָא דְּמַחָא, וְעַל-יְדֵי-זֶה: "וְהַגּוֹת לְבִי" וְכוּ', הֵינּוּ (ע"ז שנתעורר הרעם (כצ"ל) שְׁנַתְעוֹרֵר עַל-יְדֵי-זֶה הַרַעַם, נִתְעוֹרֵר הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ: 'קוֹל מְעוֹרֵר הַכּוֹנֵה' עֵינַן בְּרָכוֹת כ"ד: וּבִהַרָא "שׁוֹרְבִינוּ יוֹנָה שָׁם וּבִשְׁ"ע סִי' ק"א [ובסִי' ס"א סעיף ד'] [בְּרָכוֹת ו:)' מִי שֵׁיִשׁ בּוֹ יִרְאֵת שְׂמִים, דְּבְרִיו נִשְׁמָעִין, כִּי מִי שֵׁיִשׁ בּוֹ יִרְאֵה, קוֹלוֹ נַעֲשֶׂה רַעְמִים, כִּי רַעַם מִסְטָרָא דִּיצְחָקָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְרַעַם

³¹ ליקוטי מהר"ן תורה ה' ס"ק ג'

גבורותיו", ועל-ידי-זה דבריו נשמעין, הינו משתמע קלא לבריתא, כי תמן תליא נשמיעה (בלב) (זוהר פנחס ר"ל, כמו שנאמר (חבקוק ג): "ה', שמעתי שמעך יראתי" וזה פרוש (תהלים ק"ג): "גבורי כח עושי דברו לשמע בקול דברו" איתא בזהר (לך צ: 'זכין למשמע קלין מלעילא', הינו על ידי הגבורות נעשה רעמים, ועל-ידי-זה הלב שומע, והינו: "הגות לבי תבונות", וכמו שכתוב (מלכים-א' ג): "ונתת לעבדך לב שומע", וגם דבריו נשמעין לבריתא, וזה: "לשמע בקול דברו" וזה בחינת **קול השופר**, (כאן מסביר רבי נחמן שגם השופר עושה את אותו אפקט ליישר את הלב) דא שופר של איל, אילו של יצחק (זוהר פנחס רל"ה: (ויצחק...)) בחינת: "ורעם גבורותיו" (תהלים פ"ט): "אשרי העם יודעי תרועה", 'יודעי' דיקא, שיפגע הקול במח, בחינות עבי מטרא, ויהיה בבחינת רעמים, ומי ששומע תקיעת שופר מאיש ירא וחרד, בודאי לא ידאג כל השנה מרעמים, (כיון ששהפעולה של ישרות הלב כבר התקיימה באותו אדם לא צריכים משמים ליוצר רעמים עבורו שיפחידו אותו) כמו שכתוב: "בקולות וברקים עליהם נגלית, ובקול שופר עליהם הופעת", שבקול השופר הופיע עליהם מקולות וברקים. עכ"ל.

נמצאנו למדים שע"י שמיעת השופר מתיישר ליבו של האדם לחזור למוטב בכך שמתקן את ספירת הגבורה שלו – דהיינו יראה אלהים.

עוד לפי דברי הרמח"ל בספרו המתוק אדיר במרום מסביר סודות מסדר תקיעת השופר בהקשר לדבריו לעניין שבירת הכלים:

נאמר בפרשת וישלח "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל: וימלך באדום בלע בן בעור ושם עירו דנהבה: וימת בלע וימלך תחתיו יובב בן זרח מבצרה: וימת יובב וימלך תחתיו חשם מארץ התימני: וימת חשם וימלך תחתיו הדד בן בדד המכה את מדין בשדה מואב ושם עירו עוית: וימת הדד וימלך תחתיו שמלה ממשרקה: וימת שמלה וימלך תחתיו שאול מרחבות הנהר: וימת שאול וימלך תחתיו בעל חנן בן עכבור: וימת בעל חנן בן עכבור וימלך תחתיו הדר ושם עירו פעו ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב".

לכוארה אין מילה מיותרת בתורה, ומה אכפת לנו מלכים של אומות העולם שמלכו בארץ אדום לפני שמלך מלך בישראל? אלא מסביר האריז"ל שכל הפסוקים האלה מדברים בסוד 'שבירת הכלים של עולם התהו'. היום בע"ה נלמד ביאור נפלא על הפסוקים האלה לפי רבנו הרמח"ל בספרו הנפלא אדיר במרום. מסביר רבנו הרמח"ל שכל מתכונת החיים של ששת אלפים שנה נקראת עולם התהו, ואילו מתכונת החיים של האלף השביעי נקרא

עולם התיקון. בזמן הששת אלפים שנה יש שבעה מיני קלקולים שנרמזים בכל אחד מהשמות של המלכים שמלכו בארץ אדום לפני שמלך מלך בישראל, הכוונה למלך המשיח שמשנה את מתכונת החיים למתכונת עולם התיקון. נלמד היום את הקלקול במלך יובב בן זרח. נביא את לשונו של הרמח"ל עם ביאור קל בתוך סוגריים.

"המלך הב' הוא יובב והוא החסד (חסד עניינו בהקשר שלנו גילוי השפע של המאציל כלפי הנברא, ובעיקר, השפעה של מודעות אלהית עליונה ומוחין דגדלות) ובו נכלל עניין רעש האורות של ס"ג בהשארם לבד חוץ לפה (השפע של המאציל צריך להגיע לנברא בסוד הפסוק 'קול דממה דקה', שזה מרמז שהשפע מגיע בצורה פשוטה ומובנת. אבל אם השפע מגיע בצורה של 'מטי ולא מטי' – מתניע ולא מתניע, כמו אדם שמנסה להתניע את הרכב, אם הרכב עובד מתניע בקלות ואם לא יש רעשים. זה נקרא הקלקול של המלך יובב המכונה 'רעש האורות' שהשפע בקושי ובהתאמצות יורד למטה. עוד מבואר בקבלה ששם ה' מתחלק לד' מילויים, ע"ב ס"ג מ"ה וב". יו"ד ה"י ו"ו ה"י הוא גמטריה ע"ב. יו"ד ה"י וא"ו ה"י גמ' ס"ג. יו"ד ה"א וא"ו ה"א גמ' מ"ה. יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה גמ' ב". עוד ידוע שיש חמישה פרצופים, פרצוף הראשון מכונה 'אריך אנפין', פרצוף שני 'אבא' כנגד שם ע"ב הנ"ל, פרצוף שלישי 'אימא' כנגד שם ס"ג, פרצוף רביעי 'זעיר אנפין' כנגד שם מ"ה, ופרצוף חמישי 'מלכות' כנגד שם ב". ונסביר את הדברים בהקשר שלנו. פרצוף כתר מהווה את עצמות הרצון של המאציל להעניק ולהשפיע שפע אין סופי טוב של תענוגים לנברא שהוא ברא. אך עדיין בפרצוף כתר אין ביטוי לאיזה סוג של שפע זה יהיה. כאן נכנס שם ע"ב שסודו 'עביות', ששם ע"ב שכנגד ספירת חכמה הוא בעצם הביטוי של השפע של המאציל, ודוגמא אם שם כתר זה עצמות הרצון לענג, ושם ע"ב זה כבר הביטוי, כגון המאציל רוצה לענג את הנברא בדבש, אבל עדיין שם ע"ב הוא אין סופי, לכן הדבש בשם ע"ב היא אין סופית והנברא לא יכול לקבל כזה שפע. כאן נכנס לתמונה שם ס"ג שפרושו סיגים וגבולות שהנברא יכול לקבל את השפע בצורה מדודה. ולאחר מכן יש את שם מ"ה סוד זעיר אנפין שהוא עצם השפע בצורה מוקטנת ומותאמת למקבל. ושם ב"ן זה עצם המקבל. ולכן כל שפע שאנחנו מקבלים מגיע ממדרגה רוחנית שנקראת שם ס"ג, דרך 'הפה' שזה הכלי של אותה מדרגה שדרכו יוצא השפע). וכבר שמעת שהאורות האלה שחוץ לפה הם הקולות, דיבורים היוצאים מין הפה (קולות בקבלה כנגד ספירת התפארת סוד זעיר אנפין – שהוא השפע המותאם למקבל) רק שבתחילה היה קול שלם (לפני הקילקול) ואחר כך נסתלקו בחינת הע"ב מהם, ואז היה הקול נשאר רועש. ומה שבתחילה היה יוצא בהמשך בכח גדול, עתה נשאר רועש, וזה ממש סוד התקיעה והתרועה (בראש השנה סדר התקיעות הוא תמיד תקיעה בהתחלה ותקיעה בסוף, ובאמצע יש שברים ותרועה. התקיעה מרמזת על עולם התיקון שבהתחלה היה טוב וגם בסוף יהיה טוב, והאמצע מרמז על עולם התהו, סוד שברים

ותרועה) כי התקיעה הוא קול המתחזק ויוצא בלא פיסוק (כך השפע צריך להגיע לנבראים), אך התרועה הוא יבבה, והיא שברים ותרועה. שברים הוא פיסוק הקול, וזה כי כשהפה היה פתוח, הקולות היו יוצאים לפעולתם בכח גדול בלא שום מניעה. אך בהיסתמו, היו מאירים, ונפסקת הארתם, וחוזרים ומאירים, וחוזרת ונפסקת, שאין בהם כח לעמוד תמיד בהארה אחת, אלא כמו הנר העומד להכבות. ותראה שמכאן בא כל הטורח של העולם הזה, שנולד ממה שאין האורות מאירים אלא מעט מעט, מאיר ונפסק. הוא מה שפירש בזהר פרשת וארא על פסוק וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו ע"ש (הזהר שואל על הפסוק למה כתוב פעמים "וידבר אלהים אל משה" ואז עוד פעם "ויאמר אליו"? ומתרץ הזהר שגם משה חי בתוך הנהגת ששת אלפים שנה של התהו, וחווה את השבירה, וממילא גם אצלו האורות מגיעים, מפסיקים, ומגיעים עוד פעם. ולכן כתוב "וידבר אלהים אל משה" – סוד קבלת האורות, ואז היה הפסק, ואז "ויאמר אליו" ועוד פעם חזרו האורות) וזה סוד השברים. עוד יש עניין אחד שהאורות עצמם המאירים הם חלשים והולכים כמו שלשלת לכאן ולכאן מורה שאין להם העמדה ואז אין הפעולה חזקה כלל אלא נוטה לכאן ולכאן לפעמים לחסד לפעמים לדין ואינם עומדים בדרך אחד ולכן הם ב' דברים לפעמים נמשכים אורות בדרך השברים שמתחיל ופוסק ולפעמים נמשכים בדרך תרועה שמורה החולשה שלהם שאינו פוסק כמו השברים אלא היא חולשה אבל חולשה תמידית משא"כ בשברים שסוף סוף הקולות הם קיימים בכחם אבל הם שני מיני חולשות כל א' לענינה וזה נשרש בזה המלך יובב שסודו יבבא והאמת כי החסד הוא שבו נבנה העולם והוא המשפיע ומקיים בסוד "עולם חסד יבנה", ואם זה היה מתפשט בכח לא היה שום חסרון בעולם וכשזה רועש אז בריות העולם מתחלשות ואז הוכנו לכל החסרונות הנמצא בהם עד שיבוא התיקון השלם. עכ"ל.

הרמח"ל מגלה טפח מהנהגת ה' את העולם בו אנו חיים, מכאן ילמד האדם להיות בענוה כלפי בוראו. וצריך לדעת שבשביל להמשיך להשיג ולהשכיל סודות מהנהגת ה' את עולמו, תלוי כל אחד לפי זיכוך המידות שלו, וטהרת הנפש במעשיו הטובים ובהתאם לכך הקדוש ברוך הוא מתרצה לאותו אדם ומגלה לו את סודותיו ובית גנזיו. כמאמר אליהו הנביא "מעיד אני עלי שמים וארץ, בין איש בין אשה, בין עבד בין שפחה, בין יהודי בין גוי הכל לפי מעשיו רוח הקודש (שפרוש השגות אלהות גבוהות) שורה עליו".

תרד - תשובה ויום הכיפורים

מצוות התשובה היא לשוב לשורשנו, שר"ל להיות כמו המאציל – טוב ומטיב, ופשוט.

וידועים הם דברי הרמב"ם שהתשובה מתחלקת לכמה בחינות, והיינו על החוזר בתשובה להצטער על העבירות שעשה בעבר ועליו לקבל החלטה מוחלטת שלא ישוב לעבירה זו לעתיד. ועוד על החוזר בתשובה להתוודות בפה.

והעניין לפי הסוד הוא שכאשר האדם חוטא ידוע שהוא בורא מלאך רע, אותו מלאך הוא זה שגורם לו לחטוא שוב ושוב. וכשם שמצאנו אצל האדם שיש לו בחינת גוף ובחינת נשמה, כך הוא ממש אצל אותו מלאך מזיק. כאשר הגוף שלו נעשה ע"י העבירה שעבר האדם בעשיה, בגופו ממש, והנשמה שמחיה את גופו של אותו מלאך מזיק הוא הרצון שיש לאדם לעשות את אותה עבירה, והיינו הרצון של האדם בא מאחוריים של נה"י של הכתר שנפגם בשבירת הכלים, והיינו באחוריים של א"א. כאשר החפץ הוא פני אריך אנפין שלא נפגם בשבירה, והרצון הוא האחוריים של א"א שנפגם בשבירה.

ולכן כל עוד יש לאדם רצון לעשות אותה עבירה אע"פ שהוא לא עושה אותה בעשיה – עדיין עלול ליפול לחטא שוב ושוב. כי כאשר אינו עושה עבירה זו בעשיה זה נקרא שתיקן את עולם העשיה והרג את גופו של אותו מלאך מזיק, אבל עדיין נשמתו קיימת ויכולה "להחיות מתים", ולגרום שוב ושוב לנפילות. ולכן על האדם לעקור את הרצון הרע שיש לו לחטוא, והיינו לא שיהיה לו רצון לחטוא ומתגבר עליו אלא שלא ירצה לחטוא כלל וכלל.

וזהו תוכן דבריהם של חז"ל "עד שיעיד שמים וארץ שלא יחזור לעשות עבירה זו", ר"ל שעקר את הרצון לחטוא, וגילה פנימיות אריך אנפין דהיינו עשה רצונו כרצון ה' – לכן זה נקרא פני אריך אנפים, כי אותו אדם ממש פנים בפנים עם ה', ולא רק שקשה לו להתגבר על יצרו הרע אלא אין לו נטיה לחטוא כלל וכלל כנ"ל, ור"ל שהוא פנים בפנים עם חפץ ה' – זו המדרגה נקראת "חפץ חיים" בבחי' "ובחרתה בחיים", כאשר 'חיים' גמ' חכם כנגד אור החכמה, וע"י שהוא מגלה את פנימיות א"א שהוא החפץ כנ"ל דהיינו שגילה שבפנימיותו הוא רוצה מה שרוצה ה', לכן אור הכתר משפיע לספירת החכמה שלו, ר"ל זוכה למוחין דגדלות והכרה ברורה במציאות ה' ושהכל לטובתו, וזוכה למדרגת "כל מאן דעביד רחמנא לטב", ולכן חי בגן עדן עלה אדמות, וזוכה לקבל כל התענוגים ולכתוף פירות העמל שזרע בתחילה.

שה' יזכנו לבחור בחיים, לבחור בטוב ולהיטיב לעולם!

נמצאנו למדים שכדי לתקן החטא בשורשו, עלנו לעשות שני עבודות:

א) לעזוב את עשיית החטא בעשיה. והוא גורם להריגת הגוף של המזיק שעשה ע"י העבירה בעולם העשיה.

ב) לעקור את הרצון לחטוא שיש לו בלב ובמח – כנגד עולם היצירה ובריאה, וזה גורם לעקירת הנשמה של אותו מזיק.

ועיקר התיקון של העשיה הוא ע"י דיבור הווידי, כי עקימת ספתיו של האדם נקרא מעשה, כי "מלכות פה" (פתח אליהו), והמלכות בספירות כנגד העשיה בעולמות, ולכן כאשר האדם מדבר הוא מתקן את העשיה, ולכן ציוונו רבותינו להתוודות בפה כדי להרוג את הגוף של אותו מזיק. ומ"מ אע"פ שאמירת הווידי הוא מועיל, לה' חשבונות, ולכן מידי פעם כדי לבדוק אם האדם באמת חזר ולא יעשה את החטא שוב פעם, הקב"ה רוצה לנסותו באותה עבירה בדיוק גם בעשיה הגשמית, והוא כאמרם ז"ל³² היכי דמי בעל תשובה? אמר רב יהודה כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה. מחוי רב יהודה באותה אשה באותו פרק באותו מקום, עכ"ל. וע"י שהאדם מתגבר ואינו עובר אותה עבירה – הוא למעשה הורג את גופו של המלאך, ומתקן את העשיה.

ומ"מ, כנ"ל, כל עוד הוא רוצה לעשות העבירה ומתגבר שלא לעשותה – נמצא שלא עקר את נשמת המזיק, ועליו לבכות ולהתפלל לה' שילמד אותו מדוע רצון ה' הוא הדבר ההכי נכון עבורו ועבור העולם.

נניח וקשה לאדם להתגבר על הכעס, והוא כועס על ימין ועל שמאל על "כל עוברי רצונו", תחילת דרכו בתשובה היא להפסיק לכעוס בפיו, וע"י זה יתקן את העשיה של אותה עבירה, ויהרוג את גוף המזיק. ומ"מ כל עוד יש בליבו רצון לכעוס – עדיין לא הרג את אותו מלאך, ולכן עליו לעשות עבודת התבוננות, ולבדוק למעשי – מה הוא מרוויח מהכעס הזה? האם זה מזיק לו עצמו (וכל שכן לאחרים) או זה מיטיב להם? ורק האדם יכול ע"י התבוננות זו לעקור את הרצון שיש לו להזיק, כי אף אם ילמד את כל התורה כולה על אותה עבירה – אורות של הלימוד הזה שלמד יכנסו רק למוחין שלו ולא לליבו. ומ"מ בתחילה הוא חייב ללמוד על העבירה מדברי חז"ל, כי האור נכנס ממעלה למטה, והיינו כאשר עוד לא למד למד זה מזיק לו ולעולם – האור נמצא בבחי' מקיף אליו, מעל הראש כאור הכתר שמעל האדם ואינו בפנימיותו. וכאשר לומד על אותה עבירה – איך היא מזיקה לו ולעולם – זה נקרא שהכניס את אור הכתר לתוך המוחין חכמה ובינה. ומ"מ כל עוד לא הפנים את האור הזה לליבו, אע"פ שלמד וחפר בכל כתבי חז"ל ממש, מ"מ ירצה רצון הפכי מאת רצון ה', והיינו כנ"ל, עוד לא הרג את נשמת המלאך המזיק, ולכן ילמד כל היום להיות טוב ומטיב ויעשה מעשים הפוכים ממש.

³² יומא פו:

ולעקור את הרצון הרע הזה, הוא ע"י התבוננות כנ"ל, שיתבונן איך ה' מענג אותו בעצה זו שאמר לו, כי אע"פ שזה מצמצם אותו וקשה לו לקיים עצת ה', דבר זה שווה מאוד להשקיע בו. ובמשל שלנו, כל עוד האדם לא יתבונן שלכעוס זה מזיק לו, אז הוא ימשיך בכך, כי זה מענג אותו לכעוס, ולכן עליו להתבונן על הצער שגורם לעצמו על ידי שכועס, ושלמעשה הצער שנגרם מכעס זה לעולם ולעצמו הוא יותר גדול מאשר התענוג שיש לו לכעוס. א"כ מי ישקיע מכזו השקעה?

וכן על דרך זה בכל שאר המצוות ועבירות.

נמצא שכדי להפנים מהמח ללב, על האדם להתבונן, וזה ההתבוננות בא מהמח בינה, שקשורה ללב שני "הלב מבין".

עוד עבודתו הוא להתפלל, והוא כי התפילה בא מספירת מלכות – עבודת הפנמת השיפלות, וידוע שכלי המלכות משיג את אור הכתר, ואור הכתר הוא למעשה רדל"א ואמונה, עתיק – שורש התענוגים, ואריך אנפין – החפץ ורצון כנ"ל. ולכן ע"י התפילות שלו הוא יגלה את החפץ, שבפנימיותו הוא בוודאי אינו חפץ ברע אלא בטוב, וימשיך להתפלל עד שלא ירצה את העבירה כלל. ועוד ע"י התפילה יתענג מלעשות רצון ה', וכל עוד לא מבין ואינו מתענג – ימשיך להתפלל. ועוד ע"י התפילה הוא משיג את אור של הרישא דלא אתידע – דהיינו האמונה תמימה שבוודאי שמה שה' שולח לו – זה לטובתו, ולכן הוא חי בגן עדן תמידי, כי אין דינים וגזירות, אלא הכל לטובתו ממש. וזהו סוד הפסוק "האמנתי כי אדבר", דהיינו האמונה בא לאדם ע"י זה שידבר עם המאציל ויתפלל ויצעק מעומק ליבו מתוך הצער שמרגיש.

ועוד על האדם לעשות חשבון נפש – ובו יבדוק "איפה הוא נכשל בעשיית הרע", ויתרחק ממנו. ומ"מ התרחקות זו לא הורג את נשמת המלאך אלא הגוף, כנ"ל, כי הוא עדיין רוצה ברע.

תרפה – משלוח מנות בפורים

כתב התרומת הדשן³³ בטעם נתינת משלוח מנות בפורים שהוא כדי שיהיה הרוחה לקיים סעודת פורים, ואפי' מי שיש לו הרוחה והרבה כסף, לא חילקו למי לתת כדי שלא לבייש מי שאין לו.

ופשוט הוא שכאשר יש לאיש הישראלי 'הרווחה לקיים סעודת פורים', הוא מתענג על ה', ובאופן טבעי מודה לבורא עולם על כל הטובות שיש לו, והיינו מתקן את ספירת ההוד שתלויה בהודיה.

ובספר מנות הלוי כתב שטעם של נתינה זו היא כדי להרבות השלום והריעות, וזה כדי לקיים הפך דברי המן שאמר על עם ישראל שהם "מפוזרים ומפורדים", ר"ל אינם עם אחד באחדות גמורה אלא כל אחד חולק על חברו, וחושב את עצמו יותר טוב מחבירו, לכן תיקנו מצוות משלוח מנות.

ופירוש הדבר לפי תורת הפנימיות הוא, כי כאשר 'נשברו העולמות' – כל אחד חשב שילמד את חברו, וחשב את עצמו יותר מהשני, ולכן נלחמו המלכים – שהם המלכים שמלכו בארץ אדום לפני מלוך מלך ישראל, והיינו נחלקו המידות שמהדעת ועד המלכות, ואמרו כל אחד מהם "אנא אמלוך", ר"ל אני יותר טובה מחברי שלא יכל לקבל את אורות – תענוגים מה', אני כן יכול, ואני אלמד אתכם איך לחיות בצורה טובה כמוני.

ור"ל למשל המלך של הגבורה – למשל בהשתלשלות כהיום הוא כנגד אירופה, וידוע שלפני כמאה שנה, כבשו ארצות אירופה את מדינות צפון אפריקה, כאשר אפריקה הם בסוד החסד, ואמרו להם ש"יעזרו להם" לחיות יותר טוב, ולכן כבשו אותם. וכן כל הכיבושים שרואים עד עצם היום הזה, והוא כי האדם בטוח שהוא יותר טוב מהשני, ולכן רוצה "לכבוש את העולם" – והנ"ל חושב שזה לטובתם, ולשם כך הוא רוצח נואף וכו' כנודע, "לטובת האנושות" ה' ישמור.

ובאמת העולם המתוקן הוא כאשר כל אחד מאיתנו עלי אדמות יפנים ויבין בליבו שלכל אחד מאיתנו תפקיד להשלמת תיקון נשמתו לפי שורשו באדם הראשון, ואין אחד "יותר טוב" ח"ו, אלא כולנו טובים אך ורק כאשר אנו מקבלים את השונה איך שהוא, בלי לרצות לשנות את תפקידו, אלא אדרבא עוזרים לו להשלים את תפקידו, שיהיה מושלם במה שה' חנן אותו לפי שורש נשמתו.

וכן דבר זה מתבטה בעם ישראל, כי כנודע יש את החלק שקוראים להם ה"בעלי בתים" שהם בסוד החסדים (לכן הם מקיימים את התורה ומצוות אלא שלרוב מקילים מאוד

³³ סימן קי"א

איפה שנוח להם. ורוב עיסוקם לתקן את עולם העשייה – דהיינו לעבוד או בעבודה פיזית שזה תיקות הז"ת של העשייה, או עובדים בעבודה מול מחשבים ומתקנים את הג"ר ש העשייה בסוד המחשבה), ויש את "החרדים" שהם בסוד הגבורות (לכן מחמירים מאוד, וכל מי שמחמיר ומסתגף אצלם הוא הדוגמא האישית הטובה ביותר. עיקר עיסוקם בתורת הדינים וגבורות – ש"ס ופוסקים), ויש את החלק הנקרא "כיפות סרוגות" שהם ממצעים בין תורה ועבודה ולכן הם בסוד התפארת הממצעת. ולענייננו, כאשר אחד משלושלת החלקים הללו חושב שהוא יותר מחלק השני, זהו סוד השבירה בעם ישראל, כי הוא אומר במילים מכובסות "אנא אמלוך", ועלי "להחזיר בתשובה" את הצד השני, ולהפכו להיות כמוני. ובאמת אין זה נכון כלל וכלל, כי למשל אם כל שלושת הילקים היו רק עובדים כל היום ומתעסקים מעט בתורה, אז אמנם עולם העשייה שלנו היה מושלם ובנוי בצורה הטובה ביותר, אבל לא היו מנהיגי הרוח והנשמה בעם ישראל, אלא כולם היו בסוד נפש – עשייה. והמנהיגי רוח אלו הם אלו שמדביקים אותנו לה', ומלמדים את עם ישראל איך להפוך את כל העולם לכולו טוב. וכן אם כולם היו בסוד הקו שמאל – חרדיים ולומדים תורה כל היום תורה, א"כ עולם העשייה שלנו היה חרב ח"ו, וארץ ישראל לא היתה נבנית כלל וכלל, אלא היו רק "יוצאים ידי חובת בניה ארץ ישראל". וכן אם כולם היו בסוד התפארת, א"כ היה חסר מצד החסד – עולם העשייה, ומצד הגבורה – עולם היצירה שזהו ש"ס ופוסקים, כי לא כל אחד זוכה לקבל שתי שולחנות, והתפארת נוטה לקו הימין – לתיקון העשייה.

נמצא שטעם המתנות איש לרעהו – הם למעשה גורמים לאחדות בעם ישראל, שאין כזה דבר "חסד" לבד, ולא גבורה לבד ולא תפארת לבד, אלא כל אחד מעם ישראל צריך את כולם, כי כולנו ביחד נקראים "אדם" שלם. וכשם שהאדם צריך לאכול לישון בעשייה, הוא צריך גם ללמוד תורה, והכל נצטרך.

והוא כשם שרואים בסימפוזיה, כאשר מאות אנשים עומדים על הבמה, ואם רק סוג אחד של כלי היה מנגן לבדו – השיר היה משעמם. אבל כאשר כל אחד מנגן עם חבירו – המוזיקה שלמה ויפה.

תרפה - תמחה את זכר עמלק

למה המאציל העליון צויה אותנו למחות את זרע עמלק? הלא התורה דוגלת הפוך – תלמד את כל האומות להיות טובים ומטיבים, ולא להשמיד להרוג ולאבד? וכי ח"ו עם ישראל גזענים?

ידוע שיש ע' אומות בעולם, וע' אומות הללו הם כל א' מהם כנגד א' מהספירות, והיינו ישנם ז' ספירות כלליות מחסד עד למלכות, וכל א' מהם כלולה מעשר, והיינו ע'. כל א' מהמידות מהחסד עד למל' יש יכולת לתקנה, מה שאין כן בראש הקל', והיינו כשם שבקדושה יש בחי' של אהבת עולם – שהיא אהבת המאציל לנאצלים באהבה שאינה תלויה במעשיו של הנאצל, והוא כנגד הרישא דלא איתידע, והיא אהבה שלמעלה מן הדעת, כשם שהאם אוהבת את בנה אע"פ שעושה לה צרות ולא נותן לה מאומה, כן המאציל אוהב את הבריות, וזהו כנגד היחידה וספירת הכתר ועולם הא"ק. כך יש בקל' להבדיל שנאת חינום – והיינו שנאה שאינה תלויה בדבר, שנאה בלי טעם ודעת, וזהו כנגד הכתר דקל', ושם מושרשים עמלק ולכן הם שונאים אותנו בלי הסבר וטעם שמתישב על הדעת אלא שונאים שינאת חינום ממש. ולשינאת חינום – כתר דקל' - אין תקנה, ודלא כמו הע' עממין שיש להם תקנה. והיינו הע' עממין שונאים את עם ישראל מסיבה, למשל כהיום הישמעאלים שונאים אותנו בגלל שלטענתם השטלתנו על הארץ שלהם, וכן לשאר אומות העולם, נמצא שאם נפטור את הבעיה אז לא ישנאו אותנו, מה שאין כן אצל עמלק שהם שונאים בטבעם את עם ישראל בלי סיבה כלל, ולכן אין להם תקנה כלל, כי גם אם תנסה לרצון אותם אתה לא תוכל, כמו שהיטלר ימח שמו כתב בספרו שרוצה להיות אכזרי לשם אכזריות, והיהודים מפריעים לו כי הם מייצגים בעולם את המצפון האנושי. ועל כן תקנתם זו היא שבירתם, וזהו מה שבלעם ניבא "ראשית גוים עמלק" – והיינו בחי' ראש וכתר דקל', "ואחריתו עדי אובד" – נאבד ונמחק מהעולם, וכל עוד לא נאבדו אין למאציל כסא שלם כנודע "כי יד על כס ייה מלחמה לעמלק מדור דור", עד שיבאו מלך המשיח וילחם בהם וימחוק את זכרם לנצח, וזה כי המשיח יגלה את ספירת הכתר – אהבת חינום לשם אהבה, ולכן דווקא המשיח ימחוק את זכרו לעולם, כי הוא יגלה את הכתר דקדושה.

ולכן דווקא בפורים יש עניין של זכירת עמלק, כי בפורים מגלים את הנהגת הכתר שמעל הדעת, והיינו אהבת עולם, שהוא כנגד עיגול העליון שר"ל שכולם טובים ומטיבים, ואין רע כלל, וזהו מדרגת אהבת עולם, אהבה שאינה תלויה בדבר, כי אין הבדל בין "ארור המן לברוך מרדכי" ולהפיק גם עצם הרע הוא טוב, כי כל מאן דעביד רחמנא לטב, וע"י היסורים חוזרים בתשובה ונדבקים במאציל בחסרה, כי לית שמאלא בהאי עתיקא כולא ימינא, והיינו גם הגבורות – שמאלא, הם רק לבוש לחסדים ואהבת המאציל – ימינא. ולכן עצם הרע – עמלק גם הוא טוב, ולכן מתבטלת הקל' של עמלק. ולכן דווקא חג הפורים תשאר באחרית הימים – כי הוא כנגד גלוי אור הכתר.

ולכן כתוב בזהר שיום כיפורים זה רק "כמו פורים", למה?

כי בכיפור אם אדם רב עם חבירו אזי רק מבקשים סליחה ונשארים ב"שלוש שלום", ואילו בפורים על ידי השתיה כדת והמתנות אנשים מתחבקים ומרעיפים אהבה אחד אל השני כי זה יום של גלוי אהבה שמנצח את עמלק שמגלה שנאה.

ועוד זה הטעם שבית המקדש השלישי לא יחרב לעולם, כי הוא יהיה גילוי של ספירת כתר, דהיינו "אהבת עולם" ואהבת חינם, שהוא הפך טעם חורבנו "שינאת חינם".

השם יזכנו להרבות באהבת חינם ולמחוק את השנאת חינם מליבנו, ודבר זה יתגלה עלי אדמות במצות מחיית זרעו של עמלק במהרה בימנו אמן.

תרפה - זכירת עמלק

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחלשים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים. והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח" - כי תצא כה, יז

כתב על פסוק זה הרב לוי יצחק מברדיטשוב³⁴ וז"ל: פעולת הזיכרון הזה לעורר רוח בני האדם העולה למעלה לשנוא את הרע ולאהוב את הטוב כי גאולתינו ופדיון נפשנו תלויים בו, על כן האדם השלם יהיה נוכח ה' דרכו וכל מעשיו יהיו הלוך ונסוע לקרבה אל ה' ולדבקה בו. עכ"ל.

יורה דעה

---

³⁴ קדושת לוי ח"ג, פי' נחמד על הזכירות

א – שחיטה, כסוי הדם, אכילת אסור

קודם כל צריך להבין שהמאציל העליון גילגל שהמין האנושי יצטרכו לאכול גם בשר כחלק מהמאכלים התזונתיים. על פי הסוד מבואר שבכל מציאות של בעל חיים שוכנת נפש בהמית נצחית, ועל ידי האכילה של האיש הישראלי הוא מעלה את הנפש הבהמית מדרגת בהמה סוד דרגת היצירה (ביחס לדצח"מ שהם כנגד האב"ע), להתכלל ביחד עם האדם בעולם האצילות (מדבר), ואז ממילא גם הנפש של הבעל חיים תזכה להתענג בתענוגי האדם (שבאים מעולם האדם קדמון).

כאן בא מצוות השחיטה שהמאציל העליון רצה שבני האדם ימנעו לפי מקסימום רמת האפשר את הכאב מבעל החיים, כי באמת כל המטרה היא להיטיב לבעל חיים בעצמו לעלותה במדרגה כנ"ל, ולכן כל מי שילמד הלכות שחיטה יודע כמה הלכות יש בבדיקת הסכין ובמקום ואופן השחיטה, על מנת שאם יהיה צער לבהמה, זה יהיה במינימום האפשרי.

כמה הלכות בעניין השחיטה:

(א) השחיטה צריכה להיעשות מן הצוואר ולא מן העורף כי אם ישחט אותה מן העורף עדיין הבעל חיים יהיה חי וסובל ח"ו.

(ב) צריך שיהיה סכין חדה ללא פגימות על מנת שבעל החיים לא ירגיש את הכאב.

(ג) צריך שהשחיטה תיעשה בהולכה והובאה של הסכין ולא על ידי דחיקתה בכח בצוואר הבהמה כדי שלא ירבה הכאב.

(ד) צריך שלא יהיה שהייה בזמן השחיטה, פירוש הדבר שלא ישחוט חלק מהצוואר ואז ימשיך לשחוט שוב, אלא על השוחט לשחוט בבאת אחת שלא תרגיש שום כאב.

(ה) חייב לראות השוחט מקום השחיטה שלא יהיה מכוסה, וכן אסור לשחוט בחושך, וזה מטעם שלא יזיק לה בהמה.

(ו) אסור להתיז את ראש הבהמה בבאת אחת משום צער.

(ז) חרש שוטה וקטן אסורים לשחוט והוא שמא יקלקלו את השחיטה ויגרום לבהמה לסבול.

ועוד בעניין הנ"ל כתב הרמח"ל³⁵, וז"ל בהתאמת לשונו לציבור:

ואומר לך עתה מהו ענין הדגים. ותראה למה הבהמות והחיות והעופות צריכין שחיטה ודמם אסור לאכילה, משא"כ הדגים שאסיפתם זו היא שחיטתן (חולין כז:), וגם דמם מותר לאכילה.

וסוד הענין הוא כי הדג הוא סוד היסוד של הזכר – ז"א בשעת הזיווג עם הנקבה המלכות, ויסוד הזכר הוא מכוסה ממש בתוך הנוקבא בים שבה, ו"הים" היינו היסוד שלה, ויסודה מעלה מיין נוקבין שהוא ממש סוד הים כמבואר במקום אחר. פירוש הדבר שכל התייחדות בין משפיע למקבל – זכר ונקבה – צריך שיהיה נובע מרצון הדדי של שניהם להתאחד ולענג אחד את השני, הדבר הזה מכונה בקבלה "מים (תשוקה) של הזכר, ומים (תשוקה) של הנקבה. דווקא בציוור כזה שכל אחד מרגיש שצריך את השני על מנת להשתלם ולהתענג, זה הזיווג המושלם. והדגים מרמזים לזה, והוא בסוד הדגים שנקראים "נוני" בארמית, שפירוש צאצאים, ולכן הדגים הם סמל הפרייון, ולכן מצוה לאכול דגים בשבת כי הוא זמן של קבלת תענוגים ע"י שמזדווגים עם המאציל. והנה בזמן הזיווג של כל הרבדים, המאורות עומדים בטהרה גדולה שאין שום פגם מגיע שם כלל, ומכאן לומדים אנו שעלינו להיות בטהרה ונקיון הגוף הלב והמח בזמן הזיווג בכל הרבדים, ואפ' בזיווג שהאדם מביא צדקה אוכל לחבירו צריך שיהיה בטהרה ונקיון הלב והנפש. ועל כן היות והדגים מסמלים את זמן הזיווג של המשפיע והמקבל – ז"א ונוק' – הדגים האלה אין בהם מין פגם, והיינו כי הדג כבר אמרתי שהוא היסוד שמזדווג עם הנוק', אך מאורות הרבה, שר"ל השפעות, מאירין מהיסוד בבחינה זו, וכל המאורות נקראים דגים, והם בבחינה זו שאין דמם קשה ועכור ורע עד שיצטרך לשפוך אותו, ואין צריך שחיטה לתקנם כמו הבעלי חיים אחרים.

ואלה הדגים יש להם גם כן עינים פקוחות, והענין דע כי מקור הדגים האלה נמצא רק בזמן הזיווג, אך עם כל זה נשארים תמיד קבועים הארות של תענוגים ממנו, ואלה הם שרשי הדגים שבעולם העשיה שאנו רואים תמיד ולא רק לפרקין, כי הדגים הם בסוד זיווג תדיר שר"ל קבלת תענוגים תמידי, בלי הפסק כלל, והוא כי אפילו בסיום זיווג הרוחני, מ"מ הדגים שעלי אדמות נמצאים במציאות תמיד, ולא רק בשעת תשמיש הרוחני, כי סוד הזיווג שם תדיר.

והנה כיון שבאים הדגים מזה המקום הרוחני לכן אין השינה מגעת אליהם, כי עניין השינה הוא רק כאשר אין מוחין לאדם והיינו כשמסתלקים המוחין מז"א – שהוא האדם, בסוד

---

³⁵ אדיר במרום עמוד רצ"ד בהוצאה הירוקה

הדורמיטא. וזה לא שייך לדגים, כי אין אלה חסרים במוחין של ז"א שמזדווג לפרקים, אלא הזיווג תדיר ומה שצריך להם נשאר תמיד.

וסוד הענין הוא תלמידי חכמים שמנדדין שינה מעיניהם בלילה כדי ללמוד תורה (ב"ב י), והוא מטעם המוחין דגדלות שיש להם. והנה היה כאן מקום לדקדק אם באמת השינה היא מסודרת ונצרכת על פי סדר הנהגת המאציל, אם כן למה תתבטל לצדיקים, והלא בודאי גם היא תיקון להם. וגם מהיכן ימשיכו שפעם אלו המנדדין שינה (הלא רואים בחוש שכאשר האדם ישן הוא מקבל כח – שפע)? אך האמת הוא מהו שכתבתי שיש מאורות אלה למעלה הנקראים דגים היוצאין מן היסוד כנ"ל שאין בהם בחינת שינה, והנה בבריות נמצאים כך הדגים והאדם יכול להשיגם על ידי נדידת שינה ואז נקרא ממש בחינת דג שבים בסוד "וידגו לרוב בקרב הארץ" (בראשית מח, טו), ואלה הם התלמידי חכמים שאין צריך להם אלא אסיפה בעלמא כי שאר בני אדם צריכין שחיטה ממש בסכין של מלאך המוות, אפילו שיהיה בסכין בדוק, אך לצדיקים אין צריך להם שחיטה כלל אלא אסיפה ומיתת נשיקה, שהיא המיתה הקלה מכולם.

נמצא שהדג הוא במדרגה עליונו של קבלת שפע מהעליונים והיינו בסוד זיווג ז"א ונוק' כנ"ל, ועוד הוא בסוד מוחין דגדלות וקבל שפע בתמידיות, ולכן עיניו פתוחים תמיד, וגם לא שייך בהם טעם מיתה וצורך לשינה. ולפי זה מובן למה אינו נצרך שחיטה לברר את הרע שבו כי רובו טוב, ואפ' מדרגת נפש שבדמו, אע"פ שהנפש היא המדרגה התחתונה שלו, מ"מ מותרים דמיו לאכילה מרוב זיכוכו.

ואפרש לך עתה ענין השחיטה ותבין סודות גדולים. הנה המיתה נמשכה דוקא מחטא אדה"ר וזהו מפני הזוהמא של הנחש שנבלעה בגוף, אמנם זוהמא זאת נכנסה בהם על ידי אכילה וצריך שתדע מה שכתוב "ותורתך בתוך מעי" (תהלים מ, ט). ודבר זה נתבאר במקום אחר איך בחינת תרי"א איברים נמצאים בבני מעים שבכח זה יכול המזון להתברר לצורך כל התרי"ג איברים של הגוף כידוע בסוד עיכול המזון, וב' איברים מן התרי"ג נמצאים בפה בסוד פה וגרון, והמאכל נכנס בדרך אלה הב' שהם כנגד שתי הדיבורות "אנכי", ו"לא יהיה לך אלהים על פני" שנתנו מפי הגבורה. ואחר שנכנס דרך הפה והגרון נשלם הביורור בשאר המעיים.

והנה האמת שב' קנים הולכין מן הראש לגוף, והם ב' הסימנים קנה וושט, והם נעשים מהתפשטות הראש, כי החכמה מתפשטת ועושה הקנה והריאה והלב (שהם האיברים הרוחניים יותר, והם מעל הפרסה), והבינה מתפשטת ועושה הוושט ושאר בני המעיים, ובסוד אלה הב' קנים תלוי כל חיות האדם.

והנה כמו שהוושט נמשך מן הראש כך המזון היורד דרך שם עושה פעולה גם כן בראש מלמטה למעלה, כי באמת לולא היה זה הקשר הנ"ל של הקנה והוושט לא היה ראוי להגיע אל הראש (השפעות מלמטה למעלה כגון מחשבות של הנשמות שאכל וכו'), כי הם ב' בחינות ממש בסוד חב"ד (מחשבות המוח) ושש קצוות (מקום הלב ריאה ובני מעיים).

וגם תדע כי אין הס"א אוחזת אלא בו"ק ולא בראש, אך מכח הקשר הזה נפגם גם הראש, והנה עץ הדעת גם הוא התהלך המהלך זה של הפה (כי ספירת הדעת היא זו שמחברת בין הג"ר לז"ת), ומכח זה הקשר נפגם גם הראש על ידי מאכליו, והנה אין תיקון לזה אלא המיתה, וזה פירוש "ארבעה מתו בגלל חטא הנחש.

ותדע באמת שזוהמת חטא האדם מסתלקת מיד במיתה ולא נשאר לנשמה להטהר אלא מן העונות הפרטים שלה, והנה תיקון זה הוא בשחיטה שהוא חתיכת הסימנים, כי אז באמת נפסק הקשר בין הז"ת והקליפות גדולות והרע ששם, לבין הג"ר, ואז הנשמה מסתלקת, והזוהמא גם כן נפרדת. אך העניין הוא כי צריך שתדע שהסתרא אחרא עצמה יש בה בחינת הראש והוא סוד "ראשו של עשו בעטפיה דיצחק", ויש הגוף שלה, ובעוד שהם ביחד הכל פגום. ובזמן התיקון צריך שהראש שלה יותז כמו שנעשה לעשו ממש, ואז הראש נתקן, והגוף נדחה. ועל כן בהעשות השחיטה הזאת אז בחינת הראש של הזוהמא מסתלק בסוד הראש עצמו, וזה נשאר מתוקן עם הנשמה, והגוף כבר נפסק מהראש והוא נדחה ואבד. אך אותן שהם בסוד דגים כנ"ל, אין צריך להם אלא אסיפה והוא ממש אסיפה למקורם כי בזה נתקן הכל, וזה סוד "האירה עיני פן אישן המוות" (תהלים יג ד), והענין כי השינה היא אחת מששים במיתה, ובשעה שהאדם ישן אז מתגברת בו הזוהמא של הנחש, והוא מתקרר יותר לבחינת המיתה עד שנשאר חלק מן הזוהמא מתגבר כל כך שצריך לפסוק אותו מן הראש כדי שימצא תיקון, אבל מי שמנדד שינה מעיניו מפני התורה אז בזה הכח עצמו כבר נפסק הזוהמא הזאת עד שכמעט כלה נתקנת, ומה שנשאר רע גמור בלי תיקון, די התעוררות השורש לקרבו אליו, שמיד זה הרע נפרד ומסתלק, ואין צריך לזה פעולה אחרת, וזהו אסיפת הצדיקים ממש.

והנה תראה שיש הבהמות שצריך לשחטם רוב שנים ובעופות די ברוב אחד, והוא כי בבהמות מתגברת הזוהמא יותר, ובעופות אינה מתגברת כל כך כי הם מתקרבין יותר לבחינת הדגים. והנה הענין הוא באמת לפי "שקליל חיותיהו" (רש"י בתחילת פ"ב דחולין), וזה כי הנה החיות ועופות הם שוין בב' דברים בחלב ובדם, שהדם טעון כסוי וגם אין בהם חלב טמא, וזה כי חלב ודם הם סוד ישמעאל (חלב - שומן וחסדים) ועשו (דם - סוד הגבורות "מין האדום האדום"), ועיקר התגברם הוא בבחינת בהמה דוקא, אך בחיה ועוף אינו כך, ולכן יש לכל אחד מהם דרך תיקון בפני עצמו, כי דם הבהמה צריך לשפוך אותו

דוקא כמים, אך החיה ועוף צריך לכסותו בעפר, וגם החלב בחיה ועוף אינו טמא כנ"ל, אך אף על פי כן בעניין השחיטה אינם שוין כי החיות קרובות לבהמות, והעופות קרובים לדגים. והעניין כי החיות תלוי בהתקשר הנשמה בגוף ויש נשמה נקשרת הרבה עד שהגוף סובב עליה לכל צד והיא כמו טבועה בו, וזהו סוד הבהמות, אך יש אחרים שאין הנשמה נקשרת בהם כך אלא אדרבא היא קרובה לצאת מהם ולחזור לשורשם הרוחני, ואלה הם העופות דקליל חיותיהו. והוא סוד כמשחל ביניא מחלבא שאמרו רז"ל (ברכות ח.), שהוא מפני היות הנשמה בבחינת גר בארץ, ומתדבקת הרבה אל השורש.

ואל תקשה אם הדגים הם בבחינה כל כך גדולה איך יש דגים טמאים, כי האמת הוא שגם את "זה לעומת זה עשה אלהים" (קהלת ז יד), וכמו שיש דגים בקדושה יש דגים בס"א, ובכאן למטה הם ביחד בים אבל מדריגותם מובדלות זה מזה, כי אפילו בעולם העשייה שגופנו נמצא כך הוא, שבעולם העשייה נמצאים בין מן הטוב ובין מן הרע, וכן רשעים וטובים נמצאים זה בצד זה. והודיע הקב"ה לישראל אמיתת הדבר מי הם הדגים שמצד הקדושה, ומי הם שמצד הס"א, כי אותם שמצד הקדושה יש להם סימנים מצוינים להבדל מן הטמאים שמן הס"א. עכ"ל. וסימני הכשרות של הדגים הוא סנפיר וקשקשת, והם התגלות של גדלותם של הדגים, ר"ל בזכות שני הסימנים הנ"ל יכולים הדגים לסרוד ולהתגבר נגד זרם המים, וברוחניות היות והמאכל משפיע על האדם, בזכות שאנו אוכלים דגים כשרים גם אנו נוכל להתגבר על היצר הרע והרצון לקבל שבנו, ולהיות כמו "אברהם העברי" שדרשו עליו ז"ל שהוא היה מעבר אחד של הנהר, וכל העולם בצד השני.

נמצא שנצטוונו לשחוט הבהמות וחיות ברוב שני הסימנים כי הרע שבהם גדול, ולכן צריך להפריד יותר בין הראש והגוף שלהם, להפריד השעת הז"ת שלהם על הג"ר – נשמה, וזה כדי שהמאכל יהיה מתוקן יותר מצד הרוחניות שבו, וכאשר נאכל את בשרם לא נאכל בשר שירגום לנו להזיק לעולם ח"ו.

ובעופות שהרע שלהם פחות מהבהמות וחיות (וזה ניכר בכך שיש להם כח לעופף ולהתנתק מהאדמה – ששם היצר הרע גדול יותר כנודע שמידת האדמה כנגד המלכות שנאמר עליה "רגליה יורדות מוות), לכן די בהפסק קל בין ראשו לגופו – דהיינו לשחוט רוב של סימן אחד בלבד.

והדגים שהם במדרגה עליונה יותר – לא צריך כלל לשחטם, כי הקשר בין המוחין – החלק הטוב, לגוף – (חלק הרע) שלו הוא שלם, ומשפיע הראש לגוף בצורה מושלמת, וזה ניכר בכך שאין לדגים עורף – שהוא מקום הדעת שמחבר בין הג"ר (מה שלומדים וחושבים בכח) לז"ת (מה שעושים בפועל), אלא כולו חד בחלק העליון לחלק התחתון, וכן זה ניכר בכך שהראש של הדג נמצא באותו גובה של גופו (ודלא כמו אצל האדם או בהמות וחיות

– שהראש בגובה יותר עליון ומעל הז"ת). נמצא שלרוב רוממותם אינם צריכים שחיטה, וגם דמם מותר לאכילה.

נמצא שכל הלכות השחיטה באים להכשיר לנו המאכל לפינו, פירוש שנפנים לגופנו רק דברים טובים שיגרמו לנו לעשות טוב.

ועתה לפי זה יש להסביר גם מהו עניין של בהמות וחיות ודגים אסורים, והוא מטעם שמחשבות ליבנו ומידותינו משתנות לפי המאכל שאוכלים כאמרם ז"ל³⁶ תנא דבי רבי ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם, שנאמר (הפסוק מדבר על אכילת דבר האסור) "ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם", אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם, עכ"ל. והוא כנ"ל כי יש בבהמות חיות ועופות אסורים קליפה ורצון לקבל גדול, וכל מהותם הוא חיי עצמם, וזה מרומז בתיבה בהמה – בה מה, כל מה שמעניין אותה זה עצמה. ודבר זה בבהמות חיות ודגים כשרים חלוש יותר, ושולט בהם פחות רע.

ולכן היות ונשמטנו יכולה לברר את הרע ולהופכו לטוב ניתן לנו רשות לאוכלם, אבל במינים האסורים שהרע גדול מידי והטוב "אסור" בתוך הרע, לכן אי אפשר לתקנם, ולכן אסורים לאכילה.

וידוע שאכילת בהמות וחיות ניתן לנו מאז שה' הביא מבול לעולם בזמן נח, והוא כי הבני אדם של דור המבול טימאו וקילקלו גם את הבהמות והחיות כמו שנאמר "כי השחיט כל בשר את דרכו על הארץ". ולכן ניתן לנו רשות לאוכלם ולתקנם.

וזה נעשה כאשר אוכלים הבשר שלהם ומתייחדים איתם להיות גוף – כלי אחת, ומקבלים נסיונות של אותה הבהמה וחיה (וזה יכול להתבטאות במחשבות זרות וכדומה), וע"י שמשתמשים בכח האכילה לעשות מעשים טובים, נמצא שמתקנים את הפגם של דור המבול שפגמו בבהמות וחיות, ואז בגוף המאוחד הזה ממלא נשמות מקבלים את אור של תענוגים של המאציל.

עוד בעניין תיקון הבהמות וחיות, ידוע שלכל דבר יש נשמה ופנימיות, והנשמה לא עוזבת את הגוף כל עוד הגוף כלה, נמצא שכאשר מתקנים את המאכלים כגון בישול אפיה חיתוך וכו' – אותה נשמה שנמצאת באוכל מרגישה את כל הייסורים ממש. והוא בסוד ש"אין הדין נמתק אלא בשורשו", והיינו שכל התיקונים הנ"ל נעשים ע"י מידת הגבורה – סכין, אש

---

³⁶ יומא לט.

וכדומה. וע"י זה מתקנים את הכעס וגאוה – שהוא סוד הגבורה של אותם מאכלים, והוא כנ"ל כדי שנאכל מאכל מתוקנים ולא נקנה מידות רע מאותו מאכל.

והיות והגבורות והרע של בהמות וחיות יותר גדול מאשר הדגים וירקות – לכן צריך תיקון ע"י בישול יותר ארוך. לאומת פירות שראויים לאכילה אפ' בלא בישול כי יותר מתוקים גבורתם, והיינו הנשמות שמגולגלות שם תיקנו יותר את הגאוה וכעס שלהם לכן בשרם יותר רך.

ועוד לפי הנ"ל מובן למה לעם הארץ אסור לאכול בשר, והוא כי מידותיו לא טובות, ולכן במקום להעלות את הבהמה וחיה למדרגת אדם, אדרבה אכילת הבשר יוריד אותו למדרגת בהמה וחיה – יגדיל את הרע ורצון לקבל שבו.

ולפי הנ"ל מובן גם מה שציווה ה' אותנו³⁷ שלא להבדיל הראש בחטאת העוף, וכן מובן למה יש מצווה למרק – לסיים לשחוט עד הסוף את שני הסימנים (קנה וושט) בקורבנות בהמה של יוה"כ אע"פ שמעיקר הדין די ברוב שניים.

ועוד יש להוסיף כאן את תוכן דבריו של רבי נתן³⁸, והוא שידוע שתיקון המלכות הוא למעשה לקבל את שפלותנו, ולשתוק ולידום לכל המביישים אותנו, כי ע"י שהאדם מקבל את שפלותו ואז יכול הוא לידום בליבו, ואז נחשב לו כאילו נשפך דמו על הארץ, ולכן משנה צבעים עד ללבן, והוא מגודל הבושה שיש בליבו, וידוע שהדם הוא הנפש, והיות וחטא בגלל הכח של הנפש הבהמית לכן ה' מוכרח להוציא לו את הכח הרע הזה, וזה נעשה ע"י שמקבל את שפלותו, ובקבל את פחיתותו לעין כל, וע"י "דום לה", אז מזככים את דמו ממש, ואז היות ותיקן את המלכות והמלכות מקבלת אורות מכל הו"ק שמעליה, מתכפרים כל עוונותיו, ונחשב לו כתשובה כללית.

אבל אם האדם לא יכול לסבול את צער הבושה שעושים לו, ולא יכל לשתוק בשעת ניסיון, אז המאציל מגלגלו בתור בהמה, וכאשר נשחט אז נעשה שפיחות דמים על הקרקע ממש, ואז נתקנה אותה הנשמה בזכות השחיטה, כי הנפש הבהמית פורשת מאותה הנשמה בכח השחיטה, ואז ע"י אכילת האדם הנשמה עולה למדרגת מדבר.

נמצא שהשחיטה בא על מנת להיטיב לאותה הנשמה שהתגלגלה באותה בהמה, ולהבדיל בין הרע והטוב שבה, ולהעלות את הטוב למדרגת אדם, ולשפוך את הרע – כח הבהמיות על הקרקע. ולכן נצטוונו שלא לאכול את הדם, כי שם כל היצר הרע של אותה בהמה.

³⁷ מנחת חינוך קכד

³⁸ בליקוטי הלכות, הלכות שחיטה א

למה בישול של בשר גדי בחלב אימו גורם לקילקול העולם?

כתוב בזהר (משולב בו פרוש המתוק מדבש³⁹):

רבי אבא אמר, מה כתיב לעילא מן דא (מה כתוב לפני זה) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו, מאי קא מיירי (מהו הסוד של לא תבשל גדי בחלב אמו, ואמר) אלא (בא להורות) דלא לערבא מילה תתאה בעלאה (שלא לערב את הקליפה שהיא דבר התחתון בעליון שהיא הקדושה), דלא ינקא סטרא דלבר מסטרא פנימאה (כדי שלא יינק הצד שבחוץ מצד שבפנים, ומפרש) מה בין האי להאי (מה בין זה לזה, ואמר) דא דלבר מסטרא דמסאבא ודא דלגו בסטרא קדישה (זה שבחוץ הוא מצד הטומאה והקליפה, וזו שבפנים הוא מצד הקדושה, ועל זה בא צווי התורה לא תבשל גדי בחלב אימו, כדי שלא לערב את הקדושה שהיא האם, בקליפה שהיא הגדי).

(ומפרש) מאן אימו (על מי רומזת אימו, ואמר) דא כנסת ישראל דאתקרי אם (זו היא השכינה – מלכות - הנקראת אמם של ישראל, כי אנו בני ז"א והמלכות, ומה שכתוב) "בחלב אמו" (שפירושו שפע מהשכינה, היינו) דלא יניק מהאי סטרא מאן דלא אצטריך (שלא יינק מצד השכינה שום שפע של קדושה מי שלא צריך שהיינו החיצונים הנמזים בגדי), עכ"ל.

לימד אותנו הזהר הקדוש, ש"חלב אימו" הוא כנגד השפע של המלכות – שהיא כנסת ישראל, ר"ל שורשנו בעולמות והמטרוניתא בלשון הזהר, וה"גדי" כנגד מי שסובב את המלכות, דהיינו עולמות ב"ע.

פירוש הדברים, יש מציאות שהמלכות יורדת לבי"ע ומשפיע להם חיות, והוא כאשר עם ישראל נופלים ליצרים הרעים שלהם, כי הכלים של ספירות שמין הדעת ועד למלכות נפלו לעולמות ב"ע. וכלי פירושו עניין של קבלה, והיינו יש אהבה נפולה שהם הרצונות לקבל תאוות של נשים אוכל וממון – זה נקרא שספירת החסד נפלה לבי"ע פירוש תאוות של

³⁹ חלק ו, עמוד תרצ

לבושים של המאציל, וכאשר האדם מתגבר על התאוות ודוחה את זה הוא מעלה את "כלי החסד" – שהוא אהרצון לקבל אהבה (שמתלבשת בתאוות הנ"ל) לאצילות, ובאצילות "הכלי לא ניכר מרוב האורות" – פירוש הרצון לקבל מתבטל ביחס לרובי האורות – כח ההשפעה של אהבה לעם ישראל. וכן הם בשאר הספירות גבורה – יראה, תפארת – התפארות, נצח – ניצוח, הוד – התוודות והודיה, יסוד – התקשרות, מלכות – כבוד.

נמצאנו למדים שכאשר האדם מבשל בשר בחלב הוא למעשה מעורר את הרצון לקבל והרע שבו – עולמות בי"ע, ולכן אסור לבשלם יחד.

ועוד, היות ואומות העולם הם הלבושים בעשייה של המידות הרעות שלנו, לכן כאשר האדם מבשל בשר בחלב אז גורם לכך שהחלב – שכנגד שורש נשמת עם ישראל מתבטל בבשר – בי"ע, ובהשתלשלות העולמות גורם לכך שעם ישראל מתבטלים באומות העולם ח"ו. וזהו כאשר מבשל, אבל כאשר אוכל זהו גורם שהוא נעשה כגוי ומזיק ממש, ח"ו. ולכן אמרו ז"ל⁴⁰ תנא דבי רבי ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם, שנאמר (הפסוק מדבר על אכילת דבר האסור) "ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם", אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם בהם, עכ"ל.

ודייקו "ליבו" של אדם, כי הלב הוא שורש המידות כנודע (כי "הלב מבין" – פירוש הלב בבחי'נה מסויימת כנגד ספירת הבינה. וספירת הבינה – היא זו שהולידה את הז"ת בסוד הפסוק "אם הבנים", והבינה נקראת אימא), כי האהבה, היראה, ההתפארות וכו' – כל אלו הם רגשותיו של האדם, והם הגורמים לעשות פעולות ממשיים בעשייה הגשמית, וזה כי הרוח משפיע לנפש הבהמית, לכן כל מעשיו של האדם מושרשים ברגש מסויים. והיינו כנ"ל. ה' יזכנו להיות רק טובים ומטיבים.

קפג - נידה

אמר רבי מאיר מפני מה אמרה תורה נידה לשבע ימים? מפני שלא יקוץ באשתו וימאס בה. ונמצא שמצווה זו היא כדי להיטיב לבעל והאשה, שירבו באהבה וחיבה, כי המאציל יודע שליבו של האדם מתרגל בדבר וקץ בה.

⁴⁰ יומא לט.

כוונת המקוה הוא לכוון לטהר ולנקות את הרצונות שליליים – בסוד הנפש (רצון לקבל – מלכות), ולכוון לטהר ולנקות את המידות ורגשות השליליים – סוד רוח. כי הנשמה טהורה היא, לכן הטבילה בא לטהר ולזכך רק את הנפש ורוח.

הכוונה של הטבילה היא להעלות את הז"ת לבינה – שם אהי"ה, ור"ל הז"ת הם המידות שלנו, ועלינו להחזיר המידות לשורשם שהוא בבינה, והבינה הוא כנגד הלב שנ' "הלב מבין", והיינו לשוב בתשובה ולחזור להיות טובים כנגד מדרגת האם שהיא כולו רגש ולב, ודואגת למלאות צרכי בניה יותר ממה שדואגת למלאות צרכיה. וזהו פנימיות הכוונה, לחזור בתשובה עמוקה ולברר את הרע והטוב שבמידות, ולשים "לב" עליהם, איפה מכוון אהבתו, יראתו, תפארתו, נצחו, הודו, יסודו והשפעתו, כבודו. ועלינו להפוך את כולם להיות על מנת להשפיע.

וכתב רבי נתן⁴¹, שמצוות המקוה הוא לתקן את מידת האדמה, והיינו לקבל את שפלותנו, כי מידת האדמה כנגד ספירת המלכות שנקראת "ארץ", וכל תיקון מידת האדמה הוא להעלות את הכבוד למאציל, דהיינו המלכות לאצילות, והוא כי האדם שלא תיקן את ספירת המלכות מרגיש עצלות ועצבות מפני שמרגיש חוסר גדול, וזה מפני שיש לאדם זה רצון לקבל גדול מאוד, והוא מפני שהכלי הגדול ביותר ביחס לכל העשר ספירות מתבטא הכי הרבה בספירת המלכות, להיותה הספירה האחרונה, והמלכות כנגד הכבוד כידוע בסוד "מלך הכבוד", ו"מלא כל הארץ כבודו", לכן עלנו להפנים את שפלותנו, שלנו לא ראוי לקבל כבוד, אלא כל הכבוד הוא מהמאציל, ורק על מנת להשפיע מותר לקבל כבוד.

ולפי זה מובני ענייני הלכות מקוואות.

למשל המקווה חייב להיות מים שמתרכזים באדמה, והוא כנ"ל מפני שכל מהות המקווה הוא תיקון של מידת האדמה.

וגופו של האדם צריך להיות מכוסה מתחת לפני המים של המקווה, והוא מטעם הנ"ל, עניין של שפלות והתבטלות מהעולם.

⁴¹ לקוטי הלכות, הלכות מקוואות א'

מיי מעיין מעולים יותר לטבילה מאשר כינוס מי גשמים, והוא מטעם שמיי מעיין הם באים משיא השפלות – מעומק האדמה.

ועוד הסביר רבי נתן שכל מטרת המקוה הוא להדמות למאציל, דהיינו להיות בהשפעה בבחי' ז"א, ולא מקבל בבחי' מלכות, אלא על האדם לבטל את הרצון לקבל שלו (שהוא בחי' אותיות של האלפ"א בית"א בסד תשר"ק) ולהפכו לרצון להשפיע (שהוא בחי' אותיות כסדר אבג"ד וכו'), והיינו כנ"ל להפסיק לרצות לקבל – זהו בחי' ביטול ה"אני" של האדם, ביטול המלכות שאומרת "אנא אמלוך", ורק לאחר שמבטל את הכבוד שלו שעל מנת לקבל, אז האדם יכול להיות בהשפעה בסוד ז"א. וידוע שהשמים כנגד ז"א, והארץ כנגד המלכות. ולפי זה מובן מדוע הקדוש ברוך הוא ציווה בהלכות מקוואות שאם האדם שאב מים והניחם בבור שבאדמה – המקוה פסול לטבילה דאורייתא, כי המקוה מוכרח להיות ממים שבאים מאליהם לתוך הבור, שירדן מין השמים. וטעם ההלכה כנ"ל, כי כל מטרת המקוה הוא ביטול ה"אני", ורצון לקבל, ולכן מים שאובים שבאים מכח האדם – האני, פוסלים את המקוה. וזה לעומת מים שיורדים מהשמים כשרים כנ"ל, כי עלינו להדמות לז"א, שמים, שנשפיע טוב לעולם.

עוד נאמר שעל האדם לטבול בארבעים סאה מים, והם כנגד המ' יום שמש עלה להר סיני לבקש שליחה על חטא העגל, שמא' באלול עד יום הכפורים. ודמיון זה הוא מטעם שכאשר אנו טובלים אנו נכנסים שמעי הבינה, כמובא בדברי רח"ו, והבינה היא כנגד הלב כמו שאמר הכתוב "הלב מבין", וכל הז' ספירות שמהחסד ועד למלכות יצאו ממעי הבינה, והיינו כל תיקון הז' שמהחסד ועד למלכות הם תיקון של שבע רגשות שבאדם, שכל עוד שהאדם מקבל תענוג עצמי מהם אינו מתוקן ואינו דומה למאציל, ועל האדם להשתמש בז' רגשות אלו על מנת להשפיע, כנ"ל בסוד ז"א ושמים. וז' רגשות אלו הם אהבה וחסד, יראה וגבורה, התפארות ותפארת, ניצוח ונצח, הודיה והוד, התקשרות ויסוד, וכבוד מלכות. נמצא שכאשר האדם טובל עליו להחזיר את אהבתו לה' יתברך, וכן יראתו לאצילות, וכן שאר הספירות.

וא"ת אם כוונת המקוה בא לברר ולהעלות את כל הז' בכללות מדוע נקטנו דווקא תיקון המלכות לעיל? ו"ל שידוע שספירת המלכות היא כוללת את כל הז' כנודע.

איך הנדרים הופכים אותנו להיות אנשים טובים יותר?

חיים של עבודת ה'. על פי רבנו הרב חיים הכהן – החלבן⁴²

מהי מהות הנדרים? פרשיות מטות מסעי, חותם של ספר במדבר. פרשת מטות מתחילה בדיני נדרים:

"וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' איש כי ידר נדר לה' או השבע שבעה לאסר אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה"

התורה מלמדת אותנו, את דיני הנדרים ומורה לנו שבשעה שהאדם מקבל על עצמו דבר מסוים באיסור נדר, דבר זה באמת הופך להיות אסור עליו. לדוגמא, אם אדם מקבל על עצמו בנדר לא לאכול לחם, הרי שהלחם נאסר עליו באיסור נדר. כמו כן, אם אדם מקבל על עצמו לעשות דבר מסוים בנדר, הרי שיש עליו חובה לעשותו.

דין הנדר אינו ברור כלל. שהנה, לכוארה לכל איסור ואיסור יש טעם ברור. לא סתם אסר עלינו הקב"ה את המאכלות האסורים, את הכלאיים ואת השעטנז ועוד. בכל אלו יש טומאה וקלקול וצריכים אנו להיבדל מהם. האיסור לאכול נבלה נובע מכך שהנבלה טמאה, שייכת לרוע ולזוהמה שיש בעולם, ולכן נאסר על איש ישראל להסתאב ולהיטמא בטומאה זו. כך אנו מוצאים טעם עמוק ופנימי לכל איסור ואיסור שבתורה. והיינו, שכל איסור נובע מכך שהדבר הנאסר באמת איננו מתאים לאיש ישראל. והנה, בנדר האדם אוסר על עצמו דבר שמותר לו. ואנו שואלים – הלא לכוארה אמורה להיות סיבה פנימית שדבר יהיה אסור. וכאן אין לכוארה שום סיבה! נבילה אסורה מפני שהיא טומאה, אולם לחם שאדם אסר על עצמו בנדר, איזו טומאה יש בו?

שאלה זו באה להעמיק בדיני נדרים. שכן לא לחינם קבעה התורה שהאדם יכול לאסור על עצמו דברים המותרים לו. אין זו הוראה חסרת טעם חלילה. ואנו מנסים להבין את מהות הדין הזה. ההנחה שלנו היא שקיימת סיבה עמוקה מאחורי כל איסור, ובאמת הדבר האסור איננו שייך ואיננו מתאים לעם ישראל. ממילא, הדברים המותרים, לכוארה ראויים

---

⁴² במדבר עמוד שפט

ומתאימים לעם ישראל, וממילא יש להבין מה היסוד העמוק שעומד בבסיס דיני נדרים, עד שהאדם יכול להפוך דבר מותר, לאסור עליו.

כללו של דבר – התורה כבר אסרה את כל הדברים שאינם מהוגנים, והתירה את הדברים המהוגנים, ומפני מה היא פותחת בפנינו אפשרות להפוך דברים מותרים לדברים אסורים מדאורייתא, באיסור נדר! הלא לכוארה דין נדרים עומד נגד הוראת התורה "בל תוסיף", שממנו משמע שאין לתורה חפץ בהוספה על מה שהיא נתנה לנו.

אנו רואים שהתורה למעשה מורה לכל אחד ואחד להיות בחינת "בית דין" על עצמו. שהנה ידוע שהתורה הסמיכה את חכמי ישראל לאסור איסורים ולגזור גזירות על הציבור, כדי להרחיק אותם מהעברה ולחזקם במצוות. כך מצינו סייגים רבים ותקנות רבות לכלל הציבור שנועדו לשמור את עם ישראל שלא יתקרבו חלילה לגופם של איסורי תורה. חכמי ישראל מתקנים תקנות לפי כלל הציבור, גוזרים גזירות ואוסרים דברים שיוצרים מכשלה לציבור כולו, כמו פת עכו"ם או ייחוד עם אשה אסורה ועוד. כמו כן, בית דין לא גוזרים גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה. כללו של דבר – בית דין מתקנים את תקנותיהם לפי מדרגת הציבור בכללותו, ולא לפי כל יחיד ויחד. ואולם, כל אדם הוא עולם ומלואו, וכל אחד במסגרת חייו האישיים עומד בפני משימות וניסיונות המיוחדים לו בעבודת ה'. כך, כל אדם ואדם מכיר את נפשו ואת כוחותיו, ויודע באלו מכשולות הוא עלול יותר ליפול חלילה, ואילו מעשים טובים מתאימים במיוחד לו ומקדמים אותו מאוד בעבודת ה'. והנה, מפרשת נדרים אנו למדים, שראוי שיהיה האדם בחינת בית דין לעצמו, שיתקן תקנות וינהיג הנהגות לעצמו לפי הדרך המיוחדת לו בעבודת ה' יתברך. האדם צריך לגדור עצמו מהדברים שהוא נכשל בהם באופן מיוחד, ומהעניינים שמהווים בעבורו את העיכוב הגדול בעבודת ה'.

רמ - כיבוד הורים

פשטו.

כיצד מצוות תלמוד תורה הופכת אותנו להיות אנשים טובים?

מצווה ללמוד להיות אדם טוב, וללמד אנשים להיות אנשים טובים, ולכן יוצאים ידי חובה ממצוות תלמוד תורה, ע"י קריאת שמע שחרית וערבית, על ידי שהאדם מקבל עול מלכות שמים – שפרושו להיות אדם טוב, ממילא יכונו אותך מן השמים ליעד.

וזה לא משנה מה האדם לומד – פשט, רמז, דרש או סוד, הכל צריך להיות מכוון להפוך את עצמו ואת העולם לעולם שכולו טוב.

ולכן חשוב ללמוד בהבנה ולא בגירסא בעלמא – דהיינו להעמיק בלימוד עד שתופסים איך על ידי לימוד זה אני הופך את עצמי או את העולם להיות יותר טוב, כגון לימוד הכוונות שלומדים המקובלים – שכל מטרת הכוונות להמשיך שפע והשפעות לעולם שיהיה עולם שכולו טוב.

וזה מה שהתורה מצווה אותנו "למען תזכרו ועשיתם אותם והייתם קדושים לה' אלהיכם" – קדושים פירושו טובים ומטיבים כמו ה' יתברך ממש. ודלא כמו שפירשו הכומרים למיניהם שקדושה הכוונה סגפנות, אלא אדרבא קדושה פירוש – קידוש החומר והפיכתו לתשמיש חיובי וטוב (סגפנות אינה התכלית, אלא אמצעי רק לאנשים שהחומר גורם להם להשתולל ולהתמכר יתר על המידה, והתכלית כנ"ל לקדש את החומר).

רמו – תלמוד תורה

כתב הש"ע בהל' ח': הרב שאינו הולך בדרך טובה, אף על פי שחכם גדול הוא וכל העם צריכים לו, אין למדין ממנו עד שיחזר למוטב.

ותוכן דבריו פשוטים הם, כי כל מטרת התורה היא להדבק בה', וה' טוב ומטיב, א"כ אם הרב למד תורה הרבה וניהיה ת"ח – פירושו למד במוחין של חכמה ובינה שלו להיות טוב ומטיב, אם אינו טוב ומטיב בגופו, סימן לדבר שהוא לא הוריד את האורות שלו מהמח אל הגוף, כי אין לו דעת, דהיינו אין תוכו כברו. תוכו הם הג"ר והמח שלו, ברו הם הז"ת שלו. הוא רשע, ודומה לעשו שלמד הרבה במוחו ונעשה פלפולן האם לעשר מלח, אבל הוא

בעצמו רשע מרושע, בועל הורג וכו', ומעשיו של עשיו מקולקלים כמו תולדותיו, כמו שראינו בתולדות העולם שבני עשו הנוצרים – לומדים כל היום להיות טובים ומ"מ כל מעשיהם הפוכים, הם הרגו ואנסו "לשם שמים" ח"ו. וכן הוא בערכין אותו רב, כי הגוף שלו לא הזדכך כמוחיו, לכן ראוי לגדעו כמו עשו שנקבר ראשו במכפלה וגופו הושלח לכלבים.

כל מטרת הלימוד הוא להפוך את מעשנו לטובים, אם האדם לומד רק על מנת לפלפל ודורס את החברותה שלו ומבזהו בליבו, ומתגאה על השני, וכ"ש אם מבזהו בפיו ומלגלג על הסובבים אותו "לשם שמים", הוא לא יותר טוב מעשו ומהנוצרים רחמנא ליצלן.

רס - ברית מילה

איך על ידי ברית מילה אנחנו הופכים להיות אנשים טובים?

קודם כל צריך לדעת שעם ישראל מהוה בעולם את עם הטוב, והברית מקשרת את הוולד אל עם שמגלה ומהווה את עם הטוב.

ידוע הדבר שהאדם צריך להוות (ליצור) את עצמו ולהיות כלי קיבול לקבל את השפע של המאציל. מצד המאציל עצמו הוא מריק שפע עד בלי די של תענוג אל הנאצל. אך הנאצל מוטלת עליו המשימה להסיר את המסכים החוצצים בינו לבין אלהיו. ☺ והנה יש בברית ב' מסכים, קליפה גסה ועוד קרום דק. וכנגדם מצוות מילה ומצוות פריעה. מצוות מילה מסירה את הקליפה הגסה, ומאפשרת לאיש הישראלי לקבל את תורת הפשט (זאת אומרת ללמוד להיות טוב ולקיים התורה בצורה פשוטה) היינו מוחין דז"א. ואילו הפריעה שעניינה היא הסרת הקרום וגילוי היסוד, עיניינה להיות כלי קיבול כלפי מוחין דאבא – שהם המוחין של פנימיות התורה. בלי הסרת ב' המסכים הללו, האדם לא יכול להיות כלי קיבול כלפי אור האלהי.

ועוד כלפי עבודת האדם, בנפש בסוד עורלת הלב, קליפת העורלה הגסה שהיא כנגד המעשים הרעים שהם כל המצוות לא תעשה, צריך לעשות לה מילה, היינו חיתוך – לחתוך מלעשות מעשים רעים באופן רישמי. סוד "סור מרע". ואילו קליפת הפריעה, זה הסרת הקרום הפנימי, כנגד מה שצריך להסיר את כל התכונות השליליות בנפש האדם (היינו תיקון המידות). וע"י זה זוכה לפנימיות התורה, שהם כנגד מוחין דאבא.

אף מי שנולד מהול (מידות טובות) יש מצוות הטפת דם - דם פירושו נפש, שעניינו רצון, כמו שכתוב בתורה שאמר אברהם "אם יש את נפשיכם" שפירושו "רצונכם". שפירושו

שאפילו ברצון של האדם לא יהיה לו רצונות שליליים. וע"י כך משווה צורה למאציל, וקונה מדרגת אריך אנפין.

רפה - מזוזה

בא להזכיר לנו להיות טובים.

ועוד ידוע שעל פי הקבלה המזוזה כנגד היסוד, והבית כנגד המלכות (והדלת כנגד המלכות דמלכות) ומטרתנו ע"י מצוות קביעת מזוזה הוא לגרום להשפעה מז"א לנוקבא, ר"ל להמשיך מוחין של טוב וקדושה אל האדם. ולכן צריך להניח המזוזה בשליש העליון, היינו חיבור נה"י דיסוד ומשפיע, לג"ר (שהמוחין נמצאים בשליש העליון של גוף האדם) דמלכות המקבל. ומוחין פירוש הכרה ברורה בהויית המאציל, והיינו שכל מאן דעביד רחמנא לטב. וכל זה על מנת שנכיר לו טובה.

רצב - שילוח הקן

אם יקרה והאדם ימצא קן ציפור לפניו, ישנה מצוה לעשות שילוח הקן.

יש להבין מהו פנימיות המצוה, מסביר לנו הזהר שמטרת המצווה לעורר רחמים גדולים על בני ישראל.

כי כאשר אנו לוקחים את הגוזלים ומבריחים את האם, והאם חוזרת לקן ורואה שלקחו לה את בניה. מיד מנהמת היונה ומתפללת לה' ואומרת "לקחו לי את בני!", אז המלאך הממונה על כל העופות (שנקרא בעצמו עו"ף) מעביר את תפילה זו למאציל, ועונה ה' למלאך "את בוכה על בנייך שלקחום ממך, ואין אף אחד שבוכה על בני שנלקחו לגולה?", מיד כל פמליא של מעלה בוכים על עם ישראל שנלקחו לגלות. ודבר זה גורם להשפעת רחמים וחסדים לכל העולם כולו.

והכוונה שמלכות דאצילות בוכה על הנשמות שירדו לרצון לקבל של עולמות בי"ע.

עוד יש לומר שכל המצווה היא כאשר האדם רוצה ליקח את הגוזלים או ביצים לעצמו כדי לאכלם, ולכן נצטוונו להבריא את האם כדי שלא תיראה שניקה את ילדיה בפניה (ודומה הדבר לאסור לשחוט בן הפרה בפני האם, כדי לא לצער אותה) וע"י זה הוא קונה את מידת הרחמנות.

שה - פדיון הבן

ישנה מצוה כאשר נולד לאדם בן זכר שהוא ראשון מכל בניו לפדות אותו. כל עוד האב אינו פודה את בנו, בן זה שייך לכהנים.

ידוע שמידות ההורים בעת תשמיש המיטה משפיעים על בנם, והבן ראשון הוא התרכיז הראשון של כל המידות של ההורים שלו, לכן הברכורים נקראים "ראשית", בבחי' ראש. וכנודע בהרבה מצוות ישנה מצוות להפריש את "ראשית עריסותיכם", וכן "ראשית הגז", וכו'.

ופנימיות הדברים הוא כדי שהאב יקריב החלק הראשון שלו שהוא דווקא הכי קשור אליו כנודע, ודווקא זה ניתן ונקדיש לה'. (והוא סוד עקידת יצחק, שמאז נולדה האומה הישראלית כנודע) וע"י זה קונה האדם התבטלות כלפי ה' – והוא תיקון המלכות (שמקנה אור דחכמה ודכתר, לכן נצטוונו דווקא באור הראשוני – שהוא תחילת קבלת האור העליון מאת המאציל שכנגד הכתר והחכמה.

ומצווה זו התחילה מאז שה' הציל את הבכורות הישראל במכת בכורות, וידוע שהיא המכה העשירית, ושכל אחת מהמכות כנגד ספירה אחד מהעשר ספירות, ואם מתחילים מלמטה, נמצא שהמכה העשירית כנגד הכתר, ולכן היות והכתר הוא האור הראשוני שמתגלה בבריאה לכן נקראים כולם "ראשית".

לכן ע"י שאנו נותנים דוקא את ההכי טוב למאציל מגלים את שיפלותינו ומתבטלים לעשות רצונו, והוא קבלת "הכל באהבה" בלי הבנה מדי פעם, ונעשים טובים ומטיבים.

ועוד י"ל שמכיוון שה' הרג את כל בכורי מצרים, ואת בכורי עם ישראל השאיר בחיים, היה מין הראוי שנכיר טובה וניתן לו את הבכור שלנו לעבודתו יתברך בבית המקדש ע הכהנים.

וכיון שדבר קשה לבן לגדול שלא ליד אימו ואביו, לכן אנו מצוויים לפדותו כדי שיגדל בצורה יותר נכונה.

אבן העזר

יא - אשת איש

אדם הבא על אשת איש גורם למספר נזקים:

(א) מצער את הבעל.

(ב) גורם להפרת שלום הבית, כי האשה "אוהבת" – בוגדת עם אדם זר, ולא את בעלה האמיתי!

(ג) אם ישנם ילדים הם עלולים לגדול עם הורים שאין שלום בית ביניהם, או יותר גרוע עם הורים גרושים ואז הם גדלים עם פגיעה נפשית וחסרים.

(ד) אם הבא עליה הכניס אותה להריון יצא ממזר – וחז"ל אמרו שמידות התינוק לפי עת הביאה, ולכן כאן ממזר זה הוא בעל מידות רעות שם חציפות ועזות, כמו שאימו חצופה ועזה שבגדה בבעלה. (וגם אם לא נולד ולד מביאה זו מ"מ נשמה זו יורדת לעולם).

כא - שמירת העיניים

ידוע שאדם המתבונן על אשה שאסורה לו לשם חימוד יכולים לקרות שני תקלות:

(א) זרע לבטלה, ואז הוא בורא שדים ומזיקים שמתגלים בעולם המעשה.

(ב) שיבוא עליה במציאות, כי אם שם מחשבתו בדבר מסויים זה נותן כח להתגשמות הדבר. ואז יקלקל את סדר העולם.

כג - זרע לבטלה

טעם אסור זרע לבטלה נודע מדברי רבי חיים ויטאל⁴³, שהסביר שאדם הראשון כאשר פרש מאשתו ק"ל שנים יצר שדים ולילין ע"י הוצאת שכבת זרע לבטלה. דהיינו אם האדם לא משפיע למלכות של אצילות – רוצה לומר בהשתלשלות יהודיה כשרה ומותרת לו דהיינו אשתו, אז בא אליו ברוחניות לילי"ת או נעמ"ה ומזדווגת איתו, ורוחניות זו משתלשלת בזיווג ממש בחלום ע"י כח הדמיון (שבא גם מהמלכות). ואם בא היצר באשה זונה בעשיה – כמו אשת פוטיפר, שמשדלתו – היא ההתלבשות של אותן קלי', וכן כל אשה לא צנוע שמגרה את יצר האדם להסתכל עליה בחיבה.

ואם לאותן נשים יש השוואת צורה לאותן קלי' בכך שהם מתנהגות באותה צורה (ר"ל מפתות ומשדלות לזנות, כגון זונות), הרי שהשדות הנ"ל התלבשו בתוכן, ולכן הבא עליהן בעשיה אם מוליד בן מהן – אותם בנים הם השדים שיצר ממש, ואותם שדים נהפכים להיות שהיידים ומזיקין, (ולכן הגן עדן שלהם זה ע' בתולות כדרך השדים להמשיך את מהותם – חסד דטומאה), וכן כל המזיקים שיש סביבנו באו מתשמיש לא כשר, כגון נשות נידה, או כל תשמיש המיטה על מנת לקבל תענוגים לעצמם, שבניהם ירצו גם לקבל כמותם⁴⁴, ומוכנים להזיק על מנת לקיים רצונותם הרע.

נמצאנו למדים שאסור זרע לבטלה הוא למעשה אסור לייצר מזיקים רוחניים וגשמיים, כדי שיהיה העולם כולו טוב ורצון להשפיע.

משכב זכור

⁴³ בשער הפסוקים פרשת שמות

⁴⁴ כתוב בשער הגילגולים שאם האבא משמש המיטה על מנת להפיע – להביא ילדים לעולם ולענג את אשתו אז אתו בן שיוולד מתשמיש זה ירדוף לעשות טוב ללמוד תורה ולקיים מצוות. ואם לא התכוון אלא להנאת עצמו – אותו בן יהיה עצלן בעבודת ה' ויהי קשה לו להיות טוב. וכן אם האשה התכוונה לשמה – הבן ימאס מהרצון לקבל של החומר, ואם התכוונה לקבל לעצמה אז הבן ירדוף לאחר החומר.

כיון שהוא עושה זרע לבטלה, ועיין שם.

ועוד היות ומטרת הביאה הוא על מנת להביא ילדים לעולם שני "לא לתהו בראה לשבת יצרה", ואין וולד שנולד מביאה בין איש לאיש, או בין אשה לאשה, לכן מחסיר שלמות בעולם.

חושן משפט

סנהדרין

איך בית המשפט הישראלי - סוד הסנהדרין - הופך אותנו להיות אנשים טובים?

התורה הקדושה מצווה אותנו להקים את מוסד בית המשפט הגדול בירושלים, המכונה סנהדרין, וגם להקים בית משפט בכל עיר ועיר.

בפשטות, כמו שמפורסם גם באומות העולם, בית המשפט אמור להוות מוסד שלוקח אחריות לאומית על הציבור על מנת לישמור על הסדר החברתי והמדיני, שלא יהיו פושעים וגנבים.

אך יש הבדל בין המשפט של אומות העולם לבין המשפט הישראלי, אצל אומות העולם המשפט והמשטרה מטרתם למנוע ולהסיר מזיקים חברתיים. משל למה הדבר דומה, לאדם שנכנס עכבר לתוך ביתו, כל מה שמעניין את בעל הבית זה לסלק את המזיק, ולא אכפת לו מה יקרה עם העכבר. כך המשפט מטרתו להסיר את המזיק בלבד ללא איכפתיות אישית מאותו בן אדם.

לעומת זאת, בית המשפט הישראלי כפי שהתורה מדריכה אותנו איך להעניש, צריך לדעת שהוא בעצם חסד גדול. מדוע? כיוון שהעונשים שהתורה הגדירה בעצם מהווים לאותו פושע גם תוכנית שיקום להחזיר אותו ולישר אותו, כמו שמצאנו לגבי עבד עיברי. וכך גם בכל העונשים שבתורה, צריכים בית הדין והשופטים לראות כיצד העונש מהווה עבור הנאשם דרך לתיקונו ולהחזירו למוטב, ועליהם לעשות בכל מה שביכולתם עד כמה שאפשר.

לכן חז"ל אומרים שהיוצא מבית המשפט כאשר הוא התחייב, יתחיל לרקוד ולשמוח מעונשו, כי זה מהווה עבורו תיקון נשמתו. נמצא שהמשפט הישראלי, מלבד שדואג לשמור על סדר החברתי, עושה גם חסד עם הנאשם עצמו, כי אכפת לו ממנו באשר הוא חלק מהאומה הישראלית.

מלווה בריבית

מדוע ה' אסר להלוות בריבית, ובמה זה הופך אותנו לאנשים רעים?

דבר פשוט הוא שהאדם שמלווה לחבירו בריבית מנצל את חולשתו. ולכן קוראת התורה למלוה בריבית "נשך" מלשון "נושך", דהיינו שממית את חבירו ועוקץ אותו ומזיק לו.

השבת אבידה

הנה האדם שהולך עם רכושו הפרטי מגיע לביתו ורכושו בל עימו, מרגיש מתוסכל ומיואש. אבל אומרת התורה "אל תתיאש, מצות השיבת אבידה יש". אותו יהודי אשר ימצא את אבידתך, חיש מהרה יפרסם אותה על מנת להחזירה כי כך פועל עם החסד.

הלכות הרמב"ם

שביעית ושמיטה

כיצד מצוות שביעית הופכת אותנו להיות אנשים יותר טובים?

מבוסס לפי רבי חיים הכהן – ה"חלבן".⁴⁵

מצוות השמיטה מדוע?

הנה בכל השנים כולם כל אחד עובד לפרנסתו ולמחיתו. לאחד יש כרם, לשני מטע זיתים, לשלישי שדה תבואה, ועוד...

כל אחד דואג לביתו ולמשפחתו, הוא משקיע, עובד בשדה, מטפח את תבואתו, ובבוא הזמן מוכר אותה ומרוויח את כספו. ריווח כלכלי זה מאפשר לו ולמשפחתו לנהל את חייו החומריים ולספק את צרכיהם. בשנת השמיטה כל בעלי השדות מצווים לשמוט ולהזניח את קרקעותיהם לרשות הכלל. התורה מצווה על האדם להפקיר את כל מקור פרנסתו לטובת הכלל. וכך בכל שנה כשרוצה אדם לאכול ענבים הוא הולך אל בעל הכרם וקונה ענבים בכסף מלא. ובשנה השביעית נכנס כל אחד לכרם שכנו ואוכל ענבים כנפשו. אין לבעלי הקרקע זכויות יתר בפירות, ושווה לשאר העם ואפילו לבהמות ולחיות השדה, כולם רשאים לאכול להנאתם מפירות בעלי השדות. מצווה זו אינה פשוטה כלל וכלל, תארו לעצמכם אדם שמוכר אתרוגים לסוכות הלא כמעט כל פרנסת השנה בא לו ממכירת האתרוגים. והנה מצווה אותו התורה שבשנה השביעית ישמיט את קרקעו לרשות הכלל וכל החפץ יבוא ויטול. מדוע? מה עם פרנסתו של המגדל? מה עם משפחתו? מה רצתה התורה במצווה קשה זו?

והנה עומק גדול מאד טמון במצוות השמיטה, מצווה זו היא מעין מעלית שמקפיצה אותנו אל מציאות חיים עליונה שאינה מוכרת בחיי היום יום. ביום יום הרגיל כל אחד חי במסגרת חייו האישית, לכל אחד יש משפחה, יש צורכי חיים בסיסים שעליו לדאוג למלא כדי להתקיים, ולקיים את משפחתו. התחושה הבסיסית היא שכל אחד חי את חייו כל שאר בני העולם הם זרים. מציאות זו בא לידי ביטוי בכל חיי המסחר והכלכלה. אם יש לי דבר בעל ערך הרי לא אתן אותו לזולתי חנם אין כסף אלא במחיר מלא. כל אחד זקוק לכסף ולנכסים, הלא הצרכים החומריים רבים, וכל אחד צריך להתבסס מבחינה חומרית, כדי להתקיים בעולם הזה, הוה אומר, כל מציאות החיים של העולם הזה מחייב את כל אדם לדאוג לעצמו, חייך קודמין לחיי חבירך. אם לא יעבוד וירוויח כסף לא יוכל להאכיל את בני ביתו. העובדה שכל אחד צריך לדאוג לעצמו כדי להתקיים יוצרת ממילא מציאות בעייתית. התחושה הבסיסית של כל אחד כלפי חבירו, היא תחושת זרות. עצם העובדה שכל אחד דואג לעצמו מציבה את האינטרסים בראש סדר העדיפויות, ממילא המחשבה על הזולת והדאגה לו נדחקים לפינה חשוכה.

⁴⁵ ויקרא עמוד תקלב

יתירה מזאת בשוק החיים ישנה תחרות, בעלי מכולת מתחרים על לקוחותיהם, יצרנים שונים מתחרים על סחרותם, ממילא כל אחד מרגיש שכל הצלחתו תלויה ברמיסת שאר המתחרים. כך הוא טבע העולם התחרות ומאבק ההשרדות, הינם חלק מובנה של מתכונת החיים שלנו בעולם הזה, מידות שליליות רבות עלולות להתגנב לתוך הלב. האדם יכול להרגיש בקלות רבה שהזולת מאיים עליו, פוגע בפרנסתו, מרוץ החיים עלול ליצור עוינות, מתחים סמויים, ריב וכעסים, מכאן עלולות להתפתח מידות קשות יותר – נוכלות, רמאות, גזל, הונאת ממון. כל זאת היא תוצר של מציאות החיים הירודה שלנו שבה כל אחד מצר את רגלי חבירו.

מצוות השמיטה היא ניגוד מוחלט לכל תפיסת החיים המוכרת לנו, האדם מצווה להזניח לגמרי את המחשבות על עצמו ועל הצלחתו האישית, הלא בעל השדה יכול להרוויח במכירת יבולו מאות אלפי שקלים, אך התורה מצווה אותנו להפקיר הכל ולהעבירו לרשות הציבור כולו, כמי שאומרת לו "פתח את דלתי ביתיך, הנח לכל איש אשר יחפוץ להכנס ולחוש ברשותיך כבתוך שלו". חובות כספים – וותר, תבואה ופירות – הפקר, התורה מבקשת מהאדם למוסס לחלוטין את תחושת ה"אני" האישית, להרחיב את מעגל חייו עד שירגיש שהזולת הוא בן משפחתו, כמו שבני משפחתו אוכלים מהפרדס בכל שנה ושנה באין מוחה, כך צריך לחוש בשנה השביעית כלפי כל אדם ואדם. כל עם ישראל משפחה אחת, כולם כאחד שווים, לדרגה זו התורה מבקשת מאיתנו להעפיל בשנה השביעית.

מצוות מינוי מלך

המלך בעצם הוא אמור להיות האדם ההכי טוב ומיטיב בעם ישראל ובעולם כולו. זה אדם שיש לו אהבת האנושות בצורה בלתי רגילה, וכל ישעו וחפצו זה לענג ולהטיב לבריות. על כן התורה מצווה שאם הבית דין יראו לנכון שקיים אדם כזה במציאות, או לפחות אדם מעין זה, להמליך אותו למנהיג המדינה של האומה הישראלית.

תפקיד המלך מתחלק לשני מישורים:

המישור הגשמי לפתח את האומה הישראלית בכל מילי דימיטב. כגון צבא חזק, כלכלה וטכנולוגיה מפותחים ברמה בין לאומית, וכן על זה הדרך.

במישור הרוחני, תפקיד המלך זה להפוך את כל עם ישראל ואז את כל העולם כולו לאנשים טובים ומטיבים.

הלכות החינוך

א - מצות פריה ורביה

נצטוינו מהתורה לפרות ולרבות והיינו להביא בן ובת לעולם.

טעם ההלכה פשוט הוא, כי שלמות האדם הוא רק כאשר הוא משפיע טוב לזולת, וכנודע למי שיש ילדים, הילדים דורשים טיפול מסור והשקעה של זמן וכוחות מרובים, וכל זה גורם לנו לזיכוכך המידות, כי ילדנו מראים לנו מה מדרגתנו הרוחנית.

למשל אם יש ילד שמעצבן אותו וכולו כועס כל רגע – ה' מרמז לאבא הזה שעליו לזכך את מידת הגבורה שלו, דהיינו הגאווה וכעס.

כי כל האנשים הסובבים אותו הם הלבושים שלו, וה' מרמז לו דרך לבושיו מה עליו לתקן כנודע מדברי הבעל שם טוב⁴⁶ וז"ל:

כי נשמעתי בְּשֵׁם הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב: כִּי קִדְּם כָּל גִּזְרֵי דִין שֶׁבְּעוֹלָם, חֵס וְשָׁלוֹם, מְאֹסְפִין כָּל הָעוֹלָם אִם מְסֻכִּימִין לְהַדִּין הוּא וְאִךְ אֶת הָאִישׁ בְּעֶצְמוֹ שֶׁנִּגְזַר עָלָיו הַדִּין, חֵס וְשָׁלוֹם, שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ אִם הוּא מְסֻכִּים, אִזִּי נִגְמַר הַדִּין, חֵס וְשָׁלוֹם וְהַעֲנֵן, כִּי בּוֹדֵאֵי אִם יִשְׁאַל לוֹ בְּפִרוּשׁ עַל עֶצְמוֹ, בּוֹדֵאֵי יִכְחִישׁ וְיֹאמַר שְׁאִין הַדִּין כֵּן אִךְ מְטַעֵין אוֹתוֹ, וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ עַל כִּיּוֹצֵא בּוֹ, וְהוּא פּוֹסֵק הַדִּין, וְאִזִּי נִגְמַר הַדִּין וְכַעֲנֵן שֶׁמְצִינֵנוּ בְּדוֹד הַמְּלָךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בְּבוֹא אֵלָיו נִתֵן הַנְּבִיא וְכוּ', וְסִפֵּר לוֹ מַעֲשֵׂה הָאוֹרַח (שְׁמוֹאֵל ב' י"ב) עָנָה וְאָמַר: חֵי ה' וְכוּ', וְאֶת הַכִּבְשָׁה וְכוּ', אִזִּי נִפְסַק הַדִּין עַל דְּוֹד כְּאֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּיו וְזֶהוּ וְנִפְרָעֵין מִן הָאֲדָם מִדַּעְתּוֹ, כְּלוֹמַר שֶׁשׁוֹאֲלִין דַּעְתּוֹ וְאִךְ-עַל-פִּי-כֵן הוּא שְׁלֵא מִדַּעְתּוֹ, כִּי אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהַדִּין הוּא עָלָיו: וְהַעֲנֵן הוּא עֵמֶק מָאֵד, אִךְ שׁוֹאֲלִין כָּל אָדָם כִּי בְּכָל הַדְּבוּרִים וְסִפּוּרִים שֶׁאָדָם שׁוֹמֵעַ, וְיִמְצָא שֵׁם דְּבָרִים גְּבוּהִים וְרָמִים, וְצָרִיךְ לְזַהֵר בְּזֶה מָאֵד, לְבָלֵי לְגַמֵּר הַדִּין עַד שֶׁיִּשְׁנֶנָּה וְיִשְׁלֵשׁ, כִּי הוּא סִכָּנַת נְפְשׁוֹת וְהַדְּבָרִים עֵתִיקִים, כִּי יֵשׁ בְּזֶה בְּעֵנֵן סִפּוּרֵי דְּבָרִים עֲנִינִים גְּבוּהִים. עכ"ל.

נמצא שוירא את עניינו – אלו הבנים, ר"ל כי בזכותם מזככים בצורה הכי טובה את המידות, כי הם גם כן "עזר כנגדו", ומגלים לו מה עליו לתקן כנ"ל. כך שבעזרת ה' יגיע לתכלית, להיות טוב ומטיב.

⁴⁶ מובא בליקוטי מהר"ן קיג

⁴⁷ נאמר בתורה הקדושה "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", דהיינו מטעם מלחמת יעקב עם שרו של עשו הנקרא שמא"ל, מאז נאסר לנו אכילת גיד הנשה.

ויש לבאר את פשר הדבר, מה קשורים עניין זה לזה, ועוד מדוע אכילת גיד הנשה משפיע עלינו מידות רעות?

ראשית דבר צריך לומר שיש מאמרים סותרים זה את זה בדברי האריז"ל בעניין הרגל שנפגע יעקב, פעם מופיע בזהר שנפגע ברגל ימין שהוא הנצח, ופעם ברגל שמאל שהוא ההוד, ועל פניו זהו סתירה.

כתב הזהר וז"ל: "הוא צולע על ירכו" דא איהו (זה הוא) נצח ישראל, "ירכו" כתיב ולא "ירכויו", דא דרגא רביעאה (זהו המדרגה הרביעית, פירוש הנצח שממטה למעלה, דהיינו מהמלכות עד אליה היא הספירה הרביעית). דלא אתנבי בר נש מתמן עד דאתא (שלא התנבאו בני האדם מכח זכך ספירה זו עד שבא) שמואל נביאה, ועל דא (ועל זה) כתיב "וגם נצח ישראל לא ישקר". כדון אתתקן דרגא דא (כך נתקן מדרגה זו) דהוה חלשה מכד אסתכן (שהיתה חלשה מאז שהסתכן) יעקב אבינו בממנא (שליח) דעשו "ונגע בכף ירכו", (ולמה פגע דווקא שם ברגל?) בגין דירכא איהו לבר מגופא (היות והרגל נמצא מחוץ לגוף). עכ"ל הזהר.

ועוד איתא בזהר על הפגם של עשו ביעקב שבו נאמר הפסוק "נתנני שוממה כל היום דוה" – דוה הוא אותיות הוד הפוכים, וההוד הוא אמשכיות הגבורה, ולהיותו בסוד הגבורות שתכונתם לבוא ממטה למעלה, לכן נרמז באותיות הפוכות בפסוק.

ועל "סתירה" זו תירץ הרמ"ק⁴⁸ שהפגם נעשה בשניהם אבל בשני שלבים, דבר ראשון בגלל הקיטרוגים של הדינים והעבירות של עם ישראל עד שאמרו המלאכים "מה נשתנו אלו מאלו, הרי הללו עובדי עבודה זרה והללו עבדו עבודה זרה" ח"ו, לכן נפגם ספירת הנצח, והיות והנצח והוד נקראים אחד ומאוחדים, דהיינו בחיצוניותם יש להם כלי אחד, ובפנימיות הכלי יש שני סוגי אורות של הנצח ושל ההוד, לכן קשורים זה לזה (ולכן עלינו להצמיד רגלנו בתפילת העמידה, לקרב הנצח והוד), ולכן יש חלק של הנצח בהוד, וחלק

⁴⁷ תוכן הדברים שלפנינו מספר דרך מצותיך א, אסור אכילת גיד הנשה

⁴⁸ פרדס רימונים שער י"ז פ"א

של ההוד בנצח, ולכן אע"פ שתחילת הפגם בנצח מ"מ אח"כ גם ההוד נפגם. ואחר כך כאשר נתקן הנצח בזכות שינק מספירת החסד שמעליו, אז נותר הקטרוגים של העברות ופגמו רק בהוד, עד כאן קיצור תוכן דבריו.

ועוד תירץ רח"ו⁴⁹, שמדובר במקרה שהמלכות אחור באחור עם ז"א, נמצא שרגל הימין של ז"א אחור באחור עם רגל השמאלי של המלכות, לכן הפגם נעשה גם בנצח ורגל ימין של ז"א שהוא למעשה כנגד רגל שמאל והוד של המלכות. ומסיים "ואילו היו (זו"ן) פנים בפנים לא שלטו החיצונים". עד כאן לשון קדשם.

ועתה נתחיל לבאר בעזרת השם את תירוצו של הרמ"ק.

כנודע כל עולם ועולם מא"ק אבי"ע מתחלק לעשר ספירות, וכל אחד מהעשר גם כלולים מעשר, וכן הלאה. ועוד העשר ספירות מתחלקות בכמה אופנים לפי העניין שרוצים להסביר. דהיינו, יכולים העשר ספירות להתחלק בסוד ראש תוך וסוף, כך שספירות הראש הם חב"ד, ספירות התוך הם חג"ת, וספירות הסוף (וחיצוניות) הם נה"י, והמלכות מלבישה את הנה"י. ועוד אפשר לחלקם באופן אחר, והוא בסוד שלושה קווים, קו ימין שהוא ממעלה עד למטה – חכמה חסד נצח (ר"ת חח"ן), קו שמאל – בינה גבורה והוד (בג"ה), וקו האמצע – כתר דעת תפארת יסוד מלכות (כדתי"ם).

ועל דרך משל בקו ימין, שכללותו הוא גילוי של החסד שפירושו אהבת ה', אהבת ישראל, ואהבת התורה ומצוות, והרצון לעשות טוב ולענג את הזולת ולהיטיב להם. אהבה זו מתחלקת לשלושה מדרגות שהם הראש תוך וסוף של הקו ימין, דהיינו: המח חכמה הוא שורש הרצון לאהוב וטעם וסיבת האהבה הנובע מהשכל, והראש הוא סוד ה"בכח". ואהבה זו היא אהבה שיכלית, והוא כי הראש כנגד הנשמה, ומקום הנשמה במוח והשכל.

ולאחר שחשב האדם לאהוב בחכמה שלו, אהבה זו משתלשלת לספירת החסד שהיא כנגד ה"תוך", וזה כאשר הוא עושה פעולות של אהבה בפועל בגופו, ואהבה שמתגלית מהחסד היא אהבה טבעית והיינו שיש לאדם רצון להשפיע טוב לזולת בלי צורך להתגברות כל שהיא, ובלי קשיים, אלא אדרבה הוא נותן ועושה חסד בשמחה ומתענג מכך, ואינו יכול לחיות בלי לעשות חסד ולאהוב. וכידוע אברהם תיקן את ספירת החסד, ולכן לא יכל להיות רגוע כל עוד הוא לא עושה חסד בגופו בפועל, ולכן התפלל שיבואו לו אורחים, ואם לא יכול להשפיע הוא מרגיש בצער גדול, בסוד "יותר ממה שהעגל רוצה לינוק, הפרה רוצה

⁴⁹ בטעמי המצוות פרשת וישלח

להעניק", כי בלי השפעה "למה לי חיים" (ולכן שלשה חשובים כמת ח"ו – עיוור, מצורע ומי שאין לו ילדים, והוא מטעם שאנם יכולים להשפיע, וכנ"ל). נמצא שאדם שזיכך את מידת החסד נעשית ההשפעה אצלו כטבע ממש, ויכול בנקל לוותר מצורכי עצמו כדי להשפיע טובות לזולת. וזה המדרגה היא מדרגת התוך של קו הימין, והיינו זכה להפנים בליבו את הרצון להשפיע אהבה, ולא רק במוח בכח אלא גם בפועל בליבו ומעשיו. ואהבה זו היא בלי התערבות של רצון לקבל, ובלי טעם וסיבה, כשם שאברהם השפיעה לערבים חסד גדול בלי טעם ורצון לקבל, כי אינו מכירם, אלא רצה לשמח את העולם וזהו. ואדם זה לא רק שאינו סובל כאשר משפיע טוב, אלא אדרבה הוא מתענג מזה, ואם החסד ישאר אצלו רק בכח (בחכמה) ולא בפועל (בחסד) אז הוא מרגיש ממש צער מזה, והוא סוד "רצה לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה – נחשב הדבר כאילו עשאה". והחסד הזה כנגד רגשות הלב, והוא כי התוך כנגד אור הרוח, והרוח מתלבש בלב, והלב כולו רגש, לכן מרגש של אהבה יש לו רצון להשפיע טוב לעולם. אדם זה נקרא אוהב באמת, כי הוא אוהב את כולם בלי קשר למעשיהם, וזה נקרא "אהבה שאינה תלויה בדבר", ולכן לא תתבטל לעולם.

בשני המדרגות של חכמה וחסד האדם מתענג מלהשפיע טוב ואהבה כנ"ל, ויש יותר תענוג בחכמה מאשר בחסד, והוא כי החכמה קרובה ל"עתיק" שהוא החלק האמצעי של הכתר, שהוא שורש התענוגים. ומ"מ גם כאשר האדם במדרגת חסד, הכתר משפיע תענוגים לחסד – לב. ולפי זה מובן למה הצטער אברהם אבינו כאשר לא יכל לעשות חסד ולא היו לו אורחים, והוא כי הצער הוא היפוכו של העונג, ולכן כאשר הוא לא עושה חסד הוא לא מקבל שפע מהכתר (מעתיק), ולכן בהעדר אור הכתר – בא צער לאברהם. וכן עלנו להרגיש ממש צער אם אין בידנו להשפיע טוב.

ועוד יש מדרגת חסד שהיא בסוד ספירת הנצח, שהיא סיום הקו ימין בבחי' סוף, ומדרגה זו היא כאשר האדם חווה מציאות שקשה לו להשפיע טוב ולעשות חסד, ועליו להתגבר על יצרו הרע כדי לעשות חסד, ולכן נקראת אהבה זו בשם "נצח", כי עליו לנצח את יצרו הרע ולהתגבר על הרצון לקבל שלו כדי להפכו לרצון להשפיע טוב לזולת. ואדם זה חווה קושי וצער מההשפעה כי הוא מרגיש שעליו לוותר על רצונו כדי לעשות רצון חברו, וזה עד שיזכך את עצמו ויזכה למדרגת חסד הנ"ל. וכל עוד לא הגיע לזיכוך החסד הוא מידי פעם עושה חסד וזה לא מצד זה שאוהב את הזולת, ולא כי הוא מרגיש רצון לענג אותו, אלא זה דרך ניצוח כנ"ל.

ובמדרגה הזו אין האדם מקבל אור של תענוג מעתיק בעת ההשפעה, אלא עושה חסד כעבד שכפועליו לעשות דבר. וזה נקרא אהבה חיצונית, והיינו "הסוף" של הקו ימין, שנמצא בחיצוניות האדם, כי פנימיות האדם הוא שיכלו – הראש (חב"ד), ומהראש משתלשל

ומלבישו התוך (חג"ת), ועליו מלבישו הסוף (נה"י), נמצא שהנצח הוא חיצוניות האהבה, ולכן עושה פעולה של אהבה בלי רצון פנימי (אריך אנפין הוא שורש הרצון) ובלי לב ואהבה (חסד) של נתינה, אלא רק בדרך ניצוח (ואם עושה זאת כדי להראות את עצמו כאוהב זהו מכח הרצון לקבל שלו – מהס"א). ואהבה זו מתגלית בכבד, כי הסוף (נה"י) כנגד הכבד, והכבד הוא משכן לנפש. ומדרגת הנפש נקראית שיא הרצון לקבל, ולכן אדם זה קשה וכבד עליו עבודת ההשפעה. וזו המדרגה היא רק עשיית מעשה האהבה, כי הנפש כנגד עולם העשייה, לכן הוא יכול "להראות" במעשיו אהבה, אבל ליבו רחוק ממנו, ואין לו רצון פנימי לכך. ואם הוא משפיע זה על מנת לקבל דבר בעד, או גשמי כמו כסף וכדומה, או רגשי כגון אם הוא מראה את עצמו כאילו הוא אוהב אז מכבדים אותו (מקבל דרך המלכות דקלי' שלו), ורוצים להחזיר לו אהבה (חסד), ולהיות קשורים אליו (יסוד). והאוהב מצד הנצח אינו מקבל תענוג מהשפעתו, כי אינה פנימית, ואור הכתר – תענוג – אינו מגיע לשם.

וטעם הדבר שהנצח פחות מאשר החכמה וחסד הוא מפני שנאמר "רגליה יורדות מוות", ולכן קשה שם לעבוד את ה' ולשנות את הרגליים (נצח והוד) שהם למעשה ההרגלים שיש לאדם, ועליו לעשות פעולות של השפעה בכח כל פעם מחדש, עד שיקנה לעצמו טבע האהבה והחסד בע"ה. והנצח נקרא "חיצוניות ואחוריים" של האהבה.

והיות ונבראנו בצלם אלהים, שלושת מדרגות האהבה כשם שנמצאים בנו, כך הם נמצאים בהשפעות שבאים מהמאציל העליון ביחס לאדם – כלי המקבל.

דהיינו החכמה של המאציל היא המחשבה הפנימית של אהבתו יתברך כלפנו, וטעם נתינת החסד וסיבת ההשפעה, ושם מתגלה התכלית של האהבה. וטעם החכמה כאמרם ז"ל: כדי שיהיה לו דירה בתחתונים, ועוד המאציל נותן לנו את כל מה שיש לנו וזה על מנת לענג אותנו, ונתן לנו את התרי"ג מצוות גם לענג אותנו, וזה גם על מנת שנכיר גדלותו וע"י זה נאוהב אותו בחזרה, ועוד טעם והוא שנהיה טובים ומטיבים ואוהבים אותו בחזרה ושנואהב את כלל האנושות, כל אלו הם דוגמאות של טעם התגלות האהבה מצד השכל שבמאציל, והוא ספירת החכמה.

והחסד לשעצמו הוא החסד שה' עושה אתנו בפועל לאחר שחשב עליו, והוא אומרו "תוכו רצוף אהבה". ומצד החסד הזה המאציל משפיע אהבה ושפע של תענוגים למי שעושה רצונו ומצוותיו ולמי שלא, כי אין האב מואס בבנו ח"ו, ואוהב את כולם ממש, לכן משפיע אף לרשעים אע"פ שמצד האדם שמקבל את אהבתו ית' – לא היה ראוי לכך כי המקבל הזה מזיק לעולם, ולכל הסובב אותו. נמצא שהמאציל משפיע אהבה וחסד לאדם, אע"פ שמצד

החכמה של המאציל הטעמים הנ"ל לא קיימים בו, אלא אדרבה השפע שנותן לאדם זה יכול לגרום נזק, מ"מ המאציל מפרנסו. וכמו שמצינו בדור אנוש שאמרו ז"ל "דור אנוש ניזונים בחסדו של הקב"ה".

ובשני האופנים של השפעת החסד הללו יש "תענוג" למאציל להשפיע תענוגים לנאצל, ותענוגים הללו הם גילוי של אור של ספירת "עתיק יומין", וכנ"ל.

וסוד הנצח אצל השפעת המאציל הוא כאשר המאציל משפיע באחוריים ולבושים, ובצורה מועטת לנאצל, והוא כי הסתלקו הטעמים של רצון המאציל להשפיע – דהיינו אור החכמה הנ"ל, ולכן כביכול המאציל משפיע לאדם זה "בעל כרחו", כי ה' חפץ רק בטוב ולא ברע ורשעים. נמצא שכאשר המאציל לא רוצה להשפיע לו מחמת איזה מונע וטענה המעכבת של הקל"ל, זה נקרא שהוא משפיע לאדם רק אורות ותענוגים מועטים הנצרכים למחייתו הבסיסית של אותו רשע. וטעם השפעתו לרשע זה הוא כי אולי בעתיד הקרוב יחזור גם הוא להיות טוב ומטיב, ומ"מ השפעה זו היא מועטת ורק כדי מחייתו ותו לא, כי אם יקבל הרשע יותר מזה אז "ישבר הכלי שלו" דהיינו יתרחק מה' יתברך עוד יותר ויזיק לעוד יותר אנשים. (וזו שרואים רשעים עם שפעים של תענוגים בגשמיות, אין זה ראייה שהם במדרגת חסד או חכמה, אלא הם אפי' לא הגיעו להשוואת צורה עם הנצח מידי פעם, וכל זה שה' נותן להם הוא כדי לנסות אותם שירגישו צער שמתרחקים מה' בריחוק גדול – וזהו עונשם, כי אדם ש"יש לו רב" הוא כמו עשן, וכמו הנחש ח"ו, שה' נתן פרנסתו בכל מקום שילך, וזה לא מטעם גילוי אהבתו, אלא כדי שלא יתפלל אליו, ולא יתקרב אליו כלל. ורק לעיתים רחוקות ה' מרמז לו את ריחוקו כגון בעת צרה שמת לו מת או חלה במחלה קשה הוא או קרובו, ששם ה' מרמז לו להתעורר לטוב, לדבקות בטוב – בה'. והוא כי אדם זה לא יכול להתקרב לה' אם היו לו צרות ביום יום, ולכן ה' מרחיק אותו ממנו ונותן לו כל טוב העולם הזה בכל יום, כדי שלא יזכור במאציל כלל ח"ו אלא ב"כחי ועוצם ידי", ובזכות ריחוק זה ביום יום, אז כאשר ה' נותן להם מכה חזקה מידי פעם – אז יכולים להתעורר משנתם. וזהו עניין המן במדבר שהיתה בא בכל יום כדי שהאדם יתפלל בכל יום לפרנסתו ויתלה את בטחונו רק במאציל, והוא כי היו במדרגה עליונה להתפלל ולהתקרב בכל יום אליו. אבל הנחש נאמר עליו "עפר לחמו", ודרשו ז"ל שבכל מקום שהולך, מזונותיו עימו, וא"כ אין לו צורך להתפלל, והוא כדי להרחיקו מה', וכנ"ל).

נמצא שהשפעת הנצח מצד המאציל הוא השפעה בלי רצון של החכמה וחשיקה פנימית, ולכן השפעה זו נקראת השפעה "באחוריים", והוא כדוגמה לעשיר שנותן לעני צדקה ומ"מ זורק כסף זה מעבר לכתפו, והוא לא מראה לעני חיבה ורצון להיטיב לו. והשפעה הזו

נצרכת לרשע, כדי שיבין שהוא רחוק מהטוב, ומרוב צער של ריחוק מהמאציל, בעזרת ה', אותו אדם יחזור להיות טוב ומטיב.

ונמצא שהרצון (אריך אנפין, שהוא חיצוניות הכתר) והתענוג (שבא מעתיק יומין, שהוא פנימיות הכתר) – שהם השתלשלות של ספירת הכתר – לא נכנסים בכלי ההשפעה של הנצח, רק בחכמה וחסד. (ולפי זה מובן למה הנצח והוד כנגד הערבי נחל שבארבעת המינים, כי כשם שאין לערבי נחל לא טעם ולא רוח, כך בהשפעה של המאציל שבא מדרך הנצח והוד – אין לו טעם ורצון וחשק לענג המקבל שבא מפנימיות הכתר). והנצח והוד נקראים ירכים שמחוץ לגוף, כי אין בעצמם שפע אלא מהותם להעביר את השפע שבא מחב"ד וחג"ת.

ועוד נמצא שמדרגת עבודת ה' במדרגת חכמה וחסד – הם מדרגת בן עם רצון פנימי להיטיב, ומדרגת הנצח היא מדרגת עבד – כי אינו רוצה להשפיע אלא כופה את עצמו לתת.

ועוד יש לבאר את דברי האריז"ל שאמר שעיקר אחיזת היצר הרע הוא בחיצוניות האדם, ר"ל בכלי הנצח הוד ויסוד.

והוא כנ"ל שה"רגליים" - נצח והוד נקראים כך על שם ה"הרגלים", ומגלים לנו ז"ל שההרגלים תלויים בכבד והם למעשה ההכי קשה לתיקון, ולכן נקראים חיצונים. ולכן קליפת עמלק, אע"פ שמקומה בדעת דקליפה, מ"מ אוחזת הכי הרבה בנה"י – שהם חיצוניות האדם. ר"ל, ספירת הדעת מהותה ידיע ברורה בקיום המאציל, ועוד מטרת הדעת היא להעביר מה שהאדם למד בשכלו – חב"ד, ולהפנימו ללב שהוא מקום ההתרגשות בעבודת ה', ולכבד שהוא שורש הנה"י וההרגלים של האדם, ובכך שמאמין ויודע שהכל זהו האמאציל, זה נקרא שספירת הדעת משפיע למידותיו, ואז קונה האדם לב ומתרגש בעבודת ה' באהבתו ויראתו, והוא כנגד אור הרוח ששוכן בלב, והלב משפיע לחג"ת. ולאחר מכן עליו להוריד את רגש זה לעבודת ה' בעשיה ממש – להראות שהוא אוהב ושהוא יראה ה', וירדה לעשיה הוא כנגד הנפש ששוכן בכבד, והכבד משפיע לנה"י.

והעבודה הקשה היא לתקן את הכבד, דהיינו לקנות לעצמו הרגלים טובים, והוא כמו שאמרו ז"ל על דוד המלך שזיכך את עצמו עד שרגליו היו מוליכות אותו לבית המדרש באופן טבעי ובלי חשיבה, והוא מרוב שעשה פעולה זו פעמים רבות, והיות והרגלים נעשה טבע אצל האדם, לכן זכה לכך.

וספירות הנצח הוד יסוד נקראים חיצוניותו של האדם, והוא כנ"ל כי ע"י עבודתו שם (אע"פ שעיקר העבודה בהם, כי בחג"ת אין כל כך מה לעבוד – הרי כבר אוהב ויראה ה'), עליו להתגבר על יצרו כדי לאהוב ולהשפיע, ולכן עיקר עליית האדם נמדדת לפי מעשיו אם הם טובים או לאו, ולא רק לפי רצונותיו בפנימיותו, כי לפום צערא אגרא – ועיקר הצער בנה"י, ולכן שם עיקר העליה, ועיקר הנסיונות של האדם.

ועוד לפי זה מובן למה לנערים אין מידת הסבלנות, ולגדולים יש, והוא מטעם שלנערים יש מוחין דקטנות כנגד הנה"י, ואין שם השפעת הרחמים שבאים מספירת א"א – לכן אין להם אריכות אפיים. וזה לעומת מי שיש לו מוחין דגדלות מצד החג"ת או החב"ד, ששם כן מגיעה אור א"א, ולכן יש להם כח סיבולת יותר גדול.

והיות ועיקר היצר הרע תוקף בנה"י, לכן פגע שרו של עשו – שמא"ל – בכף ירך יעקב דייקא, כי ראה שהוא לא יכול לפגוע על פנימיותו ר"ל על החב"ד והחג"ת, והוא כדוגמת מה שאמרו ז"ל⁵⁰ הני ברכי דשלהי מנייהו (אם יש לאדם תחושת העייפות בברכיו זה בא מהם – מהקלי'), הני מאני דרבנן דבלו מחופיא דידהו (הבגדים של הת"ח שמתבלים מהר זה גם מהם), הני כרעי (רגלים) דמנקפן (שמקבלים מכות) מנייהו (זה גם בא מהם), עכ"ל. והננו רואים שיש אחיזה יותר גדולה גם בגופנו ברגלנו דייקא, והוא כנ"ל, כי שם עיקר קושי התיקון.

ולפי זה יובנו דברי הרמ"ק ע"ה, שאמר שאותו הפגם בא מחמת הסתלקות פני הרחמים מהנצח וזה בגלל קטרוגי היצר הרע. ופירוש דבריו כנ"ל, "פני הרחמים" – פירוש של דבר שורש וטעם האהבה עם רצון להיטיב, וכנ"ל בנצח אין רצון וטעם להשפיע, אלא רק התגברות בלי רצון פנימי לאהוב. והוא מטעם "קטרוגי היצר הרע" כנ"ל, בגלל שבוטלו הטעמים של רצון להשפיע אהבה שבאים מספירת חכמה, לכן הופסקה ההשפעה מהחסד וירדה למדרגת נצח. והיות והנצח הוא השפעה בלי מוחין דגדלות ואור של א"א, לכן שייך בו הדין והקצף על העושה היפך מרצון ה' (מה שאין כן אם ההשפעה היתה בא בדרך החכמה או החסד – שמושפעים מא"א, ושייך בהם הסבלנות לסבול הרשעים).

ועתה נבאר דבריו של רח"ו ז"ל.

ותחילה נסביר מהו עניין השפעה מהפנים והשפעה מהאחוריים.

מצד המאציל נעליון – אין שום שינוי באורותיו כלל, ומדרגת האדם היא זו שקובעת אם המאציל משפיע אליו בדרך פנים או בדרך אחור.

⁵⁰ ברכות ו.

אם האדם רוצה לעשות רצון ה', והוא כנגד מדרגת הבן הנ"ל, וכנגד ספירות החכמה והחסד, שזה נקרא שהוא אוהב את ה' ואת מצוותיו ולכן עושה רצון ה' כרצונו ממש, ואין לו קושי בקיום המצוות אלא אדרבה מתענג על ה' בעשייתם, זה נקרא שהמאציל משפיע עליו בדרך פנים, והוא בסוד "אהבה בתענוגים", כי מתענג על ה' פב"פ תמיד (כנגד זווג אבא ואימא שהם מזדווגים תדיר – ר"ל הנאצל (אימא) מקבל תענוגים (בזיווג) מאת המאציל (אבא) תמיד, בלי הפסקה, ה' יזכנו).

ואם קשה לאדם לקיים את רצונו יתברך, ואין לו רצון וחפץ בהם, ומ"מ הוא עושה ומקיים את מצוות האדון כי הוא מצווה – מדרגה זו כנגד העבד שכפו עליו לעשות דבר מה. והוא כנגד ספירת הנצח שהסברנו לעיל. והוא מקיים מצוות ה' כי יודע שאין עוד מלבד, ומ"מ ידיע זו היא רק שכלית, והמח שלו כופה על תאוות ליבו הרעים, וזה סוד "אתכפייא" שבזהר, והוא סוד האחוריים.

והוא כי הרצון הפנימי של האדם בא מא"א, וא"א משפיע רק עדי לחב"ד וחג"ת, ולא בנה"י, לכן אין לעבד רצון בעבודתו, ומ"מ עושה בכפיה.

ועוד ידוע שעמלק כנגד הדעת דקלי' בסוד "ראשית גוים עמלק", והדעת מהותו הוא ידיעת המאציל. וכל מהותו של עמלק זהו להתיל ספק במציאות המאציל, ולכן נקרא שעמלק אחוז באחויים דדעת.

ולפי זה נחזור לדברי רח"ו, אמר האריז"ל שהפגם היה בנצח והוד בהיות ז"א ונוק' אחור באחור, ור"ל כנ"ל, כאשר האדם במדרגת אחוריים דייקא, ר"ל שעובד את ה' בלי רצון פנימי, ובלי גילוי של אור א"א (שורש הרצון), דהיינו עובד דרך הנצח והוד כנ"ל, שם שייך שעמלק יפגע באדם ויטיל לו ספקות בעבודת ה'. ולזה רמז הפסוק "ויזנב בך כל הנחשלים אחריך", אחריך דייקא, למי שהוא בבח' אחוריים.

וזה שעמלק פגע בנו במדבר הוא היות ועם ישראל היו עובדים את ה' בדרך אחוריים – בלי רצון – וזה רמוז בפסוק "לכתך אחרי במדבר", כי היציאה ממצרים פירשה יציאה מהמצרים של הנפש – מהמ"ט שערים של הקלי', והיו עניים בדעת כמו שכתוב "אעלה אתכם מעני מצרים", וזה שזכו חמישית מעם ישראל לצאת משם הוא כח האמונה שבהם שמו שכתוב "ויאמן העם", ואמונה זו לא היתה ברורה אלא בקטנות, כי השיגו אור הכתר והאמונה וידיע שכלית אבל לא הפנימו לליבם אמונה זו ע"י הדעת (שלזה זכו רק בארץ

ישראל "יודעתם כי אני ה'", ולכן להיותם במדרגת חסד וחכמה בא"י התענגו מה' בסוד "ארץ טובה". ומי שנשאר עם המוחין דקטנות על אמר רשב"י שא"י נקנת בייסורים – ר"ל זיכור הנה"י כנ"ל ששם עיקר הקושי), ולכן פגע בהם עמלק דווקא אז כי היו בבחי' קטנות ואמונה בשכל בלבד.

והדעת כנ"ל היא האמונה בלב, ולכן הדעת היא הרוח של כל המידות (ז"ת), ר"ל בזכות שהאדם יודע שהמאציל קיים, ומרגיש זאת בליבו – אז ממילא הז' מידות זכות וברות, ואין לו אהבה ויראה נפולה וכו', אלא "אין עוד מלבדו" ופנימיות החשק והאהבה היא למאציל, וכן לשאר כל המידות. אבל אם יש פגיע בדעת כאמרם ז"ל⁵¹ אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח שטות – ר"ל הרוח של הז"ת של הטומאה (דהיינו רצון לקבל לעצמו אהבה יראה וכו'), והרוח שטות הזה הוא למעשה הדעת דקליפה (כשם שהדעת נקראת בקדושה רוח ביחס לז"ת), והיינו עמלק – שהוא מכניס בלב האדם ספק במציאותו יתברך, ולכן נגרם מכך שמתקלקלות כל המידות ז"ת – והם כנגד הז' עממים שהיו בארץ כנען. ועמלק היה בראש הז' עממין, בסוד הדעת דקלי' כנ"ל, כי ידע שיש מאציל, שהרי ראה את כל הניסים של יציאת מצרים, ומ"מ נאמר עליו "יודע רבונו ומכוין למרוד בו", יודע כנ"ל כי הוא מושרש בדעת, ומ"מ הוא בקליפה כי הוא מתנגד למציאות המאציל. דהיינו מטרת עמלק לעצור את השפעת המח (שהאדם למד תורה על מנת לעשות מעשים טובים) על הלב – שהוא שורש המידות.

וכאשר יש לעם ישראל דעת דקדושה – המוח שולט על הלב, וזה מה שאמר משה⁵² "כי עם קשה עורף הוא וסלחת", וכמארז"ל⁵³ ג' עזין הן [...] ישראל באומות כו', פירוש עזות דקדושה, עז כנמר – ר"ל שהמח שלהם שולט על הלב, וזה ע"י העורף ששם מקום הדעת. ולעומת זאת הדעת דטומאה היא העקשנות, שמתעקש ולא מניח למח לשלוט על הלב וזה מהותו של עמלק "ויזנב בך כל הנחשלים אחריו" ר"ל כל אלו שהיו בבחי' אחוריים, בלי רצון פנימי לעבוד את ה' ולעשות טוב, שם יכול עמלק לפגוע, דהיינו לאלו שהם במדרגת נה"י, כנ"ל, והיינו אלו שכופים המוח על הלב – באיתכפייא, בלי רצון פנימי, שם עומד עמלק. אבל מי שבמדרגת חב"ד וחג"ת – דהיינו בבחי' אתהפכא שלבו מתענג מאהבת ה', אין מקום לעמלק לשלוט עליו.

⁵¹ סוטה ג' א'

⁵² שמות ל"ד ט'

⁵³ ביצה כ"ה ב'

וכמו שהוא בנפש למטה כן הוא ממש למעלה בזו"נ, מודעת זאת שנה"י דאו"א נעשו מוחי' לז"א כי חב"ד דאו"א מתלבשים בנה"י ואמנם ענין ד' בתי תפילין הם ד' מוחי' שבז"א חו"ב חו"ג משום שהדעת המלוּבש ביסוד אימא נחלק לחו"ג והתחלקות זו הוא ע"י קוצי דשערי דא"א המכה בז"א מאחוריו וז"ס שומר ישראל, ופי' חו"ג אלו הגם כי כבר יש בז"א ו"ק ומכללם חו"ג אלא שהן בחי' מדות העצמיים כנ"ל בענין הבחי' השנית מג' בחי' שבמדות, וחו"ג אלו הנק' מוחין הם שכליים כנ"ל בבחי' הא', ויש ג"כ בז"א מוחי' דקטנות ומוחי' דגדלות וענין מוחי' דקטנות היינו ע"ד הנ"ל בענין מוח שליט על הלב וז"ס קוצי דשערי דא"א כי הכח הזה בדעת להיות שליט על המדות נמשך מא"א הרצון שלמעלה מהחכמה שממנו בא השליטה שהיא על כרחו של המקבל, ולשם עומד עמלק מל' ומלק את ראשו ממול ערפו (ויקרא ה' ח') יודע ומכוין למרוד נגד הדעת כנ"ל, בחי' חוצפא אשר לנגד קוצי דשערי ושליט' דעת דקדושה כנ"ל, וכמ"כ מז"א לנוקבא נה"י דז"א מוחי' לנוקבא ובכל לילה יורדת בבי"ע ועולה בבוקר באצי' ומתייחדת עמו אב"א ואח"כ פב"פ והענין כי אין מלך בלא עם עוממות בחי' נפרדים והרי באמת אין לך דבר שחוץ ממנו ית' אלא שהפרידן לעינינו ע"י גבורות וצמצומים להעלים ולהסתיר הארת א"ס שבאצי' ויהי' עי"ז התהוות הנפרדים ובחי' זו נק' אחוריים נה"י דז"א מוחי' לנוק' שהיא מקור הנבראים, דהיינו שהשפעה לנוק' היא רק מבחי' נצח בלבד שהוא בחי' היותר נמוכה ע"ד שנת"ל, והנה כתיב מלחמה לה' בעמלק מדר דר (שמות י"ז ט"ז) פי' ל' דרי דרי שורות שורות דהיינו בכל בחי' השתלשלות מפרצוף לפרצוף שנה"י שבעליון נעשו מוחי' לתחתון יש בחי' עמלק המנגד הוא בחי' החוצפא המנגד לניצוח דקדושה שהוא ענין השליטה דמוח שליט על הלב שז"ס המוחי' שנעשו בתחתון מנה"י שבעליון כנ"ל, וז"ס המלחמה עמו, וכבר ידעת ענין עבודת האדם שבאתעדל"ת אתעדל"ע דהיינו באותה בחי' שהאדם עובד ה' הוא מעורר כך למעלה וכשעובד בבחי' אחוריים דמוח שליט על הלב ועובד ה' להיות שונה פרקו ביותר מרגילותו כדאי' בדרז"ל (חגיגה ט' ב') ה"ז מעורר ג"כ למעלה להיות יחוד זו"נ אב"א עכ"פ ולא יפרידם עמלק וז"ס ואזניך תשמענה דבר מאחריך (ישעי' ל' כ"א) ואח"כ כשהגיע למעלת אהבה בתענוגים דפנים הנ"ל מעורר ג"כ למעלה יחוד פב"פ, ולזה גם בהיפוך ח"ו כשיש פגם למטה בעבודתו נפעל כך למעלה, וז"ס ויגע בכף יריכו דיעקב בבחי' נצח שבו כשהעבודה בבחי' אחוריים בבחי' ניצוח לבד שם יש מקום לעמלק לפעול ולעכב עבודה זו ע"ד הנ"ל (אלא שעמלק ממש הוא נגד הדעת ולכן נלחם עם משה וכאן עם בחי' נצח הי' ענף ממנו ע"ד הנ"ל בפי' מדר דר כו') ועי"ז הי' ג"כ פגם למעלה בנצח דז"א ולכן נמנע שפע הנבואה שבאה מנו"ה לטעם הנ"ל שהם כלי השפע וז"ס ודבר ה' הי' יקר בימים ההם אין חזון נפרץ (שמואל א' ג' א') עד ששמואל תיקן מדת הנצח ולכן נאמר לו פקדתי את אשר עשה עמלק (שמ"א ט"ו ב') כי אז יש יכולת להלחם בעמלק העומד לנגד בחי' זו דניצוח ושליטה כנ"ל: והנה ידוע דעלמא תתאה כגוונא דעלמא עילאה ולכן גם בנו"ה של

הבע"ח שהם ירכינ נעשה פגם הנ"ל וז"ס גיד הנשה ולכן ארז"ל אין בגידין בנותן טעם (חולין פ"ט ב') אלא עץ הוא והתורה אסרתו (חולין צ"ב ב') וכמשנת"ל בענין ערבי נחל שאין להם לא טעם וכו':

ובזה יובן מ"ש בזהר א"ת גיד הנשה ר"ת תשעה אב שגיד זה א' משס"ה שולט בת"ב והענין כי כבר ידעת ענין והנצח זו בנין ירושלים ולפי שגיד זה נגד הנצח דקדושה ע"כ הי' בו חורבן בהמ"ק וכמו שביעקב כתיב ויזרח לו השמש (בראשית ל"ב ב"ב) כך עתיד הקב"ה לרפאינו ולגאלינו בב"א:

וזה שאסר המאציל לאכול גיד הנשה לפי זה מובן, והוא כי שם עיקר אחיזת הקלי', בין בבני אדם ובין בבעלי חיים, והוא כי עיקר היצר הרע בכלי ההשפעה, וספירות ההשפעה הם הנה"י.

ומרוב שקשה מחמת טרחה לתקן את הנה"י, כהיום נוהגים לא לנקר את האחוריים – נה"י – של הפרה, ולהוציא משם כל החלבים האסורים, אלא מוכרים את זה לגוים. והוא מהשתלשלות הנה"ל.

נמצא שהמאציל מיעץ לנו שלא לאכול את גיד הנשה, והוא כי זה יכול להקנות לבן אדם מידות רעות – ויצר הרע גדול שקשה מאוד להתגבר עליו, ולכן שב ואל תאכל עדיף.

ט - מצות השבתת החמץ

ידוע הדבר שהחמץ מסמל את היצר הרע, והמצה היצר הטוב, דהיינו ההבדל בין החמץ למצה הוא רק שנתנו ללחם להתנפח ולהחמיץ.

והראיון של "להתנפח" גם שייך אצלנו המין האנושי והיינו מה שנקרא בלשון הזהר "אנא אמלוך", והיינו האדם שמחפס כבוד.

ולפי פנימיות הדברים, הלחם כנגד ספירת המלכות, כמו שנאמר "ועזוב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע איתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל וכו'", והלחם היונו אשתו של פוטיפר.

ונמצא שהלחם כנגד ספירת המלכות, לכן הלחם הוא בא בתוך מאכל בסיסי בסעודה, והוא כי המלכות היא כנגד מידת האדמה, וכן האדמה היא בסיס לכל בניה, קודם כל מתחילים מהיסודות בתוך הקרקע – היסוד בתוך המלכות, ואז מתחילים לעלות. והעבודה היא ממטה למעלה.

וכן הוא בסעודה ג"כ, הבסיס לסעודה הוא הלחם (מלכות), ויש מאכלים שבאים ללפט את הפת והם כנגד הז"א שבא לפאר ולהטעים את הלחם, ומ"מ עיקר הסובע בא מהמלכות – לחם, כי הברכה בא תמיד מספירת המלכות, כשם שראינו שמקור הברכה בשבת, ושבת גם כנגד המלכות, והיינו המלכות לוקחת את כל הספירות שמעליה ובונה מהם בניין שלם של תענוגים.

נמצא שהלחם כנגד ספירת המלכות, וידוע שהמלכות נקראת "אני", והאדם אומר "אני" כאשר הוא מתכוון להסיג דבר מסויים – "אני צריך", "אני רוצה", "אני מבין", והוא כי ידוע שהמלכות נקראת כלי קיבול ביחס לכל הספירות שמעליה שנקראים אורות – השפעה. ולכן כאשר האדם אומר "אני" הוא מתכוין לקבל דבר מסויים.

ואם הדבר שהוא רוצה הוא על מנת לקבל – זה נקרא מלכות של הס"א, והוא מה שהזהר קרא "אנא (אני) אמלוך", כי המלכות רוצה למלוך כפשוטו, והיינו כל עוד אינה מתוקנת היא חושבת ש"בשבילי נברא העולם" ר"ל כולם צריכים לשרת את הצרכים שלי על מנת שאני יתענג על מנת לקבל.

ועל המלכות מתוקנת להפסיק לקבל על מנת לקבל, והיינו לא לרצות לקבל לעצמה, אלא רק לקבל על מנת להשפיע.

ועוד המלכות כאשר לא מתוקנת, היא מחפסת כבוד על מנת לקבל, ועבודתה ותיקונה הוא כאשר היא דוחה את הרצון לכבוד העצמי ומקבלת את שיפלותה, כי "לית לה מגרמא כלום" – אין לה מעצמה כלום, כל כולה רק מקבלת הכל מאת ה', א"כ אין לה כלום ממש משלה. וכאשר היא מקבלת את הרגש הזה של אפסיות, אז היא מעלה את הכבוד לשורש ומפנימה שאינני ראווה לכבוד, כל הכבוד מגיע רק לה' – ובזה יתנסה דוד באמרו "ה' אמר לו לקלל אותי" – והיינו כנ"ל, שאני דוד – שכנגד ספירת המלכות לכן זה עיקר תיקונו של דוד – להפנים את אפסיותו (כי כל המלכים באים משבט יהודה שכנגד ספירת המלכות חוץ משאול שהוא כנגד היסוד, ורק כי נחבא אל הכלים" – מלכות, והשפיע למלכות בעולמות הרוחניים, לכן זכה למלוך על ישראל תקופה קצרה אע"פ שלא היה מספירת המלכות).

וכן מצאנו שמשנה לא רצה למלוך, וכי "עפר ואפר אנוכי" – ר"ל "אני" המלכות כנ"ל, היא מתוקנת רק כאשר היא מרגישה שהיא "עפר ואפר", ולכן המלכות כנגד מידת האדמה (כי החכמה – מידת המים, בינה – מידת האש, ז"א – מידת הרוח, ומלכות – מידת האדמה). ולכן רק כאשר הגיעו לשיא ותכלית הענווה – זיכוך כלי המלכות, אז זכו שהאור של הכתר יכנס בכלי שמלכות, ולכן זכו כפשוטו "לכתר מלכות".

וכל זה מרומז באסור אכילת חמץ, והוא כנ"ל, כדי לצאת ממצרים – והיינו המיצרים שהם המידות הרעות של האדם שהם מידת המים שהיא תאוות ממון נשים אכילה ושכנגד החכמה כנ"ל, ומידת האש שהיא גאווה וכעס וספירת בינה, ומידת הרוח שהיא כנגד כל העבירות שבפה כגון לשון הרע, מוציא שם רע, דברי הבל וריק וכו' ושכנגד ספירות הז"א, לפני לתקן את כל זה דבר ראשון חייב האדם לתקן את מידת האדמה, והיינו ספירת המלכות, לקבל את אפסיותו. כי כל התורה שלמד זה מתנה מאת ה' (בסוד "תורה אור" – ואין תיקון באורות, כי האורות מגיעים לאדם לבד כאשר מזכך את מידותיו. וזה סוד "יגעת ומצאתה", יגעת בזיכוך הכלי – המידות, אז יתנו לך מתנה אור התורה), וכן כל הממון שלו אינו שלו, אשתו אינה שלו, בניו בפקדון אצלו, וכן כל מה שסובב אותו זה לא בא בזכותו אלא מתנת חנם ממש מה'. מה הקניין שלו באמת? תיקון מידותיו וזהו! כמו שאמר הפסוק "ועתה ישראל מה יהוה אלהיך שואל מעימך כי אם ליראה את יהוה אלהיך (תיקון הגבורה) ללכת בכל דרכיו (הדרך הוא היסוד נודע, והיסוד כלול מכל הספירות שמעליו, והיינו חסד גבורה ת"ת נצח והוד) ולאהבה אותו (תיקון ספירת החסד) ולעבוד את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך" – והנפש כנגד ספירת המלכות.

ורק כאשר מצליח לקבל את שפלותו בליבו, אז הוא יכול לעלות ולתקן את המידות העליונות, כי העבודה ממטה למעלה.

וכאשר אוכלים המצות יש לכווין בדבר זה, כי כשיצאנו ממצרים היינו ממש שקועים ברע – שיא הרצון לקבל, ממש אפסים כפשוטו, עד כדי כך שהמלאכים שאלו את המאציל "מה בין המצריים לבין היהודיים, הלא אלו ואלו עובדי ע"ז ח"ו.

וה' זיכה אותנו והשפיעה בחינם (בלי זיכוך הכלי והמידות מצידנו בתחילה) אור המוחין דגדלות ב', כדי שנצא מהרע שלנו, ורק אז נוכל להתחיל לתקן דבר במ"ט ימי העומר. ועיין להשלמת העניין מצות הפסח, והעומר).

כא - מצות סיפור יציאת מצרים

סיפור יציאת מצרים מלמד אותנו להכיר טובה למאציל, ולהודות לו והיינו תיקון ספירת הווד.

יש מצוה לשמוע בעצמנו על סיפור היציאה, ויש מצוה לחנך את בנינו בסיפור היציאה, והיינו לפרסם את הנסים שה' עשה עימנו, ואם לא היה עושה עדיין היינו עבדים, ור"ל עבדים ליצרים הרעים שלנו.

ועל כן עלינו להתבונן בדכרינו ולחזור למוטב.

ל - שלא לישבע לשוא

מצוה פשוטה, התורה מלמדת אותנו שעל האדם להיות אמיתי ולא להיות שקרן.

לד - שלא להרוג נקי

שלא להרוג חף מפשע – פשוט.

לו - שלא לגנוב נפש מישראל

שלא לגנוב בן אדם ולמכור אותו לעבד כמו שהיו עושים בעת העתיקה ועד היום במדינות עולם שלישי. ודבר פשוט הוא שהוא דבר רע.

לז - שלא להעיד בשקר

מצוה פשוטה, התורה מלמדת אותנו שעל האדם להיות אמיתי ולא להיות שקרן.

לח - שלא לחמוד

גדר המצוה הוא שהאדם חומד ורוצה לקחת את ממון או חפץ או אשתו וכו' שלא חבירו, אבל אם הוא רוצה חפץ או ממון כמו של חבירו מותר.

טעם ההלכה פשוט לפי זה, שה' מצווה אותנו שלא ישגע את חבירו ויפציר בו למכור לו ולתת לו את ממונו. אם שאלתה פעם פעמיים מספיק, אל תשגע אותו!

מכאן נלמד לא לשגע את חבירנו 😊

מו - שלא לגרוע שאר כסות ועונה

לגבי מצוות עונה פשוט, היא מעלה מ"ן לא תוריד לה מ"ד?

בעניין הכסות, ידוע שהאשה בסוד לבוש שהוא סוד ספירת מלכות שהיא לבוש וכלי לאור אין סוף, ולכן האשה נמשכת לשורשה סוד המלבושים, וזה צורכה הנפשי, ולכן מוטל על הבעל למלאות את צורכה הנפשי וזה חסד נפלא ביותר (ולכן האשה תמיד חסר לה מלבושים אע"פ שאין מקום בארון בגדים)

ועוד נצטווה הבעל להאכיל את האשה שלא תמות מרעב ופשוט.

מח - שלא להכות אב ואם

פשוט. אל תיהיה רע!

מט - מצות דיני קנסות

מצוה על בתי הדין ובתי המשפט להטיל קנסות על עוורונים למען יהיה להם הרתעה שלא ימשיכו במעשיהם הנבזים, (כגון גנב שחייב כפל), או לתת קנסות לאנשים למען ישמרו שמירה יתירה על ממונם שלא יזיקו.

ומה שאנו רואים כהיום שהממשלה שלנו מטילה קנסות על עברייני תנועה אשר מסכנים את אזרחי המדינה, דבר זה נפלאה ביותר ומצווה גדולה למען לתת הרתעה לנהגים שיסעו בזהירות ולא יזיקו, שנאמר "ושמרתם את נפשותיכם".

נא - מצות בית דין לדון בנזקי בהמה

מצווה לדון בכל דבר שמזיק ולהשתית סדר חברתי במדינה.

נב - שלא לאכול שור הנסקל

שור הנסקל פירושו שור שהרג בן אדם, ולא יפה להנות מהריגת בן אדם. ועוד היות וע"י אכילת השור הוא קונה את הטבעים שלו, לכן צוותה התורה שלא לאכלו כדי שלא ניהיה מזיקים בעצמנו.

נג - מצות בית דין לדון בנזקי הבור

כידוע הדבר שכל העולם כולו זה בחינת גן עדן, סוד גן עדן של עולם העשייה, ובגן עדן כולם צריכים רק לענג אחד את השני. 😊

ואילו פה בא בן אדם חופר בור ברשות הרבים או מניח מכשול מסויים במקום שבו עוברים ושבים (שזה תולדה של בור), הרי הוא גורם לנזק לבני אדם בגן עדן במקום תענוג. ☹️ ולכן א' מוטל על כל אדם לשים לב שהוא לא מניח מכשולים ברשות הרבים, ואם בטעות נפל לו שירים אותם בכיף.

ואם הוא צריך לזרוק חפצי הפקר לרשות הרבים, שיניח אותם בפניה מסויימת שלא תזיק לציבור. תודה.

אם בדיעבד אדם הניח מכשול ברשות הרבים ואדם נכשול בו, הרי מצוה על הבית הדין לבדוק את הנתונים ולבחון האם בעל המכשול חייב לו פצויים של ממון או לא. כך מצווה תורתנו הקדושה (קדושה = טובה).

נד - מצות בית דין לדון גנב בתשלומין או במיתה

ידוע הדבר ומפורסם העניין שבעולמו הנפלא של הקדוש ברוך הוא, המאציל העליון ברא כל בני האדם עם נקודה טובה שאין לשני, וגם כל אדם חסר במשהו.

למשל האחד יש לו ידע בחשמל – חשמלאי, האחד יש לו ידע בנגרות אבל אינו יודע חשמל, אחד ידע ברפואה אבל לא יודע נגרות, אותו דבר בחפצים של אדם, לאחד יש רכב ולשני אין, וכן על זה הדרך...

המטרה שהמאציל יסד את זאת המציאות על מנת להרבות אהבה ואחוה בין הבריות, ושהעולם יחיה במתכונת של הרמוניה והשלמה הדדית.

והנה הגנב שגונב ממון, או גונב בני אדם הרי זה בעצם הורס לכל האנושות, כיון שבכל אחד יש נקודה טובה שאין בחבירו, ועכשיו נגרע מהשלמה הדדית הכלל עולמית.

על כן צוותה תורתנו הקדושה להשתית סדר במציאות, ולדון דיני גנב על מנת לבלום ולתת הרתעה לכל החפץ להרוס את עולמו הנפלא של הקדוש ברוך הוא.

מכאן ילמד כל אדם כמה חשוב לנהוג עם עצמו ועם ממונו בהשלמה הדדית עם כלל המציאות לטובתו ולטובת כל האנושות, כי כולנו כאן בעולם גלובלי, עולם אחד, כולנו

באותה סירה, והצלחת הזולת היא היא הצלחתי ממש, כי עכשיו גם הזולת השתתף במערכת של ההשלמה ההדדית העולמית, ובסופו של דבר השפע יגיע גם אלי. על כן נשמח בממון חבירנו ובטובתו בסוד "עין טובה". בשורות טובות.

סב - שלא להחיות מכשף

ידוע הדבר ומפורסם העניין שלצורך הבחירה של האדם השם ברא בעולמו (לצערינו) גם מזיקים, המזיקים מתבטאים גם בבעלי חיים עלי אדמות (כגון נחש, עקרב, חיידקים) וגם בייצורים על חושיים המכונים בשם "שדים". שתי שדים עיקריים אנו מכירים, אחד זכר ושמו סמי וכת דיליה, ואחת נקבה ושמה לילי וכת דילה.

אדם אשר עושה כשפים שלא כמו השבעת מלאכים שנעשית על ידי יצורים על חושיים כדוגמת המלאכים הטובים, הכשפים נעשים על ידי השדים המזיקים, וכל רצונם הוא רק כוונה להזיק.

ולכן התורה אומרת אל תכשף, שפירושו אל תזיק בצורה על חושית, כי זה לא יפה! ועוד אם מצינו אחד כזה שעוסק בכשפים על חושיים ובנזקים על טבעיים, מצוה להתקשר למשטרה 100 (בעת הגאולה שכבר מתחילה היום), שתפקיד המשטרה הנפלאה להגן על אזרחי המדינה מכל היזק רוחני נפשי פיזי או ממוני, שנאמר "שוטרים תתן לך", ואשריהם השוטרים הנאמנים שדואגים לכלל ביטחון האיזרחים, יברכו מפי עליון וברכת ושמירת השם עליהם תהיה.

סג - שלא להונות הגר בדברים

ידוע הדבר שהעולם הנפלא שלנו מורכב ממגוון לא בטל של מאות תרבויות ודתות שונות זו מזו. ודרכי חיים שונים מחברה לחברה, מציבור לציבור, מעדה לעדה.

גר פירושו אדם שלא רק משנה מקום גאוגרפי, אלא גם משנה מיקום חברתי ותרבותי. וכיון שהגר מגיע למקום חדש, דרכו וטיבעו להרגיש חלש, אדם שפחות מסוגל להביע דעה ונחות, ולפעמים קשה לו להתאקלם בחברה אליה הגיע.

בני האדם עלולים חלילה לנצלו ולרמות אותו, או להשתלט עליו לטובתם הפרטית והאישית. ולכן מצווה התורה הקדושה, אדרבא תרימו אותו ותקדמו אותו, ותשלבו אותו חברתית, תנו לו חיוך וייחס חם שירגיש שהגיע למקום אוהב, שנאמר "ואהבת את הגר".

הדבר הזה קיים בכל ישוב, בכל מדינה, ובכל חברה. ועלינו לא לתקוף את אדם זה בשאלות ישר.

סד - שלא להונות הגר בממון

כנ"ל במצווה סג.

סה - שלא לענות יתום ואלמנה

כדרכו של עולם בפרט בעת התעתיקה הילדים והאשה היו נסמכים על ראש המשפחה בכל מה שקשור בצרכי הבית הביגוד והמזון, והילדים גם בצרכי החינוך.

והנה אב שנפטר מן העולם הרי הוא מותיר חלל ריק ופנוי שאין מי שישאנו, ונפשם עגומה עליהם כי אינם יודעים יותר מאין יבוא צורכם.

לכן נפשם חלשה ומצווה התורה הקדושה "אל תצערם עוד יותר, כי כל טיפה של צער, הרי זה כקש על גב הגמל שיכולה למוטט אותם נפשית לחלוטין.

לכן אדרבא מצווה התורה שאם אתה מכיר בסביבתך יתומים ואלמנות, או סתם מחוסרי תמיכה נפשית או פיזית, שיהיה האדם בעל אצילות נפש, ודאג וישתדל להועיל ולעזור לצורכם באהבה איכפתיות ודאגה כנה.

סו - מצות הלואה לעני

בדרך כלל טוב שאדם יכלכל את דבריו וממונו בצורה נכונה ומתוקנת, ידאג תמיד שיהיו הכנסותיו יתר על הוצאותיו.

אבל קורה מחמת מעגלי החיים וטירדות העולם שהאדם לא מספיק לייצר הכנסות שיכסו את הוצאותיו. לכן יש לו אפשרות לקחת הלואה לזמן מה על מנת שיוכל להשתקם ולחזור למסלול החיים בכבוד.

כאן מגיע המצווה הנפלאה של המלווה שאומרת לו התורה "תשקם את אחיך", "תעמיד אותו על רגליו", לטובתו לטובת משפחתו ולטובת כל האנושות.

סז - שלא נתבע חוב מעני שאין לו מה לפרוע

עני מיסכן שאין לו אפשרות לפרוע כנראה הגיע למצב כלכלי דחוק, ואדם אשר תובע את חובו רק מצער אותו עוד יותר, באופן כללי מלמדת אותנו התורה לא לבקש דבר מהזולת שאתה יודע שהוא לא יכול לעמוד בו על מנת לא לצערו.

סט - שלא לקלל הדיין

דרכו של אדם, בפרט וכאשר מפסיד בדין, להוציא קיטון של טינופת מפיו כלפי השופט. פה אומרת התורה "תהיה גיבור, ותקבל את הדין באהבה", סך הכל הדין לטובת כולם, להחזיר את הצדק והיושר לחברה.

ואם אתה בטוח שהדין איתך, ניתן לפתור את הבעיה בדרך טובה ע"י ערעור לבית דין גבוה יותר, והרי הקללה נמצאה ללא רווחה.

ע - לאו דברכת השם

הנה המאציל העליון אוהב את כל נבראיו באהבה אין סופית, וכל ישעו וחפצו רק להיטיב לכולנו לנצח נצחים, ואם חלילה עשה דבר הנראה בעינינו כלא טוב עבורנו, אין זה אלא מקוצר השגותינו, ולאחר זמן נראה איזה טובה צמחה לנו ממה שהיה נראה לנו בהתחלה כרע.

איך חלילה את השם הטוב שנתן לנו חיים במתנה וחושב עלינו רק טוב, נחזיר בכפיות טובה קללה ח"ו?

עא - שלא לקלל הנשיא

לצערינו אנו רואים שדרכם של בני האדם להתלונן ולגנות את אנשי וראשי הציבור, אם זה ראש העיר, או ראש ממשלה, והדבר בכלל לא אמור להראות כך, אלא צריך שיהיה שיתוף פעולה בין הנשיא כדוגמת ראש הממשלה, לבין האזרחים. דווקא שיתוף ויחסי גומלין הדדין תורמים להצלחת האומה בכל תחום, ולכן יידידי אל תקלל, את הבעיות נפתור בדרכי יושר.

פירוט הקרבנות

איך הקרבנות הופכים אותנו ואת העולם לעולם שכולו טוב? (על פי הרב חיים כהן⁵⁴)

---

⁵⁴ טללי חיים ויקרא סט

עבודת הקרבנות – סוד הייחוד והאחדות

דברי הזהר על עבודת הקרבנות

בפרשתנו מתחילים הציוויים על עבודת הקרבנות. עבודה זו היא לעילא לעילא, נשגבה מאוד. צריכים אנו לדעת, כגודל הקדושה כן גודל הפעולה העליונה. אין מקום קדוש יותר מבית המקדש שהוא מרכז העולם, יסוד ושורש של כל השראת השכינה והשפע האלהי בכל המציאות כולה. ממילא ברור שהעבודה שנעשתה בבית המקדש, היא הפעולה המרכזית ביותר בתיקון העולם כולו. בית המקדש הוא שורש כל המציאות כולה, ממילא, העבודה שנעשתה בו מכוונת לתיקון השורש של העולמות כולם. מכאן נבין שעבודת הקרבנות מושרשת בעניינים עליונים ביותר המכוונים לתיקון המציאות כולה. דברים אלו אמורים כלפי כל הקרבנות, ובייחוד קורבנות ציבור המכוונים לתיקון כללי. ואף מבין קרבנות הציבור, מיוחד ועליון הוא קרבן התמיד, שמתוקף קדושתו ופעולתו העליונה היה צריך להיעשות דבר יום ביומו, בבוקר ובערב, באשר הוא אבן יסוד לתיקון המציאות כולה.

אם כן, צריכים אנו להבין מעט מזעיר מהי המשמעות הפנימית של עבודת הקרבנות שכל כך שגבה מעלתה, עד שנעשתה לעבודה המרכזית ביותר בבית המקדש. והנה, עניין זה נוכל ללמוד מדברי הזהר הקדוש, שמדקדק במילה "קרבן" ובאמצעותה חושף בפנינו מהעניין הפנימי הגנוז בסוד הקרבן. עניין זה הוא גבוה ומופשט, וקשה מעט להבנה. אכן, סודו של הקרבן במקום עליון, וממילא קשה למחשבתנו לעלות עד מקום זה ולהשיג את מהות עניין הקרבן. ננסה בחסדי ה' לטעום מעט מדבש ונופת צופים זה, באשר אלו יסודות מרכזיים בעבודת ה' בכלל ובעניין הקרבנו והתפילה בפרט.

וזו תרגום לשון הזהר הקדוש בפרשתנו (ג ה א):

רבי חזקיה היה מצוי לפני רבי שמעון ושאל ממנו: זה שנקרא "קרבן", הלא היה צריך להיקרא "קירוב" או "קרבות", ומדוע נקרא "קורבן"? אמר לו רבי שמעון הרי ידוע בין החברים שקרובן הוא התקרבות הכתרים הקדושים (סוד הספירות) שמתקרבות כולן כאחד ומתקשרות זו בזו עד שנעשו אחד בייחוד שלם, לתקן את השם הקדוש כראוי. זהו שנאמר "קרבן להשם" קרבן לאותם כתרים קדושים לשם הוי"ה להשלים את השם הקדוש ולייחד אותו כראוי כדי שימשיכו רחמים בכל העולמות, והשם הקדוש יתעטר בעטרותיו לבשם את הכל... אמר רבי חזקיה: אשרי חלקי ששאלתי והרווחתי סודות אלו, וזהו בהירות העניין וסודו. עכ"ל.

הזהר כותב שרבי חזקיה שאל את רבי שמעון בר יוחאי לפרש המילה קרבן, שהלא אם המשמעות היא שהאדם מתקרב לה' באמצעות הקרבן, היה צריך לקראו "קרוב", או "קריבות", ולא "קרבן", שכן לשון קרבן מתייחסת יותר למצב שבו האדם מקרב בין שני דברים אחרים, כמו "לקרבן זה לזה", ואם פעולת הקרבן מתייחסת רק להתקרבות האדם להקדוש ברוך הוא היה צריך לכנותו באופן תואם יותר – "קרוב" או "קריבות", כך שואל רבי חזקיה.

ואכן, רבי שמעון בר יוחאי מבאר לנו שסוד הקרבן באמת פועל פעולה של קרוב בין שני דברים, ולכן השם קרבן מתאים לו ביותר. ומה הקרבן מקרב – "קרבן מאינון קדישין דמתקרבי כולהו כחדא ומתקשרן דא בדא". קרוב וחיבור של כל האורות הרוחניים העליונים, לאחדם ולעשותם אחד – "עד דאתעבידו כולהו חד בייחודא שלים". ועל ידי כך נעשה שמו של הקדוש ברוך הוא שלם ומלא – "לאתקנא שמא קדישא כדקא חזי". הווה אומר הקרבן אמנם נעשה בתחתיות אך ובבהמה חמרית, אולם הוא פעל פעולה עליונה ונשגבה ברום שמיא, בבחינות העליונות של אורותיו של הקדוש ברוך הוא, עשר הספירות, שהן השורשים העליונים של כל ההוויה כולה. החיבור של השורשים העליונים הוא השורש לכל התפשטות הברכה לכל המציאות כולה. האורות העליונים שבמרומי האצילות, הם כמו המח והלב של המציאות כולה, ובשעה שהם נמצאים בשלמות בייחוד שלם כל המציאות כולה נשטפת באורם הזך והעצום. זה סוד פנימי הגלוי לעם ישראל שכן הם מכירים את השורש הנעלם של המציאות, ויודעים שכל המחלות והצרות שבכל המציאות אינן אלא השתלשלות מהפירוד באורותיו של הקדב"ה שבמרומים, וכל הברכות הם תוצר של חיבור ואיחוד המאורות.

עבודה צורך גבוה

זה המושג המובא פעמים רבות בספרים הקדושים - "עבודה צורך גבוה". והיינו, שעבודתנו איננה מסתכמת רק בהשבחת העולם החומרי והמציאות הגלויה. עבודתנו נוסקת לשמי מרום, מנענעת את אמות הספים של שורשי ההוויה כולה ומושכת את ברכת ה' ואורו מריש כל דרגין ועד למטה למטה. זאת העבודה שנצרכת לא רק לשם התחוננים, אלא לשם התיקון בעליונים, בשורש הנעלם של המציאות, הלא הם עשרת אורותיו, עשרת שמותיו, אשר מתוקף בהירותם, שבוהקים כמו אבן ספיר, מכונים עשר הספירות שבעולם האצילות. זאת אבן היסוד לעבודת ה' העמוקה שהתורה הפנימית פותחת אותה בפנינו. וכך ביארה רבנו הרמ"ק בטוב טעם, בספרו אלימה, וזו לשונו (אלימה מעין א תמר א פרק ב, והציטוט כאן הוא לשונו שהובא בשומר אמונים הקדמון ב עה):

"הספירות הם לבושים וכיסאות אל הא־לוה אין סוף יתברך שמו. וכאשר אנו מייחדים הספירות על ידי מצווה או תפילה וכן בכל הברכות הכוונה היא לתקן הספירות ולהכינם שיהיו כיסא אליו, ויתקרבו אליו, ויתוקנו לקבל אורו ושפעו. והנה קירוב הספירות וייחודן, היא עבודתו של האין סוף, כי הוא לא יקבל תועלת מן העבודה, רק שכל חפצו ורצונו להיטיב לזולתו, כי הוא הטוב והמיטיב, וטובו לעולם אינו חסר. אמנם הספירות הם צינורות ואמצעיים להמשיך הטוב דרך בם, ואם אנו חס וחלילה פגמנו הסיבות האמצעיות, היאך יבוא הטוב ההוא? שהרי אין האין סוף מאיר אלא במקום השלם, ולכן צריך לייחד ולקשר הספירות ולתקנם, כדי שתתיישרנה לקבל שפע האין סוף וטובו, ונמצא כי המתקן הצינורות וסיבות אמצעיות האלו וגורם שיוכנו לקבל טובו ושפעו של האין סוף, הוא הוא העובד אותו ועושה רצונו כי גורם שהוא ייטיב לזולתו. והמקלקל הצינורות וסיבות אמצעיות האלו וגורם שלא יהיו מוכנים לקבל טובו ושפעו, הוא ממש הבלתי עובד, הנקרא מכעיס ומקציף ומרגיז, מפני הרעה הנמשכת אל העובד מהיעדר טובו ממנו בסיבת קלקול הצינורות האמצעיים, והרי הוא כמי שקרע בגדי המלך בעניין שאינם ראויים למלך ללובשם, והקורע בגדי המלך חייב כפי מה שקרע או לכלך בעניין שנפגמו מלהתלבש המלך בהם.

באופן כי היודע לתקן המידות בכוונת המצוות והתורה והתפילה לקשרם ולייחדם ולהכינם לקבל שפעו וטובו הוא עובד לאין סוף, הגם שהאין סוף אינו מקבל תועלת מעבודתנו והוא כמו המאכל והמשתה שאוכל הגוף שאין הנשמה מקבלת תועלת ממנו, ועם כל זה, על ידי המאכל והמשתה יתמיד החיבור. כמו כן על ידי העבודות יתמיד שפע האין סוף במידות ויתפוצץ על התחתונים, ולכן בכל תפילותינו ובלמוד התורה והמצוות שאנו עושים אנו אומרים תחילה 'ליחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה' וכו' והעניין לומר כי אין כוונתנו בבקשתנו בקיום המצוות לתועלת והנאת עצמנו כי אם לצורך גבוה דהיינו לייחד ולתקן המידות העליונות כדי שיבוא אליהם שפע האין סוף ומהם ישתלשל וירד השפע לכל העולמות. ונמצא העובד בדרך זה הרי הוא כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס וזכותו גדול מאוד, כמפורש בזוהר ובתיקונים בכמה מקומות."

הרמ"ק מלמד אותנו שיסוד כל עבודתנו הוא הארת אור אין סוף ברוך הוא באמצעות איחוד וקישור בחינות עליונות. בחינות אלו הן הספירות שהן שמותיו של הקב"ה, באשר יש עשרה שמות המקבילים לעשרת אורותיו של הקב"ה. אמנם בנקודה הפנימית והעמוקה, הנה אורו של הקב"ה הוא אור אחד, אור עליון, אור אין סוף ברוך הוא. ואולם, אורו הגדול מתגלה בגוונים שונים, לכל גוון וגוון תכונות שונות ובכוחו לפעול פעולות שונות במציאות. אלו הם עשרת שמותיו של הקב"ה, שכל אחד מהם הוא בחינת אור אחר שפועל במציאות באופן הייחודי לו. כך אנו מוצאים ששם א־להים הוא השורש לבחינת הדין וההגבלה, כמו גם לכוח הנפרע מן הרשעים וכיוצא בזה. הווה אומר, שם א־להים הוא גוון באורו של הקב"ה שבסגולתו לפעול עניינים אלו. לעומתו, שם א־ל הוא שורש התפשטות החסד בעולם,

בחינת "חסד אֵל כל היום" (תהילים נב ג), ועוד (עיין בהקדמת הספר שערי אורה. וראה עוד בטללי חיים אלול תשרי עמודים כג-כט).

נמצא, שכללות כל אורותיו של הקב"ה הם כלל כל השפעות וההארות הבונות את המציאות, מתקנות אותה וממלאות אותה בשפעת טוב ורוב שלום (ראה דרך ה' ד ו י ג). הפעולה הפנימית והנעלמת הממשיכה ומאירה את אורו הגדול יתברך למציאות, היא עצם ייחוד האורות העליונים שבמרומים.

אם כן, מלמד אותנו רבי שמעון בר יוחאי, שכל מהות עבודת הקרבן היא הייחוד והחיבור של כל האורות העליונים. וכיצד הקרבן פועל פעולה עליונה זו? נבאר את הדברים.

איחוד למטה המעורר ייחוד למעלה

ידוע, שתהליך הקרבן כלל בקרבו חיבור ואיחוד של כל המרכיבים שנמצאים במציאות התחתונה - דומם צומח חי ומדבר, כהנים לוויים וישראלים. הדומם - המים והמלח. הצומח - המנחות והיין. החי - הבהמה. והמדבר, אלו הם הבעלים (ספר טעמי המצוות לאריז"ל פרשת ויקרא). ובנוסף לזאת, היו ישראל במעמדם, לוויים בדוכנם, משוררים בזמן הקרבן, וכהנים בעבודתם, עבודת ההקרבה. אם כן, עבודת הקרבן יצרה התכללות של כל הבחינות שבמציאות. כל מרכיבי המציאות התאחדו יחד בחיבור שלם לכלל מהות אחת, מהות הקרבן. כבר ראינו כמה פעמים, שהמציאות החומרית מקבילה אל השורשים הרוחניים העליונים, באופן שכל בחינה במציאות החומרית היא ביטוי לבחינה שדוגמתה במרומים הרוחניים. ממילא, איחוד כל מרכיבי המציאות התחתונה, יצר את האיחוד שבשורשים העליונים. זה היה סוד כוונתו הפנימית של הכהן המקריב. הכהנים, שהם בסוד המחשבה הפנימית העליונה, היו צריכים לדעת את כל פרטי הכוונות הרוחניות העליונות, למען יאחדו את השורשים העליונים באמצעות הקרבת הקרבן שאיחד את הנבראים התחתונים. מלאכה פנימית ועליונה זו, של הכוונה אל השורש הנעלם, היתה עיקר פעולתם של הכהנים, להיות מחשבתם שרויה בנחלי עדנים, במרומי שגב האורה הרוחנית הטהורה, לפעול בשמי מרום חיבור וייחוד עליון, ולמשוך את שפעת אורו של הקב"ה לתחתיות ארץ. וכך מבאר לנו הרמח"ל את סוד הקרבן וכוונתו של הכהן (דעת תבונות קס):

"ותדעי עוד, שאף על פי שהכבוד בכל מקום, אמנם מתגלה כמקום אחד יותר ממקום אחר, והוא מקום מיוחד לו ששם ידרשוהו הרוצים לידבק בו, והוא עניין (דברים יב ה) 'לשכנו תדרשו ובאת שמה', וכתוב (שמות לד כג) 'יראה כל זכורך את פני האדן ה' אלהי ישראל'". וכמה סדרים ומערכות יצטרכו לענין זה בהדרגה רבה, עד שיגיע לידבק בקדושתו זאת יתברך. ועל עניין זה עומד כל תבנית המשכן והמקדש, מקום לפנינים ממקום, עד לפני ולפנים ששם הכבוד שורה לידרש ולימצא למבקשים להידבק בו. וכן יש מקדש למעלה מכוון למקדש של מטה (תנחומא ופסיקתא זוטא משפטים יח). והנה כל צבא מעלה מעלים שבחו של הכבוד הזה, ואומרים (ישעיהו ו ג) 'מלא כל הארץ כבודו', (יחזקאל ג יב) 'ברוך כבוד ה' ממקומו', כי הוא לבדו כוח כל הנמצאים, כמו שביארנו. וכן נאמר (תהילים קד לא) "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו", כי הכבוד מתעלה משבח מעשיו יתברך. ולכך אמרו רבותינו ז"ל (חוליו ס א) 'פסוק זה - שר העולם אמרו'.

ואמנם עילוויו של הכבוד נעשה מכוח כל הנמצאות כולם למיניהם, כל אחד לפי הפעולה המיוחדת לו. וזאת היתה כוונתו של הכהן בעשותו עבודת הקרבנות, בפרט בקרבן התמיד, שנאמר בו (במדבר כה ב) 'את קרבני לחמי' שהוא מה שמקריבים לפניו יתברך בכל יום שבנמצאות, כל אחד לפי מה שנוגע לו. וזאת היתה חכמה גדולה שהיו הכהנים צריכים להתחכם בה, להיות ניגשים אל ה' יתברך בעד כל ישראל, ושתהיה עבודתם רצויה באמת. ועל כן נאמר (מלאכי ב ז) 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו וגו'. והיו מכוונים לקשר כל הנבראים בבורא, ויודעים מה שצריך להשלמת עניין זה, ומכוונים בכל הפרטים המצטרפים, שהם סדרי העבודה ככל ענייני הקרבן, וכזריקת הדם, וכהקטרת הקטורת, כולם עשויים לסתרים עמוקים להשלמת כל הנמצאות בהידבקם בבורא יתברך שמו. וביאור זה הדבר מרחיק והולך מאוד, אך אין כאן מקומו. ואמנם הכוונה הכללית הוא לקשר כל הנמצאים, התחתונים והעליונים שעל גביהם, כולם בכבוד העליון, שנאמר בו (ירמיהו כג כד) 'הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'', וזה באותם הסדרים המתוקנים לזה. וזה בבחינת עבדים המתקבצים תחת צל אדוניהם."

החיבור בעליונים - פרי החיבור בתחתונים

נמצאנו למדים מדברים אלו, שבבית המקדש לא רק נפגשו שמים וארץ, עליונים עם תחתונים. בית המקדש היה ראשית כל המקום שבו התאחדו כל חלקי המציאות התחתונה

יחדיו, וכך בסדר התיקון המופלא של הקרבן - הנה בהקרבת הקרבן התאחדו כל חלקי המציאות התחתונה בפועל. בד בבד, הכהן בכוונתו העליונה התעלה אל השורשים העליונים של חלקי המציאות התחתונה, וכיוון בפעולתו לאחד את המאורות העליונים להיות אחד. כך, התחתונים אוחדו יחדיו, והעליונים אוחדו יחדיו, ואיחוד זה העלה ורומם את המציאות כולה והביא אל הדרגה העליונה - איחוד מלא של העליונים עם התחתונים, שמים וארץ.⁵⁵

נמצא, שהקרבת פעל קודם לחבר כל עולם ועולם באחדות כל חלקיו, ודווקא דרך כך באו גם ההתקרבות והחיבור של העולמות זה עם זה. אמת, הקרבן היה גם פעולת קירוב בין העולם הזה ובין העולם העליון, באופן שהאורות העליונים השפיעו ונבעו ושטפו את כל המציאות כולה באורם. ואולם, עניין זה בא מכוח העבודה של הקרבן, שהיא החיבור בין חלקי המציאות התחתונה שעורר וחיבר את הבחינות השונות שבמציאות העליונה, ועל ידי כך באה האחדות השלמה, של עליונים עם תחתונים, "תהום אל תהום קורא לקול צנור" (תהילים מב ח).

אם כן, עיקר פעולת הקרבן היה בחיבור החלקים השונים שבתוך המציאות שלנו, תוך שייכותם אל המרומים. נמצא שבית המקדש היה המקום שבו נפעלה פעולה יסודית מאוד בתיקון העולם - איחוי כל הקרעים וכל הפירודים שבתוך העולם הזה עצמו. זה דבר גדול כל כך, שממילא השפיע לעילא לעילא באורות העליונים והביא לגילויים בתחתיות ארץ.

יסוד זה מדויק מהזוהר הקדוש, שמדקדק בפסוק "אדם כי יקריב", שהאדם פועל ומקרב את חלקי המציאות לייחדם כאחד, וממילא אומר הזוהר שאדם שאיננו נשוי איננו יכול

---

⁵⁵ והנה, בעניין זה מלמד אותנו הרמח"ל כוונה פנימית ועליונה, שהיא איחוד בי"ע עם האצילות. שהנה הייחודים שדיברו קדושי עליון, האריז"ל ותלמידיו, מתמקדים בעיקר בייחודי אורות שבמרומי האצילות גופא. ואולם הרמח"ל חשף בחינה עליונה של ייחוד, המכוונת לייחד את הנבראים עצמם במקורם העליון, עולם האצילות, והוא ייחוד נפלא המגלה את האחדות השוררת במרומי האצילות, אף בתחתיות ארץ. וראה דבריו בקיצור הכוונות, 'כוונה כללית על התפילה' עמ' קצה, אדיר במרום תיח ואילך, מאמר הייחוד גנזי רמח"ל רסד, וכללים ראשונים לג.

באמת להקריב קרבן, שכן אם הוא עצמו איננו שלם, אין הוא יכול ליצור שלמות ואחדות במציאות, בוודאי לא להתקרב למרומים. וכך איתא בזוהר הקדוש (ג ה א):

"תא חזי, בשעתא דבר נש מתקן עובדיו על ידי דקרבנא, כלא אתבסס ואתקריב, ואתקשר דא בדא ביחודא שלים, הדא הוא דכתיב "אדם כי יקריב מכם", כי יקריב - לקשרא מלין כדקא חזי. תא חזי, 'אדם כי יקריב', לאפוקי מאן דלא אתנסיב, דהא קרבניה לאו קרבן, וברכאן לא משתכחן לגביה, לא לעילא ולא לתתא. ממשמע דכתיב 'אדם כי יקריב', שאני הכי דלאו איהו אדם, ולא בכללא דאדם הוא, ושכינתא לא שריא עלוהי, בגין דאיהו פגים, ואקרי בעל מום, ומארי דמומא אתרחקא מכלא, כל שכן למדבחא לקרבא קרבנא.⁵⁶"

יסוד ההתקרבות לה' - קירוב ואחדות בישראל

לאור דברים אלו על עבודת הקרבנות אנו למדים יסוד גדול מאוד בעבודת ה'. תנאי הכרחי להתקרבות לה' - להתקרב ולהתאחד אנחנו בקרבנו. בתוך הנפש שלנו אנו צריכים להכיר שיש שני סוגים של עבודה - עבודה אחת המוכרת לנו, היא עבודת ההתקרבות לה', ההתעלות אל העולם העליון. העבודה השנייה, שחשיבותה מוכרת פחות, היא עבודת הקירוב והחיבור של חלקי המציאות שלנו יחדיו, ובמילים אחרות - עבודת האחדות בתוך עם ישראל עצמו.

הנה, אנחנו רוצים מאוד להתקרב לה'. בתוך כל אחד ואחד מאתנו מקננת תשוקה עמוקה לדבוק בה' ולעשות את רצונו. וכך, אנו מוצאים ציבורים שונים וגוונים שונים בעבודת ה', וכולם באים בחפץ לב לקרבה אל עבודת ה' ולהידבק בו, בסגנונם המיוחד. דרכים רבות נסללו בעבודת ה' ובמלאכת הקודש. עדות שונות ופלגים שונים שלכל אחד מהם דרך שונה במסילה העולה בית אל. צריכים אנו כולנו לשום על לב וללמוד את הסוד הגדול שעבודת הקרבנות מלמדת אותנו - אבן היסוד בהתקרבות לה' היא ההתקרבות של כל

---

⁵⁶ תרגום חופשי: בא ראה, שבשעה שאדם מתקן מעשיו על ידי קרבן, כל העולם מתבסס ומתקרב ומתקשרים כל חלקיו זה בזה בייחוד שלם, וזה שכתוב 'אדם כי יקריב מכם', כי יקריב היינו לקרב ולקשר את הכל כראוי. בא וראה 'אדם כי יקריב', להוציא מי שאינו נשוי שקרבנו אינו קרבן, והברכות אינן נמצאות לגביו, לא למעלה ולא למטה. זאת ממשמע שנאמר 'אדם כי יקריב', ושונה שאינו נשוי אינו בכלל אדם, והשכינה לא שורה עליו, מפני שהוא פגום ונקרא בעל מום, ובעל מום הוא מרוחק, וכל שכן למזבח להקריב קרבן.

חלקי העולם הזה יחדיו, של כל הבחינות השונות שבעמך בית ישראל ובכל העולם כולו. האחדות שבתוך האברים השונים שבעם ישראל מקבילה במהותה לעבודת הקרבן שאיחד וקירב את כל החלקים השונים של המציאות, ובכך יצר אחדות מופלאה בעולם התחתון שעוררה את הייחוד בעולמות העליונים, וממילא הביאה להשפעה אדירה של האורות הגדולים בתחתיות ארץ, בחיבור שמים וארץ.

כך היא המידה - שם מלא חל על עולם מלא (בראשית רבה יג ג). הקב"ה באורו הגדול משרה שכינתו על עולם מאוחד ושלם, ולא על אברים מרוסקים ומפורדים. האדם צריך לדעת שאם יש לו סכסוך פנימי עם רעהו, או שמוצא בתוכו נטיות לזלזל חלילה בגישות אחרות בעבודת ה', הרי שאין הוא יכול לדבוק בה' ולהתקרב אליו באמת. שכן יסוד ההתקרבות וההתאחדות עם המרומים, הוא האחדות שבתחתונים.

עבודת הקרבנות בדורנו

ישנה נקודת תורפה גדולה ביצירת האחדות, שכן חשיבותה איננה מורגשת חזק בתוך הנפש. בניגוד להתקרבות לה' בתורה ובתפילה, שכל אחד מכיר מתוך לבבו וחושק בה, מעלת האיחוד בתוך עם ישראל איננה מקבלת את מקומה הראוי לה. אין היא נראית כדבר מחויב, והיעדרה איננו גורם מספיק ייסורי מצפון. כך, אדם שרחוק מה' מרגיש זאת וכואב בתוך לבבו, ומתעורר בתשובה על כך. לעומת זאת, אדם שבלבבו רחוק מחברו, איננו מרגיש את הקלקול שבדבר, ואיננו כואב בתוך לבו, וממילא לא מתעורר לתקן זאת. כיוצא בדבר, פעמים רבות אדם מרגיש עצמו חלק מקבוצה מסוימת בעם ישראל, ולבבו איננו מרגיש שייכות לקבוצות אחרות. אין זה המצב המתוקן. כל אחד ואחד צריך להרגיש שהדבק שמחבר אותנו הוא העובדה שאנו עם ישראל, ובכלל זאת נכנסים כל איש ישראל ממש. אנחנו עם אחד. מותר וטוב שיהיו זרמים שונים וגישות שונות בעבודת ה', ואולם חלילה שהגישות השונות ירחיקו את הלבבות זה מזה.

זה היסוד העצום העולה מתוך הבנת הפנימיות של עבודת הקרבנות - עבודת הקירוב של עם ישראל עצמם זה בזה, האחדות. אין קץ ואין גבול לאורות העליונים שיאירו על עם ישראל בהיותנו מאוחדים יחדיו, בלב אחד, באהבה ובתחושה פנימית שכולנו אחד ממש. עצם האחדות היא הנשק הסודי של ישראל. לא יוכל לנו אף אויב ומתנכל. כי אחדות זו,

היא בעצמותה מעוררת את הבחינות העליונות, ומשפיעה עלינו שפע רב ממרומים בעוז ושפע אדיר, שפע של תשובה ורחמים, שפע של סליחה וטהרה, שפע של רוח הקודש והשראת שכינה, שפע של ברכת אורה, ברוחניות ובגשמיות.

העולה מול השלמים

סוגי הקרבנות השונים

בדבר מהות הקרבנות השונים, מצינו חילוקי דינים בין סוגי הקרבנות. החילוקים רבים ומפורטים כמובא בגמרא מסכת זבחים. חילוקים בעניין מיקום השחיטה, צורת הזאת הדם, החלקים העולים לגבוה והחלקים הנאכלים לכהנים ולבעלים ועוד. כל ההבדלים הללו מרמזים על סתרים עליונים, באשר כל קרבן וקרבן מכוון לבחינת תיקון שונה בעולמות, ובהתאם לכך נתייסדו פרטי דיניו.

שני קרבנות מרכזיים ועליונים הם העולה והשלמים. קרבן העולה, כשמו, כן הוא, עליון ונעלה מאוד. לגודל מעלתו התחילה התורה דווקא בו. העולה כלולה בקרבנות שהם קודשי קודשים, והיא קרבה ועולה כולה לגבוה, ואין בה אכילת אדם כלל, לא כהנים ולא ישראלים. עובדה זו מצביעה על היותה בבחינה גבוהה ועליונה, שאין בה שייכות לגילוי אורות בתחתונים. יסוד העניין הוא שאכילת הקרבן בוודאי לא היתה פעולה סתמית. וכך מובא בגמרא במסכת פסחים (נט ב) על הפסוק "ואכלו אתם אשר כפר בהם" (שמות כט לג), "מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים". הוזה אומר, עצם האכילה של הכהנים פעלה פעולה פנימית במעמקי הנפש של החוטא, טיהרה את נפשו וכיפרה על חטאיו. אמת ויציב, בבית המקדש אנו נחשפים לעניינים מרוממים ועליונים כל כך, עד שאפילו פעולה כמו אכילת בשר בהמה, היתה מלאה אור ושפע גדול, המזכך את נפשו של החוטא ומצחצחה.

אכילת מזבח, כהנים ובעלים

אם כן, אנו למדים שהאכילה פועלת ומגלה אור עליון. ממילא, יכולים אנו להתבונן על דיני האכילה של כל קרבן, ובהתאם לכך לדעת מעט מעניין פעולתו. קרבן העולה שנאכל אך ורק למזבח, לא לכהנים ולא לבעלים, הושרש בבחינת גילוי אורות במרומים דייקא, ולא התפשט לתחתיות ארץ. הוא הרבה את השפע במקורות דלעילא. לעומת זאת, קרבנות שנאכלו לכהנים, פעלו פעולות עליונות בפנימיות הנשמה של ישראל, באשר הכהנים הם בחינת הנשמה הפנימית של ישראל. וקרבנות שהיו נאכלים אף לישראל, התפשט אורם עד לרובד החיצוני, בחינת הגוף והנפש של עם ישראל.

לאור דברים אלו נוכל להבין את מה שמלמד אותנו הזוהר על הקרבנות. בניגוד למה שכתבנו קודם, שהעולה עליונה ונשגבה, הרי הזוהר הקדוש מלמד אותנו שבפנימיות הגנוזה, דווקא קרבן השלמים הוא הנעלה והמרומם ביותר, על אף שלא זו בלבד שאין הוא כמו העולה ששייכת רק למזבח, אלא אפילו איננו משויך לקודשי קודשים, הנאכלים רק לכהנים. השלמים הם קודשים קלים ושחיתתם בכל מקום בעזרה. ואף על פי כן, מלמד אותנו הזוהר, שמעלתם עליונה מכולם. וזו לשון הזוהר הקדוש (ג יא א), המתייחס בקצרה לכל הסוגים המרכזיים של הקרבנות: ⁵⁷

"רבי אבא פתח (שיר ד טז) 'עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו'. 'עורי צפון' - אלן עולות דנשחטות בצפון, בגין דאינון מחשבות בצפוני לבא, ובאתר דדינא... 'ובואי תימן' - אלן שלמים דנשחטין בדרום, בגין דאינון שלמא דכלא, שלמא דעלאי ודתתאי, ואלן שלימו דסטרי עלמא, שלימו דכלא מסטרא דמהימנותא. ושלמים, בגין דאינון שלמא דכלא, בעלים אכלין מנייהו ומתהניין מנייהו, דהא שלמא הווא ליה ולכל עלמא בדרגא חדא. חטאות ואשמות נאכלין לכהני, בגין דאינון זמינין לכפרא עלייהו, ולאעברא חובייהו, ומכל קרבני לא חביבין קמי קודשא בריך הוא כמו שלמים, בגין דאשתכח שלמא בעלאי ותתאי.

ועילא מכלהו קטורת, דאיהו שלים מכלא, ולא אתיא לא על חטא ולא על אשם ולא על עוון, אלא על שמחה, כמה דאת אמר (משלי כז ט) 'שמן וקטרת ישמח לב', והא אוקמוהו, ועל דא קטורת לא מתקרב אלא בזמנא דשמן מתקרב, הדא הוא דכתיב (שמות לז ז) 'והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה', וכתיב (שם ח) 'ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה', בגין דישתכחו שמן וקטורת כחדא. תא חזי, שלמים בכלא הוא שלמא, וקטטא וקטרוגא לא אתער בעלמא, אבל קטורת קשיר קשירו דמהימנותא".

אם כן, מצד אחד אנו רואים שפעולת העולה עליונה מאוד, ולכן עולה לעילא. ומאידך, הזוהר אומר שהשלמים הם החביבים ביותר לפני הקב"ה.

---

⁵⁷ תרגום חופשי: רבי אבא פתח, "עורי צפון ובואי תימן" וכו'... "עורי צפון" - אלו עולות שנשחטות בצפון, מפני שהן באות לכפר על מחשבות בצפוני הלב, ובמקום הדין... "ובואי תימן" - אלו שלמים שנשחטים בדרום, מפני שהם שלום הכל, שלום העליונים והתחתונים, והם שלמות כל צדדי העולם, שלמות כל בחינות האמונה. ושלמים, מפני שהם שלום הכל, הבעלים אוכלים ונהנים מהם, שהרי שלום לבעלים ולכל העולם בדרגה אחת. חטאות ואשמות נאכלות לכהנים, מפני שהם מזומנים לכפר על הבעלים ולהעביר חובתם. ומכל הקרבנות אין חביב לפני הקב"ה כמו השלמים, מפני שנמצא שלום בעליונים ובתחתונים. ולמעלה מכולם היא הקטורת, שהיא השלמה מכולם, ואינה באה לא על חטא ולא על אשם ולא על עוון, אלא על שמחה. כמו שנאמר "שמן וקטרת ישמח לב", ולכן קטורת לא נקרבת אלא בזמן שמן נקרב (הדלקת המנורה), כמו שכתוב "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה", וכתיב "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה", כדי שיהיו שמן וקטרת כאחד. ראה שהשלמים בכל הוא שלום, וקטטה וקטרוג לא התערור בעולם, אבל קטורת קושרת קשר האמונה.

העולה

אכן, לשניהם יש פעולות עליונות וחשובות. העולה מבטאת את ההתמסרות המוחלטת לה' יתברך. זה יצחק אבינו שהיה עולה תמימה, שכל מהות חייו היו מסירות נפש לה', ועקד עצמו על גבי המזבח. כך, יסוד הכל הוא מסירות הנפש לה' יתברך. "ניחא להו לצדיקייא למתבר גרמייהו בגין יקרא דקודשא בריך הוא" (עיין זוהר ב קצח א). מסירות הנפש חוקקת בנו את ההכרה שהדבר היחיד שיש לנו בעולם הוא ה' יתברך, עשיית רצונו והדבקות בו. קרבן העולה מלמד אותנו לוותר על כל חיינו למען שמו יתברך. קרבן זה מבטא את הכיסופים העמוקים שלנו להיות מיוחדים בכל חיינו למען שמו. לאורך כל ההיסטוריה, פרצה תשוקה זו של מסירות הנפש לה', מקרב לבבות עם ישראל, ובנאמנות גמורה ומוחלטת מסר עם ישראל את נפשו לה'. רבבות רבבות של קרבנות עולה הקריב עם ישראל לה', קרבנות של אהבת אמת והתבטלות מוחלטת. "הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר", כל הלילה, כל חשכת הגלות, העלה עם ישראל את עצמו עולה לה', בייסורי הגלות, על המוקד, מסרו נפשם על ייחוד קדושת שמו יתברך. יצחק אבינו, חקק בלבבנו את התנועה האדירה הזאת, לאשתאבא בגופא דמלכא, ולא להותיר אפילו שערה אחת מחוץ למזבח, למסור את הכל ממש

אין דבר שמעורר יותר את המרומים העליונים כמו מסירות הנפש המוחלטת. כרבי עקיבא שכל ימיו השתוקק לכך, למסור את נפשו באחד, לעלות בלהב אש השמימה ולהקריב נפשו על מזבח אחדות ה', ולהעיד, בעצם מסירת נפשו, על שאין דבר אחר חוץ ממנו יתברך (ברכות סא ב).

העולה - 'עורי צפון' - למה העולה נקרבת בצפון

העולה היא השורש לגילוי אחדות ה', שאין עוד מלבדו ממש. העולה היא ההתכללות של העולמות בא־להות בביטול מוחלט. לכן, אין בה מקום לנבראים, אין אכילת אדם ואין אכילת כהנים. כל ההוויה כולה מתמוססת בתוקף האור ובריבוי אש הקודש המחזיר את העולמות כולם אל מקורם העליון ומאחדם כשלהבת בגחלת, באור אין סוף ברוך הוא.

משום כך, העולה שחיטתה בצפון. הזוהר מורה לנו שהעולה פועלת פעולה עליונה של בחינת 'עורי צפון'. היא מעוררת את הצפון, הלא היא מידת הדין העליונה. מידת הדין, היא התנועה העולה לעילא לעילא, כמו האש העולה למעלה. בניגוד למידת החסד, בחינת מים, שמשפיעה שפע למטה, ומאירה אל הנבראים עצמם במקומם, מידת הדין תובעת להעלות את הנבראים לעילא, ולכלול אותם במקורם העליון. הדין נקרא 'צפון', ואף נקרא 'צפון', מפני שהוא חושף את העניינים הצפונים והנסתרים. הווה אומר, בצורה גלויה

העולמות התחתונים נראים עומדים לעצמם, ואינם חלק מהאור העליון. ואולם, בסתר, במה שצפון תחת פני השטח, העולמות כולם בטלים ומבוטלים בתוקף האור העליון. מידת הדין חושפת את הצפון במעמקים, ובתוקף גבורה עילאה היא מעלה את הכל למרומים. כמו יצחק אבינו, מידת הדין, שהתעלה לעילא לעילא עד שהיה כולו בטל ומבוטל בא־להות, ולא היה בעולם הזה כלל (ראה טללי חיים אלול-תשרי, שיחת 'לברוא את העולם במידת הדין'). זה מה שהזוהר אומר, שהעולה שייכת לבחינת 'מצפוני ליבא', 'רזא דמחשבה', שהם הבחינות הנעלמות והנסתרות שבמציאות.

עולה – למה מהזכר בלבד

ממילא נבין מדוע קרבן העולה מובא מבהמות זכרים בלבד. ביסוד העניין הנה העולמות הנבראים הם בחינת נוקבא, מקבלת, והאור העליון הוא בחינת דכורא, המשפיע שפע עליון. והנה, בקרבן העולה, עולים העולמות התחתונים, בחינת הנוקבא, מתכללים ומתבטלים לגמרי בתוקף האור האדיר. קרבן העולה חושף את האמת הנעלמת שאין במציאות אלא אורו הגדול בלבד. קרבן זה מראה שבאמת הדכורא הוא היחיד ואין בלתו. אין עולם נפרד, אין נוקבא מנותקת, אלא רק שפע הדכורא, רק אור אין סוף השוטף ובוהק בכל מרחבי תבל ומלואה. זאת הסיבה הנעלמת לכך שקרבן העולה נקרב רק מהזכרים ולא מהנקבות, ושחיטתו בצפון מצד שייכותו אל בחינת הדין וההתעלות, הממוססת את המציאות כולה וכוללת אותה במקורה העליון.

קרבן שלמים - החביב על הקב"ה

והנה, למרות כל העניינים העליונים הללו, אומר לנו הזוהר הקדוש שקרבן השלמים הוא החביב ביותר. אמת ויציב, ההתכללות האדירה במקור העליון היא הכוח המעמיד והמעלה את העולמות ומחברם לעילא. אבל עיקר מטרת בריאת העולמות לא היתה לבטל אותם בתוקף האור. גם קודם שנברא העולם היה אור אין סוף מאיר בעוזו וממלא את הכל. עיקר החידוש של בריאת העולם הוא ביצירת עולמות, ברואים רבים, יצירה יפה ונפלאה החביבה עליו יתברך והוא שמח בה, בבחינת "ישמח ה' במעשיו" (תהילים קד לא), והיינו אפילו בעולם העשייה ממש, ה' אוהב את עולמו אשר ברא ושמח ביצירתו. "נתאוה הקב"ה לעשות לו דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טז) דייקא, בקרב ישראל עם קרובו. השורש הנעלם לכך הוא אהבת הנוקבא, השכינה, שהיא השורש להתגלות הא־להות בעולמות התחתונים עצמם, ולא ביטול העולמות בתוקף האור העליון.

ממילא, על אף שקרבן שלמים הוא קודשים קלים, שנאכל אפילו לבעלים, הוא הוא החביב ביותר, ודווקא משום כך! דווקא משום שאפילו יהודי פשוט יכול לאכול מהקרבן, זה מה שמעלה על נס את השלמים לעילא מכל הקרבנות. העובדה שכולם נהנים ואוכלים מקרבן

השלמים, מצביעה על כך שעיקר עניינו של קרבן השלמים הוא המשכת השפע ממרומים לתחתיות ארץ. לא העלאת העולם התחתון וביטולו בעולם העליון, אלא הורדת השפע אל העולם התחתון ממש, להרבות שפע אורה וברכה בכל מרחבי החיים, הרוחניים והחומריים יחדיו, אכילת גבוה ואכילת אדם, ובתוך - אכילת כהנים, שהם בחינת חיבור בין האור העליון ובין העולם לתתא.

נשמות של שלמים!

מכאן אנו למדים דבר חשוב מאוד בעבודת ה'. כמעט רוב ככל הפעמים שבהם האדם פונה להשפיע לאחרים, הנה הדבר כרוך ביותר על מעלות קודש שהיה יכול לעלות אליהן אם היה מתבודד בעליית גג ומתקדש לעצמו. היציאה חוצה, אל עם ישראל, באה על חשבון זמני התייחדות פנימית, זמני תורה ותפילה, היא מכניסה את האדם לעולם שיש בו לכלוכי מידות רעות וסבך העסק האנושי והחומרי. יציאה זו, כמוה כמעבר מקדשי קודשים לקודשים קלים, מן העולה אל השלמים. לא עולה הוא אל עליית גג, אלא יוצא חוצה, להיות נותן שלום אל הבריות, והם משיבים לו שלום. כך, כלפי חוץ ירד הוא, יצא מקודש חמור לקודש קל. ואולם דווקא קלות זו, עשתה אותו קל כנשר, קל להיות דואה במעלות קודש עליונות מאוד, הבאות דווקא מסוד החיבור לכל המוני בית ישראל, להיות מחובר לרוח גדולה של קדושת הכלל, של השפעה ולא של קבלה, של עשיית רצון ה' בכל לב, עם הויתור הכואב על ההתרפקות על טוב ה' בתורה ותפילה. נמצא, שדווקא מי שיצא מהעולה אל השלמים, מסירות נפש יש בו, בחינת עולה בפנימיות, וממילא עולה הוא על הכל, חביב מכל, ובעיקר, פועל לגאולת השכינה והשבת הדודים זה לזה, בשלמות וחיבור, בבניין ירושלים, שנקראה דווקא על שם השלמים, אותם שלמי אמוני ישראל, ששלמות ואחדות ישראל בוערת בלבבם, ומוסרים עולמם הפרטי ועילויים האישי, כדי שיהיה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. אלו הן הנשמות העוסקות בתשובה, לקרב את ישראל, נכנסות הן למקומות שאינם סטריליים, וכל כך למה, כדי שיהיו הכל נהנים מאכילת קודשים, שיהיו כולם טועמים ונוהרים אל טוב ה', יהי חלקנו עמהם, אמן ואמן!

שלמים - "ובואי תימן"

זה עניין השלמים, חיבור שמים וארץ לשלמות אחת ממש, עליונים ותחתונים כאחד, והוא הוא שמחתו ואושרו של הקב"ה. זו עיקר פעולתה של מידת החסד. וכך הזוהר מלמד אותנו שהשלמים הם בחינת החסד, בסוד 'ובואי תימן', שהתימן הוא הדרום, שהוא הוא החסד"

⁵⁸. שהנה החסד, בחינת המים, יורד מלעילא לתתא, ומשפיע עד המקום הנמוך ביותר, לאחד ולחבר את הכל, כדרכם של המים שמדבקים את החלקים הנפרדים.

והנה, ביאור זה שביארנו, בעניין מהות הגבורה והחסד, ובעניין היות בחינת החסד גדולה יותר מבחינת הגבורה, כתב הרב קוק דברים נפלאים שמבהירים את ההבדל בין העולה ובין השלמים, וזו לשונו (שמונה קבצים ב קפד):

"כשחושבים על דבר האֱלהות, לפעמים הולכת היא המחשבה בצורה שוללת את העולם, כלומר שהציור האֱלהי בגודלו, בעוזו, בקדושתו, ביופיו, בגבורתו, באין סופיותו, מאפס את ההוויה כולה, 'וכולא כלא חשיבא', כאין דומין. זאת היא המחשבה הבאה מתוך הגבורה, והמתלבשת במידתה. ויש עוד ציור יותר מבוסס, שהמחשבה האֱלהית משלמת היא את העולם, היא נותנת לההוויה כולה את ערכה הנכון. מצד מחשבה שממקור חסד כזאת, הולכת אהבת העולם וכל הבריות ומתגברת, בכל המילוא שהאבה האֱלהית, והמחשבה הצלולה בעניין האֱלהי, תופסת יותר מקום בעולם. בזה החושב לא נפרש מן העולם, אלא מעלה את העולם אל העדן העליון, העדנה והרוממות האֱלהית".

מכאן נבין את שמה של ירושלים, דווקא משם שלמים, מפני שהיא מאחדת ומחברת את כל העולמות יחדיו באחדות גמורה, שמים וארץ ששים כאחד בשמחת קודש, בחיבור גוי קדוש עם אֱלהים אמת. "נורא אֱלהים ממקדשיך אֱל ישראל הוא נתן עז ותעצומות לעם ברוך אֱלהים" (תהילים סח לו).

שלמים - דכורא ונוקבא

ממילא נבין מפני מה קרבן השלמים יכול להיות "אם זכר אם נקבה", היינו הן מהזכרים והן מהנקבות. השלמים מאחדים בין הדכורא לנוקבא, בין השפע העליון ובין העולם הזה. בשלמים יש לנוקבא מקום והוויה. היא איננה בטלה. הבעלים אוכלים, האדם עומד על עומדו ואיננו נמחק בתוקף האור. ממילא, שייך להביא את השלמים מכל הבחינות, בהיותו כולל הכל באחדות שלמה ומשמחת.

אם כן, אנו רואים שיש מעלה עליונה לעולה, ויש חביבות מיוחדת לשלמים. בבחינה מסוימת אפשר לומר שיש הבדל בדבר בינינו ובינו יתברך. הנה, מצדנו, הדבר הנחשק ביותר הוא ההתכללות המוחלטת בו יתברך, בביטול מוחלט למען שמו יתברך. אנו, המצויים בעולם הזה לתתא, משתוקקים בכל עוז להיות מאוחדים עמו בכל עת ובכל שעה לעילא לעילא במרומים. דבר זה רואים אנו בדברי חכמים (ערובין יג ב), שאפילו בית הלל, שהיו מסטרא

⁵⁸ בסוד 'דר' רום' (רקאנאטי תרומה כו לה), והיינו שספירת החסד 'דרה' במקום העליון ביותר, לעילא מהגבורה, ראש וראשון לשבע מידות, בסוד "לך ה' הגדולה", שהיא הגדולה ביותר, בסוד אֱל עליון, והיינו שאֱל הוא העליון.

דחסד, הושוו והודו לבית שמאי שנוח לו לאדם שלא נברא, והיינו שבריאת האדם היא התפרדותו מהא־להות וירידתו לתתא, ונוח לו לאדם שלא נברא, אלא היה נשאר כלול במקורו.

ואמת, זה מה שנוח לאדם, אולם הקב"ה בעצמו רצה אחרת, שכן לקב"ה יש חביבות דווקא מהתחתונים, מהעולמות למטה. הוא מצדו אוהב את השלמים, את ההתגלות שבעולם התחתון, ולא את ההתבטלות של התחתון והתמוססותו באור העליון. נמצא שהקב"ה אוהב את השלמים, ואנו באופן טבעי נמשכים אל העולה. אלא, שמסירות הנפש העמוקה ביותר היא לעשות את רצונו בכל עוז, וממילא אנו מבטלים את רצונו אליו יתברך, ובכל לב שבים אנו לאהוב את השלמים ולרצות לקדש שם שמים דווקא מתוך העולם הזה עצמו.

עבודת הנפש ב'עולה' וב'שלמים'

והנה, אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידיך. בעבודת ה' צריכים אנו לאחוז בשתי הבחינות גם יחד, העולה והשלמים, איחוד החסד והדין, אברהם ויצחק. מצד אחד, הגרעין העמוק והגבוה ביותר שצריך להיות מוטמע בתוך עומק לבבנו הוא מסירות הנפש לה' יתברך, עולה תמימה. להכיר בכל לבבנו שאין לנו חפץ אחר מבלעדי ה' יתברך, ואנו נכונים למסור את כל עצמותנו למען שמו. רק מכוח תוקף מסירות הנפש יכולים אנו לגשת אל מלאכת השלמים, חיבור שמים וארץ וקידוש שמו יתברך. עבודת ה'שלמים' ללא ה'עולה' עלולה להטעות את האדם לחשוב כאילו אנו מחלקים את החיים, מחצה בשביל ה' ומחצה בשביל עצמנו. לא כן הדבר. אין לנו דבר בחיים בלתי לה' לבדו. אלא שה' יתברך בעצמו רוצה שנחיה ונהנה, נשמח בעולמו הטוב אשר ברא, כאומרנו - "ברוך... שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם" (ברכת האילנות). ממילא, דווקא העולה היא השורש הנכון גם לעבודת השלמים. לא חלילה שתי רשויות - הקב"ה ואני, אלא שהקב"ה מתגלה בתוך העולם הזה ממש.

'שמע' ו'שמונה עשרה' - עולה ושלמים

יסוד זה אנו עושים בכל יום בתפילה. תפילת שמונה עשרה היא בחינת עבודת השלמים, "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד ג), בה אנו מושכים את השפע, מבקשים על צרכי החיים ומאירים פני תבל. והנה, קודם תפילת שמונה עשרה צריכים אנו לפעול פעולה עליונה שהיא בחינת עבודת העולה, הלא היא קריאת שמע, קריאה ממעמקי הנפש על אחדות שמו יתברך שאין בלתי, תוך שאנו מוסרים את נפשנו באחד. רק מכוח מסירות נפש באחד ממש, רק מכוח קריאת האחדות, יכולים אנו לפעול את הפעולה של השלמים בתפילת שמונה עשרה. וכך מלמד אותנו רבנו האריז"ל, שכל עניין קריאת שמע הוא הארת ריבוי שפע במרומים, שתאפשר ותכין את הבסיס לעבודת שמונה עשרה (שער הכוונות דרושי קריאת

שמע א). 'המוחין' והאורות העליונים מתברכים במרומים בקריאת שמע, ואחר כך יורדים לתתא, להאיר בעולמות, בשמונה עשרה.⁵⁹ יהי רצון שהקב"ה יזכנו לבית מקדש קודש הקודשים, שנקריב שם מן העולות והזבחים והשלמים, ונעשה רצונו יתברך כרצונו, במהרה בימינו, ויבוא משיח צדקנו, ונעשה הקרבנות, אמן סלה.

אחדות דומם – צומח – חי – מדבר בקרבן

סוד הקרבנות - העלאת הכל

'מן הבהמה' - הכל מתעלה ומתקדש!

עומדים אנו לפני ספר חדש, עבודת הקרבנות בבית המקדש. ספר שכל מהותו מקופלת במילה הראשונה שבו, "ויקרא", שהקב"ה קורא לנו ומעורר אותנו להתקרב ולדבוק בו. יסוד כל ההידבקות שלנו בה' יתברך נעוץ בעבודת הקרבנות, עבודת ההתקרבות וההתאחדות בינו ובין ה' יתברך. בעבודה נפלאה ועליונה זו מתגלה שיעור כוחם של ישראל, באשר בעבודה זו אנו כוללים בקרבנו את כל חלקי המציאות כולה. אין זו עבודה שבה אנו מתבודדים ומתנתקים מן העולם, אלא אדרבא, אנו כוללים ומאחדים את כל חלקי היצירה עמנו, בבואנו להידבק באבינו מלכנו דודנו. "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם". ההתקרבות לה' עליונה וטמירה כל כך, נשגבה ומרוממת כל כך, והנה האדם מגיע אליה יחד עם בהמה, עם כוחות נמוכים של המציאות, הבהמיות, הדומם הצומח והחי, כולם ממש יחדיו מתאחדים ברוחו של האדם המקריב, שעבודתו מתחילה ברוחו פנימה. "אדם כי יקריב מכם קרבן", הוא מקריב את עצמו, את רוחו ונשמתו, לאחד עצמו לאשתאבא בגופא דמלכא, מבטל כל ישותו אל ה' יתברך באהבה עזה. והנה, עם התרוממות רוח זו, זוכה להגיע אל ייעודו ותפקידו האמיתי, להרים את כל חלקי המציאות ואת כל שברי ההווה אל מקורם העליון, אל המאציל ברוך הוא. "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם".

---

⁵⁹ זה סוד עניין ייחוד או"א בקריאת שמע, כנזכר בכוננות בדרושי קריאת שמע, שעניינו הוא התכללות העולמות התחתונים במקורם העליון, שהוא סוד או"א, וממילא מתרבה השפע לעילא לעילא. ורק אחר כך באה בחינת שמונה עשרה שפועל נמוך יותר, בבחינת זו"ן, להשפיע שפע אל הנוקבא דלתתא, היא שורש העולם הזה במציאותו הנוכחית. שהוא בחינת עבודת השלמים כמו שכתבנו למעלה.

מגמת ההתאחדות עם הרוממות האלהית איננה רק לאדם, אין היא מתעלמת מכל חלקי המציאות ונבדלת לעצמה. ההתקרבות לה' של ישראל כוללת בקרבה גילוי אחריות עמוקה על כל חלקי היצירה, על כל ברואיו של הקב"ה, לרומם ולהעלות את הכל. רוח ישראל אינה כמו נמיכות ושפלות הנצרות, שפרשה מן העולם וזנחה את תיקונו. רוח ישראל מכירה ויודעת את העומק האמיתי של המציאות, היא יודעת את עוצם רוממותו של הקב"ה שאין עוד מלבדו ממש, וכל פרטי העולמות כולם דבוקים באורו ועתידים להיות קדושים בקודש קודשים עליון. רוח ישראל מביטה על פנימיות המציאות, ומכירה ויודעת היטב שצריך לקרב את הכל אל השורש העליון. הלא אור ה' הוא נשמת כל המציאות, וכל העולמות כולם הם כמו גוף שלם שמגלם בקרבו את הנשמה האדירה, השכינה הקדושה. אין דבר בעולם שאיננו קשור ושייך לאור השכינה, ואת הכל ממש צריך להעלות.

החזון הרוחני של ישראל הוא אדיר, לא רק חזרה בתשובה והתקרבות של כל ישראל אל ה' יתברך, ולא רק תיקון העמים והלאומים כולם בקדושת ה', ותיקון מידותיהם ומעשיהם - אלא תיקון הבהמה והחי, הצומח והדומם. זאת הבשורה האדירה של מקום קודש הקודשים של ישראל, המקום הפנימי שמבטא ומגלם את החזון והחלום האדיר של עם ישראל, חלום של עולם מתוקן, בלי רע ובלי סיאוב, בלי שקר ובלי מלחמה, בלי עוול ושחיתות, "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה יא ט).

כך, פותחים אנו ספר חדש, ספר מלא געגוע, ספר של צימאון והמיית לב, "אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי, כי אעביר בסך אדם עד בית אלהים בקול רנה ותודה המון חוגג. מה תשתוחחי נפשי ותהמי עלי, הוחלי לאלהים כי עוד אודנו ישועות פניו. אלהי, עלי נפשי תשתוחח, על כן אזכרך מארץ ירדן וחרמונים מהר מצער. תהום אל ותהום קורא לקול צנוריק" (תהילים מב ה-ח). אלו פסוקי הגעגוע של דוד המלך, בגעגועיו אל מקום הקודש, אל שמחת בית השואבה, אל ניסוך המים והיין בבית ה' בקול רינה ותודה המון חוגג.

ספר עליון זה פותח בבשורה אדירה, בשורת תיקון כל העולמות כולם. לא רק תיקון ישראל וחזרתם בתשובה, ולא רק תיקון האנושות כולה, אלא אפילו תיקון הבהמה. הכל יתעלה, הכל יתוקן, הכל יתאחד. לא עוד כלים שבורים, לא עוד ניצוצות מנותקים ממקורם, לא עוד קליפה החופפת על אברי המציאות הרצוצים, השבורים והחשוכים, אלא אורה ושמחה וששון ויקר, ברכת עולמים, שפעת נדבות מלעילא, אוצר השמן הטוב, שפע קודש קודשין מנהירו דעתיקא, מרום הטל העליון, יפתח וינהיר ויזריח על כל העולמות כולם. הכל יחדיו ישיר שירה חדשה לאלהינו, בבית חיינו ותפארתנו שיבנה במהרה בימינו אמן ואמן.

דברי האר"י על הקרבנות

עניין זה של הקרבנות מתברר מתוך דברי האר"י הקדוש שכתב בביאור מצוות הקרבנות, וזו לשונו (ספר טעמי המצוות פרשת ויקרא):

"מצוות 'על כל קרבנך תקריב מלח' נתבאר אצלנו בשער פנימי וחיצון בדרוש א' ועיין שם. ואמנם נבאר בקיצור מופלג, כי עכירות של נפש הבהמית שבאדם כשעולה אל נפש דעשיה ליזון ממנו הוא גורם לחטוא לו, ומי הגורם לו העכירות שבתחילה? הנפש הבהמית שבאדם שהיא חיצוני. ולכן כשאדם חוטא מקריב קרבן נפש בהמה של בעל חיים שהם גרמו לו לחטוא, ונחית אש גבוה ושורף אותן העברות ואז שורש נפש בהמי שבאדם נמשך לו ניקוי וזכות, כי הכל הוא משורש אחד חוצבו ומתכפר האדם, והבן היטב סוד הקרבנות. ולהיות כי גם נפש הדומם והצומח הם יותר עכורים, כי גם הם גורמים ומסייעים לחטוא את נפש הבהמה עם יצר הרע שבהם, לכן היו הנסכים והסלתות שהם צומח ודומם, 'על כל קרבנך תקריב מלח' הוא כוח דומם ובזה נתקנו כל חלקי הדצח"ם.

והנה מצוות קרבנות נתבאר בשער פנימי וחיצון, ואמנם כבר ידעת מה שכתוב אצלנו בעניין חטא אדם הראשון איך חזר ועירב הרע עם הטוב וגברו הקליפות, ונמצא שפגם בכל העולמות וצריך בירור מחדש, ולכן ציווה הקב"ה על עניין קרבנות שיביא עמו כל הד' יסודות כדי שיתבררו כולם, יסוד דומם - מלח ומים שהוא מסוד עשייה, יסוד צומח - סולת שמן ויין מסוד יצירה, יסוד בעלי חיים - צאן ובקר בבהמה ותורים ובני יונה בעוף מסוד בריאה, והמשתדלים כהנים בעבודתם ולוויים בדוכנם וישראל במעמדם והבעלים המקריבים עצמן מסוד אצילות. ויש נאכל לאישים - עשייה, ריח - יצירה, ניחוח - בריאה, לה' - אצילות. והוצרכו לכל זה. דע כי כשנפלו ניצוצי האור בקליפה מקצתם נפלו בדומם ומקצתם בצומח ומקצתם בבעל חיים שאינו מדבר וקצתם בבעל חיים מדבר, ולפיכך אמרו רבותינו ז"ל אין לך עשב שאין לו שר מלמעלה שמכה בו וגדל, דהיינו ניצוצים שנפלו, והם הם המגדלים הכל עד שמעלים אותם על ידי בני אדם שמבררין הטוב מהקליפה. ולכן בזמן שביית המקדש קיים היה מועיל קרבן להעלות הניצוצים לבררם, ועכשיו התפילה במקום הקרבן, לפיכך התפילה נחלקת לב' חלקים עובדא ומלולא כנזכר בספר כוונות בשער התפילה".

הנה אנו רואים בדברי האר"י הקדוש שתי בחינות בעבודת הקרבנות. ראשית, מה שכתב בתחילת דבריו, שמבאר ואומר שהאדם מאוחד ממש עם הבהמה ושאר בחינות העולם. הנפש הבהמית של האדם היא כביכול נציגות של דרגת הבהמה בתוך האדם ממש. ולמעשה הקרבת בהמה פועלת לתקן את שורש כל בחינת הבהמיות שבמצואות, וממילא גם נפשו הבהמית של האדם מיתקנת. כי שורש אחד ממש להם, שכולם שייכים לבחינת הבהמה. וכן האר"י אומר לגבי שאר הבחינות, שהן הדומם והצומח, שאף בהם מושרש בחינת רע וקלקול, ולכן גם הם שותפים לחטא, ולכן צריך להביא קרבן גם מהם, הנסכים

והמנחות מהצומח, והמלח מהדומם. ונמצא שכל כוחות המציאות נכללים יחדיו בסוד הקרבן, ומיתקנים כולם בשורשם העליון.

אחדות בחינות דומם־צומח־חי־מדבר

סוד האחדות

והנה צריכים אנו להשכיל ולהבין דבר זה שרומז על עומק המציאות, והוא סוד האחדות שיש בין כל חלקי המציאות, שכולם מאוחדים ומחוברים ומהודקים ממש. ואף שאנו רואים את הבריות נפרדות זו מזו, ונראה שאין קשר עצמי בין האדם ובין הבהמות, וכל הקשר הוא רק חיצוני, שהאדם אוכל בהמות או משתמש בהן, הנה באמת אין הדבר כן, והאדם מחובר ומאוחד ממש עם הבהמות ועם כל כוחות היצירה, הדומם והצומח.

ביאור הדברים הוא שהעולם בנוי שכבות שכבות - דומם, צומח, חי מדבר וישראל. והיינו, ששכבת הדומם היא התשתית הראשונה שממנה מתפתחות כל השכבות הבאות. אין דבר בעולם שאין בו ממד הדומם. כך, החומר של כל הברואים כולם הוא בחינת דומם. האדם נוצר מהעפר, וכל גופו בנוי מחומר דומם. וכן הבהמות והחיות והצמחים כולם. והיינו, שהחומר, אבני היסוד לכל המציאות, הוא בחינת הדומם. אלא שיש הבדל בפועל בין הדומם ובין הצומח, וזאת מפני שבצומח נוספה בחינה חדשה, והיינו, חלק מהדומם עלה יותר ונוספה בו בחינה חדשה של כוח הצמיחה. ואילו האבנים, העפר והמים וכו' לא נוספה בהם בחינה, ולכן הם נשארו בבחינת הדומם ולא יותר. ואולם באמת בחינת הדומם קיימת ממש בכל הנבראים כולם, שהיא היא בחינת החומר שממנו מורכבות כל הבריות.

והנה לאחר בחינת הדומם נוספה שכבה חדשה, שהיא כוח הצמיחה. זה הכוח המגדל והמצמיח דבר קטן וגורם לו להיות גדול יותר ומפותח יותר. כוח הצמיחה נמצא ממש בכל הרבדים הבאים. והיינו, שלא רק בעצים יש כוח צמיחה, אלא בחיות ובבהמות, שכולם הולכים וגדלים, ועצם כוח הגדילה הוא בחינת הצומח שקיימת בכל המדרגות, מלבד בדומם. ונמצא שיש מכנה משותף גדול בין הצומח ובין החי, שכן בשניהם יש בחינת דומם ובחינת צומח.

והנה כן הדבר לגבי בחינת החי, שזה כל כוח החיות וההרגשה, והחושים של ראייה ושמיעה וריח, שכל הבחינות הללו הן מדרגת החי, והיא נמצאת בכל בעלי החיים וכן בכל המדרגות הבאות, והיינו במדבר ובישראל, שלכולם יש בחינת חי, שהאדם הוא בעל חיים וכולל

בקרבנו בחינות מעולם החי. והנה נמצא שיש מכנה משותף משולש בין האדם ובין הבהמות, שיש בהם בחינת דומם ובחינת צומח ובחינת חי. והנה על גבי בחינת החי, עלה האדם ונוספה בו בחינת כוח הדיבור, שהוא הדעה וההבנה וכוח הבחירה החופשית. שכל אלו הם קומות מיוחדות לאדם, והם גוף דרגת המדבר (ראה עץ חיים שער נ פרק ב).

אחדות בין מדרגות דצח"ם

והנה צריכים אנו להבין דבר עמוק שכותב לנו האר"י הקדוש. האר"י מלמד אותנו שבחינת החי היא אחת ממש, וכוח החי הנמצא בבהמות הוא כוח החי שנמצא באדם. כמו הדומם, שהאטומים שמרכיבים את האדם הם אותם אטומים שמרכיבים את החי והצומח, והיינו שהדומם, שהוא בחינת האטומים והחומר של העולם, הוא אחד ממש. כל האטומים הללו הם בחינה אחת ודרגה אחת ומשפט אחד לכלם ממש. וכן הדבר לגבי בחינת הבהמה, שכוח הבהמיות שנמצא במציאות הוא כוח אחד, וממילא קיימת השפעה בין בחינת החי של האדם ובין בחינת החי של החיות. כך אנו מוצאים שכשבני אדם השחיתו דרכם על הארץ אזי גם הבהמות נפלו למטה והשחיתו מעשיהן, עד שנזקקו מין לשאינו מינו (בראשית רבה כח ח). וכל זאת מפני הנפילה הגדולה שהיתה לבחינת החי בגין מעשיו של האדם, שהשחית והפיל את כל דרגת החי לנמיכות ושפלות. והנה האר"י הקדוש מלמד אותנו שבאמת כוח החי הוא שורש הנפש הבהמית שבאדם, ונפילותיו וחטאיו של האדם שהלך אחר תאוותו הבהמית נגרמו בגלל יסוד החי שנמצא בקרבנו. ולכן הדרך לתיקון החטא היא העלאת בחינת שורש כוח החי שגרם לחטא. וזה מה שכתב האר"י, וזו לשונו (עץ חיים שער נ פרק ב):

"והנה נמצא כי העכירות של נפש הבהמית שבאדם שעולה אל נפש דעשיה ניזון ממנה הוא גורם לגוף לחטוא, ומי גרם לו עכירות בתחלה בנפש הבהמית שבאדם? ודאי שנמשך לו מנפש הבהמית שבבעלי חיים שהיא חיצונית נפש הבהמית שבאדם לכן כשאדם חוטא היה מקריב קרבן נפש הבהמית של בעלי חיים שהיא גרמה לו לחטוא ונחית אש גבוה ושורף אותו העכירות ואז שורש נפש הבהמית שבאדם נמשך לה זכות ונקיות כי הכל משורש אחד חוצבו ומתכפר האדם".

האר"י מלמד אותנו שסוד הקרבנות מושתת על יסוד אחדות המציאות, שכל העולם מקשה אחת. ואף שאנו רואים את כוח התאוה שבבהמה בנפרד מכוח התאוה שבאדם, הנה באמת בפנימיות המציאות כולם ממש יונקים מאותה דרגה ובחינה, שהיא דרגת החי שבמציאות, והיא כוח תאוה גדול שמביא לנפילות רבות אצל האדם. ולכן, כשהאדם ניגש לתקן את בחינת הנפש הבהמית שלו, הוא פועל על פי עצת התורה, ומקריב בהמה ממש.

שכן הבהמה איננה נפרדת מהאדם, אלא מגלמת ומבטאת את בחינת דרגת החי, ולכן הקרבתה יכולה לתקן את שורש בחינת החי, וממילא גם את נפשו הבהמית של האדם, כי "הכל משורש אחד חוצבו". והוא מה שאמרה התורה - "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה... תקריבו את קרבנכם". הנה פתח ואמר 'כי יקריב מכם', ומשמע שמקריב עצמו, וסיים - 'מן הבהמה תקריבו'. כי באמת הבהמה והאדם מחוברים, ושורש החטא שבאדם הוא הנפש הבהמית שקיימת בכל הבחינות, גם בבהמה, ולכן הקרבת הבהמה גורמת לזיכוך השורש, וממילא כל הענפים מתכפרים, כולל האדם.

סוד דצח"ם וההדרגה ביניהם

מדרגות במציאות

יש להוסיף ביאור בעניין אחדות הכוחות שבמציאות, כדי להבין יותר מדוע מקריבים דווקא בהמה, והלא האדם חטא, ולכאורה הוא עצמו צריך לסבול ייסורים ומפני מה הבהמה מוקרבת תחתיו?

לשם כך עלינו להבין את סדר השכבות במציאות. ראשית כל נציין שדברינו אלה מבוססים על דברי הרב קוק זצ"ל (מאורות הראיה, הגדה של פסח עמ' רה ואילך, אורות הקודש ב, מערכת החיות העולמית) ומקורות נוספים. שנית, דברים אלו באים למעשה לבאר באופן מפורט יותר את אשר לימדונו חכמים בעניין מעשה בראשית, שהאדם נברא באחרונה, מפני שכל הנבראים נתנו את כוחם בו, והוא נעשה תמצית וכללות מכל כוחות ההווה. למעשה, עניין זה משמש לשני צדדים. מצד אחד האדם מקבל מכל הנבראים, ובכך מתבססת קומתו. מצד שני, באדם נוספה קומה עליונה, של נשמת אלהים שבקרבו, ועל ידי חיבור כל הנבראים בו, הנה כולם מתאחדים ומתאגדים להיות מוארים באור נשמת אלהים המאירה באדם, ונמשכת ממנו אל כל חלקי ההווה. התכללות הנבראים באדם זיכתה את כל הנבראים לקחת חלק במכון להשראת השכינה. כולם מהווים גוף אחד, שמרכזו הוא האדם, וכולם ממילא מאוחדים עם נשמת אלהים שבאדם הכללי, שהיא אור השכינה, נשמת העולם כולו. למעשה, בבריאת העולם לא רק האדם נברא באחרונה, אלא כל דרגה ודרגה נבראה לאחר הדרגה הקודמת לה. כך, הדומם, המים והיבשה והמאורות, נבראו בראשונה. אחריהם הצומח, אחריהם החי, ואחרון מכולם האדם. כך, כל רובד נתן את חלקו ברובדים הבאים, המפותחים ממנו. ננסה אם כן להתבונן בפרטות יותר בעניין זה, ממנו נשכיל ונבין את סוד האחדות הפנימית בין כל חלקי ההווה, ואת עבודת האדם, בהעלאת כל הנבראים כולם, על ידי עילוי בעצמו.

אם כן, אמרנו שכוח הדומם נמצא בכל הבחינות כולן ממש, ולא רק בדומם. וכן כוח הצומח נמצא בצומח ובחי ובמדבר, ולא רק בצומח. וכל ההבדל הוא שבדומם קיים רק כוח הדומם ולא יותר, ובצומח נוסף גם כוח הצמיחה וכו'.

ובאמת צריכים אנו להבין עניין פנימי, והוא יתרון כוחו של הדומם על כל הבחינות האחרות. והיינו, שאמנם בכל הכוחות כולם נוספו בחינות על הדומם, ואולם, כדי להוסיף בחינות נוספות צריך להמעיט בהן את כוח הדומם. שכך גזרה חכמתו יתברך, שהמדרגה העליונה מחלישה את המדרגה שתחתיה. וכך, כוח הדומם נחסר ונפחת בצומח, בגלל המדרגה החדשה שנוספה בו. ובאמת אנו רואים שכוח הדומם החזק ביותר הוא אצל הדומם. והיינו, שהדומם הוא כוח החומר, כוח הקיום של החומרים. האבנים האדמה והעפר הם הכוחות השורדים ביותר מכל הכוחות כולם. שהעצים והענפים חלשים יותר מהאדמה מהאבן ומהמתכת, והכוחות הדוממים יכולים להתקיים ולשרוד אלפי שנים, לעומת הצומח שהוא חלש ומתפורר. אבל אם נשווה את הצומח אל החי, נראה שהצומח חזק ושרוד יותר מהחי, שעצים יכולים להתקיים מאות שנים, ואילו החי איננו מאריך ימים, והוא ממחר להתבלות בעפר יותר מהעצים והצמחים. וכל זאת מפני שנוספה בו מדרגה שלישית שהחלישה את שתי המדרגות התחתונות, הדומם והצומח. והנה האדם חלוש יותר מכל הכוחות הקודמים לו, שגופו חלש ועלול לבלאי ולמחלות יותר מכל הבחינות הקודמות, שכוח הדומם שבו הוא החלש ביותר מכל הבחינות שתחתיו, והוא מפני מעלתו העליונה מכולם, שנוספה בו בחינת מדבר.

הדבר נכון לגבי שאר הכוחות. והיינו, שכוח הצמיחה חזק ומפותח אצל הצמחים יותר מאצל בעלי החיים. שאנו רואים עצים שיכולים לגדול לגבהים עצומים, הרבה יותר מגובה בעלי החיים. והם צומחים מהר ובכוח גדול. וכן אם כורתים ענפים מהעצים, אזי כוח הצמיחה יכול לחדש את הענפים ביתר שאת. מה שאין כן אצל בעלי החיים, שכוח הצמיחה שלהם איטי יותר וחלש יותר, והם קטנים יותר מהצומח. וכל זאת מפני שנוספה בהם מדרגה חדשה, שהחלישה בהם את בחינת הדומם והצומח. והנה האדם חלש עוד יותר בכוח הצמיחה ממדרגת החי, בגלל המדרגה המיוחדת שבו.

והנה כן הדבר בנוגע לבחינת החי, שאנו רואים שבעלי החיים משוכללים יותר בבחינת החי יותר מהאדם. שכן בעלי החיים מהירים יותר בריצתם ותנועתם מהאדם, והם רואים למרחקים יותר מהאדם, וחוש הריח והשמיעה שלהם מפותח יותר מהאדם. וכל זאת מפני מעלת האדם הנוספת, שהחלישה בו את דרגת החי שבקרבו.

דבר זה נכון גם בנוגע לישראל לעומת העמים, שהסגולה האלהית בישראל החלישה אצלם את הקומות הנמוכות יותר, ועל זה אומר הכתוב "כי אתם המעט מכל העמים" (דברים ז ז). ואין כאן המקום להאריך בעניין זה.

עיקר כל מדרגה

והנה ראינו דבר ראשון, שעל אף שכוח הדומם נמצא בכל הדרגות כולן, עיקר כוחו מתגלה דווקא בדרגת הדומם, שהוא שורד טוב יותר מכל הדרגות האחרות. וכן הצומח, על אף שהוא מצוי בכל הדרגות שמעליו, הוא מפותח בדרגת הצומח עצמו, יותר מכל המדרגות שמעליו. וכן דרגת החי מפותחת יותר בבעלי החיים מבאדם.

והנה אם נבחין נמצא דבר נוסף בעניין זה. בכל אחת מדרגות דומם צומח חי ומדבר, מה שמקיים כל דרגה הוא הדרגה המיוחדת לה. והיינו, כוח הצומח שבצומח, מקיים את כל הצומח כולו, ולא רק את יכולת הצמיחה שלו אלא את הדומם, את החומר שלו. שהנה, אם נתלוש צמח מהאדמה, לא זו בלבד שנפסיק את כוח הצמיחה ונבטל את דרגת הצומח שבו, אלא גם דרגת הדומם שבו תלך ותתפוגג. שכן אנו רואים שצמח שנתלש מתחיל להתפורר ולהתייבש, וסופו למות לגמרי. בשונה מאבן שעומדת ומתקיימת בלי כוח צמיחה כלל, וחזקה ויציבה שנים רבות. מה שאין כן הצמחים, שבלי חיבור לאדמה ולכוח הצמיחה, גם דומם לא יהיה בהם, ויתפוררו ויאבדו.

וכן הדבר בבחינת החי, שבלי דרגת החי שבו, ייפסקו כוח הצמיחה וכוח הדומם שבו. שאם יהרגו בהמה, היא תפסיק לא רק לנוע ולהרגיש, אלא לא תצמח ותגדל כלל, ותתפורר לגמרי עד עפר. ולא ישאר בה לא צומח ולא דומם. אף שהחי כולל את שתי הבחינות הקודמות, שיש בו גם צומח ודומם, עיקר מדרגתו היא בחינת החי, עד שגם יתר המדרגות אינן יכולות להתקיים בו בלי בחינה זו.

עיקר כוח החי - בעלי חיים

והנה רואים אנו ב' בחינות - ראשית, עיקר כוח החי נמצא בבעלי החיים ולא באדם, שכן כוח החי שבאדם נחלש בגלל מדרגה עליונה שנוספה בו. וכן הדבר בנוגע לכוח הצומח, שעיקרו אצל הצמחים. שנית, ראינו שכל דרגה עיקר מהותה הוא הדרגה המיוחדת בה, שעיקר הצומח הוא הצמיחה, ולא הדומם כלל, ולכן בהעדר הצמיחה גם דומם יתבטל. וכן בבחינת החי, שבלי חי אין צמיחה ואין דומם.

והנה משתי בחינות אלו אנו מבינים שלמעשה עיקר תפקידו של החי בעולם הוא להנחיל בעולם כולו את דרגת החי. עיקר כוח החי נמצא אצל בעלי החיים, והאדם סופג ומקבל את בחינת החי מבעלי החיים, שהם החזקים בבחינת החי, והאדם מקבל מהם. ולכן בלי דרגת החי הם מתים וכל הדרגות התחתונות מתבטלות. עיקר האדם איננו כוח החי, אלא הדעה והדיבור והבחירה החופשית. אלא שהוא מקבל מדרגת החי את הכוחות הנמוכים יותר, שהם כוחות החיים, ראייה, שמיעה, ריח וכו', וכוחות התאוה החומרניים, שהם סוד הנפש הבהמית שבאדם, שהיא משותפת ממש עם כוח הבהמה שבבעלי החיים ושורש אחד להם. והנה אנו למדים מכאן את סוד האחדות, שבאמת כל ההוויה כולה היא אחת, אלא שהיא מורכבת מד' דרגות של דומם צומח חי ומדבר, ובאמת בכל מקום שיש גילויי בחינת חי, הנה הכל נובע משורש אחד שהוא דרגת החי, וכך ביאר הרב קוק את סוד האחדות של המציאות, וזו לשונו (אורות הקודש ב עמ' שסא):

"עומד האדם ותוהה איזה צורך יש בכל המון המעשים והברואים המשונים והרבים, ואיננו מבין איך הכל הוא חטיבה גדולה אחת.

החיים התרדמתיים שבדומם הם התחלת הברק ההולך ומזהיר בתוך העולם הצמחני, מתפלג לאלפי רבבות קווים, מיוחדים ושונים, באים הם עד מקדש החיים, ושם הם

מתנוצצים כבר בעליצות, הולכים ועולים עד רום עטרת ברואי עולם, האדם, שכל מהות חייו, זרמי אורותיהם, והתמדת הלך נפשו העולה למעלה, הם רק גלויים גדולים, שהם הולכים ושבים מכוחם של כל תנועות החיים שבמציאות, מראשית הקטנות של החיים עד גדלותם, מדומם עד המדבר.

אם מתפלא אתה איך תדבר, תשמע, תריח, תחוש, תראה, תבין ותרגיש, השב לנפשך כי כל החיים, וכל הקודמים למערכתם, הכל שופעים עליך את כל חוויותיך. אין נקודה קטנה יתרה, הכל נצרך והכל משמש לתפקידו. אתה בכל מה שלמטה ממך, והנך קשור ועולה עם כל מה שנשגב ממך ועולה עליך.

הרצון הארצי החזק שאצל בעלי החיים, שאין להם הופעה שכלית גדולה, גם הוא מתחלש קצת מרעננותו ואומץ היש שלו בדחיקת פעלו, על ידי אותו הקורטוב האידאלי הרצוני הנכנס בתוכו, והוא יונק את אומצו הגמור מתוך חיבורו עם עולם הצומח, שאין בו אפילו אותה ההפרעה המועטת של גילוי החיים. והצומח, עם כל זרמתו הבריאה, הבלתי מפוקפקת, מסובל הוא מנדידה וטפול ציורי מוגבל, והוא מתרפא מחולשתו על ידי התבססות חיבורו עם העולם הדוממי, שבו נפש בעלת קביעות ואומץ עמידה תדירית. ופסגת החיים עולה היא באדם, ונחלשת הרבה על ידי החופש אשר לרצון, ומשיגה את אמוצה על ידי בסיסה וחיבורה בעולם החי, המגושם.

והשדרות האנושיות לפי התפלגותן הולך משפט זה וחורז בהן, הצד האידאלי עומד להתמוטט מחולשה שבעדינות, ומשיג את תקומתו על ידי הביסוס שמתבסס הוא בהצד הממשי שבהוויה. וככה נעשים כל ברואי עולם חטיבה אחת, ואומות ומפלגות, ובעלי דעות ואופיים שונים, בונים יחד עולם מלא, שהוא מלא עוז והדר יחדיו..."

עוד באר הרב קוק (אורות הקודש ב עט' שנח):

"כל הכישרונות הנפלאים הנמצאים בבעלי חיים, שלפעמים אנו משתוממים עליהם, והאדם לא יוכל להגיע להם לחקותם כי אם אחרי לימוד גדול וארוך, וגם בכל זאת לא יוכל כי אם להיות רק קרוב לאותה המידה המכוונת שבכישרונותיהם, הם באים אליהם מפני שכל מדרגות בעלי החיים למיניהם, אורות החיים שלהם הם שברים של נשמה גדולה עליונה, מלאה חכמה וכישרון, שנתחלקה לסעיפים רבים, וכל סעיף במידתו מאיר בו אותו הצד הבהיר של הנשמה הגדולה, בעלת החכמה והכישרון המפליא, אלא שהיא במידה מאוד זעירא, כטיפה מן הים, אשר בכל זה הרושם העצמותי של הנקודה, מצד שהיא באה מכללות יסוד חכמה וכישרון עצום ונעלה, אינו נמחק, ומוציא הוא אל הפועל את כישרונו על פי מעמק הגדלות של החכמה, על פי אותה המידה שהיתה קנויה עמה בהיותה עצורה ומקושרת בקשר חיים שלמים במקורה השלם, שהיה תכנית כליל חכמה, ערוכה בחשבון מדויק של דעת עליון".

מתוך יסוד זה, שכל המדרגות שבמציאות מאוחדות יחדיו ממש, לומד הרב קוק את המרכז של האדם בעולם. האדם כולל בקרבו את כל הכוחות הקודמים לו. הוא קיבל אל תוכו בחינת דומם, וכוח צמיחה, וכוח של בעלי החיים. ועל ידי כך הוא למעשה הנשמה המרכזית

של כל שברירי הנשמות והניצוצות שבכל העולמות כולם. כוח הדומם שבו משפיע ומקבל מכוח הדומם שבעולם, וכוח הצמיחה שבו משפיע ומקבל מכוח הצמיחה בכל העולם. וכוח החי שבו משפיע ומקבל מכל בחינות החי שבמציאות כולה. נמצא שהאדם פועל ומרומם את רובדי המציאות כולה ממש. וכך ביאר הרב קוק את מרכזיות נשמת האדם בעולם (אורות הקודש ב עמ' שנח):

"נשמת האדם, בהרחבתה, כוללת היא בתוכה את הנשמות הפרטיות של כל הברואים כולם. כל נפש חיה ניצוץ הוא מאור האבוקה הגדולה הכללית, נשמת האדם. רק למראה עיניים, כל מין וכל פרט הוא מצוי בפני עצמו, העין החודרת רואה לבת חיים גדולה, מאחזת באדם הכללי, לכל פלגיו, שבתוכם חילופי מדרגות רבות, במידת האור והחום המתגלה, וכל בריאה גולמית מוכשרת היא רק לחלק קטן מאור זה המאיר בו. והכל עורג וחותר לשוב אל האורה העליונה במילואה, להיאחד עם נשמת האדם, להיות מואר באורה. והיא מתעלה בעפיפות רוחנית, מדושנה חיים ועונג, למקורה, לאוצר החיים, ששם עוז וחדווה, שלמות מוחלטה, נצח והוד. כשאורה הפנימי של הנשמה מתגלה בכבודו, הכל שמח, הכל מרגיש, שהמכון, שאוצר החיים והאושר שלהם מתגלה בו, הוא אתם, והכל שמח ומתעלה, 'כי עם אבני השדה בריתך וחית השדה השלמה לך' (איוב ה כג).

הדמיון תופס את יסוד אחדות עליונה זו בתחילה, והשכל מבררו בסוף, ובאה המציאות הממשית ומראה את חילה במקום שאור החיים הפנימיים הבהיק במלוא אורו, בניסים אשר נעשו לצדיקים, אנשי מופת בדור דור, שהאמונה המזוקקה יודעת לשמור את הרשימות החיות של האמת הגדולה, המתעלה מכל חכמת לב האדם וכל כישרונותיו באורחות החיים. בנשמתו היסודית של נח נתגלו כל יצורי העולם, כל החיים כולם, הם באו אליו אל התיבה במשיכה טבעית פנימית, כהמשכת הענף לשורשו".

הקרבת בהמה דווקא

הנפש הבהמית - מכוח הבהמה שבעולם

אנו רואים שיש קשר פנימי ונעלם בין האדם ובין כל הברואים כולם. למעשה, כל הנבראים כולם נתנו באדם את בחינותיהם. שהדומם נתן בו את כוח הדומם, בחינת "עפר אתה" (בראשית ג יט). והצומח נתן בו את הצמיחה, "כי האדם עץ השדה" (דברים כ יט). ובעלי החיים נתנו באדם את כוח החי, וכך נבנה האדם מכל הבחינות שקדמו לו ואף הושפע מהן בחיצוניות. ואולם, האדם בא להשפיע על כל הבחינות שמתחתיו השפעה רוחנית עמוקה. הן נתנו בו בחינה חומרית, והוא נותן בהן נשמה אלהית עליונה. מכאן אנו מבינים היטב

שכל התאוה הבהמית שבאדם איננה מטרתו ותכליתו. למעשה, כשהאדם הולך אחר תאוותו הבהמית הוא משפיל עצמו וקומתו עד שנדמה כאילו הדרגה המיוחדת שבעבורה בא לעולם היא דרגת הבהמה, דרגת החי. ודבר זה הוא הפסד וקלקול גדול לאדם ואיבוד אונן והונן הרוחני והנשמתי, שהוא מאבד את כל מהותו ממש. ולא זו בלבד שנשמת אלהים שבקרבנו מתייסרת, אלא גם בחינת החי שבו, רעננות הכוחות הבהמיים שבאדם, אינה בתיפקודה הראוי. והוא כמו שראינו, שאם חסרה הדרגה המיוחדת שבעבורה נברא, הרי גם כל הדרגות שמתחת לא יוכלו להתקיים בו כלל. והיינו, שהבהמה יכולה לחיות בלי דרגת האדם, אך האדם איננו יכול לקיים אפילו את דרגת הבהמה שבו בלי מדרגת האדם שבו. ומי שנוהה אחר התאוה החומרית, מתנהג כאילו נברא בעבור הבהמה שבו והוא קלקול גדול לאדם, ולמעשה בחינת הבהמה שבו משכה אותו למטה והשתלטה על בחינת האדם שבו. ולכן צריך להקריב בהמה, כדי לשוב ולשעבד את דרגת הבהמה אל דרגת האדם. והוא מה שאומר הכתוב "אדם כי יקריב... מן הבהמה", והיינו שיהיה האדם מתגבר ומקריב את הבהמה, תחת היות הבהמה משתלטת על האדם, ישוב הוא לשלוט בה, ושב ורפא לו.

השפעת האדם בעולם

מכל מקום אנו רואים שהאדם משפיע על העולם השפעה מיוחדת, את מדרגתו הייחודית לו שהיא דרגת האדם, נשמת אלהים שבו. האדם מקבל בחיצוניות מכל הדרגות שתחתיו, והוא משפיע עליהן בפנימיות שפע פנימי ועמוק. ובאמת כל הדרגות שתחת האדם שייכות אליו ומקבלות ממנו, ומרגישות את מעלתו העליונה עליהן. והיינו, כשהאדם באמת מאוחד עם אור ה', והוא אחוז בנשמתו העליונה ושולט ברוחו על הבהמיות שבו, הוא ממש מגלה את סוד הנשמה הכללית של כל היצורים כולם, ומשפיע שפע רוחני על כל המון הבריות. ובאמת הבריות עצמן מרגישות זאת, מפני שיש בהן ניצוצות קודש פנימיים שצמאים להשלמה רוחנית, והן חשות באופן עמוק ונעלם את ההשפעה הרוחנית שהן מקבלות מהאדם הצדיק הקדוש, עובד ה'. זאת הסיבה לכך שהבריות כולן פוחדות מאיש אלהים קדוש, וסרות למשמעתו ולמרותו. כמו שסופר על האור החיים הקדוש, שהאריה נכנע לפניו כמו חתול קטן ומפוחד. וזאת מפני שניצוצות הקודש בכל מקום מרגישים את אבוקת האור שמתקרבת אליהן, והם מתלבים ומאירים ונכנעים מפני מקור האור, שהוא נשמת הצדיק, נשמה כללית שמשפיעה על כל שדרות ההוויה כולה. וכך ביאר הרב קוק עניין זה, של השליטה של האדם על כל הבריות, שמושרש בסוד האחדות של ניצוצות הקודש שבכל מקום, עם הנשמה הכללית המאירה את הכל, שהיא נשמת הצדיק, וזו לשונו (אורות הקודש ב עמ' שלט):

”כשאנחנו אומרים שהאדם לא לבד שהוא מושפע מהעולם כולו, אלא הוא משפיע עליו, והשפעתו היא השפעה כבירה עצמית, כללית ורוחנית חיובית. כלומר לא רק אותה ההשפעה החלקית, שאנו רואים שהאדם מכריח כוחות הטבע להשתמש לרצונו - הקיטור, האש, המים, החשמל, וכאלה עושים דברו, כי כל זה הוא רק בחלק מוגבל ושטחי, כי אם

העצמיות אשר להעולם, בכל מילואה ובכל היקפה, מתייחסת אליו יחש של שעבוד ושל קבלת השפעה, ככה תאמר תורת הרזים, ובהיותנו אומרים ככה, הרינו גוזרים לומר שיש מזיגה עצמית בין הנשמיות שהיא פועלת בעולם כולו לנשמיותו של האדם.

וכשאנו אומרים שהאדם בהתעלותו, כשרואים ששם ה' נקרא עליו, יראים ממנו, שבעלי חיים וכוחות הטבע מוכנים לעבדו, 'כי עם אבני השדה בריתך וחית השדה השלמה לך', כשבני אדם פראים חזקי מצח נכנעים מפני הוד אצילות שבנשמה מלאה חכמת אלהים, וכבוד מוסר שדי ויראת שמים, הכל מוליך אותנו למקום אחד, שלא יש נשמה בודדת, גרגרית, גדועה, בהוויה כולה, אלא הכל מחובר משורג וארוג. וכשהגודל מתבלט, הניצוצות הקטנים מתלבים, מרגישים הרגשה טמירית מעצמיותם שיש כאן נשגב ונערץ. אם לא היו בקרבם קווים יחושיים להנשגב והנערץ, לא היו מרגישים כלום.

אין אנו לפי זה דנים לומר שנשמת הבהמה כלה היא לגמרי, ולא שאור החיים שבדומם הוא נרדם, ובצומח ניעור קצת, ובחי יותר מעט, הוא דבר קרוע מגודל הכל, אלא הכל הולך ומצטרף, ועץ החיים גדול ונשגב הוא 'עפיה שפיר ואנבה שגיא ומזון לכלא בה תחתיה תטלל חיות ברא ובענפיה ידרן צפרי שמיא' (דניאל ד ט).

הגלגל הגדול של החיים, של האושר והטוב, זרוע הוא על כל גדותיו כוכבים מאירים גדולים וקטנים, לרבי רבבות אין קץ, וסדר נעלה ומשטר ייחס נפלא ביניהם נמצא החכמה הגדולה שזקוקים אנו לגדולה מוחלטת, שהוד אלהים מיוחס לנו. הוא כולל את הכל, והיחס בכל ערכיו, בחיבתו, בהערצתו, בחידור הבנתו, בהתפעלות החיים הרוחניים מיוקר ערכו שלמעלה מכל הגה של ערך שמתבטא בתפארת של עבודת שמים, של יראה ושל אהבה, של סילוד ושל חרדה, לכל מה ששם ה' נקרא עליו, הכל עולה בסדר שלם ומחוטב".

הקרבת בהמה דווקא

לאור כל מה שראינו, נוכל להבין בעזרת ה' את עניין הקרבת הקרבן מהבהמה דווקא ולא מהאדם עצמו. והיינו, שבאמת עיקר שורש החטא נובע מהדרגה הבהמית, שיצר הרע שבאדם אחוז בדרגת הבהמיות שבו, וממנה נובע חטא האדם. והנה עיקר כוחה ומציאותה של הבחינה הבהמית הוא בדרגת החי עצמו, שכן בעלי החיים הם המבטאים את דרגת החי ממש, מה שאין כן האדם שאיננו עיקר דרגת החי, אלא דרגה עליונה יותר. והנה המשל בזה הוא כמו ריח רע שנמצא בקומה השנייה, ועולה ומפריע גם לגרים בקומה השלישית. הם יכולים לפתוח חלונות ולאוויר את הקומה השלישית שלהם בלבד, אולם בכך לא יסלקו את שורש הקלקול. ורק כשיגשו לקומה השנייה ויסירו את מקור הריח הרע, יסולק הקלקול מהמציאות לגמרי. כך גם בסוד הקרבנות, שבאים לתקן את החטאים משורשם ומקורם ממש. ולכן לא רק מעוררים את האדם לעשות תשובה, אלא פועלים לתקן את השורש

שממנו בא החטא, והוא דרגת הבהמיות שעיקרה קיים אצל בעלי החיים, ולכן מקריבים בעלי חיים כדי לתקן בחינה פרטית זו בייחוד. והוא כוחו הגדול של הקרבן ועבודת המקדש, שבא לסלק את כל החטאים משורשם ולתקן הכל ממש, ולכן הוא שואף לתקן לא רק את האדם ואת נפשו הבהמית, אלא את השורש שממנו צומחת הבהמיות המקולקלת, והוא בשורש כוח דרגת החי שבמציאות כולה. ולכן מקריב קרבן בהמה, ומתקן את השורש כולו ואת כל ענפיו שבכל העולמות כולם, כדברי האר"י הקדוש שראינו לעיל.⁶⁰

והנה זאת הסיבה גם להקרבת הנסכים והמלח, שגם דרגות תחתונות של צומח ודומם היו שותפות בבחינת הנפילה והקלקול, ולכן צריך לתקן גם אותן בשורשן, וכך כתב האריז"ל בלשון שהבאנו לעיל (ספר טעמי המצוות ויקרא):

"ולהיות כי גם נפש הדומם והצומח הם יותר עכורים כי גם הם גורמים ומסייעים לחטוא את נפש הבהמה עם יצר הרע שבהם לכן היו הנסכים והסלתות שהם צומח, ודומם - 'על כל קרבנך תקריב מלח' הוא כוח דומם ובזה נתקנו כל חלקי הדצח"ם".

סוד הסמיכה

סוד הסמיכה

מכאן נבין את סוד הסמיכה, כמו שכתוב בתחילת הפרשה "וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו". שהנה הסמיכה היא האצלת כוח והמשכת שפע מהאדם אל הבהמה, והיא פועלת את סוד ההתכללות, שהאדם נכלל עם הבהמה. שההישענות של האדם על ראש

---

⁶⁰ וכאן המקום להביא גם אדמו"ר הזקן בביאורו לפסוק זה המוסיף נופך בעניין וזו לשונו: "אדם כי יקריב מכם וגו'. להבין החילו שלא לנוכח אדם כי יקריב לשון נסתר וסיים תקריבו את קרבנכם לשון נוכח. וגם דכי יקריב לשון יחיד ותקריבו את קרבנכם לשון רבים. וגם דהוה ליה למימר מלת מכם קודם כי יקריב היינו אדם מכם כי יקריב וכו'. אך הנה נודע שיש בכל אחד ב' נפשות. נפש האלהית ונפש הבהמית. אשר נפש האלהית שורשה מבחינת אדם כמו שכתוב 'ויברא אלהים את האדם בצלמו'. וכתוב 'ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם'... והשתלשלות שלה למטה הוא על ידי בחינת פני אדם שבמרכבה. ונפש הבהמית היא נלקחה משמרי האופנים ושורשה מבחינת פני שור. ותכלית ירידת הנשמה לעולם הזה הוא כדי לברר נפש הבהמית להיות בבחינת איתכפייא ואתהפכא והיינו על ידי נפש האלהית המתלבשת בה ומתבוננת בה' אחד בקריאת שמע - 'שמע ישראל' וכו', ועל ידי זה 'ואהבת בכל לבבך' בשני יצריך וכו'... כי אי אפשר להכניע ולכבוש את רוח הנפש הבהמית תחת ממשלת הנפש האלהית כי אם על ידי שורשה של הנפש הבהמית, שמקור חוצבה הוא מחיות הקדש שבמרכבה פני אריה פני שור וכו' כי אין הדינין נמתקין אלא בשרשן" ליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן, ויקרא עמ' ב.

הבהמה פועלת באופן פנימי בחינת התכללות והתאחדות בין האדם לבהמה. והנה באמת רמז לדבר שידי האדם הן בחינת כוח המעשה שבו, וכוח זה הגיע אליו מדרגת החי שנמצא בו, שבידיים נמצא סוד התנועה שהוא מכוח דרגת החי שמתנועע וזו, וכן התחושה וההרגשה נמצאות בידיים ובאות מדרגת החי. וכן כל פעולות האדם בידיו תלויות המה בחושים, שיכול לראות ולעשות ולפעול. והיינו, שבחינת הידיים באדם רומזת על כוח החי שמקבל מהבהמה. והנה הראש של הבהמה הוא מקום הדעה והתבונה, שהוא מדרגת האדם באמת. ולכן אצל הבהמה הראש נמצא כהמשך של הגוף ולא מעליו, מפני שאין בה קומה של דעת ותבונה, ונקודת הפסגה של בחינתה היא החוש והחיות, ואין בה דעת ולא תבונה. רק אצל האדם ראשו ניצב במקומו הראוי למעלה מבחינת הגוף, באשר מתנשאת בחינתו אל מקום הדעה והתבונה, ממעל לעולם החי והחוש. ומכל מקום, הראש של הבהמה רומז על בחינת האדם, סוד קומת הדעת, ולכן האדם מסמך ידיו על ראש הבהמה, כדי לכלול את בחינת האדם בסוד הראש, עם בחינת הבהמה בסוד הידיים, ולאחד ביניהם. 'אדם ובהמה תושיע ה'" (תהילים לו ז) - אלו בני אדם שהם ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה" (ילקוט שמעוני תהילים לז רמז תשכז).

מכאן נשכיל ונבין מדוע אין סמיכה בבמה (זבחים קיב ב). שלומדים את סמיכות הכתובים "לפני ה'" "וסמך ידו", שאין סמיכה אלא לפני ה' שהוא בבית המקדש ולא בבמה (שם קיט ב), שהיא מזבח שכל אחד היה יכול לבנות בחצרו לפני שנבנה בית המקדש ונאסרו הבמות. והיינו, שסוד המקדש הוא סוד האחדות האמיתית, שהוא לב העולם ומקום החיבור של כל חלקי המציאות. ובאמת אי אפשר להגיע לסוד האחדות בשלמות אלא במקום הקודש. ולכן הסמיכה, שהיא סוד האיחוד בין האדם ובין הבהמה - אינה יכולה להיות אלא לפני ה', בבית המקדש ולא בבמה. שאין שום קרבן מגיע לדרגתו האמיתית אלא בבית המקדש, וכל הקרבנות שנעשו קודם לכן במקומות אחרים הם רק הכנה למקום האמיתי שהוא מקום המקדש, שורש האחדות העליונה והאדירה של ההוויה כולה.

ומכל מקום, סוד הסמיכה הוא סוד האחדות, וכל עניין הקרבן נעוץ בסוד האחדות, ולכן אין שום משמעות לקרבן בלי תשובה של האדם, שמאירה בו את אור האחדות. ודבר זה חשוב מאוד להבנה. שהנה אמת נכון הדבר שבלי תשובה אין כלל תיקון בקרבן, כמו שכתב הרמב"ם וזו לשונו (הלכות תשובה פרק א הלכה א):

"כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתוודות לפני האל ברוך הוא, שנאמר 'איש או אשה כי יעשו' וגו' 'והתודו את חטאתם אשר עשו' (במדבר ה ו-ז), זה וידוי דברים. וידוי זה מצות עשה. כיצד מתוודין? אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך, והרי נחמתי ובושתתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי. וכל המרבה להתוודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח. וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן, אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי

דברים, שנאמר 'והתודה אשר חטא עליה' (ויקרא ה ה), וכן כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו, וכן החובל בחבירו והמזיק ממונו אף על פי ששילם לו מה שהוא חייב לו, אינו מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם, שנאמר 'מכל חטאת האדם' (במדבר ה ו)."

והנה מלבד פשוטם של דברים, שעיקר תיקון האדם הוא בתשובה ולא בפעולות חיצוניות שאין בהן שינוי פנימי-אישיותי, הנה יש בדבר זה סוד עמוק. והיינו, שהחוטא מסלק ממנו את נשמתו ח"ו, וממילא אין הוא עומד כלל על סוד האחדות של המציאות. שכן רק נשמתו היא המחברת אותו עם כל בחינות העולם, וכשהאדם חוטא הוא בסוד עלמא דפירודא ממש, שהוא נפרד וקרוע ומנותק מכל כוחות המציאות ממש, ועומד לבדו בלי קשר לכל שאר הבריות. וממילא, אי אפשר כלל לעורר את בחינת התיקון של סוד האחדות, שמקריב בהמה ומתקן בזאת גם את נפשו הבהמית. שכל זאת שייך רק כשהוא בסוד אור האחדות, שהוא מכוח נשמתו. ולכן צריך לעשות תשובה להשיב את נשמתו בקרבו, ולעורר עצמו לסוד האחדות הפנימית, וממילא יהיה מאוחד בנשמתו עם כל יצורי העולם, ויכול לפעול בחינת תיקון כללי, שמקריב בהמה ומתקן את השורש העליון, שהוא בחינת הנפש הבהמית הכללית.

החטא, הפרוד והתשובה

הכרחיות התשובה בשביל הקרבן

והנה זה שורש גדול וחשוב מאוד, שהאדם החוטא הוא בעלמא דפירודא ואיננו יכול לפעול מאומה בעולמות. ורק מכוח התשובה מחזיר עצמו לעלמא דאיחודא ויכול לפעול ולתקן. ובעניין זה ראוי להוסיף יסוד חשוב בביאור עניין התשובה, שהיא שורש התיקון של הקרבן, וכפי שראינו שהאדם עצמו צריך לעשות תשובה ולהקריב בהמה, ובלי התשובה חסר ממד האדם שבתוך הקרבן, שהוא כוח האחדות שמאחד את כל בחינות דומם צומח חי שבקרבן. וכל זה מושרש בסוד התשובה שמביאה לאחדות העולמות כולם. וכך ביאר הרב קוק עניין זה, ונבאר על פי דבריו (אורות התשובה פרק ח ג):

"כל חטא מדאיב את הלב, מפני שהוא סותר את האחדות שבין האישיות הפרטית עם כל ההוויה כולה."

ההוויה כולה היא אחת. אל אחד ברא עולם אחד. כך שלמרות שנדמה לנו שכל ישות עומדת לעצמה, הנה באמת קיימת אחדות פנימית בין כל חלקי ההוויה. כל ההוויה היא מבנה אחד שמתגלה בפרקים וחלקים רבים⁶¹. וכך כתב בעל הלשם שבו ואחלמה בביאור האחדות של העולמות כולם, וזו לשונו (לשם שבו ואחלמה חלק ב דרוש ב ענף ד):

"כל המציאות כולה עם שורשה שהיא התורה, הם כולם מעצם אחד וכוח אחד לכולם, והווה התורה עם המציאות כמו שורש האילן עם האילן, ומתקן האילן על ידי השורש. וכן נוכל להבין על פי זה גם כן שאין שום מעשה בעולם מכל אשר נעשה תחת השמש הן לטוב והן למוטב וגם כל המקרים המתילדים מכל מעשה וכל עניין אם גדולה אם קטנה, שלא יהיה הרגש ונגיעה בזה לכל המציאות כולה ממש מלמטה מטה ועד למעלה מעלה. כי עצם אחד וכוח אחת לכולם. והגם שכל העולמות הם נקראים נפרדים, משום שהצמצום החזק הנעשה בהם ונפרד מציאותם זה מזה לגמרי, ואם כן נעתקו מהאחדות. כי הוראת נפרד הוא הפך מהוראת האחדות, ואין הרגש לפרט אחד מענייני פרט השני כלום, אך האמת הוא שלא כן הוא. כי הכוח הפנימי שמהווה אותם ומקיימם הוא אינו סר ח"ו מאלהותו כלל וכלל... כי רק הוא לבד יתברך שמו הוא מהווה את כל פנימיותם וחיצוניותם בכל אופניהם שהם, גם את עצם כוח הפירוד עצמו בכל התהוותו, וכולם עומדים במאמרו יתברך שמו... ואם כן נמצא שרק אור האחדות... הוא מהווה הכל ומעמיד הכל. ואם שעל ידי כוח הפירוד שבהם אינו יודע ומרגיש פרט אחד מחברו, הוא אינו משום שהאמת הוא כך שאין שייכות לאחד עם זולתו, אלא שהוא רק מחמת חסרון הידיעה שנלקח מכוח הפירוד, אשר במציאות הנפרדים, שלא ידע ולא ירגיש כל פרט ופרט אלא כל אחד מעצמו לבד, אבל הכוח דעיקר התהוותם אשר הוא בהם בהיעלם, ובזה תלוי ועומד כל עיקר מציאותם וקיומם, והכוח הזה הרי הוא מאחדות הגמורה, הנה בזה אין שום מעשה גדולה או קטנה גם מכל המקרים המתילדים ועוברים על כל פרט ופרט, שלא יהיה נגיעה בזה לכל המציאות כולה הן למטה והן למעלה, כי בהיעלם ופנימיות הנה אין שום עניין קטן שיוצא חוץ מסוד האחדות ח"ו, כי הוא מהווה את הכל ומנהיג את הכל, וסוד האחדות מנהיג את כל העולמות כולם בכל פרטיהם וענייניהם בכוונה אחת תכליתית הנשלם תמיד על ידי התורה וישראל, והוא להסיר את המסך המבדיל שהוא גשמיות הגוף שבכל העולמות כולם ולגלות את מצפוניהם הטמון בהם ולהתראות בכל הטוב הגנוז בהם, והיינו שאחדותו הנעלמה שבהם יתגלה לאור ויאירו כולם בסוד האחדות לבד."

דברי הרמח"ל על האחדות שבעולם

⁶¹ "העולמים כולם וכל אשר בהם אינם כי אם גילויים שהם נדמים לנו כעין ניצוצות פרטיים מהתגלות האורה העליונה, אבל כשהם לעצמם הם כולם חטיבה אחת, התגלות אחת, שבה כלול כל היופי, כל האור, כל האמת וכל הטוב" אורות עמ' קכ.

הקב"ה הוא מקור האחדות של הכל. ה' אחד ושמו אחד. האור האלהי שריו בפנימיות הכל והוא המאחד את הכל. הטוב האלהי שהוא היסוד והמטרה שעליהם הושתת העולם, הוא האחדות הפנימית שבכל, באופן שכל הנבראים מקושרים אליו ומתאחדים תחתיו - לכל נברא בעולם יש תפקיד שמביא תועלת וברכה ומצטרף לכללות כל הברכה והטוב שמגלות הבריות כולן. החל מהבריות הגדולות - האדם ברצונו הטוב ובכוח בחירתו, דרך השמש וצבא השמים, וכלה בשבלול הקטן ובנמלה, כולם שותפים וארוגים במערכת אחת של טוב, וכולם נותנים בו את חלקם. ובעניין זה ראוי להוסיף את דברי הרמח"ל בדעת תבונות (סימן קכח), וזו לשונו:

"חלקי הבריאה הזאת, מי שמביט עליהם לפי ראות עיניו, בתחילה לא יראם אלא עניינים מפוזרים ומפורדים, פירוש, בלתי מתקשרים כולם אל תכלית אחת, אלא כל אחד עניין בפני עצמו, לתכלית מיוחדת, נשלם בעצמו, בלתי שיצטרך לחברו, כי כל כך מינים בדומם, כל כך בצומחים, כל כך בבעלי חיים, אין ביניהם קשר ויחס שיצטרכו להיעזר זה מזה, ושיתקבצו לתכלית אחת, אלא כל אחד נברא למה שנברא, וענייניו משלימים לתכלית המכוון בו, לא יותר. עם כל זה, ההדרגה המסודרת נראית בכל הטבע ודאי, וכל מי שיקח בידו להתבונן מציאות הנמצאים, ימצאם הכל בהדרגה, כשיתחיל משמי השמים וירד עד הארץ מתחת, ויתבונן בכל המינים, ימצאם כולם זה תחת זה בהדרגה מסודרת אל נכון.

אך מי שיעמיק בחכמה, ימצא היות כל הנמצאות כולם מתקשרים קשר גמור זה בזה, שכולם צריכים להשלים העניין שאליו כיוונה החכמה העליונה בבריאה, וכולם מתקבצים לתכלית אחת, שתנאיו רבים וסדרם עמוק מאוד, והם הם כל חלקי הבריאה הרבים האלה. הנה על כן יתייחסו כולם אלה לאלה בסדר שרצתה המחשבה העליונה, ומכולם יצא הפרי הטוב הראוי לצאת מן הבריאה. ודבר זה כבר אמרתי עמוק הוא, כי כאן החכמה מתרחבת והולכת עד אין תכלית, לדעת פקודת כל הנמצאות, ומה הגיע אליהם בכוונה הכללית הזאת שזכרנו. ורבותינו ז"ל אמרו (אבות פרק ו' משנה יא), 'כל מה שברא הקב"ה בעולמו - לא בראו אלא לכבודו'. ואמנם צריך להבין עניין הכבוד הזה, שגם הוא מחודש אצלו יתברך ככל שאר התארים, וכמו שביארתי לך למעלה. וכשנבין התואר הזה, נבין פקודת כל הנבראים האלה בהשלמת הכבוד הזה, איך כולם צריכים להשלמתו, ואיך כולם מתקבצים אל התכלית הזה. ועתה די לנו לדעת רק בכלל אחד ההקדמה הזאת - שוודאי כל דברי הבריאה מתקשרים הם, ומתקבצים אל תכלית האחד. ונדע על כן, כי אין שלמות עניינם במה שהם נמצאים איש לדרכו מקצהו, אלא במה שהם מתקשרים זה בזה, ומתאחדים לתכלית האחד שזכרנו. כי זה לבדו הוא ודאי שלמות עניינם, כיוון שזה הוא המצטרך יותר לתכלית שבעבורו נבראו, שהוא התכלית הכללי שזכרנו.

ובאמת תראי, שגם במעשים אין רע נמצא בעולם אלא בחלקי הדברים טרם התחברם להשלמת הדבר, אך אין דבר מושלם שיהיה רע. וזה, כיוון שידענו שכל מה שהקב"ה עושה הוא אך טוב מאוד, הנה מה שנראה חסר בצד אחד באחד מתנאי הדברים, נשלם החיסרון

ההוא בתנאי אחר שמשלים בעדו, ולא היה החיסרון ההוא אלא מפני שלא נשלם הדבר ההוא בכל תנאיו, וכיוון שישתלם - ודאי הוא טוב. ודבר זה מתאמת מן המעשה עצמו שהוא כך, והמעשה הכללי שהוא סיבוב העולם - יתברר הדבר שגם הוא כך בסוף הכל, בזמן שתתקיים הבטחת (ישעיהו יב א) 'אודך ה' כי אנפת בי', כי אז יהיו נגמרים כל חלקי המעשה, והנה יהיה המעשה אך טוב באמת. והנה על כן נאמר שבתחילה הכין האדון ברוך הוא את הטבע כמו שביארנו, כל מין ומין שבה לפי מציאות המינים, כל אחד בפני עצמה בהדרגת מציאותם, ובעניין זה נהיה הביטול וההפסד, שהוא ההפסד הנמצא בכל מין ומין לפי מציאותו. אך עניין התקשרם והיקבצם לתכלית הכללי, אדרבא הוא תיקון לעניין זה, כי בזה הוא שיוצאים מתחת ידי הרע וניצולים ממנו. והוא העניין שזכרנו כבר, שכל מה שברא הקב"ה בעולמו - לא בראו אלא לכבודו. והכבוד הוא - שיהיה הוא יתברך שמו שמח בכל מעשיו, ויהיה לו מקום, כביכול, להנאות את כל מעשיו בטובו. וההנהגה בכל המעשים אינה אלא להביא הכל אל התיקון הגמור, שלא יהיה עוד מציאות לרע כלל. אך אין פרי זה יוצא אלא בקיבוץ כל המעשים כולם. ונמצא כי במיני הטבע מצד עצמם, לא מצד התקשרם, נהיה הביטול וכל ההשפלה וההפסד, אך בהתקשרותם נשרש תיקונם והצלחתם מן הרעות."

נמצאנו למדים מדברי הרמח"ל שכל הרע בעולם הוא תוצאה של הפירוד שיש בין חלקי העולם. ובאמת אין רע בעולם כשהכל מאוחד, מפני שכל דבר כשעומד לעצמו הנה יש לו חיסרון, ואולם כשהוא מתאחד עם העולם, הרי שהחיסרון שלו הוא ממש בחינת השלמה לחיסרון של דבר אחר. כמו אבן שיש בה בליטה ואבן שיש בה שקע, שכל אחת מקולקלת ואיננה יפה, ואולם הבליטה נועדה ממש להיכנס לשקע של חברתה, וכך יהיו יחדיו שלמות ומתוקנות. מכך נבין עד כמה יקרה וחשובה היא עבודת הקרבן בבית המקדש, שממש מיוסדת בסוד האחדות של כל חלקי המציאות לעשותם אחד ממש, לחבר בחינת דומם צומח חי ומדבר כולם כאחד, לכלול העולמות כולם כאחד ממש.

לחיות בחיבור לכל

והנה, את האחדות הפנימית איננו יכולים לראות בעין ולאחוז בידיים, ואולם באפשרותנו לגזור צורת התנהגות שמתאימה לאמת הנסתרת הזאת.

באופן הזה המהר"ל מבאר את המשנה באבות (דרך חיים עמ' רצט) מדוע להיות אהוב ואוהב הם תנאים לקניין תורה, שכן התורה, שהיא סוד האחדות הפנימית, איננה מושגת מצד עצמה אלא באמצעות ההתנהגות המקבילה לה במציאות החיים. האהבה היא הדיבוק בין הבריות, וכשאדם אוהב את האחרים ואהוב עליהם, הוא חי במציאות חיו הממשיים באופן מקביל לאמת העצמותית העליונה, שהיא האחדות הפנימית הנעלמת, המורה שכל הבריות בשורשן הן הוויה ומהות אחת. מכוח הלך הנפש המיוסד על רגשי אהבה ונעימות רוח, האדם מתקרב אל סגולה רוחנית עליונה זו, סוד האחדות הנעלמת שהיא עניין התורה, ובכך זוכה לקנותה ולממשה בחייו. וראה עוד בדרוש על התורה המצוי

בסוף ספר באר הגולה (עמ' כז), ושם כתב: "והוא שכתוב 'יוחן שם ישראל' (שמות יט ב) בלשון יחיד, שאי אפשר לישראל לקבל התורה שהיא אחת רק כאשר הם גם כן אחד לגמרי, כי כל דבר אחדות לא יאות כי אם לאשר גם הוא אחד."

מתוך ההבנה שהמציאות היא אחת, אנו מבינים שעלינו להתנהג בחיינו לפי האמת הזאת ולא לסתור אותה בהתנהגות מפלגת שמתעלמת מהעובדה שאנו חלק ממערכת אחת גדולה, ומתרכזת באני הפרטי לבדו. אנו צריכים לנהל את חיינו לאור האמת הפנימית הזאת, הווה אומר, לחשוף בחיי היום יום את האחדות הפנימית, וזאת בהליכה בדרכי התורה והמוסר. האור האלהי שהוא עצם האחדות של הכל, מתגלה בתורה ובמוסר, ועל כן ערכי התורה והמוסר הם אבני היסוד המאחדות את המציאות כולה, כך שאחיזה בהם מממשת בחיים את האחדות הפנימית. בכך שנרבה אהבה ואחוה, ונירתם יחדיו לשאיפות קדושות וכלליות, שמחברות ומחזקות את הרגשת האחדות, נבטא בחיינו את האחדות הפנימית שהיא שורש הכל, ובכך נקדם את המציאות אל יעדה הנכסף - "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד ט).

חטא - התפרדות מכל ההוויה

האהבה, הטוב והשלום הם 'הדבק' שמדביק את המציאות. שאיפות קדושות ועמוקות של תיקון עולם וריבוי טוב, גורמות לבני האדם להתאחד למטרה משותפת ולחוש עצמם חלק ממהלך אחד גדול. לעומתם, התאוות החומריות, שפלות החטא והרשעות הן הכוח שמפריד את הכל. הטוב מאחד והרע מפריד.

דבר זה אנו יכולים לראות באופן ממשי - כשהאדם שוקע בחטא, הוא נעשה כעוס וחסר לב, אין לו סבלנות לאחרים ואינו חפץ בחברתם. תוצאות בלתי נמנעות אלו נגזרות מהעובדה הפנימית שהחטא מנתק את אישיות החוטא מהאחדות עם כל ההוויה. כי השורש המרכזי של החטאים הוא השתקעות האדם בעצמו ובטובתו הפרטית. החטא הוא פגם פנימי, הוא משפיע על הנפש ומכוון אותה לצורת חיים שזורמת בכיוון ההפוך לזה שבו זורמת כל המציאות כולה. ניגוד פנימי זה בין האישיות של החוטא ובין ההוויה כולה, נותן את אותותיו בהתנהגותו של החוטא וביחסו לסביבתו. וגם אם התנהגותו תרבותית ומנומסת, בפנימיות הנפש מונח החטא ומונע מהלב להשתתף שותפות פנימית עמוקה ונאמנה עם האחרים. מתוך מבט פנימי זה הרב קוק גוזר את המסקנה, וזו לשונו (אורות התשובה פרק יב ד-ה):

"כל חטא, אפילו הקל שבחטאים, מטביע בקרב האדם שנאה לאיזו בריאה, ועל ידי תשובה חוזרת האהבה להאיר..."

בשעה שהאדם חוטא הוא בעלמא דפירודא, ואז כל פרט ופרט עומד בפני עצמו, והרע הוא רע בפני עצמו, ויש לו ערך רע ומזיק. וכשהוא שב מאהבה מיד מתנוצץ עליו אור ההוויה של עלמא דיחודא, שהכל מתארגן בו לחטיבה אחת, ובקישור הכללי אין שום רע כלל, כי הרע מצטרף אל הטוב לתבלו ולהרים עוד יותר את יקרת ערכו. וכזה נעשים הזדונות לזכויות ממש."

מכאן אנו למדים גם את הפכו של החטא - כשהאדם אוהב בכל לבו וחפץ בטובתם של אחרים - אין הוא מסוגל לחטוא. הוא חש מיאוס גדול בקטנות החטא ובצרות הלב

והדעת שמהם צומח החטא. חייו מאירים ועשירים, אין הוא חפץ לצמצם ולהכניסם לפינה אפלה ובודדה, קטועה ומנותקת מחוויית האהבה והלכידות שבינו ובין סביבתו. החוטא מיוסר, שכן הוא לבד. אין הוא מצליח לראות את הטוב שעליו הכל בנוי ואליו הכל הולך. המכאוב הגדול של החטא נובע מכך שהחוטא קרע את עצמו מכל המציאות כולה והעמיד עצמו לבד. לכך התכוון הרב קוק במה שכתב ש"כל חטא מדאיב את הלב, מפני שהוא סותר את האחדות שבין האישיות הפרטית עם כל ההוויה כולה."

התשובה והאחדות

אם כן, החטא גורם לקריעת האדם מכל העולמות כולם ולניתוקו מסוד האחדות. ומה הוא התיקון שמביא את אור האחדות לשוב ולהאיר? - כוח התשובה. התשובה מאירה באדם את אור האחדות הפנימית. ושורש העניין הוא, שהתשובה במהותה קדמה לעולם (בראשית רבה א ד). והיינו, שעוד קודם כל ההופעות הפרטיות, הריבוי והפירוד שנראים לעין, עומדת התשובה, האחדות הפנימית שממנה התהווה העולם וכל הריבוי שבו. זה סוד הבינה, אור התשובה, המקור שממנו נולד העולם כולו, כמו האם שממנה נולד הבן. והיינו, שהבינה היא בחינת העולמות כפי שהם באחדות, ולכן, ההתחדשות והתיקון מושרשים בחיבור פנימי אל אור הבינה, בסוד התשובה. ובשורש העניין הנה סוד הבינה הוא האם, והחכמה בחינת האב כנודע. וידוע שהוולד נמצא בשתי דרגות אחדות, קודם יציאתו לאור עולם. שבהיותו בקרב אביו הנה הוא בחינת טיפה, נקודה אחת, בלי חילוק בחינות ואברים. ובמעיי אימו הנה נמתחים אבריו ונעשה בעל בחינות שונות ומגוונות, אך באחדות אחת. כך, האחדות שבקרב האב היא עליונה ומרוממת מאוד, שאין עדיין חילוק בחינות כלל. מה שאין כן בקרב האם, שהנה יש בחינות שונות, אך באחדות. ממילא, עיקר הכוח שמשיב את האחדות הוא בסוד הבינה, בחינת האם, מפני שיש בה זיקה אל מציאות הפירוד, מצד שהולד בה הוא

בבחינת אברים מרובים וכוחות שונים, מה שאין כן בסוד החכמה, שהאחדות הקיימת בו היא עליונה כל כך, עד שאינה יורדת אל עולם הריבוי לפעול לאחדותו. דווקא הבינה, היא הרוכנת על הבנים, לאחדם ולקשרם, בחינת "תבוא האם ותקנח צואת בנה".

סוגי הקרבנות - בהמה גסה ובהמה דקה

סוגי הקרבנות - בקר, צאן, עוף ומנחה

לאחר שראינו שהקרבת הבהמה מזככת את שורש החטא, את כוח הבהמיות שבכללות המציאות, ננסה להתבונן מעט בסוגי הקרבנות. אנו רואים קרבן מהבקר, מהצאן, מהעוף ומנחה מהצומח. ובאמת שורש ההבדל בין סוגי הקרבנות הללו, הוא מפני שהם מושרשים בבחינות שונות של תיקון. שהנה, אם עיקר התיקון הוא על ידי תיקון הבהמיות לא מובן איך כשאדם מביא קרבן מנחה מהצומח, הוא פועל את התיקון הנדרש לבחינת הבהמיות שבו. על כן בוודאי יש לומר, שכל קרבן מכוון אל בחינת קליפה ותיקון המושרש בו, וכפי שראינו בדברי האר"י הקדוש, שגם בבחינת הדומם והצומח יש עניינים הצריכים תיקון, שלכן הם באים גם כן בכלל הקרבן.

מלבד הבירור בהבדל בין הקרבנות, יש מקום לעיין בעניין אחד, והוא קרבן עולה ויורד, שהוא קרבן הבא בהתאם ליכולת הכלכלית של האדם. וכן מצינו במצורע, שהעשיר מביא בקר, ומי שפחות ממנו מביא צאן. והנה הזוהר שואל על עניין זה שאלה עמוקה וזו לשונו (ג ח ב):⁶²

"אם עלה קרבנו מן הבקר, אמר רבי יוסי, מאי שנא מן הבקר לעולה, ומן הצאן לעולה, ומן העוף לעולה, אי כולא חד, אמאי שנייא דא מן דא, דהא מן כולא אתעביד חד מלה? אלא מאן דאדבק ידיה לדא, מקריב מן הבקר, ואי לא יכיל מן הצאן, ואי לא יכיל מן העוף, דהא כתיב (ויקרא יד כא) 'ואם דל הוא ואין ידו משגת', דהא קודשא בריך הוא לא אטרח עליה דבר נש יתיר במלה דלא יכיל.

⁶² תרגום חופשי: אמר רבי יוסי - מדוע מביאים עולה מן הבקר ומן הצאן ומן העופות? אם כולם באים על אותו עוון, למה הם שונים זה מזה, הרי כולם באים לאותו קרבן ולתקן אותו פגם? אלא מי שמשיג ידו מביא מן הבקר, אם אינו יכול מביא צאן, ואם אינו יכול מן העוף. כמו שכתוב - 'ואם דל הוא ואין ידו משגת', שהרי הקב"ה לא מטריח על האדם יותר ממה שביכולתו. אמר רבי אלעזר - לפי החטא כך האדם מקריב. עשיר שליבו גס, צריך להביא קרבן גדול מן הבקר, מפני שליבו יותר קרוב לחטא. בינוני מקריב מן הצאן, מפני שאין ליבו גס כל כך ואינו מביאו כל כך לחטוא. עני שליבו אינו גס כלל ורוחו שפלה מכולם, מביא עוף שהוא קל מכולם. נמצא קרבנות כולם, כל אחד ואחד בהתאם למדרגתו, והקב"ה דן דין לכל אחד ואחד בשיקול ישר.

אמר רבי אלעזר, כמה דהוה חטאה, הכי הוה מקריב, עתירא דזמנין דלביה גס ביה, הוה מקריב תורא, בגין דלביה חשיב יתיר למחטי קמי מאריה. בינוני מקריב מן הצאן, בגין דרעותיה לאו גס ביה כל כך למחטי. מסכנא דלביה לא גס ביה, רעותיה נמוך מכלא, מקריב מההוא קליל מכלא. ואשתמודען קרבניהון דכלהו, כל חד וחד בלחודייהו, וקודשא בריך הוא דאין דינא כל חד וחד במתקלא ישרה."

בתחילת דברי הזוהר הקדוש מובאים דברי רבי יוסי שאומר שכל אחד. מביא קרבן לפי מה שידו משגת. שכן הקב"ה איננו מטריח על האדם יותר מכדי יכולתו, ולכן עני שאינו יכול להביא קרבן בהמה או עוף, מספיק שיביא מנחה. לאחר דברי רבי יוסי מובאים דברי רבי אלעזר. מתוך עיון בלשון הזוהר הקדוש נראה שרבי אלעזר חולק על דברי רבי יוסי. שהנה באמת דברי רבי יוסי קשים, שאנו מוצאים שלושה אנשים שעשו את אותו החטא, וכל אחד מהם מביא קרבן אחר. שהנה אם חטא מסוים חמור כל כך עד שהעשיר צריך להביא בהמה, מדוע יתכפר לעני בפחות מבהמה? הלא חומרת החטא שווה, ולכאורה צריכים כולם להביא את אותו הקרבן לכפרה!

אכן, נראה אולי לומר, שדבר זה הוקשה לרבי אלעזר על דברי רבי יוסי, ולכן הוא מפרש באופן אחר את סיבת ההבדל בין הקרבנות. רבי אלעזר אומר שבאמת החטא של העני חמור פחות מהחטא של העשיר, והיינו שהוא באמת קלוקל פחות בחטאו ולכן צריך להביא קרבן זול יותר. רבי אלעזר מבאר דבריו ואומר שהעשיר לבו גס בקרבו, ולכן החטא שעשה נחשב חמור יותר מהעני שלבו שבור בקרבו. והנה אנו רואים דבר עמוק מאוד בדברי רבי אלעזר. הוא מלמד אותנו שחומרת החטא אינה תלויה רק בעצם המעשה, אלא במעמד הנפש של מי שעשה אותו, - אם לבו גס בו והוא קשה עורף, או שמא לבו נשבר בקרבו. שהנה, העני והעשיר הלא עשו את אותו החטא, ואף על פי כן העשיר צריך להביא קרבן הרבה יותר יקר מהעני. רבי אלעזר מסביר שהחטא של העשיר גדול יותר, מפני שעשאו בלב גס ובגאווה, מה שאף כן העני, שאף שעשה את אותו מעשה, הנה לבו נשבר, ולכן חטאו חמור פחות מחטאו של העשיר.

רבי אלעזר רוצה ללמד אותנו שבאמת יש הבדל בין חומרת החטא של העני והעשיר, ומכאן ההבדל בין קרבנותיהם. בניגוד לרבי יוסי, שסבר שבאמת שניהם צריכים כפרה באותה המידה, אלא שהעני אינו יכול לתת יותר, ולכן מרחמין עליו שיתן מנחה זולה - הנה רבי אלעזר חולק ואומר שבאמת אין הדבר כן, והעני מלכתחילה אינו צריך להביא אלא מנחה, מפני שחטאו חמור פחות מחטאו של העשיר. הנפקא מינה ביניהם תהיה לכאורה בשאלה מה הדין אם העני חזר להיות עשיר, האם עליו להביא מנחה, שכן בזמן החטא היה עני, או שמא צריך להביא בהמה, מפני שעכשיו ידו משגת להביא בהמה. שמא ואולי לפי סברת רבי יוסי יצטרך להביא בהמה, מפני שלכתחילה היה צריך להביא בהמה, אלא שידו לא השיגה ולכן ריחמו עליו שיביא מנחה. ואולם לפי רבי אלעזר אינו צריך להביא אלא מנחה,

מפני שחטאו מתכפר במנחה, שכן עשאו בעודו עני שלבו שבור בקרבו (ולעניין הלכה ראה כריתות כז ב, רמב"ם הלכות שגגות פרקי הלכה י-יג).

קרבת בקר - קליפה קשה של גסות

מכל מקום, אנו רואים שבאמת הקרבנות תלויים לפי האדם, עד כמה חמור חטאו שצריך לכפר עליו. והנה כעת חיה לא הגיעו דברינו להאריך בדבר ההבדלים בין הקרבנות הללו, ונציין בקצרה נקודה אחת בדבר ההבדל בין קרבן מהבקר מול קרבן מהצאן. שהנה התורה שאומרת "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן", שהבקר והצאן הם שתי דרגות. הבקר הוא בהמה גסה, והוא מבטא חומרנות ובהמיות הרבה יותר מהצאן, שהוא דק ורך יותר. ואכן, בהמה גסה יכולה ליפול לקליפות, בחינת שור המועד שנוגח אדם ומזיק. שהבהמיות הגסה תקיפה מאוד ונמוכה וחומרית. ולכן, אדם שנפל למטה, לבחינה נמוכה של קשיות לב ועורף, והסתאב בבהמיות גסה, צריך להביא קרבן מן הבהמה הגסה, מן הבקר, שור או פר, לשבור את כוח גאוותו וגסותו, ולטהר לבבו מקליפת החטא שאופפת אותו. ובאמת, עיקר הנפילה בגסות וחומרנות זו היא מכוח העושר השמור לבעליו לרעתו (על פי קהלת ה יב). שכן העושר מפיל את האדם בתחושה שהכל תלוי בו והוא בעל כוח ושררה ושלטון, ורם לבבו ומתקשה כאבן, עד שנופל לבהמיות וגסות רבה. ולכן נפל לקליפת שור מועד, לבחינת נזק וקלקול גדול, עד שצריך לכפרתו להקריב שור, שהוא קשה וגס בבהמיותו.

קרבת צאן - קליפת בלבול ותעייה

אדם עדין יותר ונקי יותר מקריב צאן. הצאן, לעומת הבקר, נוח יותר וקל יותר להתפעל מהאדם. הצאן עדין כל כך עד שנמשלו ישראל אליו, "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם" (יחזקאל לד לא). לכן היו אבותינו הקדושים רועי צאן, שהיו הולכים עם הבהמות העדינות והרכות שיש בהן ענווה ועדינות ולרועה נוח להנהיג אותן. כך, אדם דל יותר מהעשיר הגאה, צריך להביא צאן לכפרתו. ושורש העניין הוא, שנפילתו היא בקליפה דקה יותר, לא בקליפה של גאווה גסה ויוהרה, אלא קליפה של שכחה ובלבול דעת, שהוא בחינת הצאן שתועה בדרך, בחינת "תעיתי כשה אבד" - (תהילים קיט קעו), "שה פזורה ישראל" (ירמיה נ ז).

בדומה לכך מצינו שהרב קוק מדבר על כך שקרבן התמיד היה דווקא כבשים, מפני שמכפר על כלל עם ישראל, שהכלל איננו נופל בגסות כמו הפרט, ואינו צריך פרים ובקר. וזו לשונו (עולת ראייה א עמ' קל):

"יש הבדל בין תכונת הקרבן של פרים לשל כבשים. כשהמשך החיים, שצריך להיות מתעלה ומתיישר על ידי הקרבן, הוא עומד בצורה, שלא תוכן של הטבעה בתוך חומריות

ומאפל גשמי יש בו, אלא שכבר בא לידי הרס ומעמד של חיבול, אז בא קרבן הפר, הבהמה הגסה, העלולה להתהפך מתוך כוח חומרי שוקט ועובד לכוח חומרי מחבל ומזיק, שור נגח. אבל כשהמשך החיים הללו, המיוחסים לקרבן זה, הוא בתכונה של שקט, שאין בו משום חיבול והרס עולם, אלא משום שיקוע בתוכן חומרי וירידה של מיעוט אור, אז באים הקרבנות הללו כבשים. ביחש להציבור הישראלי כולו אין תכונה של רשעה ושל חיבול מצויה. רק צריכים לרומם ולהעלות את תוכן החיים מתוך מחשכי בהמיות ליאור באור החיים האלהיים של צלם האדם בשלמותו. 'ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם'. על כן הקרבנות של התמיד, המתאימים ליסוד העלאת הציבור בכללו, הם כבשים. ומתוך שאין מקום להשתרשות עמוקה בשקיעת החומרנות בקדושת ישראל, על כן הם בני שנה. ומתוך שכל יסודי החיים כולם, באין מחסור, הם מתעלים על ידי עבודת הקודש הזאת, על כן הם תמימים. 'כבשים בני שנה תמימים' (במדבר כח ג). "עכ"ל.

והנה יש להשכיל ולדעת שהעדר בית המקדש בקרבנו הוא ממש פילוג בכל חלקי המציאות, עד שאנו חיים בעולם בו נדמה לנו שאין קשר בין נברא ונברא. ובית המקדש מאיר בהוויה אור עליון של אחדות, עד אשר סופגות נשמותינו מהזיו והזהר של אחדות זו, לחוש ולהרגיש עצמנו אחד ממש עם כל הנבראים כולם. לא עולם קטוע ומנוכר, אלא עולם אחד, בשירה נפלאה של הציפורים, החיות והבהמות, קולות מים רבים, גוים וממלכות, זקנים עם נערים. אל אחדות זו אנו מייחלים, שלום עולמי, אחווה וידידות בין כל הנבראים כולם, על כל דרגותיהם. אפילו הטרף שבחיות, הארס וההרג, יומתקו בבניין בית המקדש, עד כי גר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבוץ⁶³. כי מלאה הארץ דעה,

---

⁶³ "כשמתעלים מעל להגבלות ההגיוניות, מתגדל הערך של הטוב, עד כדי לעורר חמדה של שלהבת גדולה בכל קומת הנשמה, האחדות הרוחנית של המציאות, כשהיא מוכרת בהכרה פנימית עליונה, מושכת היא את הנפש אל הטוב, אל המעשים הטובים וההרגשות החמודות, הנעימות נעימות העולמים מצד עצמם, האמונה מתגדלת בקרב כליות ולב, וההרגש, שבכל טוב, שהאדם היחידי מרבה בסיגולו מעשים טובים, מחשבות ודיבורים טובים, הוא מנעים בזה את ההויה כולה, מעודד את האדם ומרקיעו לשחקים. יודע הוא האדם בשעה ששפע של רוח הקודש שופע על נשמתו, שבכל עת שהוא מרומם את עצמו על ידי מעשים טובים, על ידי התעוררות עליונה לחשק האלהות, החכמה הצדק, היופי והמשרים, הוא משכלל בזה את התכונה הרוחנית של ההויה כולה. האנשים כולם נעשים יותר טובים בסתר לבם על ידי ההטבה העליונה של אחד מהם. כמה עצובי רוח יגונם נעשה נח, ומהול בנטפי נחם, על ידי התעוררות נחמת אל שבנשמה אחת בחזקה, אפילו החיות הטורפות וכל היצורים המזיקים נעשים יותר נחים, ארסם מתרכך מעט על ידי ההכרעה הכללית של הנשמה המתענגת על ה'. והטובים שבבני אדם מתגדלים בטובם, ושמחתם בטוב וביושר מתגדלת. והעולמות כולם העליונים, מלאכי מעלה, מתעוררים בזמרת קודש נעימה, ומתעלים ברננת יפעה וחו, ופמליא של מעלה מתאדרת בגבורה. וכל אלה המחשבות, המגדילות את עז הנפש, אין להן מקום כי אם בנשמה, החפשה חופש גמור מזיקי ההגיון, הכובל את הרעיון וממית את השירה" אורות הקודש ג עמ' שיד.

דעה שהיא חיבור, איחוי הקרעים העולמיים, חיבור הגוף העולמי לכלל שיעור קומה אחת, שכולה אומרת כבוד ה'. עוד לא זכה העולם לגילוי מדרגה זו, ואנו כאטומי עיניים בהיותנו חיים בפירוד עמוק ופוצע. נתרוםם נא אל צחצחות הקודש המאירות מפרשיות אלו (של הקרבת הקרבנות - ויקרא), אל חזון השלום העולמי, אחדות אמיתית של כל היש, בנועם של קדושה המפכה מבית קודשי הקודשים ומרכבת את כל הסיגים שבעולם, כל המשטמות, כל היריבות והשנאה, ומנעימה את העולם בשירת קודש של הלויים, בקדושת מחשבת הכהנים, ובהתרוממות הרוח של כל חלקי היצירה, בהיותם מתכללים ועולים יחדיו בלהב אש המזבח, להתכלל במקורם האלהי העליון, באור פני מלך, אשר מידו חיים לכל היצור.

שנזכה במהרה לחידוש עבודת הקרבנות, למדרגות הקודש הראויות לכל ההווה וכל נבראיה, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן ואמן!

עד כאן לשון קדשו של הרב חיים כהן זצ"ל. ודי למבין.

מהו עניין סמיכת הקרבן?

ז"ל האור החיים עם ביאור קל בתוך סוגריים.

"ולקח את שני השעירים וגו'. פרשה זו צריכה למודעי כי למה יצוה ה' דבר כזה (השאלה מדוע ה' ציווה לקחת שני שעירים, ולכתחילה צריך שיהיו שניהם שווים במראה ר"ל אותו הצבע, ובקומה, ובשווי הכספי. ומה העניין שאחד ילך לה' וא' לעזאזל. ומה זה בכלל 'לעזאזל'), ואם היא מהמצות אשר לא עשה ה' בהם טעם היה לו לומר חוקה, ומה גם תגדל הקושיא לדבריהם ז"ל (רע"מ אחרי סג. זהר ח"ג קא) כי עזאזל היא בחינת צד הרע הנה כמעט ח"ו שידמה הדבר לעכו"ם (מבואר בזהר הקדוש שעזאזל הוא בעצם המלאך המוות - הס"מ, ומבואר בקבלה שהעבודה זרה שהיו עובדים היתה בעצם למלאכים שהם פקידי הטבע. א"כ שואל האור החיים, איך יכול להיות שה' יצוה להקריב קרבן למלאך, הרי זהו בכלל איסור עבודה זרה!), ומה גם שמצוה ה' (יומא פו.) להשוות שעיר של שם (של המאציל) לשעיר זה של דבר אחר (הס"מ) הדברים מבהילים.

ונראה לומר על פי הקדמות שהודיענו רז"ל וזה יצא ראשונה תנן במשנת חסידים (אבות פ"ד) העושה מצוה אחת קונה לו סניגור אחד והעובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד ע"כ. ומפורשים הדברים באר היטב על פי דברי הזוהר הקדוש (ח"ב עו, ח"ג קכב והע"ז) ובהשכלה מושכל עליון על פי האריז"ל לבאי בהיכלי מלך כי מהעבירה עצמה יולד דבר רע שהוא עצמו העון שעשה ובידו נמסר עושהו כאומרו תיסרך רעתך (ירמ' ב) ותמוגנו (ר"ל

תצערנו) ביד עונינו, (ישעי' סד) ולזה כשמחל ה' לדוד הודיעו שאבד הכח הרע שנולד מהמעשה הבלתי הגון כאומרו (שמואל ב יב) גם ה' העביר חטאתך לא תמות, הכוונה בזה כיון שהחטא שעושה האדם נברא ממנו הנפרע מעושהו, ממילא באבוד המשחית אין משחית, וזה שאמר לו ה' שאחר שהעביר חטאתו לא ימות כי אין ממית, מעתה כיון שעל ידי המעשים נוצרים דברים הרעים המזיקים והמצערים את האדם צוה ה' המעדיף טובו עלינו ואמר כי כל שעושה דבר בלתי הגון בלא ידיעה מחטאות האדם יביא קרבן, וצוה שיסמוך עליו בעל הקרבן, והטעם כי בזה יורקו החיצונים ההם שנתהוו ממעשיו הרעים על הקרבן ההוא, (על ידי הסמיכה הרע שנוצר היה עובר מהאדם על הקרבן) ופעולה זו הודיע ה' שתעשה בסגולת הבאת האדם קרבנו לבית אלהינו וסומך עליו שם, ויעשה הדבר בכח השלם של אלהי הרוחות לכל בשר, וזה הוא טעם שצוה ה' הסמיכה בחטאות, ובזה היא נעקרת בחינת הרע. וכבר ידעת כי אין חטאת באה אלא על החטאות שהוא הדבר שעושה האדם בשוגג משום דלא נפיש זוהמיה, (לא מתרבה הזוהמה. כיון שבשוגג – בלי כוונה להזיק, הרע שנוצר הוא מועט ולכן ראוי להתכפר בבית המקדש) מה שאין כן על עון שעושה האדם במזיד דנפיש זוהמיה אין מביאין קרבן, וזה אמר (משלי כא) זבח רשעים תועבה כי יתעבה ה' ב"ה להקריב על מזבחו תיעוב כזה שאין לך מיאוס בעולם כמיאוס וזיהום העון רחמנא ליצלן.

ולפי הקדמה זו יתבאר הענין על נכון, בהקדים מה שכתבו רז"ל בתורת כהנים וזה לשונם "וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל ומפשעיהם" וגו' (ודרשו ז"ל) על זדון טומאת מקדש וקדשיו (אדם טמא שנכנס לבית המקדש, או שאכל קודשים בטומאה) שעיר הנעשה בפנים ויום כיפור מכפר. ועל שאר עבירות שבתורה הקלות והחמורות, הזדונות והשגגות, עשה ולא תעשה, כריתות ומיתות בית דין שעיר המשתלח מכפר עכ"ל. ובש"ס וזה לשונם ושעיר של עזאזל נושא עליו כל הזדונות קלות וחמורות ושגגות וכו', וגם הכהנים כפרתן בשעיר המשתלח כאמרם ז"ל במסכת זבחים פרק א' (מנחות צב. שבועות יג:) וזה לשונם ר' יהודה אומר גם הכהנים מתכפרין בשעיר המשתלח. ואחר שהודיענו ה' את כל זאת הנה שלך לפניך טעם מספיק כי הב' שעירים נושאים כל זוהמי תחלואי הנפש. השעיר שנושא עליו זדון טומאת מקדש וקדשיו קבלו ה' ולא תעבו, אבל שעיר הנושא זוהמות כל העבירות קלות וחמורות צוה ה' שיאבדם ויכלם חוץ ממקום הקודש, וצוה שיסמוך אהרן עליו את ידיו שהוא שלוחם של ישראל "וכל אשר עושים שם הוא היה עושה", ששלוחו של אדם כמותו, (הכהן הוא חייב להיות האדם השלם בגופו ונפשו ומייצג את נשמת כלל ישראל שבכלליות נאמר עליה "כולך יפה רעייתיי") ואמר "ונתן אותם (הרע שכל אחד מעם ישראל עשה, שהם נקראים כוחות הטומאה החיצונים) על ראש השעיר החי" ביאר הכתוב היטב הדבר

שבסמיכתו הוא נותן כל הטומאות המזוהמות ההם על ראשו. ואמר "ונשא השעיר", מודיע כי ימצא בו בחינת המקבל לישא את הרע ההוא אל ארץ וגו':

ולהבין הענין משל למלך שבקר בגדי בניו וראה בהם בגדים נקיים וכתם בו, משפשפו בידו ונותנו לבנו, וכשראה בגד מלוכלך הרבה, נותנו לעבד אחד מעבדיו אשר לא ימאס הדבר המאוס, כן הדבר הזה המלך הוא מלכנו יתרומם שמו כשמביא לפניו קרבן, אם הוא כתם כל שהוא שהם כתמי השגגה, או פרט אחד של טומאת מקדש וקדשיו כנזכר, לא יתועב הקרבן אליו (לכן המלך מנקה אותו בבית המקדש), אבל כל הזוהמה של כל העבירות שעשו ישראל קלות וחמורות הוא מיאוס גדול ואמר שיליכוהו לעבד אחד מהרחוקים מהמלוכה לצד היותו מהפחותים וקלי הערך (שהוא הס"מ) והוא ישבר ויאבד וימחק אותם, ואין זה אלא כנותן לו שירות מבזזה לעשות, ואף על פי כן למעלה הוא לו (לאותו עבד) שחשבו האדון לעשות לו דבר ממה שהיה לפני אל בבית המקדש, ונעשה השעיר ההוא בהשוואה עם השעיר המתקרב לפני אל (לכן צריך שתי שעירים דומים). עכ"ל הקדושה.

הרי לנו מדבר קדשו טפח מגילוי העבודה הנשגבת בבית המקדש ביום הכפורים הנועדה לזכך את עם ישראל מכוחות הרע. מאמר זה יגרום לנו להתגעגע לקרבת ה' יתברך שמו, ולעבודה הקדשה הנעשית בבית המקדש וזיכוך כל המציאות כולה, וההעלתה מדרגה לדרגה עד הדבקות בו יתברך.

צדקה

נאמר בתורה הקדושה "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". והרי השאלה הנשאלת: וכי הקב"ה מקור כל השפע צריך תרומה?!

והתשובה: הוא לא צריך, אלא אתה צריך!

והסבר הדברים, חז"ל אומרים על הפסוק שמשה רבנו מצוה על המצוות "ועשיתם אתם", חז"ל אומרים שלא כתוב "אותם" עם ו', אלא "אתם", שהמצוות באות לעשות אתכם. ופרוש הדברים, מבואר בדברי הקבלה שתפקיד המצוות זה לזכך אותנו מכל המידות והתאוות הרעות שהם בעצם זוהמת הנחש הקדמוני. זאת אומרת המצוות הם מתנות ותרופות לנשמות ישראל על מנת שבאמצעות המצוות עם ישראל יזדכך ויהיה קדוש וטוב ומטיב.

לגבי מצוות תרומה הנה לשונו של רבי נחמן⁶⁴:

"ואת העורבים צויתי לכלכלך" (מלכים א י"ז) - זה בחינת צדקה. כי בתחלה כשמתחילין להתנדב לצדקה, אזי צריכין לשבר את האכזריות שלו להפכו לרחמנות (בסוד נצח - ניצוח כדי לעשות חסד), וזהו עיקר עבודת הצדקה (כי כאשר קנה המדרגה של ספירת החסד, בטיבעו האדם ירצה להשפיע, ואין ההשפעה של חסד לעול בעיניו, אלא אדרבה - הוא לא יכול בלי ואין לו שמחת חיים אם לא משפיע). כי מי שהוא רחמן בטיבעו ונותן צדקה מחמת רחמנות שבטבעו (חסד), אין זה עבודה (כי עיקר היצר הרע בנצח), כי יש גם כמה חיות שהם רחמנים בטיבעם, רק עיקר העבודה - לשבר האכזריות להפכו לרחמנות (והיינו לעלות מנצח לחסד, כמו שנבאר בע"ה). וזה בחינת: "ואת העורבים צויתי לכלכלך" כי העורב הוא בטיבעו אכזרי, ונתהפך לרחמנות לכלכל את אליהו. כמו כן צריכין בצדקה כנ"ל. וכל הנדיבי לב, כל מי שהוא נדבן, צריך לילך ולעבר בתחלה דרך בחינה זו, בחינת: "ואת העורבים" הנ"ל. דהינו שבתחלה צריכים לשבר האכזריות שלהם, מה שיש להם אכזריות בתחלה, להפכו לרחמנות, להתנדב לצדקה כנ"ל. עכ"ל.

פרוש על הדברים: מסופר בנביא שאלהו הנביא ביחד עם אחאב המלך הלכו לנחם את חיאל בית האלי על מות בניו, ותוך כדי שהם יושבים ומנחמים שואל אחאב את אליהו: "מי גדול הרב או התלמיד?" אמר לו אליהו "הרב". אמר לו אחאב: "אם כן איך הקללה של התלמיד יהושע שקילל את מי שיבנה את ירחו שימותו בניו, והקללה התקיימה, ואילו הקללה של רבו של יהושע - משה, שקילל את עם ישראל שאם יעבדו עבודה זרה לא יהיה גשם. והלא כהיום אין תלם וגבעה בכל ארץ ישראל שאין בה עבודה זרה ובלי עיין הרע, יש גשם!" וכידוע אליהו היה קפדן, ובאותו רגע נשבע שיותר לא יהיה טל ומטר בארץ. ובאמת פסק הגשם, ואחאב שהבין שזה בגלל אליהו, רצה לתפסו ולהורגו. וה' אמר לאליהו, לך תתחבא ליד אחד הנחלים, ושם תשתה מים, ולגבי אוכל ובשר אני כבר ידאג לך על ידי שהעורבים יביאו בשר מארמון המלך ישר אליך.

שואל רבי נחמן: מה רצה ה' לרמז שהוא עשה את הנס דווקא על ידי עורב? ומבאר שהעורב נקרא חיה אכזרית, ופרוש המילה "אכזר" זה נוטריקון (מילה המורכבת משני מילים) "אך (רק) לעצמו, וזר לאחרים". כמו שאנו אומרים בתפילה "נותן לבהמה לחמה, לבני עורב אשר יקראו" והמדרש אומר שהגוזלים של העורב שנולדים לפני שהם משחירים, הם בצבע לבן, ואילו העורב הבוגר הוא בצבע שחור, וכשהוא בא להביא אוכל לגוזלים ורואה אותם בצבע לבן, חושב שהם לא שלו ולא מביא להם אוכל. ולמה הוא נקרה אכזר? כי אפילו אם הם לא שלך, תן להם אוכל שלא ימותו מרעב. ואילו בימי אליהו העורבים שינו את טבעם,

⁶⁴ ליקוטי מהר"ן תנינא ד

ורוחמו על מי שאין לו אוכל אפילו שהוא לא בנו, והביאו לו אוכל. ללמדנו שכל אחד יכול לשנו את טיבעו, וזה התפקיד של הצדקה והתרומה, ולכן אומרת התורה שהמאציל מבקש מאתנו "ידבנו ליבו" שפרושו נדיבות לב, על מנת שהאדם יהפוך את טיבעו לטבע של רחמנות כמו המאציל, והבן.

עוד מובא בדיני צדקה, שאם יש לאדם למשל אלף ש"ח, עדיף שייתן ליותר אנשים מאשר לאדם אחד את הכל. והעניין שעל ידי ריבוי מתנות וצדקות בין אדם לחברו, יתרבה אהבה ואחוה בציבור כמו שחז"ל אומרים על פרוש המילה "שוחד", מהו שוחד? שהוא חד, שהנותן והמקבל נעשים אחד. אותו דבר אם משתמשים בזה בהקשר חיובי, כך אדם על ידי ריבוי צדקות ומתנות גדולה של בני אדם, מרבה לעצמו רעים ואהובים. ועוד ע"י ריבוי המעשים של נתינה, כך ישנה את פנימיותו.

ועלנו לבאר כאן שיש שלוש מדרגות לקו ימין – קו החסד, והם בסוד ראש תוך וסוף.

ראש החסד היא ספירת חכמה, תוך החסד היא ספירת החסד בעצמה שנמצאת מתחת לחכמה, והסוף היא הנצח שמתחת לחסד. ופרוש "מתחת" – מדרגה נמוכה יותר.

ופירש האדמו"ר הזקן⁶⁵, ששלושת המדרגות הם מתפרשות לגבי האדם כך: כאשר האדם חושב לעשות צדקה וחסד, ורוצה להיטיב לזולת, כל עוד לא עשה פעולה זו של חסד בפועל, היא נקראת ראש של החסד, והיא ספירת החכמה, והיא כי הראש היא מקום המחשבה, והמחשבה היא הכח הראשוני של פעולה מסוימת. וכאשר האדם עושה חסד בפועל, זה נקרא ספירת חסד, שאע"פ שהמקבל לא ראוי לכך, מ"מ הוא נותן לו מתנת חינם, זהו ספירת החסד לשעצמה שנותנת בין למי שראוי בין למי שלא ראוי לחסד זה, וזוהי מדרגת אברהם אבינו שהשפיע חסד לשלושה עוברי דרכים ערביים ולא משנה מה מעשיהם, וזה אע"פ שעבדו עבודה זרה באותה תקופה (ולכן אמר להם שירחצו רגליהם, כי היה דרך להתפלל לעפר שברגליהם ☺). ואדם שזכה לתקן את ספירת החסד שלו, לא יכול בלי להשפיע, ולכן אברהם התפלל לה' שיזכה לעשות חסד אע"פ שהיה דבר זה קשה מאוד, מ"מ יותר קשה היה בנשמתו שלא להשפיע טוב ואהבת חינם לעולם.

והמדרגה השלישית מתבטאת כאשר האדם עוד לא קנה מידת החסד בפנימיותו (תוך), ובטבעו עדיין אין לו רצון לעשות חסד, ועליו לנצח את יצרו ולהתגבר כדי לעשות חסד, ומדרגה זו כנגד הנצח – ניצוח, שפירושה ניצוח על הקבלה להפכה להשפעה.

---

⁶⁵ דרך מצוותיך – א' גיד הנשה

וידוע שהרגליים בספירות הם כנגד הנצח וההוד. ורגלים בנמשל הוא "הרגלים", וידוע שעיקר היצר הרע תוקף ברגליים בסוד "רגליה יורדות מוות", ור"ל שהיצר הרע הקשה ביותר הוא ברגליים – כי לשנות הרגלים לוקח זמן ודבר קשה הוא.

נמצא שספירת החכמה וחסד – הם השפעה עם רצון להשפיע פנימי, וזה נקרא "פנים בפנים", ר"ל רצון ברצון, כי האדם רוצה להשפיע, ואינו עושה זאת בכפיה, אלא כבן שאוהב את אביו ורוצה לשמחו.

אבל ספירת הנצח – היא השפעה בלי רצון פנימי להשפיע, וזה נקרא השפעה בבחינת "אחוריים" אחור באחור, דהיינו כמו שהאדם זורק מאחורי גבו ממון לעני, ולא בסבר פנים יפות.

וכדי לשנות הרגליו הרעים עליו לשנות אותם להרגלים טובים, והיינו כנ"ל יתרגל לעשות פעולת חסד, עד שהחסד יהיה אצלו טבע ממש, ויחפש כל היום איך לענג העולם ואז זה נקרא שהעלה את ספירת הנצח שלו להלביש – להשיג את מדרגת החסד. ואז דומה למאציל בספירת חסד שלו, עד שיקרא לו ה' כשם שקרא לאברהם אבינו "אוהבי".

כתב הרמב"ם⁶⁶: שאל העני ממך ואין בידך כלום ליתן לו פייסהו בדברים.

כלפי העני הדבר מובן למה, כדי להראות לו שאנו משתתפים בצערו. אבל כלפי המאציל יש לבאר את הדבר.

והוא כנ"ל, כי אע"פ שאין לנו יכולת להשפיע בפועל – ספירת החסד, מ"מ אם האדם במדרגת חסד כנ"ל, א"כ בהכרח שפעולה זו משתלשלת מהחכמה, דהיינו שיש לו רצון להשפיע, ולכן עליו להשפיע לעני מספירת החכמה, וע"י זה שהוא מראה את רצונו להשפיע – הוא מעורר את ספירת החסד של המאציל להשפיע לעני.

פירוש הדברים, הרי העני שלא מקבל מאת ה' הכסף שצריך למחייתו זה גלוי דבר שה' דן אותו ב"האם להשפיע או לא", וזה אומר שה' משפיע לעני זה בדרך ספירת נצח, כי אם ה' היה משפיע לו מספירת חסד – אז היה נותן לו בלי קשר למעשיו של אותו עני.

וכאשר האדם נותן צדקה ועושה חסד, או רק מראה שרוצה לעשות חסד ודבר זה בכח ולא בפועל, דהיינו ספירת חכמה, אז ה' מראה פנים לאותו עני גם להשפיע לו מהחכמה וחסד, שהם חסד שלא קשורים למעשה העני, וכביכול ה' אומר "אם בני ישראל מתנהגים עם עני זה בחכמה וחסד, א"כ איך אני ייתן לו רק בדרך ספירת נצח?". ולכן יש עניין לרחם ולהראות

⁶⁶ משנה תורה זרעים, פרק י', הל' ה'

רחמנות לעני שבא לבקש צדקה, בין אם יש לו ממון לתת לו בפועל (חסד), בין אם לאו (חכמה).

ולהרחבת ביאור הדברים עיין מצוות גיד הנשה, וביאור על ספירת חכמה חסד ונצח.

מצוות שביעית

איך מצוות שמיטת כספים וקרקעות הופכים אותנו להיות אנשים יותר טובים?

על זה כתב הרב חיים כהן⁶⁷, וזה לשונו:

השמיטה והיובל - מצוות ציבוריות

שמיטה ויובל

בפרשת בהר-בחוקותי. בפרשות שלנו אנו נפגשים עם מצוות מיוחדות מאוד, השמיטה והיובל:

"וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמיר. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם, ושבתה הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך ואספת את תבואתה, ובשנה השביעת שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה', שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר. את ספיוח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר, שנת שבתון יהיה לארץ. והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, ולבהמתך ולחיה אשר בארץ תהיה כל תבואתה לאכל."

לאחר מכן באה המצווה על שנת היובל, לאחר מ"ט שנים. מצוות אלו, נאדרות בקודש הן, מצוות ציבוריות המכוונות לכלל עם ישראל. אין השמיטין והיובלות נוהגים אלא כשרוב עם ישראל יושב בארץ ישראל. מצוות אלו קשורות אל ארץ ישראל שהיא המקום שמאגד ומחבר את ישראל לכלל מהות אחת. כמאמר הזוהר (ג צג ב) על הפסוק "גוי אחד בארץ" (שמואל ב ז כא), שישראל "לא איקרון אחד אלא בארץ."

⁶⁷ טללי חיים ויקרא עמוד תקכז

כידוע, מצוות ציבוריות גדולות במעלתן לעילא, באשר הן משפיעות השפעה עמוקה מאוד על עם ישראל בכללותו (ראה בטללי חיים פרשת צו). מצוות השמיטה והיובל רחבות וכוללות כל כך, עד שהן ממש משנות את צביון החיים של עם ישראל. אין כמעט תחום בחיי העם שאיננו מושפע משנת השמיטה ומשנת היובל. כל הכלכלה, החברה והחיים הגשמיים וכמו גם הרוחניים, עוברים תמורות ושינויים בשנת השמיטה ובשנת היובל. דבר זה מעיד על עומק גדול שטמון במצוות אלו. לפני שנתייחס אליהן באופן פרטני יותר, נציין מעט מהייחודיות של מצוות ציבוריות אלו.

‘נשמה אחת בגופים מחולקים’

ידוע הדבר שעם ישראל הוא מהות אחת, נשמה אחת אדירה וקדושה שמתגלית בכל פרטי עם ישראל. המקור והשורש של הקדושה של כל אחד ואחד מישראל הוא הנשמה הכללית של עם ישראל, השכינה הקדושה. האדם איננו חי לבד, ואינו יכול להתקדש בלי קשר וחיבור לעם ישראל. כמו שהווריד אינו יכול לקבל חיות לבדו, אלא בחיבור אל העורק. דבר זה קשה לתפיסה והבנה, מפני שאנו נולדים לעולם שבו כל פרט מרגיש רק את עצמו, וחש שגודל חייו אינו קשור לזולתו ולשאר העם. וכך, אנו גדלים ומקבלים עלינו עול מצוות ונדמה שעבודת ה' היא עניין אישי של כל אחד, ובאה לידי ביטוי בקיום המצוות שלו, והוא לבדו עומד מול הקב"ה, אחראי על העולם הזה והעולם הבא שלו, בלי קשר לשאר העם ולפרטיו.

לא קל לחוש את האמת הפנימית שאנו כולנו עם אחד ומהות אחת, ושכל המצוות של כל אחד עולות יחדיו ונכללות בכלל כל עבודת ה' של כל עם ישראל, שכולן כאחת מרבות את אור השכינה ואת הנשמה האחת של כולנו, נשמת ישראל. במצוות הפרטיות כמו תפילין וציצית, קשה להרגיש את הקשר ביני ובין חברי. אני מקיים מצוות תפילין ומקבל את שכרי, והוא מקיים מצוות תפילין ומקבל את שכרו. דומה שאין קשר בין התפילין שלי לתפילין שלו. לפיכך, באופן טבעי אני מרגיש שאכפת לי שהתפילין שלי יהיו מהודרות, אולם לא אכפת לי כל כך אם התפילין של חברי מהודרות. כל זאת מפני שאינני חש את הקשר בין קיום המצוות שלו ובין העולם הרוחני שלי. נראה שכביכול כל אחד עולה במסלול משלו במעלות הקודש, וכל אחד יזכה לעולם הבא משלו בשכר מעשיו. למראית העין, אין שום קשר בין ההשתדלות הרוחנית של חברי ובין גורל חיי וחיי משפחתי.

זה המעטה החיצוני של החיים. ואולם, לפי הפנימיות, קיים קשר בל ינתק בין כל פרטי עם ישראל. כולנו נשמה אחת, מהות החיים של כולנו יוצאת ממקור אחד ומקבלת את חיותה משורש רוחני אחד. כל מעשי המצוות של כולנו מאדירים ומחזקים את שורש הנשמה של

כולנו. כשאבר אחד חולה, הוא מטיל חולשה כללית על כללות הגוף. כך, כשיהודי חלילה חוטא, כל הנשמות כולן חשות זאת בפנימיותן, מפני שמקור השפע הכללי של ישראל, אור השכינה, נחסם בגין החטאים. וכן במידה טובה, כשיהודי מקיים מצוות - כל ישראל מתברכים בשפע אורה מכוח מעשיו הטובים. שכן פעולתו עולה ופועלת גדולות ונצורות, לא רק בעבור גורל חייו האישיים, אלא בעבור עם ישראל כולו.

כך אנו אומרים בכל מצווה ומצווה - "לשם ייחוד" וכו' "בשם כל ישראל". וכך כותב האריז"ל (טעמי המצוות פרשת קדושים):

"מצוות 'ואהבת לרעך כמוך' - דע כי כל ישראל סוד גוף אחד של נשמת אדם הראשון כנודע אצלנו בסוד 'עת אשר שלט' וכו' (קהלת ח ט) וכל אחד מישראל הוא אבר פרטי כי זה הערבות שאדם ערב בשביל חברו אם יחטא. ולכן נוהג מורי זללה"ה לומר פרטי הווידויים כולם אפילו שלא היה בו, והיה אומר כי אף על פי שלא מצאו בו צריך להתוודות עליהם ולכן תיקנו בלשון רבים 'חטאנו' וכו', ולא 'חטאתי', כי כל ישראל גוף אחד, ולכן אף על פי שאין בו אותו עוון ראוי להתוודות, כי כשעשהו חברו כאילו עשהו עצמו ולכן נאמר בלשון רבים, ואפילו אם היחיד מתפלל ומתוודה בביתו צריך לומר לשון רבים, כי מה שחטא אחד נחשב כאלו חטאו ביחד מצד ערבות נשמות."

וכן כתב רבי חיים ויטאל בספרו עץ הדעת טוב, בפרשת יתרו, וזו לשונו:

"כי להורות כן לא ניתנו עשרת הדיברות בלשון רבים, כי לא לכל העולם ניתנו, רק לישראל עמו בלבד, אשר כולם אדם אחד בסוד 'אדם אתם' (יחזקאל לד לא) וכל ישראל כאברים רבים מחוברים ואינם רק גוף אדם אחד בלבד. אשר לכן נצטוונו 'לא תשנא את אחיך בלבבך' (ויקרא יט יז) כי כולנו אחים אברים מיוחדים, 'ואהבת לרעך כמוך' (שם יח), כי גופך ממש הוא ואין עין ימין חפץ בנזק עין שמאל וזה שאמר 'כמוך'. ולכן נקראו ישראל 'גוי אחד בארץ' (שמואל ב ז כא) ולכן אמר 'אנכי ה' אלהיך' (שמות כ ב) בלשון יחיד כי כל ישראל אדם אחד הם למעוטי שאר האומות כנזכר". עכ"ל.

כך היא המידה - בחיצוניות, נראים אנו מנותקים זה מזה. ואולם בפנימיות - קשר החיים עצום וגדול. זהו סוד כוחנו ושורש קיומנו, עם אחד, מהות אחת, נשמה אחת וגורל חיים אחד.

מצווה כללית חושפת את הנשמה הפנימית

בניגוד למצוות הפרטיות, כמו תפילין וציצית, מזוזה ומצה, סוכה ולולב, שבהן אפשר לטעות ולחשוב שכל אחד חי לבדו⁶⁸, הרי שהמצוות הציבוריות מיוחדות בכך שהן חושפות את האמת הפנימית על עם ישראל. מצוות אלו מתקיימות רק במתכונת חיים של עם אחד, אלו מצוות שבאות לידי ביטוי דווקא בצורה כללית, במערכת היחסים בין כל חלקי עם ישראל. מצוות מיוחדות אלו מטמיעות בנו את ההכרה שאנו עם אחד ומשפחה אחת. אלו מצוות שמוציאות את האדם ממצב שבו הוא שקוע בעצמו, למציאות חיים גדולה לאין ערוך - להרגיש עצמו אבר וחלק ממבנה גדול ורחב, חלק מכלל עם ישראל.

מצוות אלו מעניקות לנו תחושה שדומה לזו שמתעוררת בנו בזמן מלחמה נגד אויבים. בזמנים אלה אנו חשים אהבה וחיבור גדול. זרם של אחדות זורם בעורקים של עם ישראל, האכפתיות ההדדית, תחושת האחוה והרצונות המשותפים גואים ומתחזקים. דופק החיים של כלל עם ישראל חי ורענן בזמנים כאלו, והסגולה הגדולה של גוי אחד בארץ מתגלית

---

⁶⁸ והנה מצד האמת גם המצוות הפרטיות אינן פועלות רק על האדם עצמו אלא על העם בכללותו. ולכן יש הבדל גדול בין קיום המצוות בארץ ישראל ובין קיומן בחוצה לארץ. דווקא כשישראל על אדמתם והשכינה בקרבם, מתעצמות כל המצוות כולן לאבוקת אור עליונה וקדושה. וכך מקובלנו מהחפץ חיים, שהנחת תפילין בארץ ישראל גדולה בעשרות מעלות מתפילין בחוצה לארץ. ובעניין זה כתב הרב קוק דברים חשובים וזו לשונו: "כנסת ישראל נמשלת ללבנה, פעמים נפרצת, פעמים נבנית, לפעמים היא מלאה ולפעמים חסרה, ובעתים שהיא חסרה כשהיא באה לקץ חסרונה כבר עומד הוא אחר כותלה מילוי אורה, שתהיה מתמלאת והולכת, עד שתבוא לאותו המעמד האיתן, שיהיה אור הלבנה כאור החמה, ולא תבוא עוד למצב של חיסרון תהיה תמיד מלאה אורה. כל קנייני האומה הם נראים מלאים רק לפי אותו הערך שהיא בכללה מלאה, ולפי אותה המידה שהיא יורדת ממילואה החיסרון ניכר בכלם. האמונה בכלל וכל פרטי המצוות הינם מתמלאים אודה רק מאורח של כנסת ישראל, על כן לא נוכל לצייר את כולם בזיווים ותפארתם במצב שכנסת ישראל עומדת היא בכל מילואה, ומאותו הגובה אנו יכולים להריק עליהם כולם שפעת אורה, ולפי מידת הירידה הכל יורד.

האמונה בכלל אינה מאירה בכנסת ישראל הבריאה, השלמה בחוסנה, בממלכתה, במקדשה, בארצה, בכל קנייניה הרוחניים והחומריים. המצוות כולן הן תמיד קשורות במגמתן ובתוכן הפנימי שלהן דווקא לאותו המצב העליון, ואז הן מתראות בכל הדרן. לפי מידת ירידת הפלאים של כנסת ישראל, אין אנו יכולים לדרוש מהאמונה ומהמצוות את כל אורן, את אותו חלק הניצוץ של האורה, הנשאר בקרבה גם בזמן הירידה היותר שפלה. והנקודה הזאת היא מקבלת זיו של עטרות אור מהעבר הנהדר והעתיד המזהיר מרחוק. במצוות המקדש, וכל התלוי בהן, ובכל המצוות התלויות בארץ בכלל, ניכר שינוי הצביון של תכונת האורה הרבה מאוד, והן אינן במילואן גם לפי תכונת ההלכה כשהאומה עומדת במצבה היותר מלא. אבל אפילו במצוות המעשיות כולן, וגם בהמצוות שבין אדם לחברו, וכל מעלות המידות הנקשרות בכל דרכי הדת, בכולן האור המלא שורה רק במעמד המלא של האומה, ולפי ירידתה כך האור מתמעט. ואנו כשאנו עורגים לאור מלא של הלך נפש, בהיותנו קשורים לאמונה ולכל דבר חוק ומשפט, הרינו מוכרחים לטפס ולעלות עד המקור שמשם האורה המלאה נשאת, בין מצד קישורנו להעבר בין מצד יחושנו אל העתיד, ועל ידי כך נמצא גם כן מילוי נשמה בהווה. אם יבוא אדם לומר שהוא מוצא את כל מילוי האורה של התורה והמצוות מצד מצב ההווה לבדו, אל תשמע לו. סימן הוא שלא חדר לתוך עומק העניין של ציפיית ישועה, שרק בה תלויה היא גם כן שאלת פלפול החכמה" אורות עמ' קסב פסקה ו.

בהדרה ותפארתה. "אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה" (דברים לג כט). בחיי השגרה הרגילים מתכנס כל אחד בביתו ובעיסוקיו, בבריאותו ובפרנסתו, אך בזמן מלחמה מתעצמת התחושה שהדבר החשוב ביותר הוא העם, ישראל בכללותם. ותחושה זו מעניקה כוחות אדירים בקודש, חזקים ועמוקים מאוד. שכן כוחות אלו מקורם בשורש האחד שלנו, בנשמה הפנימית המפכה בתוך כל אחד ואחד מאתנו. זאת הסגולה המיוחדת של שנת השמיטה ושנת היובל. שנים של חיי עם, חיים כלליים, התמסרות למען כל בני ישראל, ותחושה פנימית של חיבור למשפחה אחת גדולה.

שמיטה - מחברת חומר ורוח יחדיו

בנוסף, מצוות אלו מתייחסות אל כל מסגרות החיים. מצוות השמיטה מתקיימת בחיי החומר כמו בחיי הרוח. אין היא מתמקדת רק בפעולה רוחנית עליונה, כמו הנחת תפילין או תקיעת שופר. היא יורדת עד למטה, עד לחיי החומר ממש, בחקלאות, בכלכלה, שמיטה כספיים והפקרת השדה. מצווה זו באה לחשוף ממדי קדושה עמוקים שחבויים גם בתוך חיי החומר, ולא רק בחיי הרוח העליונים. כמובן, מצוות השמיטה עולה לעילא, גם אל מחוזות רוחניים עליונים, "שבת לה", אלא שהיא קושרת ואורגת את החומריות והרוחניות כאחד, באשר היא מגלה דרגת חיים גבוהה ואדירה, דרגה עתידית עליונה, שבה החומר והרוח כאחד מתקדשים להיות מכוון לגילוי אור ה', התגלות חיי קודש שלמים בכל רובדי החיים.

לאחר הקדמה זו על המעלה העליונה של מצוות אלו, ניגש להתבונן מעט במצוות השמיטה, ובעניין ההבדל בין השמיטה והיובל, שהוא לעילא לעילא מהשמיטה, ראה טללי חיים במדבר (עמ' פ ואילך, בו דובר בעניין ההבדל בין שמיטה ויובל, והדברים שם מהווים השלמה לשיחה זו. וראה גם לעיל שיחת פרשת שמיני בסוד השמונה).

מצות השמיטה

מצוות השמיטה - מדוע ?

הנה, בכל השנים כולן, כל אחד עובד לפרנסתו ולמחייתו. לאחד יש כרם, לשני מטע זיתים, לשלישי שדה תבואה ועוד. כל אחד דואג לביתו ולמשפחתו. הוא משקיע, עובד בשדהו, מטפח את תבואתו, ובבוא הזמן מוכר אותה ומרוויח את כספו. רווח כלכלי זה מאפשר לו

ולמשפחתו לנהל את חייו החומריים ולספק את צורכיהם. בשנת השמיטה כל בעלי השדות מצווים לשמוט ולהזניח את קרקעותיהם לרשות הכלל. "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל". התורה מצווה על האדם להפקיר את כל מקור פרנסתו לטובת הכלל. וכך, בכל שנה כשרוצה אדם לאכול ענבים, הוא הולך אל בעל הכרם וקונה ממנו ענבים במשקל בכסף מלא. ובשנה השביעית, נכנס כל אחד לכרם שכנו, ואוכל ענבים כנפשו. אין לבעלי הקרקע זכויות יתר בפירות, הוא שווה לשאר העם, ואפילו לבהמות ולחיות השדה. כולם רשאים לאכול להנאתם מפירות כל בעלי השדות.

מצווה זו אינה פשוטה כלל ועיקר. תארו לעצמכם, אדם שמוכר אתרוגים לסוכות. הלא כמעט כל פרנסת השנה באה לו ממכירת האתרוגים. והנה, מצווה אותו התורה שבשנה השביעית ישמיט את קרקעו לרשות הכלל, וכל החפץ יבוא ויטול. מדוע? מה עם פרנסתו של המגדל? מה עם משפחתו? כיצד יתקיים שנה שלמה? מה רצתה התורה במצווה קשה זו?

תפיסת החיים החיצונית בשש שנות העבודה

והנה, עומק גדול מאוד טמון במצוות השמיטה. מצווה זו היא מעין 'מעלית' שמקפיצה אותנו אל מציאות חיים עליונה שאינה מוכרת בחיי היום-יום. ביום-יום הרגיל כל אחד חי במסגרת חייו האישית. לכל אחד יש משפחה, יש צורכי חיים בסיסיים שעליו לדאוג למלא כדי להתקיים ולקיים את משפחתו. התחושה הבסיסית היא שכל אחד חי את חייו, וכל שאר בני העולם הם זרים. מציאות זו באה לידי ביטוי בכל חיי המסחר והכלכלה.

אם יש לי דבר בעל ערך, הרי לא אתן אותו לזולתי חנם אין כסף אלא במחיר מלא. כל אחד זקוק לכסף ולנכסים. הלא הצרכים החומריים רבים, וכל אחד צריך להתבסס מבחינה חומרית כדי להתקיים בעולם הזה. הווה אומר, כל מציאות החיים של העולם הזה מחייבת כל אדם לדאוג לעצמו, "חייך קודמין לחיי חברך" (בבא מציעא סב א). אם לא יעבוד ולא ירוויח כסף, לא יוכל להאכיל את בני ביתו.

העובדה שכל אחד צריך לדאוג לעצמו כדי להתקיים, יוצרת ממילא מציאות בעייתית. התחושה הבסיסית של כל אחד כלפי חברו היא תחושת זרות. עצם העובדה שכל אחד דואג לעצמו, מציבה את האינטרסים האישיים בראש סדר העדיפויות, וממילא המחשבה על הזולת והדאגה לו נדחקים לפינה חשוכה. יתרה מזאת, בשוק החיים ישנה תחרות. בעלי מכולת מתחרים על לקוחותיהם, יצרנים שונים מתחרים על סחורתם, אנשים מתחרים על

נכס טוב, מי יצליח לקנותו. קיים מתח פנימי בעמידה בתור למכולת, או בפקק תנועה, מי יגיע ראשון, מי יזכה במבצע, מי יצליח במכירתו, מי יזכה במכרז וכו'.

כך הוא טבע העולם, התחרות ומאבק ההישרדות הינם חלק מובנה של מתכונת החיים שלנו בעולם הזה, התורמת אף לקידומו. ממילא, מידות שליליות רבות עלולות להתגנב לתוך הלב. האדם יכול להרגיש בקלות רבה שהזולת מאיים עליו, פוגע בפרנסתו ועוד. מרוץ החיים עלול ליצור עוינות, מתחים סמויים וגלויים, ריב וכעסים. ומכאן עלולות להתפתח מידות קשות יותר - נוכלות, רמאות, גזל, הונאת ממון ועוד. חוקי החברה והמדינה נועדו לעצור את ההידרדרות במדרון החלקלק הזה שעלולה להיווצר באופן טבעי בגין העובדה שכל אדם צורר ומאיים על חברו. "אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו" (אבות פרק ג משנה ב). כל זאת הוא תוצר של מציאות החיים הירודה שלנו, שבה כל אחד מצר את רגלי חברו.

שמישה - תפיסת חיים עליונה

מצוות השמיטה היא ניגוד מוחלט לכל תפיסת החיים המוכרת לנו. האדם מצווה להזניח לגמרי את המחשבות על עצמו ועל הצלחתו האישית. הלא בעל השדה יכול להרוויח ממכירת יבולו מאות אלפי שקלים, אך התורה מצווה אותו לחדול מחשבונות אלו, להפקיר הכל ולהעבירו לרשות הציבור כולו. כמי שאומרת לו - פתח את דלתות ביתך, הנח לכל איש אשר יחפוץ להיכנס ולחוש ברשותך כבתוך שלו. חובות כספיים - ותר, תבואה ופירות - הפקר. התורה מבקשת מהאדם למוסס לחלוטין את תחושת האני האישית, לעזוב לגמרי את הדאגה לעצמו ולמשפחתו. להרחיב את מעגל חייו עד שירגיש שהזולת הוא בן משפחתו. כמו שבני משפחתו אוכלים מהפרדס בכל שנה ושנה באין מוחה, כך צריך לחוש בשנה השביעית כלפי כל אדם ואדם. כל עם ישראל משפחה אחת, כולם כאחד שווים. לדרגה זו התורה מבקשת מאתנו להעפיל בשנה השביעית.

למראית עין נראה שמצוות השמיטה היא נטל כבד, דרישה קשה שהאדם היה שמח לוותר עליה. במבט הטבעי נראה שההתנהגות בשנת השמיטה אינה טבעית. הטבע הרגיל הוא שכל אחד דואג לעצמו, שקוע בהתבססותו האישית, והנה באה התורה ומצווה את האדם להילחם בנטייה הטבעית הדואגת לעצמו, ולמסור עצמו למען הכלל. נראה כי המצב הנורמלי הוא בשש השנים הרגילות, ואילו שנת השמיטה היא מצב לא נורמלי, ציווי זמני שאינו תואם את הטבע האנושי.

אלא, שמצד פנימיות העניין ההפך הוא הנכון. שנת השמיטה היא שמשקפת את המצב הבריא והנורמלי של עם ישראל. רק בגין חטאים קדומים ונפילת העולמות נוצרה המציאות המוכרת לנו, שהיא אינה נורמלית ואינה הולמת את עם ישראל מצד מה שהוא באמת. עניין זה בא לידי ביטוי בכמה וכמה מישורים.

שמיטה - אמונה והתוודעות להנהגת הנס הנסתר

שמיטה - ברכה אלהית

ראשית, לעומת שש השנים הרגילות, שבהן האדם דואג בעצמו לפרנסתו, עמל וטורח כדי קיום הנפש, הרי שבשנת השמיטה האדם מוסר את עצמו וחיוו לרשות גבוהה. הלא, אם הקב"ה מצווה אותנו להרפות לגמרי מפרנסת השדה והכרם, משמע שהוא בעצמו ידאג לקיומנו. כמו שמובא בפסוק "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו", והקב"ה מבטיח שיהיה סיוע גדול, ותבואת השנה השישית תתרבה שלא כדרך הטבע. משמעות הדברים היא שבשנה השביעית מתגלה דרגה גבוהה של חיים, דרגה של חיי אלהות שבה ניכר באופן ברור מאוד שהוא יתברך, הוא הזן ומפרנס לכל, והאדם צריך להרפות עצמו ולהכניס את חיוו תחת כנפי השכינה, להתברך ממנה ולא ממעשי ידיו.

ביסוד הדברים מונחת ההבנה שמצד האמת הקב"ה הוא המנהיג היחיד את כל העולם כולו. לא השתדלות האדם ותחבולותיו מביאות להצלחתו, אלא "ברכת ה' היא תעשיר" (משלי י"ב). וכדברי קהלת שאמר בחכמתו (ט"א) - "שבתי וראה תחת השמש כי לא לקלים המרוץ ולא לגיבורים המלחמה וגם לא לחכמים לחם וגם לא לנבונים עושר וגם לא ליודעים חן."

טבע ונס נסתר - מימד חיצוני ופנימי

אמת, בעניין זה קיים הבדל גדול בין הפנימיות לחיצוניות. שהלא בחיצוניות נראה שעשייתו של האדם היא שורש הצלחתו. ובפנימיות הנה באמת ברכת ה' היא מקור הצלחה ולא שום גורם אחר. המציאות בנויה משני ממדים, ממד נסתר וממד נגלה. הממד הנגלה הוא דרכי הטבע והנהגתו, ובו נראה שכל ענייני האדם תלויים בחכמתו ובמעשיו. ומצד האמת,

כל הנהגת הטבע היא לבוש חיצוני להנהגה נעלמת ועמוקה יותר, הלא היא הנהגת ה', הנהגת הייחוד, שבה ניכר היטב שה' יתברך הוא המנהיג היחיד, ושורש כל הברכה וההצלחה, העוני והעושר, אינו אלא הנהגה מדויקת של האדון היחיד ברוך הוא (ראה דעת תבונות סימן נ).

כך, הנהגת הטבע היא לבוש שמסתיר את ההנהגה העמוקה והפנימית יותר. הנהגה זו היא הנהגת הנסים הנסתרים. שהנה, הנסים מחולקים לשני סוגים, נס גלוי ונס נסתר. הנס הגלוי מושרש בהנהגה הסותרת את הנהגת הטבע. כך, הנס הגלוי שובר את גבולות הטבע ומתגלה לעיני כל בפעולות נפלאות שלמעלה מגדרי הטבע. הנס הגלוי דומה לטבע בכך ששניהם גלויים וניכרים לכולם. אלא בהנהגת הטבע מה שגלוי הוא פעולות האדם ומעשיו, ובהנהגת הנס הגלוי מה שניכר וגלוי הוא הנס העליון, הפעולה האלהית. בניגוד לנס הגלוי, יש נסים נסתרים. הנסים הנסתרים אינם נוגדים את הטבע ושוברים אותו, אלא פועלים דווקא מתוך התלבשות בטבע ובחוקיו. הנסים הנסתרים מוסווים בטבע ואינם נראים בחוץ. רק מי שמביט בעין חודרת בסדר השתלשלות המאורעות, מתוך אמונה וטהרה, יכול לחשוף את הסיעתא דשמיא שמנהיגה את כל הטבע. כל יום ויום מלא נסים נסתרים. אין אדם מישראל שאין חייו רצופים בכל עת בפלאים עליונים הבאים בהיחבא ומתלבשים חסד ה' הנטוי עלינו בכל שעה ושעה אנו צריכים להתבונן, להיות מהנבונים המבינים דבר שגנוז בתוך דבר, למצוא את הממד הנעלם בתוך הממד הגלוי, ולא להתפתות להביט רק אל החיצוניות המטעה.⁶⁹

על נסִיך שבכל יום עמנו'

⁶⁹ "מאור הנס העליון מתגלה איך סעיפי הטבע כולם, הבלתי מובנים מצד עצמם, הם הם ענפיו והתפשטות אורו, וכל הטבע כולו המתגלה בכל תפקידיו, בעולם ובאדם, בנפש היחיד ובנפש העמים, בדאגות החיים היומיים ובהתגדרות הלאומים והממלכות, בעליותיהם וירידותיהם בנכלי הפוליטיקה, בשיגעונות המשתגעים, בערמת הערומים ובישרת לבב הישרים, בחכמת החכמים, בבינת הנבונים, בגבורת הגיבורים וברוח החלש של החלשים, בכל, רק יד האורה העליונה, אור חכמת כל עולמים, רוח ה' נשמת חיי העולם היא מופיעה. והיד נטויה, והזרוע מושלת, 'למשפטיך עמדו היום, כי הכל עבדיך'. וצפית הישועה חודרת היא אז ממעל לשחקים ועד עמקי תחתיות ארץ, עולה היא ממעמקים, וערבות היא רוכבת ומכרת בסקירה אחת את כל הנפלאות ואת כל המפעלות, את כל האמת ואת כל השקר, את כל הצדק ואת כל הרשע, והנה הכל התייצב ומתייצב הכן לפקודת אור דבר אלהים חיים, והארת העולם באור ישראל, היא נשמת ההיסטוריה האנושית בגלוי, ונשמת כל היקום בחביון עוזו, 'עד לא עשה ארץ וחוצות וראש עפרות תבל, בהבינו שמים שם אני, בחוקו חוג על פני תהום. באמצו שחקים ממעל בעוז עינות תהום" אורות עמ' כט.

והנה בעניין זה כתב רבנו בחיי דברים יסודיים מאוד בהקדמתו לפרשת כי תשא, דברים נפלאים שראוי לכל איש ישראל להשיב על לבבו, בייחוד בשעת תפילת שמונה עשרה, בשעה שאומר ומודה "על נסיך שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובוקר וצהריים", יצייר את הדברים בדעתו ובכוח התבוננותו, וזו לשונו (שמות י י):

"יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה' (משלי י כז). שלמה המלך עליו השלום לימדנו בכתוב הזה כי שנות האדם מתארכים או מתקצרים לפי הזכות והעונש וזה בדרך נס נסתר. וידוע שהנסים כולם נחלקים לשני חלקים - יש נסים מפורסמים ויש נסים נסתרים. המפורסמים הם אותות והמופתים הגדולים אשר נעשו לעיני העמים כאותות של מצרים בעשר מכות ובקריעת ים סוף וירידת המן והשליו והוצאת המים מן הצור, המשנים טבעו ומנהגו של עולם. הנסתרים הם המעשים והמקרים שאירעו לאבות אברהם יצחק ויעקב כמלחמת אברהם עם המלכים ההם וניצוחו והתגברותו עליהם, כי אף על פי שנראה כדרך מנהגו של עולם, הכל היה נס נסתר, וכן תוספת ימי הצדיקים וקיצור ימי הרשעים הכל נס נסתר, ועל זה אמר שלמה 'יראת ה' תוסיף ימים'. לפי שהדאגה והיראה מחלישין כוח האדם בדרך הטבע ומקריבים ימי מיתתו, ואמר שלמה כי מי שיש בו יראת ה' ודואג על עוונותיו יאריכו ימיו והנה זה נס נסתר. 'ושנות רשעים תקצרנה' לפי שהתענוגים מרחיבין לבו של אדם בדרך הטבע וממשיכין ומאריכין ימיו, על כן יאמר - הרשע המתעדן והנמשך אחר תענוגי הגוף לא יועילו לו תענוגיו כי תקצרנה שנותיו, וגם זה נס נסתר. ולימדך הכתוב הזה שאין אריכות ימים וקיצורם תלוי אלא לפי הזכות והעונש וכענין שדרשו רבותינו ז"ל כי בבית ראשון לא שימשו אלא י"ח כהנים גדולים ובבית שני שימשו שלוש מאות כהנים גדולים והיה זה לפי שהכהנים בבית ראשון היו צדיקים גמורים והאריכו ימים והכהנים שבבית שני קלקלו מעשיהם ולא האריכו ימים ועל כן היו מרובים כל כך...

ובין כך ובין כך אין התוספת והקיצור אלא נס גמור כי קיצור הימים קודם הנגזר ותוספת הימים על הנגזר אין זה כי אם נס גמור והוא הנסתר מעיני הבריות שאינם רואים בזה אלא מנהגו של עולם וטבעו. והענין הזה הוא יסוד התורה כולה שאין לאדם חלק בתורת משה רבנו עליו השלום עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים נסתרים אין להם טבע ומנהגו של עולם לא ליחידים ולא לרבים. אבל בעשותו המצווה יצליחנו שכרו ובעשותו העברה יכריתנו עונשו, וזהו ענין ייעוד התורה בברכות וקללות שאין לך כל יחיד ויחיד בישראל שלא יארעו לו בכל יום נסים נסתרים והוא אינו יודע, וכן דרשו רבותינו ז"ל אין בעל הנס מכיר בנסו (נידה לא א). וכדי להורות שהנסים הנסתרים הם עם האדם בכל יום לכך ביארו לנו רבותינו ז"ל מאמר אחד, הוא שאמרו (תענית ח ב) הנכנס למוד את גרנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתשלח ברכה בכרי הזה, ואם מדד ואחר כך ברך הרי זו תפילת שווא, שאין הברכה מצויה לא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי ולא בדבר השקול

אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר (דברים כח ח) יצו ה' אתך את הברכה באסמיק' בדבר הסמוי מן העין. כיוונו חכמים לומר בזה שהנסים הנסתרים הם בכל יום ויום, ושהוא בדבר שאינו מנוי ומדוד, כי אם היתה הברכה חלה במנוי לא היה נס נסתר אלא מפורסם, ואין כל אדם זוכה לנס מפורסם, ועל מכון זה אמר מדד ואחר כך ברך הרי זו תפילת שווא, שכיוון שנמדד אי אפשר בזה נס נסתר ועין הרע שולטת בעצם הדבר המדוד וכן בעצם הדבר השקול והמנוי, ומטעם זה ציוותה התורה שלא ימנו ישראל לגולגולתם אלא בשקלים כדי שתהיה הברכה חלה עליהם בריבוי זרעם בנס נסתר ושלא ישלוט בהם עין הרע השולטת בעצם הדבר המנוי.⁷⁰

יסוד הברכה - אמונה בה' ודבקות במצוותיו

אם כן, בתוך הנהגת הטבע גנוזה וחבויה הנהגה נעלמת, הנהגת ה' בנסים נסתרים ונעלמים. ההתוודעות אל ההנהגה הזאת משנה לחלוטין את התבוננות האדם על אורח חייו, על השתדלותו ופעולותיו למען פרנסתו והצלחתו. בשעה שהאדם משיב אל לבו שהקב"ה נוכח ומסתתר בתוך לבושי הטבע, ובאמת הוא המנהיג את הכל, הוא מבין שהנקודה העיקרית שהיא שורש הברכה כולה הוא האמונה בה' יתברך. "בטח אל ה' בכל לברך ואל בינתך אל תשען" (משלי ג ה). לא תחבולות האדם, לא קשריו האישיים וחכמתו

---

⁷⁰ דברים חשובים בעניין כתב הלשם וזו לשונו: "ועל כל פנים הוא כי הטבע ושינויה שהוא הנהגת הטבע וההנהגה הנסית, שניהם שקולים הם ויסוד אחד לשניהם שהוא רק רצונו לבד אשר להכונה התכליתית. אמנם עתה שהוא כל משך זמן דקיום העולם הזה הנה הווה אותו הרצון נעלם בה. ולכן הוא עתה כל ההנהגה החיצונית והגלויה, עיקרה רק ההנהגה הטבעית. אבל הנהגה הנסית, הנה הנסים גלויים, הרי הם אינם מצוי עתה כלל. וכל הנסים והנפלאות אשר הקב"ה עושה עמנו תמיד אם שלעינינו הם גלויים אבל למי שאין לו חלק בהם אינו רואה אותם כלל והרי הם רק נסים נסתרים. והרי הווה עתה אותו הרצון, נעלם בה. והוא מטעם כי הנהגה הנסית הנה היא מגילוי יתברך שמו אשר יתגלה להבריאה רק לעתיד. שזה עצמו הוא הכוונה התכליתית גם לכל הטבע כולה גם כן כי על זה ברא אותה להעלות אותה גופה לגילוי ולייחודו יתברך שמו. והרי על כל פנים הוא כי עתה הוא רק זמנה הראוי לה, והוא זמן שליטת הטבע, ולכן הווה עתה אותו הרצון, נעלם בה, כי כן הוא בכל פעולה ותכלית, הנה כל זמן הפעולה, הנה כוונת התכלית נעלם בה, אבל על כל פנים הוא כי אותו הרצון הוא סיבתה, והוא הכוונה בה, והוא יסודה, שעליו הוא עומד, והוא מסבב אותה ומנהיג אותה תמיד לכוונת תכליתה, ולכן הנה עומד בה באמת הנהגה הנסית, בהסתר ובהעלם גם כן בה תמיד על כל פנים, והם כל הנסים נסתרים שאין הפסק להם אף רגע אחת, וכמו שכתב הרמב"ן סוף פרשת בא עיין שם, וכן יסודו בברכת מודים 'ועל נסיון שבכל יום עמנו ועל נפלאותיו וטובותיו שבכל עת', וכל זה הוא משום שכל אותו הרצון הוא יסודה ורק עליו הוא נסבב, ולכן מתגלה לפעמים אותו הרצון בה בגילוי גם כן, והם הנסים הנגלים, ויוצא אז הטבע מסדרה לגמרי, כי כל עמידתה וקיומה היא לעולם רק בתנאי אם יחפוץ בה, ורק מה שראוי ממנה להכונה התכליתית שבה וככל הנזכר" ספר הכללים כלל ב ענף ב.

תעמוד לו בהצלחתו, אלא ההישענות המוחלטת על ה' יתברך, אמונה תמימה ושלמה בו יתברך, שמנהיג ועושה את הכל.

במסגרת האמונה בה' נכנסות כל המצוות כולן, כמו שכתוב "כל מצותיך אמונה" (תהילים קיט פו), ובכלל זה כל המצוות שקשורות לחיי החומר, המסחר והכלכלה, כמו מעשרות, לקט שכחה ופאה, איסורי הונאה, תשלומי שכר שכיר ועוד. כל המצוות הללו מזכות את האדם בנוכחות אלהית בפנימיות מעשיו, ואין הוא עזוב לבדו. כך, הוא יתברך הורה ואמר לנו מהם המעשים והפעולות שמביאים לאדם את הברכה. המצוות שאנו מקיימים מגבירות את נוכחות הקב"ה בחיינו, והיא מגבירה ממילא את הברכה ושפעת הטובה. כך אנו מוצאים שדווקא המעשר הוא שורש ההתעשרות, "עשר בשביל שתתעשר" (תנחומא ראה יח). למראית עין נראה שהמעשר פוגע בפרנסת האדם, ואולם בפנימיות, המעשר הוא שורש השפע והברכה.

אלא, שהכל תלוי במדרגת האדם. מי שחי בחיצוניות, וכל חייו שקועים רק בלבושי הטבע וההשתדלות האנושית, יחוש שהמעשר פוגע בו ולפיכך ימנע מלתת מעשר וצדקה. לעומת זאת, אדם מאמין החדור בהכרה פנימית שה' הוא המנהיג היחיד, ושכל המעטה החיצוני של המציאות הוא כיסוי להנהגה פנימית ועמוקה יותר, יתן את המעשר באמונה ובשמחה, מתוך חיבור חי אל ה'.

ההישאבות הטבעית אל הנהגת הטבע

העובדה שהנהגת ה' עטופה ומלובשת בהנהגה חיצונית, הנהגת הטבע, גורמת לכך שנפשות בני אדם טועות ומתרגלות לחשוב שההצלחה והברכה תלויות רק במעשיהם. החושים שלנו גורמים לנו לחשוב שהכל תלוי בנו. הטבע בולט כל כך, עד שכל מערכת החושים והחיים מעידה כביכול על כך שכל הצלחת האדם תלויה במעשיו, בחכמתו ובכישרונותיו. קשה מאוד להשתחרר מאשליה זו ולחוש את האמת הפנימית ששורש ההצלחה הוא האמונה וברכת ה', ושהכל תלוי בו יתברך. כך היא המידה, הנהגת ה' נסתרת בלבוש טבעי גלוי ובולט מאוד לעין. ממילא, קל להישאב אל הטבע ולשכוח את הביטחון בה'.

יתרה מזאת, הלא הקב"ה באמת מצווה אותנו להשתדל ולעשות. והיינו, שהקב"ה מבקש מאתנו להתנהל על פי דרכי הטבע ולהשתדל בעצמנו לפרנסתנו ולהצלחתנו. "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" (דברים ח יח), והוא רוצה שנעשה חיל. כדי שברכת ה' תשרה על מעשיך אתה צריך לפעול. ההכרה שה' הוא המנהיג היחיד, אינה אמורה לגרום לנו לברוח

מדרכי הטבע ולהפסיק להשתדל בפרנסה וביתר צורכי החיים החומרניים. לא כך ברא ה' את עולמו. הוא חפץ שנשתדל במסחר ובעשייה, ונפעל במסגרת הלבוש החיצוני שהוא הנהגת הטבע. יחד עם זאת הוא מעורר אותנו לבל נשכח את הממד הפנימי הנעלם, את הנהגת ה' והנסים הנסתרים. וממילא מצווה אותנו לעשות את מעשינו מתוך אמונה שלמה שה' הוא מקור הברכה והוא המנהיג היחיד. כך נתנהל באורחות חיינו בשלווה ונחת, אהבה וביטחון, מתוך הקפדה על יושר לבב וניקיון כפיים בעסקים ובחיים, תוך מתן צדקה ומעשרות ודקדוק בכל המצוות.

אם היינו מצויים לברוח מהנהגת הטבע ולא להשתדל בה, היה קל יותר להתחבר אל האמת הפנימית שהקב"ה מנהיג את הכל. ואולם דווקא משום שאנו מצויים לפעול ולהשתדל בדרכי הטבע, הניסיון גדול וקשה יותר. אנו עלולים להישאב בקלות רבה אל התחושה שהכל תלוי בנו ובמעשינו, להרגיש שאנו זקוקים לבני אדם ולטובותיהם, ולשכוח את המעורבות של הקב"ה בחיינו. הלא בפועל אנו מרגישים רק את בני האדם, ורואים את כוח השפעתם עלינו ועל עסקינו. לעומת זאת, את נוכחותו של הקב"ה קשה לראות ולחוש, ממילא הסכנה להתפתות אל דרכי הטבע, תוך שכחת הפנימיות המנהגת את העולם, עלולה להיות גדולה (ראה טללי חיים בראשית, שיחות וישב ואילך, בעניין ביטחון בה').

שנת שבתון - הממד הנסתר ללא התלבשות בטבע

לפיכך הקב"ה מצווה אותנו לשבות בשנה השביעית. שנת שבתון. שנה שבה אנו עוזבים את העסק בשדה ומפקירים אותו לכל. שנה זו היא התכנסות אל ההנהגה הפנימית, בלתי לה' לבדו. בשנה זו אנו מרפים את אחיזתנו בדרכי הטבע ובהנהגה החיצונית, ומשרישים את חיינו בממד הנעלם והנסתר, ההנהגה הנסית הנסתרת. בשנה זו, העובדה ש"לה' הארץ ומלואה" (תהילים כד א) איננה עובדה סמויה. בשנה זו "ושבתה הארץ שבת לה'", הכל חוזר אל השורש הפנימי, רשות גבוהה. ממילא, המידות שראוי לאחוז בהן הן האמונה התמימה בה' יתברך, ההסתופפות שלנו כבנים בחיק אביהם מחוללם, בשלוות צדיקים ובביטחון שוקט ורגוע.

שנת השמיטה היא שנה של אמונה, שנה של ביטחון, שנה שמטמיעה בקרבנו את ההכרה בנוכחות הקב"ה בעולם. זו שנה שבה אנו מבחינים מי באמת מנהל את הכל. וכך, שנה זו מחזקת אותנו לשוב אל שש שנות העבודה מתוך מודעות אמיתית לממד הנסתר שבמציאות, למען נהיה נאמנים לו ולא ננהא אחרי מחשבות הבל לומר שאין לו לאדם אלא כוחו ועוצם ידו, ולא נתפתה אחר דרכי הטבע הגלויות וחוקותיהן.

עיקר ניסיונו של האדם בעולם הוא בנקודה זו, להיות מחובר בקשר פנימי ועמוק אל הממד הנסתר, אל ההנהגה האלהית שמלובשת בכל דרכי הטבע ואורחות החיים הגלויים. ובחסד ה', מסייע לנו הקב"ה בעניין זה, בכך שמצווה אותנו להפוך שנה שלמה לשנת השתלמות רוחנית, להעצים את הקשר אל הממד הנסתר, ולחזק את הכרתנו בו ובמרכזיותו. כך נשוב אל העבודה מתוך נאמנות אל הרוח, אל האמונה וקדושת ה'.

להאמין בחי עולמים!

אגב הדברים ראוי לציין מעשה מכלי ראשון. לפני כמה שנים, בשנת השמיטה, היה סוחר אתרוגים ידוע שהפקיר לחלוטין את שדהו. על אף שעיקר פרנסתו במשך השנה בא ממכירת אתרוגים, הפקיר את הכל למהדרין, בלי היתר מכירה ובלי אוצר בית דין. כך, בימים שלפני סוכות, נאספו אנשים רבים בשדה, עד שבכל יום היו שם מניינים שלמים של מנחה וערבית. בשנה לאחר מכן, פרצה שרפה באזור. ובאורח פלא, כל השדות שסביב פרדס האתרוגים שלו נשרפו כליל. נעשו ניסיונות רבים לכבות את האש ולא צלחו. המוכר כבר הכין את עצמו לנזק האדיר משרפת כל פרדס האתרוגים. הגדר הגובלת בין שדהו לשדות האחרים איננה אלא בד יוטה. וכך, האש התקרבה אל שדהו תוך שהיא מכלה את השדות השכנים, אך בסופו של דבר האש לא הגיעה לשדהו כלל, ובשדות סביבו הכל חרוך. ויהי הדבר לפלא. זה כרם של שומרי שמיטה, שהקב"ה משמרם ומשגיח עליהם בהשגחה פרטית מהודרת. הם מקפידים לשמור בהידור, והקב"ה מהדר בשמירתם, שמירה מעולה, למהדרין מן המהדרין.

אם כן, ראשית כל, הציווי על השמיטה איננו נוגד את הטבע. אם מתבוננים על העולם רק בראייה חיצונית, שהכל תלוי במעשי האדם, הרי ששנת השמיטה היא שנה קשה המנוגדת אל הטבע ופוגעת באדם. אלא, כפי שראינו כעת, הטבע האמתי הוא הטבע האלהי, והדבר הנכון והפשוט ביותר הוא שהקב"ה מנהל את עולמו. ממילא, החיבור אל הממד הנסתר הוא הדבר הראוי ביותר והמתאים ביותר בעבורנו, עם ישראל. נמצא, ששנת השמיטה היא השנה הטבעית ביותר בעבורנו, שבה אנו מסתופפים בצל השכינה, חוסים בסתר עליון ומתמלאים ברכת ה' לא מכוח מעשינו, אלא מכוח אמונתנו בחי עולמים.

אם כן, המישור הראשון של שנת השמיטה - שהיא שנה של עבודה רוחנית להגברת האמונה והביטחון בה' - הוא להכיר את ההנהגה הנעלמת של הנסים הנסתרים, ולא להתפתות אל ההנהגה הטבעית החיצונית ולא לשקוע בדאגות ובטרדות של חוסר אמונה.

שמיטה - הבחנה בין העיקר והטפל

שנת שמיטה - הבחנה בין עיקר לטפל

המישור השני של שנת השמיטה קשור להבחנה בין העיקר לטפל בחיים. ראינו שיש שני רבדים במציאות - הרובד החיצוני והרובד הפנימי, הטבע מול הנס הנסתר. כמו שקיימים שני רבדים במציאות, כך קיימים שני רבדים גם באדם, פנימי וחיצוני. החיים החיצוניים הם כל צורכי הגוף והביסוס החומרי, בריאות, מגורים ויתר אמצעי הקיום הדרושים לאדם. החיים הפנימיים הם חיי הנפש והמידות, תפיסת העולם, ערכים ומשמעות פנימית. מצד האמת, כל הצרכים החומריים, הכסף והנכסים, הם אמצעים לבניית החיים הפנימיים, הלא הם הרצונות הטובים, החסד וההשפעה, האהבה והצדקות, ערכי הנצח, תיקון האדם ותיקון החברה, כשהגרעין הפנימי של כל אלו הוא הדבקות החיה באל חי.

כך, הכסף איננו מטרה אלא אמצעי. הנוחות החומרית נועדה להרחיב דעתו של אדם כדי שיוכל להיות מסור ונאמן לחיי הרוח, לטוב הפנימי ולדבקות בה'. חיים עם כסף ללא שמחה וערכים, אינם שווים מאומה, ואף מהכסף עצמו לא יוכל האדם ליהנות ללא חיבור אמיתי אל משמעות גבוהה ורחבה יותר מחיי החומר בעצמם. כך היא המידה, נשמת אלהים חיים מפכה ומאירה בקרבנו, אין היא מוצאת טעם וחיות בעולם החומרי לבדו. ללא נעימות ונדיבות לב, שמחה והסברת פנים, אהבת ה' ואהבת ישראל, יראה ומשמעות נצחית, לא תוכל הנשמה למלא את מאווייה ולהתרחב באורה ובברכה. הכעס, צרות העין והלב, המשטמה והניכור, התחרות והקנאה, כל אלו אוכלים את האדם מבפנים, ואינם מניחים לו למצוא סיפוק וטעם בהצלחותיו החומריות.

המרוץ התמידי במשך החיים סביב העבודה והפרנסה, ההצלחה בעסקים ובנכסים, עלול להשקיע את הרוח ולהבליט את הממד החיצוני לבדו. מוחו ולבו של האדם עלולים להיות אחוזים אך ורק בשאלות השעה, בניסיונות ההצלחה, וממילא כל שאיפות הנצח וחיי הנפש הפנימיים עלולים להידחות הצדה, באין דורש ומבקש. ללא מאמץ מיוחד וגדול לחזק ולהעצים את האור הפנימי, עלולה הפרנסה וטרדותיה להעביר את האדם על דעתו, לגזול ממנו רעננות פנימית של קדושה, ולפתח קוצים וברקנים בתוך הנפש, כעס, צרות עין, לחץ, דאגה ותסכול. העיסוק היום יומי בעולם החומר עלול להוריד את הנשמה מטה ולהעיב עליה מאוד. מחלות רוחניות יכולות להתפתח, שעבוד פנימי לבני אדם, לעבודה ולחברה, תוך הזנחת פיתוח חיי הקודש והדבקות האלהית באהבה וביראה.

בגשמיות - תחרות, ברוחניות - אחדות

יתרה מזאת, כלל גדול המבדיל בין הגשמיות לרוחניות - בעולם הגשמי הצמצום שולט, והיינו, שאם יש פרי אחד, הרי רק אדם אחד יכול לאוכלו. נמצא שיש בסיס לתחרות סביב ענייני העולם הזה - נכסים, כספים, משרות ועוד. כך גם בתחום הכבוד והמעמד החברתי, שגם הם שייכים למישור החיצוני של החיים, וגם בהם שולטת החוקיות המוגבלת, שבה כל אחד מקבל על חשבון חברו. לעומת זאת, בעולם הרוחני הטהור אין צרות ואין צמצום. כך ממשילים חכמים את העולם הרוחני - "נר אחד נר למאה" (שבת קבב א). אור הנר יכול להאיר לאחד כמו למאה איש. אם יש לאדם חידוש נפלא בתורה, הוא יכול לספר זאת לאלפי אנשים והחידוש לא יחסר ממנו כלל. אדרבא, ככל שיתפרסם וילך, כך יגדל ויתרחב. בעולם הרוחני אין דבר בא על חשבון האחר. מחשבה רוחנית או הרגשה קדושה יכולה להופיע בו זמנית בכמה מקומות, אך חפצים ומאכלים מוגבלים בגבול הזמן והמקום. כך, האדם יכול לאהוב אנשים רבים, אולם לא לכולם הוא יכול לתת דברים חומריים. הלב יכול להכיל אלפים, אך הכיס מוגבל.

נמצא שהמקום שבו עלולות להתפתח המריבות והתחרות, הוא המישור הגשמי כשהוא לבדו. כך אנו מוצאים שהאדם נתון בשני מצבים הפכיים לגמרי. מצד גופו, הוא צריך לדאוג לקיומו ולקיום משפחתו, וכל יתר בני האדם עלולים להוות איום בעבורו. ואילו מצד נשמתו הוא מחובר באופן עמוק לכל עם ישראל. עם ישראל הוא נשמה אחת, וגורל הנצח של ישראל הוא אחד. אב אחד לכולנו, כולנו מלאים, באחדות נפלאה, חלומות וכיסופים משותפים. בחיצוניות - עלולה להתפתח תחרות. בפנימיות - קיימת אחדות עמוקה, זה מבחן קשה ועמוק. כך לדוגמא, בשעה שהאדם עומד בפקק תנועה, הרי שכל המכוניות שלפניו מפריעות לו, בלעדיהן היה מגיע מהר יותר למחוז חפצו. בגוף, המכוניות מעכבות אותו, אולם בתוכן יושבים אחיו בני ישראל, ובתוך לבו של הנהג שלפניו שוכנת נשמת קודש, נשמה אלהית, שהיא מאוחדת וקשורה עם הנשמה שלו עצמו. כאן המאבק - לאיזה ממד יתחבר האדם, האם יחשיב יותר את הממד הגשמי, והנהג שלפניו יהיה אבן נגף בדרכו. או שמא יצליח להתאחד עם אור נשמתו, עם הקדושה הפנימית, ויהיה לבו מלא אהבה וחיבור אל הזולת. אכן, לא קל הדבר. טרדות היום, דוחק השעה, הצורך להגיע מהר, הלחץ הפנימי ועוד, מולידים קוצר רוח ומעכירים את הרוח הפנימית ואינם מאפשרים לאדם להתרומם למקום עמוק ועליון יותר, למען ינהג ברוח טובה ובנדיבות לב כלפי כל יתר אחיו בני ישראל המצויים בדרכים כמותו, וממהרים למחוז חפצם בדיוק כמוהו.⁷¹

⁷¹ וכך באר אדמו"ר הזקן שמצוות אהבת ישראל מהותה היא הגברת הפנימיות על החיצוניות: "והנה על ידי קיום הדברים הנזכרים לעיל להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה

וכך, בשעה שהאדם נתון בדאגה עמוקה לחייו הפרטיים ולחיי משפחתו, בולט וניכר דווקא הצד החיצוני שבו יש תחרות, ויתר בני האדם מצרים את צעדיו. קשה מאוד לאחוז את שני הצדדים ההפכיים הללו, לדאוג לעצמו תוך תחושת אחדות פנימית עם כל ישראל.

שנת שמיטה - לפתוח שערי הלב

כאן נכנסת מצוות השמיטה. השמיטה מכוונת את האדם להרפות מדאגותיו לעצמו, ולמסור עצמו לציבור יפה יפה. פתיחת השדה לכל חפץ פותחת את שערי הלב ומבהיקה את אור הנשמה. מתיקות הטעם של עשיית החסד מעוררת את אור האחדות החבוי במעמקים ומוסתר בדרך כלל בשגרת החיים.⁷² עצם הפסקת התחרות, הסרת החומות בין השדות והכספים, מרוממת את רוח העם כולו אל מחוזות אציליים וקדושים, אל זרם חיים של אהבת קודש וידידות אמת, נועם של חיים בעלי משמעות ומגמה, חיים רחבים הגואים בשגב קדושתם למעלה מחיי היחיד וצרכיו. "לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה" (דברים טו ב). שמיטת הקרקעות והחובות הכספיים פועלת על הנפשות לשמוט ולהרפות גם את אחיזתן החזקה בעצמן, את ההתרכזות סביב האהבה העצמית והמשפחתית גרידא. היא מאדירה בקודש את החיים ומאפשרת לחוש את הנשמה האחת

וקלה לבא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו, והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלהים חיים, כשגם שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקים. ולכן העושים גופם עיקר ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה. וזה שאמר הלל הזקן על קיום מצוה זו זהו כל התורה כולה ואיך פירוש הוא וכו'. כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל עלמין וגם להמשיך אור אין סוף ברוך הוא בכנסת ישראל כמו שיתבאר לקמן דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד באחד דווקא ולא כשיש פירוד ח"ו כנשמות דקודשא בריך הוא לא שריא באתר פגים וכמו מה שכתב ברכנו אבינו כולנו כאור פניך" תניא פרק לב.

⁷² והנה אפשר שעומק העניין בסוד 'אבא יסד ברתא', ו'ה' בחכמה יסד ארץ'. והיינו, שסוד החכמה הוא האחדות של המציאות, וכוח אחדותי זה הוא השורש אל הארץ שהיא מאגדת את בני אדם יחדיו, והיינו שהיא ממשיכה את שפע האחדות גם למציאות הגופים הנפרדים, כי סדנא דארעא חד הוא. מכל מקום, המשכת אור החכמה אל הארץ סוד המלכות, הנה היא על ידי החסד, המלביש את אור החכמה, בסוד בת היתה לאברהם ובכל שמה. והיינו, שדווקא מכוח החסד, בחינת השמיטה, אזי מתנוצץ השורש העליון של הארץ שהוא בחינת חכמה, ונודע ששבת בשורשה העליון היא בחכמה בחינת מקראי קודש, לעילא מהמועדים שהם בחינת בינה כנודע, בסוד היתר אוכל נפש (ראה שער הכוונות בהבדל בין שבת ויום טוב). מכל מקום, הנה בארץ עלול להיות פירוד, מכוח הרובד החומרי, וצריך להרבות אור החסד, כדי להמשיך את כוח האחדות הפנימית הגנוזה בסוד הארץ. נמצאת השמיטה מושרשת בהמשכת אור החכמה אל המלכות, סוד הארץ. ואפשר שרמוז בפסוק "תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה", שהראשית היא סוד החכמה, והאחרית סוד המלכות, ועיניים הם בחכמה כנודע בסוד עיני העדה, והנה בא הפסוק לומר שעני ה' בה תמיד, מראשית ועד אחרית, ועל ידי כך יהיה ממלא עצמו באמונה וביטחון, וממילא יתעורר לאחדות ולא לפירודא, הבא ממבט הטבע החיצוני כשהוא לעצמו.

ולא את הגופים המחולקים, להרגיש את השכינה הקדושה, את עומק החיים של ישראל, ולא את מציאות החיים המצומצמת - הנגועה בחטאי היחיד ובחטאים קדומים - שבה איש את רעהו חיים בלעו.

כל הלבושים החיצוניים, לבושי החול, לבושי הטבע התחרותי והצר, נושרים מהלבבות, ותחתם אנו לובשים בגדי קודש, "התנערי מעפר קומי... לבשי בגדי תפארתך" (לכה דודי), בגדי אהבה ונעימות, בגדי שבת קודש של טהרת לבב ושמחת חיי עם ה' היושב על אדמתו ומתברך מזיו השכינה המדשנת אותו דשני קודש ובושמי עדן. "וריון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם" (תהילים לו ט).

חיי החול הרגילים אינם יכולים לחשוף את הזיו והזוהר השרוי בנשמת האומה. צרות החיים מחניקה את האוויר ואינה מאפשרת לנשמת קודש להופיע בהדרה. לפיכך באה שנת השמיטה, "כי קרא שמטה לה" (דברים טו ב), להעלות את העולמות כולם אל מחוזות האצילות העליונה בשגב קדושתה, ולאפשר לממד הנעלם להתגלות ולהאיר בתעופות עוזו.

שמיטה - מנוחת שבת המבטלת מריבות

כך כותב הרב קוק במאמרו על השמיטה והיובל (הקדמה לספר שבת הארץ עמ' טז): "סגולת האומה", הסגולה של עם ישראל, ומהי הסגולה של ישראל? מונה הרב והולך - ראשית כל, "הטוב האלהי הטבוע בקרבה", טובו של הקב"ה נטוע בקרב עם ישראל. ה' יתברך טוב לכל, וגם אנחנו בניו, מלאים בתוך לבבנו בבקשת טוב לכל. בנוסף לזאת, הסגולה של עם ישראל היא "החיים הישרים והטובים המתאימים אל הצדק והיושר, השקט והשלווה, החן והאומץ הממולאים בהסתכלות אלהית מקפת", החיים של עם ישראל הם מכון להתגלות המוסר והצדק, להתגלות חן ואור אלהי. כל אלו מצויים בתוך נשמת עם ישראל. אלא ש"אין חיי החול יכולים להוציאה מן הכוח אל הפועל". ומדוע? מפני ש"חיים אלה במהומתם המעשית התכופה מסתירים הם את ההוד הרוחני של הנשמה האלהית, ומעכבים את הזרחת אורה הבהיר והישר לתוך המציאות החילונית השולטת". חיי היום-יום אינם מאפשרים להוד ולקדושה הרוחנית להתגלות בצורה שלמה ורחבה. רק זהרורי אורות מתגלים בשעה שהאדם מקיים מצוות צדקה או גומל חסד עם חברו. אולם אלו רק רגעים קצרים, ויתר שגרת היום סובבת סביב דאגה לעצמו. ממילא, נדרשת תקופה מיוחדת, "נתינת רווח של הפסקה והתנערות ממהומת החיים הרגילה". זאת שנת השמיטה, הפסקה

של מהומת החיים הרגילה, של המרוץ היום-יומי לפרנסה וכלכלה. כך תוכל הנשמה להתגלות ולהתפתח בחזקה.

מהות שנת השמיטה היא בדיוק כמו שבת קודש, וכדברי חכמים במדרש (ספרא בהר א) על הפסוק הנאמר בשמיטה "שבת לה" - כשם שנאמר בשבת בראשית 'שבת היא לה' (ויקרא כג ג), כך נאמר בשביעית שבת לה". השבת מכוונת לכל יחיד ויחיד, ואילו השמיטה מכוונת לשינוי ציבורי שלם ורחב. בשבת קודש האדם נח מעמלו ויגיע כפיו, מרוץ החיים שמדכא את הרוח מוחלף במנוחה ומרגוע, "אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך" (ישעיה נח יד) - זה אורה של השבת, והוא עניין השמיטה. כמו שממשיך הרב קוק במאמרו על השמיטה ומאחד בין השבת ובין השמיטה:

"היחיד מתנער מחיי החול לפרקים קרובים - בכל שבת. 'בא שבת באה מנוחה', מתחלת הנפש להשתחרר מכבליה הקשים, 'ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך ומן העבדה הקשה אשר עבד בך' (ישעיה יד ג), ומבקשת היא לה אז נתיבות עליונות, חפצים רוחניים כפי טבע מקורה, 'טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון, להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות, עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור' (תהילים צב ב-ד). 'ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם!' (שמות לא יז) יום קדוש... אות היא לאומה, שיש בסגולת נשמתה צורך ויכולת להתענג על ה' - ונועם אלהי המתכנס לנקודה רוחנית של נשמה יתרה, שרוי בלבו של כל יחיד מבניה.

את אותה הפעולה שהשבת פועלת על כל יחיד, פועלת היא השמיטה על האומה בכללה. צורך מיוחד הוא לאומה זו, שהיצירה האלהית נטועה בקרבה באופן בולט ונצחי, כי מזמן לזמן יתגלה בתוכה המאור האלהי שלה בכל מלוא זוהרן, אשר לא ישביתוהו חיי החברה של חול עם העמל והדאגה, הזעף והתחרות אשר להם, למען תוכל להתגלות בקרבה פנימה טהרת נשמתה בכללותה כמו שהיא.⁷³

לחיות את החיים האמיתיים

⁷³ וזה המשך לשונו: "ואם אותה האביריות המוכרחת להתלוות עם כל סדר של חיי ציבור קבועים, גורמת להקטין את עדינות החיים המוסרית, והניגוד המתמיד שבין השמיעה האידיאלית להכרזה של חסד ואמת, חמלה ורחמים, לבין הנגישה והכפייה ולחץ הקפדה של קניין ורכוש, המוכרחים להיראות בעולם המעשי, גורם הרחקה לאור האלהי מתכונת הכרתה הציבורית של האומה, שהרחקה זו מפעפעת כארס גם במוסרם של היחידים - הנה הפסקת הסדר החברתי בצדדים ידועים, מתקופה לתקופה, מביאה לאומה זו, כשהיא מסודרת על מכוונה, לידי עלייתה העצמית למרומי התכונות הפנימיות שבחיים המוסריים והרוחניים, מצד התוכן האלהי שבהם, העומד למעלה למעלה מכל תכסיס וסדר חברתי והוא מעבד ומעלה את הסדרים החברתיים ונותן להם את שלמותם".

זאת השמיטה, "שנת שבתון יהיה לארץ" "שנת שקט ושלווה, באין נוגש ורודה, 'לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה" (דברים טו ב), שנת שוויון ומרגוע, התפשטות הנשמה בהרחבתה אל היושר האלהי המכלכל חיים בחסד. אין רכוש פרטי מסוים ולא זכות קפדנית, ושלום אלהי שורר על כל אשר נשמה באפו" (הקדמה לשבת הארץ עמ' יז).

נמצא ששנת השמיטה בונה סדר עדיפויות נכון והבחנה חשובה בין העיקר לטפל בחיים. כמו שאמרנו קודם לכן, כל הצרכים החומריים הם אמצעים ולא מטרות. הם נועדו להרחיב דעתו של האדם ולאפשר לו להתמקד בעיקר שבחיים - נדיבות לב, חסד, קדושה, אחדות, מצוות ה' ויראת אלהים. השמיטה היא מבחן בעבור האדם מה העיקר ומה הטפל בחייו. האם הכסף הוא העיקר או האחדות והאהבה שיש לו ליתר אחיו בני ישראל. השמיטה מסייעת לנו להתרומם אל הערכים האמתיים של החיים, ולהעמיד בצד את התחומים הטפלים. וכלל גדול הוא, כל תכונת 'הבכיינות' נובעת מחוסר ההבחנה בין עיקר לטפל. כשהאדם מאבד פרופורציה ועושה מהטפל עיקר, הוא מתמלא דאגות ומריבות, צרות עין וזעף.

לאור דברים אלו, אנו מבינים שמצד האמת דווקא שנת השמיטה היא השנה הטבעית לנו. הלא הערכים הפנימיים שבקרבתנו, הרצונות הטובים והמידות הישרות, הם הם הטבע האמתי שלנו. המידות הרעות, האגואיסטיות וההשתקעות בחומרנות, אינן תואמות אותנו. וכך היא המידה, בשעה שהאדם מתרומם ופוגש את מידותיו ורצונותיו הטובים והאמיתיים, הוא מתמלא חשק ושמחה, ומרגיש שהוא חי חיים מלאי עושר וברכה. עצם החיבור אל הטוב הפנימי ממלא את האדם כוחות ומביאו להכיר שהרצון להיות טוב ובעל חסד, הוא באמת התכונה הכי טבעית לו, הכי מתאימה ונעימה לחייו, וממילא הוא מקבל כוחות ליישם אותה בפועל. נמצא שהחוויה שחוה האדם בשנת השמיטה, כשרואה את שכניו ובני עמו, עניים וילדים, נכנסים לפרדסו, אוכלים ונהנים, והוא מביט עליהם בעין יפה, והם מכירים לו טובה ומברכים אותו - חוויה זו ממלאת אותו בטעם מתוק ועמוק של עשיית טוב לבני אדם. זה טעם מלא אור וחיים, זה טעם מהמתיקות של טוב ה' שמעורר את הקדושה הפנימית ומדרבן את האדם להוסיף עוד ועוד מעשים טובים. וכך, בשנת השמיטה, האדם חווה בכל יום ויום את החוויה הנפלאה של הענקה לזולת. שנה שלמה של חוויית חסד והטבה, אחדות ואהבה. שנה זו מרפאת את הלכלוכים שבנפש, את האנוכיות וצמצום הדעת, ומשיבה את ישראל לטבעם האמתי, שהוא טוב וטהור, כסף צרוף מזוקק שבעתיים, בכל שבע שנים.

אם כן, ראינו את הרובד השני של השמיטה, שבו עיקר העבודה הוא הבחנה נכונה בין העיקר ובין הטפל. חיבור אמתי אל החיים הפנימיים, המידות הטובות, קדושת ה', אחדות ישראל, ושימה בצד של מרכיבי החיצוניות - הכסף והחומריות, התחרות, הזרות והניכור.

שנת שמיטה - 'כי לי כל הארץ'

'הארץ נתן לבני אדם' מול 'לה' הארץ ומלואה'

המישור השלישי בעניין השמיטה הוא ההכרה שהכל של הקב"ה. שהנה, שני כתובים סותרים זה את זה - "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" (תהילים קטו טז), ומשמע שהארץ היא של בני אדם. זה היסוד לתחושה הבסיסית של בני אדם, שכל אחד חש בעלות על עצמו ועל נכסיו וקנייניו. לעומת זאת, כתוב אחר אומר "לה' הארץ ומלואה" (שם כד א), "לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות" (חגי ב ח), ועוד. מפסוקים אלה משמע שבאמת אין לו לאדם מאומה, והכל של הקב"ה. מצד האמת שני כתובים אלה אינם סותרים, אלא שזה בחיצוניות וזה בפנימיות. בחיצוניות, הקב"ה נתן לבני אדם את הארץ. ממילא יש לכלל אדם נכסים ורכוש, והתורה מגדירה אותם כקנייניו של האדם, ולפיכך אסור לגזול, לחמוד ועוד.⁷⁴ לעומת זאת, מצד האמת הפנימית, כל העולם כולו הוא של הקב"ה, לא רק הנכסים

---

⁷⁴ והנה באמת מצינו בגמרא במסכת סוכה (ד ב) דיון, מניין שסוכה צריכה להיות לפחות בגובה עשרה טפחים, והגמרא בתחילה באה ללמוד זאת מארון הברית, שהיה עם הכפורת בגובה עשרה טפחים, וכתוב "ודברתי אתך מעל הכפורת", ומכאן למדו שהשכינה לא ירדה למטה מעשרה טפחים, והגמרא מעגנת זאת בפסוק - "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם". אם כן, מכאן למדנו שמהקרקע עד עשרה טפחים הוא בחינת מה שניתן לבני אדם. והנה התוספות במקום (ד"ה 'עשרה'), כותב שמכאן למדנו גם לעניין שבת, שבעיני מחיצה עשרה טפחים. והיינו בשביל רשות היחיד, להבדילה מרשות הרבים. והנה יש להקשות, הלא הנידון בסוכה הוא בעניין ההבדלה בין שמים וארץ, שסוכה מתחת לעשרה טפחים איננה מגיעה לרשות גבוהה, כי אין השכינה יורדת למטה מעשרה טפחים, ונמצא שאין השכינה שורה על סוכתו ולכן פסולה. והיינו שהמקור בא ללמד על ההבחנה בין רשות גבוהה לרשות אנוש. וכיצד מכאן למדים אנו לעניין מחיצה בין בני אדם, בין רשות לרשות, בין רשות היחיד לרשות הרבים? הלא מחיצות שבת אינן חוצצות בין שמים וארץ, אלא בין רשויות שונות שעל הארץ עצמה?! אלא שאפשר שהוא אשר אמרנו למעלה, עצם המקור לרשויות בין בני אדם, הוא מעובדת היות הארץ שלהם, שניתנה להם מלעילא. והיינו, שאם הכל היה של ה' יתברך, מה מקום לאדם לבוא ולגדור רשותו ולהבדילו מרשות הרבים, הלא היה הדבר חסר משמעות, כי הכל של ה' יתברך, ואין הבדל בין רשות לרשות. אלא שבאמת הארץ נתן לבני אדם, עד עשרה טפחים, וממילא נלמד מכאן ראשית כל שיש משמעות למחיצות בין בני אדם, ולהבדלה בין רשות היחיד לרשות הרבים, וממילא נלמד גם לגובה המחיצה, שאין משמעות למחיצה יותר מעשרה טפחים, כי למעלה מזה אינה רשותו (עם שיש לדון בעניין רשות היחיד עולה עד לרקיע, והוא עניין עמוק של מעלת רשות היחיד הנקשרת באין סוף בסוד ההבחנה בין עולם התווה, שהוא בחינת רשות הרבים כנודע באר"ז"ל, ובין עולם התיקון, שהוא בחינת רשות היחיד, שהנה דווקא בו התעצם אור האין סוף בסוד שם מ"ה החדש, כדברי הלשם שבו ואחלמה בספר הדע"ה חלק ב' דרוש ב' ענף א' אות ג', בהבחנה בין עולם התווה לעולם התיקון, והמשך אור אין סוף בעולם התיקון, בחינת רשות היחיד הוא עניין היותה עולה עד לרקיע, היינו שהוא אלהות גמור. מה שאין כן רשות הרבים שהיא עד עשרה טפחים דווקא, מפני שאין בה התעצמות של האלהות, אלא נברא דווקא, וגם בה מקויים בחינת הארץ נתן לבני אדם, והדברים עמוקים). מכל מקום, נמצאנו למדים עומק דברי התוספות, שהלימוד למחיצות שבת שהוא מחיצה בין בני אדם, נובע מהלימוד למחיצות בין רשות אדם לרשות גבוהה, והיינו שמכוח נתינת רשות לאדם, ממילא יש משמעות לנכסים של אחד ולאיסור גזל וכו'.

והקניינים, אלא אפילו האדם עצמו איננו של עצמו אלא של הקב"ה. חלוקה זו בין הפנימיות לחיצוניות, יוצרת את ההבדל בין 'עלמא דפירודא' ובין 'עלמא דאיחודא'. שהנה ידוע שיש בני אדם רבים, וכל אחד עומד לעצמו ונפרד מזולתו. כך, שאם אנו אומרים שהנכסים הם בבעלות בני אדם, "והארץ נתן לבני אדם", יוצא ממילא שהעולם נפרד ומחולק לאנשים רבים. השדות והנכסים כולם נפרדים זה מזה, באשר כל אחד מהם שייך לאדם אחר. נמצא שלפי החיצוניות, הארץ היא של בני אדם, והעולם מחולק לחלקים רבים. זה 'עלמא דפירודא'.

והנה, לפי הכלל השולט בממד הפנימי, שהכל של הקב"ה, "לה' הארץ ומלואה", נמצא שהעולם כולו מאוחד ושייך לריבון אחד. כל המציאות כולה, דומם צומח חי ומדבר, כולם כאחד מחוברים יחדיו, באשר כולם משתייכים לריבון אחד. כך מתנוצצת האחדות הפנימית שחבויה בכל העולם כולו. כל המציאות כולה היא אחת ממש, מקשה אחת, והיא שייכת ומאוחדת עם אל אחד. זה 'עלמא דאיחודא' שבו אין ניגוד אינטרסים, אין בעלים רבים, אין נתק בין שדה לשדה, בין אדם לאדם, כולם כאחד קניינו ונחלתו של הקב"ה.

תיקון העולמות - בדעת האדם

שורש ההבדל בין עלמא דאיחודא לעלמא דפירודא נעוץ באדם עצמו. שהנה, לעומת כל הברואים כולם שאין להם דעת, לאדם יש דעת. האדם הוא היצור היחיד שיכול מצד אחד להרגיש כאילו הוא של עצמו, ומצד שני יכול להעמיק פנימה ולהכיר מתוך לבבו שאין הוא של עצמו אלא של הקב"ה. שאר הברואים חיים ללא מודעות עצמית. ממילא אין להם כפילות בהרגשה למי הם שייכים. לעומתם, לאדם יש מודעות עצמית, כך שמצד אחד הוא יכול להיתפס לתחושה שהוא בעלים של עצמו, וממילא הוא גם בעלים של נכסיו וקנייניו. לעומת זאת, הוא יכול להתעלות, להזדכך ולהכיר את הממד הפנימי שבו ניכר באמת שהאדם איננו בעלים של עצמו, אלא שייך לקב"ה. "כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנחנו" (תהילים קג). ממילא, בשעה שהאדם מכיר שהקב"ה הוא הבעלים האמתי שלו, קל וחומר שהוא הבעלים של דירתו ונכסיו. "כל מה שקנה העבד קנה רבו" (פסחים פח ב).

נמצא, שתורף השאלה מי הבעלים של העולם בני האדם או הקב"ה, תלוי בבני אדם עצמם. אם הם מתרוממים להכיר שהכל שלו יתברך, ממילא מתגלית האמת הפנימית שכל העולם הוא של הקב"ה. וממילא מתגלה האור העליון של 'עלמא דאיחודא'. לעומת זאת, אם בני אדם מתגאים ונתפסים לחיצוניות, ומתפתים לחשוב שהם הבעלים של

עצמם, ומרגישים בעלים גם על נכסיהם, ממילא בולט הוא מה שנראה למראית העין שהעולם מחולק לבני אדם, וכל הבריות נותרות ב'עלמא דפירודא'.

כך היא המידה - עיקר תיקון העולם תלוי בתיקון הדעת של בני אדם. תיקון המוח האנושי הוא שורש תיקון כל העולם (כמו שכתוב באידרא "במחשבה אתברר כולא"). אם דעתם של בני אדם קטנה בקטנות דמוחין, והם מרגישים וחושבים שהעולם שלהם - ממילא העולם נמצא רק בחיצוניות ובשפלות של 'עלמא דפירודא'. אך אם דעתם של בני אדם מתרוממת ומתגדלת בגדלות דמוחין, והם מרגישים ומכירים מתוך לבבם שהכל שלו יתברך - אזי ממילא מתנוצץ ומתגלה אור 'עלמא דאיחודא' והעולם בא על תיקונו. הדעת היא שורש תיקון העולם - "כי מלאה הארץ דעה את ה'" (ישעיה יא ט), "כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" (ירמיה לא לט). וכך, העולם יהיה אחד ממש, רק כשנכיר שה' הוא הבעלים של הכל - "והיה ה' למלך על כל הארץ", ואז ממילא יתגלה - "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד ט).

לא קל לבוא לידי מידה זו, לחוש בענווה עמוקה ואמתית שאנו איננו כלום, והכל שלו יתברך, זו מדרגה גבוהה. אכן, בשנת השמיטה הולכת ומתגלה מדרגה עליונה זו של 'עלמא דאיחודא'. העובדה שהקב"ה מצווה אותנו להפקיר את שדוטינו ולהרפות מכל קניינינו, נובעת מתוך מדרגה פנימית שמתגלה בשנת השמיטה. והיינו, שבשנת השמיטה המציאות כולה מתרוממת אל הממד הפנימי הנעלם, שבו ניכר שהכל של ה' יתברך ממש. אם בכל השנים כולן מסתתרת מדרגה זו, והצד הבולט הוא "והארץ נתן לבני אדם", הרי שבשנת השמיטה מתגלה הדרגה העליונה של "והיה ה' למלך על כל הארץ", שבה כל המציאות כולה היא של הקב"ה. ועומק פנימיות העניין הוא מצד ששנת השמיטה היא השנה השביעית המכוונת כלפי מידת המלכות, והיינו שמידת המלכות מאירה בכל עוז בשנה השביעית. וממילא מתגלה הדבר בעולמות, בכך שניכר שהקב"ה הוא המלך והכל שלו. ממילא בני אדם מצווים להפקיר את שדוטיהם ולתת את יבולם לכולם.

מחלוקת מי 'המשמט' - הקב"ה או האדם?

בעניין זה יש להזכיר מחלוקת יסודית בהבנת מצוות השמיטה. שהנה, נחלקו הראשונים בשאלה האם הקב"ה מצווה אותנו להפקיר את שדוטינו בשנת השמיטה, או הוא בעצמו קובע ומודיע לנו שהשדות שלנו מופקרים (שו"ת מהרי"ט סימנים מב-מג). האם השמיטה היא פעולה שהאדם עושה או זו פעולה אלהית, שהקב"ה בעצמו מפקיע את השדה מבעליו, "אפקעתא דמלכא" (בבא מציעא לט א), והשדה ממילא נעשה הפקר. זו שאלה עמוקה

עם השלכות מעשיות רבות מאוד. לדוגמא, אם אדם חלילה אינו רוצה לשמור שמיטה ומחליט שלא להפקיר את שדהו. לפי מי שאומר שהשמיטה היא פעולה מצד האדם, נמצא שכל עוד לא הפקיר, השדה שלו אינו מופקר ואסור לבני אדם לאכול ממנו. אמנם הוא עובר עברה בכך שלא שמר שמיטה, אך לאחרים אסור לאכול, כי זה גזל. לעומת זאת, לפי הדעה שהקב"ה הוא זה שמפקיר, נמצא שגם אם האדם יתנגד לכך, זה לא מעלה ולא מוריד, הקב"ה הודיע שהשדה הפקר בשנה זו, וכל מי שרוצה יכול לאכול. עוד השלכה של מחלוקת זו היא בשאלת שמיטת כספים. ידוע שהאדם צריך לשמוט בשנת שמיטה את החובות שחייבים לו. ומה הדין אם אדם איננו מוחל על החוב שחברו חייב לו. לפי הדעה שמצווה על האדם להשמיט, נמצא שאם אינו מוחל על החוב, אמנם הוא עבר עברה בכך שלא מחל, אך החוב עדיין קיים וחברו צריך להשיבו לו. ולפי הדעה שהקב"ה הוא זה ששומט ומוחק את כל החובות, הרי החוב נמחק גם בניגוד לרצונו של האדם.

‘אפקעתא דמלכא’

זאת אחת המחלוקות המרכזיות בהבנת מצוות השמיטה. ננסה להתבונן בעומק הרוחני של שתי השיטות, לאור מה שראינו קודם לכן. לפי מי שאומר שהשמיטה היא פעולה אלהית, "אפקעתא דמלכא", שהקב"ה לוקח מבני אדם את השדות, משמעות הדברים היא שבשנת השמיטה מתגלה אור מסטרא לעילא, אור עליון שמוחק לגמרי את הרובד החיצוני שבו ניכר שהארץ היא של בני אדם, ומתגלה הרובד הפנימי לבדו, שבו הארץ היא של הקב"ה. והיינו, שמהות שנת השמיטה היא התגלות של הממד הפנימי, 'עלמא דאיחודא', וביטול הרובד החיצוני, 'עלמא דפירודא'. בשנת השמיטה מתגלה המלך העליון שבכל השנים הוא מצוי בארמונו בסתר, וכעת מגיע ונוכח בכל תוקף, וניכר ממילא שהכל ממש שלו. לפי שיטה זו, העובדה ששנת השמיטה היא הארת ספירת המלכות, באה לידי ביטוי בהתגלות מלכותו של הקב"ה במלוא מרחבי ארץ ישראל.

שמיטה של בני אדם

לעומת זאת, לפי מי שסובר שמצוות השמיטה היא על בני אדם, סובר שעיקר האור של שנת השמיטה איננו מצד ההתגלות העליונה, אלא דווקא מצד בני אדם שמצווים לעשות עבודה. והיינו, שבאמת עדיין קיימת המציאות החיצונית, שבה הארץ נתן לבני אדם, וכל אחד בעלים על שדהו. אלא, בני האדם מצווים להתאמץ מאוד ולהתעלות מעל רובד זה ולחבר עצמם אל הרובד האמתי שבו הכל של הקב"ה. והיינו, העובדה שהכל של הקב"ה

איננה מתגלה מלעילא, אלא בני אדם הם הם שמצווים לגלותה בכל עוז. שנת השמיטה היא שנת עבודה של בני אדם על עצמם, להכיר ולחוש שהם עצמם שייכים לקב"ה, וממילא הכל שלו יתברך. שנת השמיטה היא עבודה על הענווה והביטול המוחלט לה'. נמצא לפי זה, שאם אדם איננו עובד על עצמו ואיננו מבטל את ישותו, ובעקבות זאת הוא נאחז בחיצוניות ונשאר בתחושה שהכל שלו, אזי באמת הוא נשאר בחיצוניות, השדה נשאר שלו, ואסור לבני אדם לגזול ממנו. עם זאת הוא נשאר במצב נמוך ושפל של ניתוק מהמדרגה העליונה ומההכרה שהכל חלק מהאלהות, והכל מלא בכבוד ה' ובקדושתו, וזה העונש הנורא ביותר של מי שאינו שומר שמיטה, שהוא משאיר עצמו מחוץ לשירה האדירה שכולה אומרת כבוד ה' וקדושתו. הארץ בוהקת ומאירה מקדושת ה', ורק הוא נותר בבדידותו ובפירודו מכל המציאות כולה שמלאה בכבוד ה'.

והנה, לפי שיטה זו שעיקר השמיטה היא עבודת בני האדם, נמצא שהעובדה ששנת השמיטה נעוצה בשמירת המלכות, באה לידי ביטוי בעבודת הענווה שבני אדם צריכים לעבוד על עצמם. שהנה ידוע שמידת הענווה היא מידת המלכות, שמכירה ממעמקה את האמת ש"לית לה מגרמה כלום" (זוהר א קכה א). מידת המלכות היא הביטול המוחלט של הישות הפרטית אל ה' יתברך. וכך, בשנת השמיטה מאיר אור המלכות המאפשר לבני אדם לבטל את כל ישותם לה' יתברך, ולהכיר שאין הם אלא של ה' יתברך, וממילא הם מתקדשים בקדושת ה' העליונה, שכן "עבד מלך מלך" (שבועות מז ב), וכל נכסיהם וקניינם מתקדשים בקדושת השביעית, קדושת המלכות, שכן "כל מה שקנה העבד קנה רבו" (פסחים פח ב).

נמצאנו למדים מישור שלישי לעניין מעלת שנת השמיטה, והוא, שמתגלה בכל תוקף שכל העולם כולו של ה' יתברך.

שמיטה - 'גן עדן מקדם'

'קיפחתי את פרנסתי'

המישור הרביעי של שנת השמיטה נוגע בנקודה עמוקה ופנימית. לפי חלק מהמישורים שראינו קודם, משמע ששנת השמיטה נועדה לשרת את שאר השנים. כדי שלא ניפול בשאר השנים בשעבוד אל הטבע, באה שנת השמיטה, שנה של חיבור אל ההנהגה הנסתרת. אלא שיש עומק גדול יותר, ולפיו שנת השמיטה אינה מיועדת רק לחיזוק שש

השנים, אלא היא התנוצצות מדרגת חיים אמתית ועמוקה הראויה לנו ותתגלה בעזרת ה' בעתיד. שהנה ידוע שיסוד ריבוי המלאכות והעשייה הוא תוצאה מחטא אדם הראשון, וכדברי הגמרא בקידושין (פב ב), וזו לשונה:

"תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: מימי לא ראיתי צבי קייץ וארי סבל ושועל חנווני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני. מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאפרנס שלא בצער? אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי שנאמר 'עונותיכם היטו' (ירמיה ה כה)."

שורש העניין הוא שההתלבשות בדרכי הטבע והנהגת ההסתר נובעות מנפילת העולמות. אדם הראשון בגן עדן לא היה צריך לעשות מלאכה, אלא הארץ הצמיחה גלוסקאות ובגדים, והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומביאין לו יין (סנהדרין נט ב). האלהות העליונה התגלתה בשלמות, הן ברוח והן בחומר, וממילא כל העולם כולו פעל כתיקונו מכוח הנהגת ה'. שמים וארץ, חומר ורוח, גילו את האור האלהי בבהירות רבה, ויד ה' פעלה והנהיגה את הכל. אבל חטאו של אדם הראשון גרם ל"אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם" (ישעיה נ ג). חטאו גרם לארץ להתרחק מההארה האלהית ולהסתתר בסתרי הטבע. המשמעות של היעלמות האור האלהי מהארץ והממד החומרי היא, שאם קודם לחטא ניכרה נוכחותו של הקב"ה היטב בעולם החומרי כמו בעולם הרוחני, הרי אחרי החטא שוב לא ניכרת נוכחותו של הקב"ה במציאות החומרית. והיינו, בגלל כל דרכי הטבע נראה שהעולם החומרי עזוב לעצמו, ומנוהל אך ורק על ידי בני אדם, כוחות טבע ותופעות מקריות ומזדמנות. אלא, שגם אם בחיצוניות נראה שעזב ה' את הארץ, את הממד החומרי, והטבע שולט בו, באמת בפנימיות לא זזה שכינה מן המציאות החומרית, והנוכחות האלהית מצויה בה. ההבדל בין המצב קודם החטא למצב לאחר החטא הוא, שלפני החטא היתה הנוכחות האלהית בעולם החומרי גלויה וניכרת, ולאחר החטא היא מסתתרת במסתרים. לא חלילה נעלמה ועזבה, אלא עולפה בצעיפים, הולבשה בלבושים, ובמסתרים תדור ותשכון.⁷⁵

דרכי הטבע הגלויות והמצומצמות הן תוצאת חטאו של אדם הראשון. ממילא, המלאכה והפרנסה שאינן מצויות לאדם, והוא זקוק לעמל כדי להשיגן, הנה הן תוצאת החטא. באמת,

⁷⁵ "כתיב (בראשית א ג) 'ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור', אמר רבי יוסי, ההוא אור אתגניז, ואיהו אזדמן לגבי צדיקא לעלמא דאתי, כמה דאוקמוה, דכתיב (תהלים צז יא) 'אור זרוע לצדיק', לצדיק ודאי סתם, והוא אור לא שימש בעלמא בר יומא קדמאה, ולבתר אתגניז ולא שימש יתיר. רבי יהודה אומר אלמלי אתגניז מכל וכל, לא קאים עלמא אפילו רגעא חדא, אלא אתגניז ואזדרע, כהאי זרעא דעביד תולדין וזרעין ואיבין, ומניה אתקיים עלמא, ולית לך יומא דלא נפיק מניה בעלמא, ומקיים כולא, דביה זן קודשא בריך הוא עלמא. ובכל אתר דלעאן באורייתא בלילא, חד חוטא נפיק מהווא אור גניז, ואתמשך על אינון דלעאן בה, הדא הוא דכתיב (תהלים מב ט) 'ומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי' זוהר ב קמח ב.

מצד המדרגה הראויה לעם ישראל, אין הם צריכים לעמול בדרכי הטבע ובמלאכות החומריות, כמו שמשמע בגמרא על המציאות שקודם חטאו של אדם הראשון (וראה מסילת ישרים פרק כא).

שמיטה - התנוצצות המציאות העתידית

מכאן נוכל להבין שבשנת השמיטה גנוזה מדרגת חיים עליונה מאוד. שנת השמיטה היא התנוצצות מהמציאות העתידית המתוקנת, שבה האדם אינו צריך לעמול, "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר". זו שנה שבה המציאות החיצונית הטבעית, תוצאת חטאו של אדם הראשון, נעלמת, ובמקומה אנו שבים אל המדרגה האמתית הראויה לנו, שבתון, שבת לה'. שנת השמיטה היא שנה של עולמות מתוקנים, שאין האדם זקוק למלאכה, הוא אחוז ברוממות קודש, מתייחד בקדושה עילאה, כאדם הראשון בגן עדן מקדם. הווה אומר, שנת השמיטה היא המדרגה הטבעית הראויה לנו. בשש השנים אנו במדרגה נמוכה, תוצאת חטאו של אדם הראשון, שנתקלל ונאמר לו "בזעת אפיך תאכל לחם" (בראשית ג' ט). שנים אלו הן המצב הלא טבעי של ישראל. שנת השמיטה לעומתן, היא שנה מתוקנת, שנה בריאה, שנה של טעימה מעולם שכולו טוב ומנוחה לחיי העולמים.

שנת השמיטה כמוה כשבת קודש שהיא מעין עולם הבא, מעין המציאות העתידית. ודווקא מתוך ההתקשרות וההתחברות שלנו אל דרגה זו אחת בשבוע ואחת לשבע שנים, הננו מתמלאים תעצומות נפש, מקשרים עצמנו אל המציאות העתידית, ובכך מקרבים אותה בפועל ממש. השבת והשמיטה, 'התחנות' שחודרות לתוך שית אלפי שנים של העולם, מכוחן אנו מדלגים אל האלף השביעי, אל עולם שכולו טוב, והן הן אלו שמקדמות אותנו אל העתיד לבוא. שנת השמיטה איננה רק סדרת חינוך לאמונה, בעבור שש שנות העבודה בחיי ההווה בעולמנו הנוכחי. שנת השמיטה נעוצה בעתיד הגדול, פניה ומגמתה אל הזוהר הנכסף של עולם מתוקן כמקדם בגן עדן.

דברים אלו חוזרים ומחזירים אותנו אל דברי השל"ה הקדוש שהורה ולימד אותנו, שכל ספר ויקרא סובב סביב ציר אחד, פנימי ואדיר, והוא תיקון חטא אדם הראשון והחזרת העולמות למדרגה הטמירה והאידיאלית שקדמה לחטא (של"ה תורה אור מתורה שבכתב תורת כהנים). כך, שנת השמיטה, היא היא ההתנהלות הרחבה והמקיפה את העם כולו, של חיי העתיד, חיים של יושבי בסתר עליון, כאדם הראשון שהגה במחשבות קודש עליונות, והמציאות החומרית התנהלה מכוח הנהגת ה'. לא היו לבושים חופפים - לבושי הטבע וחוקיו

- שהסתירו את הנהגת ה'. אלא הווייה שלמה שכולה אומרת כבוד ה', כולה גילוי גדול ורחב, שירה אדירה של שפע קודש והארה עליונה.

לאור זאת נשכיל, שפרשות בהר בחוקותי, העוסקות בשנת השמיטה, הן למעשה קומה נוספת ממעל פרשת אמור, המדברת על עבודת הכהנים. למעשה, עבודת המקדש והכהנים היא בחינת העולם הזה כשהוא מתוקן. לעומת זאת, השמיטה היא התנוצצות של העולם העתידי, האלף השביעי, שבו תהיה התחדשות שלמה של ההווייה כולה. בבחינה מסויימת, עבודת המקדש מכוונת להעלאת העולמות ולקרבת למדרגת האלף השביעי, והוא סוד הקרבן, ומשמע שיש צורך לקרב. אך האלף השביעי בעצמו נעלה ומרומם מאוד, שבו העולמות כבר קרובים הם, דבוקים ומאוחדים באצילות העליונה. לפיכך, אין צורך לזיכור הבשר והדם, כפי שנעשה בקרבנות, כי לא יהיה עור ולא בהמיות, אלא אור זך ומצוחצח, קטורת זכה ומנורה טהורה, אחדות שלמה של ההווייה במקורה העליון.

נמצאנו למדים את סדר ההתעלות, המתחיל מפרשות שמיני, אחרי מות וקדושים, בסדרי ההתקדשות של ישראל, מגיע לפרשת אמור ולכהנים, ומשם אל העולם העתידי, הרמז במצוות השמיטה אשר בפרשיות בהר בחוקותי.

התגלות השכינה האוספת את בניה

שמיטה - חיי כלל ישראל

המישור החמישי של עניין שנת השמיטה הוא התגלות אור הכלל של עם ישראל. כפי שראינו, עם ישראל הוא נשמה אחת בגופים מחולקים. כך, שבמישור הגלוי נראה כל אחד לעצמו, אבל בפנימיות ישראל הם מהות אחת. בכל שש השנים, השכינה - שהיא הנשמה האחת של ישראל - מסתתרת בהיעלם, והצד הגלוי הוא החיים הפרטיים של כל אחד ואחד. שנת השמיטה, היא השנה השביעית שכידוע היא מידת המלכות, שהיא אור השכינה, והיא הנשמה האחת של עם ישראל. בשנה זו, הנשמה הכללית בוקעת ממעמקים, וממילא מתמוססת כל תחושת הפרטיות, וכולנו מתרוממים אל האור הציבורי הכללי. בשנת השמיטה אנו חיים את אור השכינה בחוש ממש, ולא רק במטמונים ובהיעלם. חיים אנו את העובדה שאנו אברים שונים של גוף אחד. ממילא מכוח זה אנו מצויים לשמוט את שדותינו, לבטל מתכונת של חיים פרטיים ולחיות חיים כלליים.

אכן זו משימה קשה. אך עלינו לדעת שאור השכינה מאיר בשנת השמיטה, והיא ממלאת את הלבבות באור גדול ובכוח רוחני חזק מאוד שמסייע רבות לעמוד במצווה זו. שהנה, ידוע שקל לו לאדם להעניק לאחיו דברים ללא תמורה. התחושה שאנו אחים, מאפשרת לנו לתת זה לזה בקלות רבה. נמצא שעיקר הקושי לתת לאחרים, נובע מתחושת הזרות ששוררת בין אדם לחברו. ממילא, בשעה שאור השכינה מתגלה, והוא מרומם אותנו להרגיש שאנו כולנו אחים, שארי בשר ממש, הרי שקל לנו לתת זה לזה. כמו שקל לאדם לתת לילדיו ולמשפחתו, כי הוא חש קרבה אליהם, כך קל מאוד לתת לכל עם ישראל, בשעה שמרגישים שכולנו ממש משפחה אחת, משפחת בית ישראל.

טעם 'רוב יושביה עליה'

לאור זאת נבין, מפני מה מצוות השמיטה נוהגת דווקא בזמן שישראל שרויים על אדמתם. שהנה ידוע שאין אור השכינה מתגלה במילואו ובשלמותו אלא בשעה שרוב עם ישראל יושב בארץ ישראל. השכינה איננה שורה בכל תוקף אלא כשאברהם, הלא הם עם ישראל, מצויים באדמתם, אדמת השכינה. ממילא, בשעה שאין רוב יושביה עליה, אין אור השכינה יכול להתגלות בשלמות על מי שנמצא בארץ ישראל. וכך, היות שאור השכינה, שהוא אור הכללי, אור הציבור, איננו מתגלה - ממילא לא שייך לעלות לדרגת שנת השמיטה, שהיא שנה של התגלות האור הכללי. כך היא המידה, מצוות השמיטה איננה רק פעולה חיצונית של שמיטת שדות וחובות. מצווה זו מבטאת דרגה רוחנית עליונה שמאירה על עם ישראל כולו, הלא היא התגלות הנשמה הציבורית, אור השכינה, על ישראל. ממילא, כשרוב העם אינו בארץ, ואין השכינה יכולה להתגלות במילואה, לא שייך שתתקיים מצוות השמיטה.

חכמים ציוונו לשמור שמיטה מדרבנן, זכר למדרגה העליונה שהיתה בזמן שרוב העם ישב בארץ. ואכן, בשעה שאנו שומרים שמיטה בזמן הזה, אנו פועלים פעולה פנימית שמקרבת יותר ויותר את המדרגה העתידית הנכספת. אנו משתוקקים למדרגה זו ומתאמצים לשמור על השמיטה, ולחוש שאנו עם אחד ומשפחה אחת, על אף שהאור העליון איננו מאיר עלינו את המדרגה הזאת. אנו עובדים על עצמנו להתעלות אליה בכוחותינו ומסירותנו, וכך נקרב בעזרת ה' את התגלותו השלמה עלינו מהרה (ראה אורות התחיה פסקה ה).

עניין גלות בגין אי שמירת שמיטה

לאור זאת נבין את מה שמובא בפרשת בחוקותי. שם אנו רואים שסיבת הגלות היא זלזול בשנת השמיטה. בשעה שעם ישראל לא הקפיד על מצוות השמיטה ולא שבתה הארץ, נגזרה עליהם גלות. אנו רואים שהדבר מדוקדק כל כך, עד ששנות הגלות עולות בדיוק כשנות השמיטה שלא נשמרו. והנה יש להבין מפני מה דווקא מצוות השמיטה גורמת לגלות, הלא יש עברות רבות אחרת, ומדוע דווקא עונש גלות ניתן על אי קיום השמיטה.

לאור מה שראינו עד עכשיו יובן הדבר היטב. ראינו שיסוד עניין השמיטה הוא אור השכינה, אור הנשמה האחת של ישראל שפורצת החוצה בשנה השביעית ומאירה בגלוי. בכל השנים כולן אור הנשמה הכללית מתחבא במטמונים, והבחינה הגלויה היא דווקא הפרטים השונים, ה'גופים המחולקים' זה מזה. שנת השמיטה היא שנת הנשמה, שנת אור השכינה, שנת כלל עם ישראל. אין כל אחד נידון כפרט בודד, אלא כאבר מעם שלם. והנה, כל מהות הישיבה בארץ ישראל היא למען האור הכללי, האור של כלל עם ישראל. הלא יחידים יכולים לנהל לעצמם חיי קהילה ואפילו חיי תורה ומצוות, בכל מיני מקומות בעולם. אם אדם חושב רק על עצמו כאישיות בודדת, הרי שלא יחוש חיסרון בכך שאינו חי בארץ ישראל. שכן לאדם הפרטי מספיקים עשרה יהודים למניין, וכבר הוא יכול לקיים את המצוות הפרטיות, ולא יחוש בחסרונה של הארץ ובחסרון בניין עם ישראל.

אבל בשעה שהאדם מרחיב את מבטו ודעתו, ממלא רוחו ולבבו מאור פנימיות התורה בטהרה קדושה, זוכה להבין שאנו עם אחד ממש, וכולנו אברים שונים של נשמה אדירה אחת, אור השכינה. ממילא מבין הוא שכולנו צריכים להיות בארץ ישראל ולהתיישב בה, באשר ארץ ישראל היא בחינת הגוף הכללי של עם ישראל. כך, כל אחד הוא אמנם ישות בודדת, אך באמת אנו אברים שונים של השכינה, הלא היא רעייתו של הקב"ה, כמובא בשיר השירים. נמצא, בשעה שהאדם זוכה והוגה בפנימיות התורה, ומתוודע לאורות העליונים, אור השכינה הקדושה, אור כלל עם ישראל, הוא מבין היטב שאי אפשר כלל לסבול את הישיבה בחוצה לארץ⁷⁶. אי אפשר להיפרד מהעם, אי אפשר לחוש עצמו מנותק וחי לעצמו. כי בכך הוא מפריד את עצמו ממקום בית חייו, וכמוהו כאבר מדולדל שאינו מחובר לגוף החי ואינו מקבל את החיות הראויה לו⁷⁷.

⁷⁶ וזהו אחד המבחנים הגדולים ביותר לאדם, אם שייך באמת לתורת הרזים אם לאו - זיקתו העמוקה לארץ ישראל. אין מקובל אמיתי, בעל השגה בפנימיות התורה באמת, שלבבו אינו בוער לשלמות ארצנו הקדושה ולאחיזת ישראל בה במלואה, וחלילה חלילה שלא לדבר על ויתורים ומסירת חלקים מארץ ישראל, שהם כקריעת אברים חיים מאבריה של השכינה וכמחיקת שמות הקודש ממש. זהו מבחן אמיתי לבעלי הסוד, למידת השתייכותם הפנימית אל הנסתרות כפי שהן במקורן ובעוצם טהרתן, ולא במושגים המדודים לבדם, באין אורה והשגה צרופה. כי החיות האלהית של תורת הסוד וארץ ישראל אחד המה ממש, ורוח לא יעבור ביניהם.

⁷⁷ "על ידי התרחקות מהכרת הרזים באה ההכרה של קדושת ארץ ישראל בצורה מטושטשת. על ידי ההתנכרות אל סוד ה', נעשות הסגולות העליונות של עמק החיים האלהיים לדברים טפלים שאינם נכנסים בעמק הנשמה,

כללו של דבר - ישיבת עם ישראל בארץ ישראל נועדה להתגלות השכינה, אור הנשמה הכללית של עם ישראל. ממילא, בשעה שעם ישראל אינו שומר שמיטה, המשמעות היא שהוא מנתק עצמו מאור השכינה, מהאור של כלל עם ישראל. כל אחד מתגדר אך ורק בחייו הפרטיים, מרוכז רק ברווחיו החומריים והרוחניים האישיים, ואינו נותן את עיניו ולבו אל האור השייך לכל העם, אור השכינה. אי שמירת שמיטה, כמוה כאברים שמבקשים לנתק עצמם מהגוף השלם. ממילא, מידה כנגד מידה, באה הגלות. התפוררות הגוף הכללי לרסיסים והתפזרותו לכל קצוות תבל. שנת השמיטה היא הדבק החי של כל ישראל יחדיו. ובשעה שאין הוא נשמר, אנו מאבדים את החיבור העמוק בינינו, וממילא מתפוררת האומה לרסיסים, ויוצאת לגלות.

עונש זה איננו נקמה חלילה. הקב"ה איננו נקמן. העונש הוא תמיד פועל יוצא טבעי ממעשינו. כמו שיד נכווית בשעה שנוגעת באש, ואין זו נקמה אלא חוק טבעי, כך יש גם חוקים רוחניים. כדברי הרקאנטי בריש פרשת בחוקותי, וזו לשונו (פרשת בחוקותי ד"ה 'אם בחוקותי):

"דע כי הברכות והקללות הכתובות בתורה אינם על צד הגמול והעונש לבד רק הם טבעיות ממש כדמיון הזורע שקוצר שנאמר 'עובד אדמתו ישבע לחם' (משלי יב יא) וההפך הפך."

נמצא, שאם אין ישראל משמרים את השמיטה חלילה, אין ביטוי לאור הכללי שמאגדם יחדיו. וממילא אין הכוח המחבר, והם יוצאים לגלות ומתפוררים. השמיטה היא כמו מים חיים המדבקים את פירווי הקמח הפזורים. קמח יבש עלול לעוף בכל רוח מצויה. לעומת זאת, כשהרטיבות זורמת בין כל הגרגירים, הם מתחברים ומתאחדים, ואין רוח שיכולה להזיזם.

סיכום כל המישורים במהות שנת השמיטה

אם כן, נסכם את כללות המישורים שראינו בעניין השמיטה ואלו הם:

וממילא יחסר הכח היותר אדיר בנשמת האומה והיחיד, והגלות מוצאת היא חן מצד עצמותה. כי למשיג רק את השטח הגלוי לא יחסר שום דבר יסודי בחסרון הארץ והממלכה וכל תכני האומה בבניינה. יסוד צפיית הישועה הוא אצלו כמו ענף צדדי שאיננו יכול להתקשר עם עומק הכרת היהדות, וזה בעצמו הוא הדבר המעיד על חסרון ההבנה שיש בשיטה מעטת הלשד כזאת. לא שוללים אנחנו כל מין ציור והבנה המיוסד על ישרות ורגשי דעה ויראת שמים באיזו צורה שהיא, רק את אותו הצד ששיטה כזאת תחפוץ לשלול את הרזים ואת השפעתם הגדולה על רוח האומה, כי זהו אסון שאנו חייבים ללחום איתו, בעצה ובתבונה, בקדושה ובגבורה" אורות עמ' ט פסקה ב.

הראשון, שנת השמיטה היא שנת ההנהגה של הנסים הנסתרים, בהם אנו עולים לחיות חיי אמונה וביטחון שלמים בה' יתברך.

השני, שנת השמיטה היא שנה של חיבור לחיים הפנימיים והערכיים, שנה של הבחנה בין עיקר לטפל, שבה אנו מכירים שהכסף הוא אמצעי ואילו אהבת ישראל, החסד והאחדות הם המטרה.

השלישי, בשנה זו מתגלה האמת הפנימית שהכל של הקב"ה, שנה של התגלות עלמא דאיחודא המראה שכל ההוויה כולה היא אחדות אחת השייכת לה' יתברך.

הרביעי, שנה זו היא התנוצצות מהאור העתידי של העולמות לפני חטא אדם הראשון, שבהם אין צורך לעשות מלאכה, והכל בא בשפע מלעילא.

החמישי, בשנה זו מתגלה אור השכינה, הנשמה האחת של ישראל, ובה אנו מתעלים ממצב שכל אחד מנהל את חייו כפרט בודד, לחיי עם שלמים, מתוקנים ומאירים.

חמשת הבחינות - חמשת המידות המשפיעות במלכות

והנה עומקן של חמשת בחינות הללו גדול הוא. וסוד הדברים הוא במה שידוע, שהשמיטה מכוונת כנגד ספירת המלכות. והנה ידוע הדבר שמידת המלכות היא כלי המקבל שפע מלעילא, שכן מצד עצמה לית לה מגרמה כלום, והיא מקבלת את שפעה מחמשת הבחינות העליונות, מחסד ועד ההוד. ומידת היסוד הנה ידוע שהיא בחינת הכללות של כל גווני השפעה העליונים, בסוד מה שנקרא היסוד 'כל', בחינת "כי כל בשמים ובארץ" (דברי הימים א כט יא), שהוא מקבל את כללות ההשפעה מלעילא, בחינת 'שמים', וממשיכה אל המלכות, המציאות, בחינת 'ובארץ' (כללות מושגים אלו של המלכות והיסוד והמידות שעליהם ראה שערי אורה, שערים א-ב). ונמצא שישנם חמשה גוונים כלליים שמהם מקבלת המלכות את אורה הגדול, והוא סוד חמש גבורות כנודע, שהן מקור השפע למלכות. מכל מקום, הנה סוד מה שראינו כעת הוא בחינת חמשת ההשפעות אל המלכות (ראה זוהר א א א). והיינו, ששנת השמיטה בסוד גוף המצווה הוא סוד המלכות, והוא עצם קיום המצווה. והנה תוכנה הפנימי והאור המתנוצץ בה הם סוד המשפיעים מלעילא, והם חמישה גוונים, מחסד עד ההוד, והיסוד כולל את כולם וממשיכם למלכות. ונמצא שחמשת הבחינות הללו שראינו, הנה הן מקבילות לחמשת הגוונים העליונים, בסוד הספירות הממשיכות שפע למלכות, והיינו, שמכוח קיום מצוות השמיטה, בסוד המלכות, זוכה האדם

להשגת פנימיות המצווה, שהן ההשפעות מלעילא, וזוכה לחמישה גוונים, בחינת הגוונים המשפיעים במלכות, חמשת הבחינות שראינו.

במובן זה, הבחינה הראשונה של הביטחון בה' והכרת הניסים הנסתרים היא סוד בחינת הגבורה, שצריך להתגבר על חששותיו ולהאמין ולהישען בה', והגבורה מביאה את האדם להשגת הרובד הנסתר, בסוד הגבורה שנקראה צפון, מפני שמרוממת להשגת האור הצפון. והבחינה השניה היא סוד מידת החסד, שמתעורר להיטיב ולהשפיע לזולת. והבחינה השלישית היא סוד התפארת, בחינת כוח האחדות, שכל הפרטים הם פארותיו, והרביעית סוד הנצח, התעלות לעולם הבא הנצחי, והחמישית היא סוד ההוד, המכוון לבית המקדש ולהשראת השכינה הלאומית, שהם הלב הכללי של האומה ונקודת המרכז של ארץ ישראל. ודו"ק.

פירות שביעית וקדושתם

'לאוכלה ולא לסחורה'

לאור דברים אלו נוכל להבין את המשמעות הפנימית של כמה מצוות שנאמרו בפירות שביעית. ראשית כל, חז"ל למדים מהפסוק "'לאכלה' - לאכלה ולא לסחורה" (עבודה זרה סב א), והיינו שאסור למכור פירות שביעית כדי להרוויח כסף. עניין זה ניתן להבין בכמה ממדים.

ראשית, כמו שאמרנו קודם לכן. אסור לאדם לרדת בשנה השביעית אל מרוץ החיים החולי. כמו שאסור לאדם לעשות מלאכה ביום השבת, כך אין לעשות מסחר בפירות שביעית. רק עונג, לאוכלה, ולא למלאכה. דומה הדבר ליסוד המובא בדברי הראשונים בעניין מלאכות שבת. הפוסקים שאלו, כיצד מותר לאדם ללעוס בשבת, שהלא פעולה זו כרוכה בטחינת האוכל בשיניים, שהיא אחת ממלאכות שבת - 'הטוחן'! וכן ניתן לשאול - כיצד מותר לאכול, והלא גופו מפריד את האוכל מהפסולת, ונמצא בורר.

אלא, רבנו הרשב"א בתשובותיו (חלק ד סימן עה) מלמדנו כלל גדול: המלאכות אסורות בדרך מלאכה, אך לא בדרך אכילה⁷⁸. המלאכה היא כללות כל הפעולות שהן אמצעים

⁷⁸ נציין שכלל זה מורכב ומסועף, ולא כל דרך אכילה מותרת. ואין בדברים אלו כדי הוראת הלכה למעשה, שבה צריך להרחיב בעניין. ועיין דברי הט"ז בסימן ש"מ בעניין מוחק אותיות תוך כדי חיתוך עוגה והדין של האחרונים שביב דבריו, ואין כאן המקום להאריך.

להכשרת המאכל בעבור האדם. לכן, נאסרו כל פעולות הכנת האוכל, כמו טחינה וכדומה. ואולם, האכילה עצמה איננה הכשרה והכנה, אלא היא ההנאה עצמה. האכילה איננה אמצעי, אלא מטרה ותכלית. ממילא, מותר לאדם לטחון בשיניו את המאכל, שכן זו דרך אכילה ולא דרך מלאכה. וכמו כן מותר לאדם לברור בידו אוכל מפסולת תוך כדי אכילה, שאין זו פעולה המוגדרת מלאכה, אלא אכילה.⁷⁹

'אכילה' ולא 'מלאכה'

אם כן, ההבדל בין אכילה למלאכה הוא שהאכילה היא התכלית והמלאכה היא האמצעי. שבת היא מעין עולם הבא, מציאות חיים של תכלית ולא של אמצעי. ממילא, אסור לאדם לעשות מלאכה. כך גם בשנת השמיטה, שבת לה'. בשנה זו אנו מצויים באטמוספירה של התכלית, אין לנו קשר ושייכות לאמצעים. המסחר הוא אמצעי ולא מטרה. ממילא, אסור לאדם להוריד את פירות השביעית - שקדושים בקדושת התכלית - לדרגת אמצעי. מותר

---

⁷⁹ ובהרחבת ביאור ההבדל בין דרך אכילה לדרך מלאכה נציין שיום השבת שונה מששת ימי המעשה, ובו אנו מצויים לשבות ממלאכתנו, לנוח ולהתענג. בשבת נאסר עלינו את שעלינו לעשות בששת הימים, "אשר ברא אלהים לעשות", ולמדו חז"ל במדרש - "שכל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכים עשייה כגון החרדל צריך למתק והתורמסין צריכין לשלוק וחיטים צריכין ליטחון". והיינו מצד ששבת היא מעין עולם הבא. וביסוד העניין הנה עולם הזה הוא הפרוזדור, עולם ההכנה והתיקון, ועולם הבא הוא הטרקלין, עולם ההתענגות מכל מה שהוכן והותקן לסעודה. רצוננו לומר, עצם השוני בין שבת לששת ימי המעשה הוא ששבת עניינה התענגות ושימוש, היא התכלית, ואילו ימי המעשה הם ימי ההכנה והתיקון, אמצעי. מושג 'מלאכה' הוא מושג של ששת ימי המעשה, כל מהותו היא הכנה, תיקון והכשרה, לצורך שימוש עתידי בו. רצוננו לומר שמלאכה היא דווקא פעולה אמצעית של תיקון והכנה, ולא פעולה תכליתית, של התענגות ושימוש בדבר המוכן לשימוש. ומכאן נגזרת מסקנה רבת משמעות - כל פעולה שאיננה תיקון והכשרה, אלא היא גופא השימוש וההתענגות מהדבר - אינה בגדר מלאכה אלא בגדר שימוש ועונג. זהו יסוד החלוקה המהותית בין 'דרך מלאכה' - שהיא פעולה אמצעית לצורך הכנת דבר על מנת להשתמש בו וכיוצא בזה, לבין 'דרך אכילה' - שהיא כל עניין של שימוש ישיר ותכליתי בדבר, לעונג ולהנאה. שבת היא יום אכילת הפירות, מעין עולם הבא, לכן אסור לנו להיות עסוקים בו בהכנה, כי זה עניין של עולם הזה, והתעסקות זו ביום השבת היא כפירה במהותו של היום, אלא עלינו להיות עסוקים בעונג ובמנוחה. מתוך דברינו למדים אנו כי המושג 'דרך אכילה' הוא לאו דווקא באכילה, אלא בכל שימוש ישיר שאינו מכוון לשם תיקון והכשרת דבר. לכן הותר לנו ברירה לאלתר גם בחפצים, מפני שמהות ברירה זו אינה תיקון והכשרה, פעולה אמצעית הכשרתית, אלא שימוש תכליתי. ובו במקום נעיר כי ודאי כלל זה עומד ביסוד הגדרת המלאכות, אולם לאחר שהגדרנו את המלאכות, ודאי שאסור לנו לעשות מלאכה הגם שאיננה תיקון והכשרה אלא עונג תכליתי. כך אסור ודאי לקרוע בחמתו, אף על פי שיש לו הנאה מעצם הקריעה (אם כי ודאי שאין זה ממיני ההתענגות בנוסח העולם הבא...). אלא יסוד העניין הוא שכל הפעולות הרגילות, הטבעיות, כלולות בגדר של פעולה תכליתית, של עצם החיים, ולא הכשרתית אמצעית, ולכן אין בהן כלל משום מלאכה. כך לדוגמה ודאי שלא יעלה על הדעת שאסור ללכת לישון משום נטילת נשמה, או למאן דאמר שאפשר שיהיה זורע גם בחי, כמו שיש קוצר בחי כדברי הירושלמי, הנה ודאי לא תאמר שאסור לשתות משום זורע וכיוצא בזה, וכן ללכת לעשות צרכיו משום בורר וכל כיוצא בזה, שאין כלל צורך לומר בהם 'הותרה' כי בהם חיי הנפש, וכן אין צורך כלל להביא טעם מדוע התורה לא אסרתם, כי ביסוד מהות המלאכה אי אפשר לומר שיהיו כלולים הם. כי מהות המושג מלאכה, שהיא תיקון והכשרה, אינה קיימת ושייכת בהם. ודברים אלו נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת.

לו ליהנות מהם, להתענג ולשמוח, אך לא להמירם בכסף, ולא להעריכם בערך ממוני שאינו מטרה אלא אמצעי מצומצם.

נמצא, הסחורה בפירות שביעית היא בלבול סדרים נורא. התכלית והמטרה של מהות החיים הופכת אמצעי להשגת דבר שהוא עצמו אמצעי לחיים. הכסף הוא אמצעי, והקדושה היא התכלית. המרת פירות קודש בכסף, היא ניצול התכלית העליונה לצורך אמצעי. האדם חייב להבחין היטב מהו העיקר ומהו הטפל בחייו, מהי מטרת חייו ומהן הפעולות והחפצים שהם אמצעים בעבור מטרה זו. לעולם אל ימכור האדם את המטרה העליונה בעבור האמצעים להשגתה. דומה הדבר לחתן שכלתו חלתה ואינה יכולה להגיע לחתונה. וכי יחפש מישהי אחרת לישא אותה, כדי שהאירוע לא יתבטל? וכי הכלה היא אמצעי בעבור התזמורת והמנות היוקרתיות?

לחיות את השלמות שבהווה

בנוסף לזאת, קיימת הבחנה בין אכילה ובין סחורה. בשעה שהאדם אוכל, הוא נהנה. האכילה היא הנאה והיא מתרחשת בהווה. אין פני האכילה אל העתיד, אלא בעבור ההווה. האדם אינו נהנה למען איזה תוצר עתידי, אלא למען עצם ההנאה בהווה. בניגוד לכך, הסחורה היא פעולה למען העתיד ולא למען ההווה. הסוחר מביט למעשה על העתיד. הוא מעוניין ברווח כלכלי. אין לו לאדם הנאה מעצם הסחורה אלא מהרווחים שיבואו לו בגינה, ושבאמצעותם יוכל לקנות את אשר יחפוץ וליהנות ממנו.

למעשה, הסחורה מבטאת את חיי העולם הזה, בהם אנו מכינים את עצמנו לקראת העתיד, "התקן עצמך בפרוזדור בשביל שתיכנס לטרקלין" (אבות פרק ד משנה טז). לעומת זאת, בשבת קודש אין אנו מצויים בפרוזדור אלא בטרקלין. מעין עולם הבא ממש. זה יום שבו אנו מרוכזים בעצם ההתענגות על ה' ממש עכשיו. זה יום של האור שמתגלה בהווה עצמו. בעומק העניין הנה, בשעה שהאדם מתמקד בהתקדמות אל העתיד, הרי שההווה לקוי וחסר עדיין. עצם התכנון לעתיד והצורך להתקדם אליו, על אף שהוא מדרבן להתקדם, הוא גם מבליט את החסרונות שבהווה. בשבת קודש אנו מצויים לראות את העולם כשלמות גמורה, "כאילו כל מלאכתך עשויה" (שמעוני שמות רצו). אסור לאדם להיות שריו בשבת קודש בחסרונותיו, החומריים והרוחניים. הוא צריך לשמוח ולמלא עצמו מכל טוב השופע עליו מקדושת השבת, קדושת השלמות של מעין עולם הבא. בשבת אנו מדלגים אל השלמות הנכספת שאין בה שום דופי ושום חיסרון. כללו של דבר, בששת ימי המעשה, ימי הסחורה, אנו חיים עם החסרונות של העולם הזה, ומביטים על העתיד הנכסף,

ו'סוחר' אותיות 'חוסר'. בשבת אנו חיים את העתיד הנכסף בהווה ממש. "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" (עבודה זרה ג ב), בערב שבת טורחים, בשבת - אוכלים ונהנים.

כך גם בשנת השמיטה. המחשבות סביב מסחר, הגם שמקדמות את האדם מבחינה כלכלית ואף יכולות לאפשר לו להרחיב דעתו בעבודת ה', מדגישות גם את החסרונות של ההווה. ובשעה שהאדם חש גם את החסר, כבר שמחתו לקויה. הוא חש שיעבוד וצמצום, ואינו יכול למלא לבבו בשמחה ובאושר. קשה לאדם לשמוח בחלקו בשעה שהוא מרוכז במחשבות על התקדמות ותוספת. שכן מחשבות אלו, על אף שמקדמות אותו, הן גם מבליטות את מה שאין בו.

על כן, אנו מצווים לאכול את פירות שביעית ולא לסחור בהם. אנו מצווים שלא להביט על העתיד, בחינת סחורה, דבר שעלול לגרום לנו לראות את חסרונות ההווה. בשנת השמיטה אנו בזמן האכילה, בעצם ההנאה, בעצם השלמות המאירה בהווה. "כאילו כל מלאכתך עשויה".

הערך העצמי של הפירות

בעניין זה ראוי לציין, שהנה לכל דבר בעולם יש ערך שימושי וערך ממוני, שהוא השוויות הממונית שלו. והנה, הערך השימושי נוגע במטרתו ותכליתו של הדבר, והערך הממוני שלו מתייחס אליו כאמצעי להשגת דברים אחרים. כך, עבור מגדל מלפפונים, הנה הם אינם אלא אמצעי עבור כסף, שבו יוכל לקנות דברים אחרים ולהשתמש בהם. לעומתו, עבור מי שבא לירקן, המלפפונים הם מטרה, לאכילה. נמצא, שההבדל בין הערך הממוני והערך השימושי הוא, שהערך השימושי מרוכז בהווה, בדבר שנמצא לפניו, ואילו הערך הממוני מרוכז בעתיד, במה שיוכל להשיג על ידי הדבר שנמצא לפניו. והנה, העולם הזה הוא פרודור, בו אנו מתמקדים בתנועה אל העתיד. מה שאין כן עולם הבא, וכן כל בחינות 'מעין עולם הבא' בעולם הזה, כדוגמת לימוד תורה במתיקות וטהרה, ותפילה זכה ופנימית וכו', בהם אנו חיים באור ההווה, בשלמות האלהית המתגלה כאן ועכשיו, המרווה אותנו מאורה וקדושתה, באין הרגשת חיסרון כלל במצב הנוכחי, שיזיקנו להוציא דעתנו מההווה ולהביט על העתיד, כדי לרפא חסרונות ההווה ולשאוף למציאות שלמה ומתוקנת. כשההווה מאיר בכל שלמותו, אין המבט מרוכז בעתיד, אין חשבון של זמן ותנועה מהממת לעבר שלמות חיצונית ש'מעבר', אלא צמיחה טבעית נפלאה, שמתוך הטוב בהווה, ממילא יהיה בוודאי העתיד טוב יותר ומשוכלל יותר, מפני שהטוב בהווה הולך ומתפתח, מצד שעצם טבעו של הטוב להיות צומח וגדל, מתוכו ולא מתוך מבט חיצוני מתכנן ומחשב. כשההווה מאיר אזי

ההנעה וההתקדמות אינן באות מכוח החסרון שבהווה, אלא להיפך, מהישות ומהמלאות שבהווה, הגדלות ממילא יותר ויותר (לכל צמח יש 'מלאך המכה ואומר גדל, לא 'שד:'). היינו שהטוב בהווה מניע ממילא להתפתחות, לא פחות מהחסרונות המדרבנים לנוע לחוף מבטחים של עתיד טוב יותר. זוהי תנועת ההשתלמות האצילית, שתהיה לעתיד לבוא, "ילכו מחיל אל חיל" (תהילים פד ח), לא מחושך אל אור. מאור אל אור גדול יותר, 'התהלכות' כאבותינו הקדושים, ולא 'הליכה'. זאת לעומת התנועה בעולם הזה שרובה בא מכוח החסר ולא מהקיים.

אם כן, הערך השימושי של החפץ הוא בחינת הווה, אור עולם הבא, והערך הממוני הוא בחינת מבט אל העתיד, באין מציאת הערך בהווה בעצמו, בערכו השימושי, והוא בחינת עולם הזה בחושכו. נמצא, שההתייחסות אל פירות שביעית מצד ערכם הממוני, בחינת סחורה, הריהי נפילה אל העולם הזה בצמצומו, בחסרונותיו, והורדת אור פירות השביעית, שסגולתם להטמיע באדם את המתקנות הגנוזה בהווה, בעצמות הפירות והשימוש בהם, ולא בסחורתם מתוך חשבונות אדם, המצוי בחושך ומנסה להביא עצמו לעתיד טוב.

'לאוכלה ולא לרפואה'

לימוד נוסף לימדונו חכמים בעניין פירות שביעית. מותר לאוכלם, אך לא להשתמש בהם לרפואה - "'לאכלה' - ולא מלוגמא, ולא לרפואה, ולא לעשות ממנה אפיקטוויזין" (סוכה מ א). הרב קוק מציין שרמז עמוק רמוז בציווי זה. בשנת השמיטה אנו מתעלים לעילא ממציאות של מחלות וחסרונות. שורש כל המחלות והחסרונות הוא ההתרחקות מאור הנשמה, מטהרת הקדושה הפנימית. וכך, בהיותנו מתעלים לשנה שכולה קודש, מעין עולם הבא, מתרחקים אנו מהמחלות והזיהומים של החיים המצומצמים. אסור לאדם להשתמש בפירות שביעית, פירות המציאות הבריאה והמתוקנת, לריפוי מחלות, בחינת "שבת היא מלזעוק" (שכת יב א וראה שם עין איה). לפירות אלה אין שום קשר למחלות ונגעים, הם נעלים בקדושתם מהמדרגה שבה עדיין שריוות מחלות. וכך כותב הרב קוק על שנת השמיטה (הקדמה לשבת הארץ עמ' יח):

"האדם חוזר אל טבעו הרענן, עד אשר לא יצטרך לרפואות למחלות, שהן באות ברובן על ידי הריסת המשקל של החיים, בהתרחקם מטהרת הטבע הרוחני והחומרי. 'לאוכלה - ולא מלוגמא, ולא לרפואה ולא לעשות ממנה אפיקטוויזין'."

ויהי רצון שנזכה במהרה לחידוש השמיטה מהתורה, בגילוי שכינת עוזנו בארץ ישראל בכל
מרחביה, ונאחז בארצנו קניין עולם, בביאת משיח צדקנו ובבניין בית חיינו במהרה בימינו
אמן ואמן!